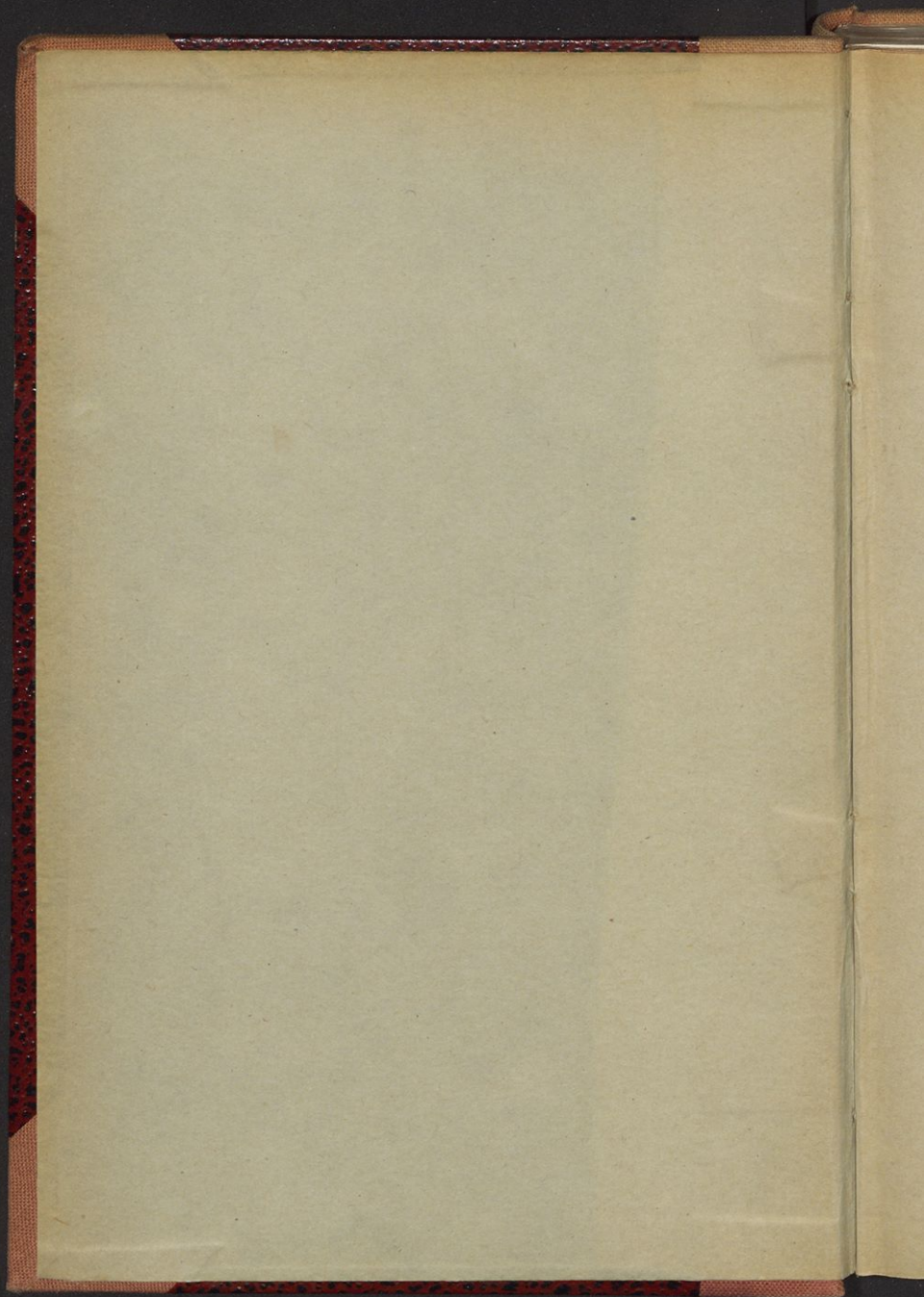

42075

I

UČBENIKI - - IZDAJA JURIDIČNA
FAKULTETA V LJUBLJANI I. KNJIGA

MENIČNO PRAVO

SPISAL

DR. MILAN ŠKERLJ

HONORARNI PROFESOR NA UNIVERZI V LJUBLJANI

V LJUBLJANI 1922

ZALOŽBA JURIDIČNE FAKULTETE

NATISNILA TISKARNA J. BLASNIKA NASL. V LJUBLJANI

CENA 35 DIN.

UČBENIKI IZDAJA JURIDIČNA
FAKULTETA V LJUBLJANI I. KNJIGA

Škerlj

MENIČNO PRAVO

SPISAL

DR. MILAN ŠKERLJ

HONORARNI PROFESOR NA UNIVERZI V LJUBLJANI

V LJUBLJANI 1922

ZALOŽBA JURIDIČNE FAKULTETE

NATISNILA TISKARNA J. BLASNIKA NASL. V LJUBLJANI

CENA 35 DIN.

42075

Q 28.IV. 1947/4070

Knjiga naj v prvi vrsti služi našemu pravniškemu naraščanju za učno knjigo. Ta namen ji je določil sistem, vsebino in obseg.

Uveril sem se, da se doseže večja nazornost, če se menična pravna razmerja obravnavajo posebej s strani upravičenca in posebej s strani zavezanca. Zato sem ponekod zapustil dosedanje načine razporeditve snovi. Res, da tako treba marsikaj ponavljati, pa učni knjigi to ni v kvar.

Posebne prilike v naši državi so zahtevale, da sem z našim meničnim pravom vzporedil bosansko, hrvaško in srbsko. Za popolnostjo pri tem nisem stremil, vendar upam, da važnih stvari nisem prezrl in da bo knjiga za ta del mogla služiti tudi praksi.

Najnovejši razvoj meničnega prava me je napotil, da sem precej obširno orisal vsebino enotnega meničnega zakona, ki bi bil gotovo na kontinentu domala izenačil menično pravo, da ni prišla svetovna vojna. Enotni menični zakon je spretno združil načela francoskega in nemškega meničnega prava. Tudi če se pri nas ne sprejme v dosedanji obliki, ga bomo morali pri izenačenju meničnega prava v naši državi čim resnejše upoštevati, ker temelji srbski trgovinski zakon na francoskem pravu, ostali pa na nemškem meničnem redu.

V Ljubljani, meseca maja 1922.

KAZALO.

I. Poglavje: Uvod.	Stran
1. Menica. § 1.	1
2. Menično pravo, menične pravice. § 2.	2
3. Terminologija. § 3.	4
4. Služba menice v gospodarstvu. § 4.	6
5. Menični kurz. § 5.	12
II. Poglavje: Zgodovina meničnega prava.	
1. Početki in starejša doba. § 6.	14
2. Srednja doba. § 7.	18
3. Materijelno menično pravo srednje dobe. § 8.	19
4. Nova doba. § 9.	21
5. Svetovno menično pravo. § 10.	23
III. Poglavje: Postanek menice. § 11.	26
IV. Poglavje: Menična sposobnost, zastopstvo pri meničnih izjavah. § 12.	28
V. Poglavje: Vsebina in oblika menice.	
I. Temeljna menica. § 13.	34
II. Posamezne sestavine temeljne menice.	
A. Bistvene sestavine.	
1. Trati in lastni menici skupne.	
I. Menična klavzula. § 14.	37
II. Menična vsota. § 15.	37
III. Remitent. § 16.	39
IV. Čas dospelka. § 17.	42
V. Podpis izdatčelja. § 18.	51
VI. Kraj in čas izdaje. § 19.	52
VII. Kraj plačila. § 20.	53
VIII. Plačilni nalog ali plačilna obljuba. § 21.	55
2. Samo trati lastna bistvena sestavina: trasat. § 22.	56
B. Nebistvene sestavine. § 23.	57

VI. Poglavlje: Skripturni akt.

I. Teorije menične zaveze. § 24.	67
II. Nepopolna in pomanjkljiva menica. § 25.	76
III. Slepe menične zaveze. § 26.	77
IV. Pomanjkljivost volje zavezati se. § 27.	79
V. Ponarejena, popačena menica. § 28.	80

VII. Poglavlje: Prehod meničnih pravic.

A. Indosament (prenosna funkcija).

I. Popolni, izpolnjeni, slepi, delni indosament. § 29.	84
II. Indosament po dospelku. § 30.	88
III. Prokurni indosament. § 31.	91
IV. Fiducijarni in navidezni indosament. § 32.	92
V. Indosament za zastavo in v izvršbi. § 33.	93
VI. Indosament po drugih zakonih. § 34.	96

B. Drugi načini prehoda meničnih pravic. § 35.

VIII. Poglavlje: Zaveza meničnih zavezancev. § 36.

I. Izdateljeva zaveza. § 37.	100
II. Akceptantova zaveza. § 38.	103
III. Indosantova zaveza (garancijska funkcija indosamenta). § 39.	110
IV. Avalistova zaveza. § 40.	115
V. Zaveza častnega akceptanta. § 41.	118

IX. Poglavlje: Menični upravičenci in njih pravice.

A. Formalni akti pri izvrševanju meničnih pravic. § 42.

I. Presentacija. § 43.	120
II. Protest. § 44.	121
III. Notifikacija. § 45.	129
IV. Upliv višje sile na izvrševanje meničnih dejanj. § 46.	132

V. Določbe drugih zakonov o prezentaciji, protestu in notifikaciji. § 47.

B. Menične pravice remitenta in indosatarja.

I. Legitimacijska funkcija indosamenta. § 48.	140
II. Samostojnost meničnih pravic. Prigovori. § 49.	148
III. Posamezne pravice:	
1. Pravica menico indosirati. § 50.	159
2. Pravica zahtevati akcept. § 51.	160
3. Pravica zahtevati varnost (regres za varnost):	
a) ker se menica ni sprejela. § 52.	164
b) ker je sprejemnik ali izdatelj lastne menice postal nezanesljiv za plačilo. § 53.	168
c) določbe drugih zakonov o regresu za varnost. § 54.	170

4. Pravila do plačila:	
a) Kdo mora in kdo more menico plačati, učinek plačila. § 55.	174
b) Vsebina plačilnega zahtevka. § 56.	178
5. Pravica do regresa zaradi plačila. § 57.	182
C. Menične pravice izdatelja. § 58.	199
D. Menične pravice avalista. § 59.	200
E. Pravice akceptanta, trasata, domicilijata. § 60.	201
X. Poglavje: Posredovanje (intervencija).	
1. Splošni nauki. § 61.	206
2. Akcept za čast. § 62.	209
3. Plačilo za čast. § 63.	215
4. Več intervenientov. § 64.	217
5. Drugi zakoni. § 65.	222
XI. Poglavje: Prestanek menične zaveze I.—V. § 66.	227
VI. Menično zastaranje. § 67.	228
VII. Amortizacija. § 68.	235
XII. Poglavje: Prolongacija. § 69.	241
XIII. Poglavje: Menična obogatitvena tožba. § 70. . .	246
XIV. Poglavje: Duplikati in kopije:	
I. Duplikati. § 71.	250
II. Kopije. § 72.	259
XV. Poglavje: Meddržavno in medpokrajinsko pravo.	
A. Splošno. § 73.	263
B. Menična sposobnost. § 74.	265
C. Oblika meničnega skripturnega akta. § 75.	271
Č. Dejanja menične skrbnosti in opreznosti. § 76.	274
D. Pravni učinki menične izjave. § 77.	275

I. Poglavje.

Uvod.

§ 1.

1. Menica.

Menica je z zakonito vsebino in v zakoniti obliki napisana listnica vrednotnica, ki vsebuje enostransko abstraktno obljubo, da bo po meničnem pravu plačal ali izdatelj menice sam ali da bo plačala oseba, ki jo izdatelj pozove v menici, ob določenem času in na določenem kraju določeno vsoto denarja osebi, ki je v menici označena kot upnik, ali osebi, ki jo na zakonit način na menici določi prejšnji upravičenec. Menična obligacija je toraj formalna pismena-skripturna-obligacija. Le z določeno vsebino in v določeni obliki napisana listina je menica ter ustanavlja menično zavezo in menične pravice.

Menična obligacija je strogo enostranska, v menici ne sme biti izraženo, da je plačilo določene vsote denarja odvisno od nasprotne dajatve, niti ne sme biti plačilna obljuba pogojna ali odvisna od negotovega dogodka. Gospodarski namen menice in pravna podlaga, na kateri se menica izda, sta v menici lahko označena, toda za obveznost menične plačilne obljube je po našem meničnem pravu brez pomena, ali sta ali ne. Zato se lahko reče, da je menična obligacija pri nas po zakonu abstraktna; niti dejstvo, da v menici *causa promittendi* ni povedana, niti dejstvo, da ni povedana resnično, da, niti dejstvo, da je temelj menici netožen ali nedovoljen pravni posel, ne napravi menične plačilne zaveze neveljavne, vsaj ne za imetnika, ki je menico od prenositelja pridobil v dobri veri, ne vedoč, da nima pravnega temelja ali da je izdana na temelju nedovoljenega ali netožnega pravnega posla; iz pravnega posla, na katerem sloni menica, toraj vobče ne more menični zavezanec napram imetniku izvajati prigovorov, ki so

bili imetniku neznani, ko je menico pridobil. Ta lastnost menične obligacije je stvarna menična strogost. Nji vstreza posebna strogost v izvrševanju menične obligacije — formalna menična strogost — ki se še danes kaže v posebnem pospešenem sodnem postopku, ki je pa bila nekdaj izražena zlasti še tudi s tem, da je menični dolžnik za izpolnitev menične zaveze odgovarjal ne samo z imetjem, nego tudi s svojo osebo (menični zapor).

Strogost menične zaveze pa se ne obrača samo zoper dolžnika, nego tudi zoper upnika. V skladu s formalno pismeno zavezo, ki tako strogo veže meničnega dolžnika, se mora tudi menični upnik pri izvrševanju svojih pravic ravnati natanko po določitih, ki jih daje zakon v zaščito meničnega dolžnika. Redno mora upnik sam skrbeti za to, da dobi plačilo. Že iz pojma menice kot popolne listine vrednotnice sledi, da se more z njo ustanovljena terjatev redno izvrševati le na ta način, da upnik z listino v roki od dolžnika o pravem času in na pravem kraju zahteva plačilo in da dolžniku za plačilo izroči menico s priznanico na menici sami. Pa ne samo zaradi izvršitve v menici zapisane terjatve, nego tudi da si zaščiti iz menice izvirajoče pravice, mora upnik menico, ki jo uveljavlja, o pravem času in na pravem kraju predložiti — prezentovati — zavezancu. Če dolžnik iz menice izvirajoči zahtevi ne ugodí, mora upnik dati to dejstvo posvedočiti na določen način — protest —, v nekaterih primerih mora o usodi menice na določen način tudi obvestiti osebe, za ktere ima to dejstvo pravni pomen — obvestilo, notifikacija. Upnika, ki opusti naložena mu dejanja, ali jih zamudi — dejanja menične skrbnosti in opreznosti —, zadenejo stroge pravne posledice, ki omejujejo ali celo uničujejo iz menice izvirajoče pravice (zamujena, prejudicirana menica).

§ 2.

2. Menično pravo, menične pravice.

Pravni propisi o menicah in o prometu z njimi tvorijo menično pravo v objektivnem širšem smislu. Deli se v javno n. pr. propisi o meničnem pravdnem postopanju, o pristojbinah

za menice, in v zasebno. Niso pa vsa pravna razmerja, ki se pojavljajo v meničnem prometu, urejena s posebnimi zakoni. Današnji menični zakoni in zlasti tudi naš menični red urejajo vobče samo pravna razmerja, ki so posebna menicam in prometu z njimi; te norme imenujemo menično pravo v ožjem smislu. Določbe občega državlanskega in trgovinskega prava veljajo zlasti n. pr. za pravno razmerje, na čegar temelju se izda menica, glede vrednosti, ki naj jo da menični upnik izdajatelju ali prenosniku menice (valutno razmerje), glede pokritja, ki naj je da izdajatelj menice osebi, katero v menici pozove, naj menico plača (pokritveno razmerje), za odstop meničnih pravic po splošnem državlanskem pravu itd. O teh pravnih razmerjih naš menični red sploh ne govori. Za nekatera pravna razmerja daje samo nekaj posebnih določb, pa jih ne ureja izčrpno, tako n. pr. določa, da se more z menico zavezati vsakdo, ki se more zavezati s pogodbami, ne pove pa, kdo se more zavezati s pogodbami; določa, kako je odgovoren namišljeni zastopnik, ki podpiše menično izjavo, in zastopnik, ki prekorači s podpisom menične izjave svoje pooblastilo, ne govori pa o zastopstvu sploh; podrobno ureja nekatere tudi občemu državlanskemu pravu znane načine, kako ugasne menična zaveza, ne govori pa o drugih načinih, n. pr. o novaciji, pobotanju, dajatvi namesto plačila.

Menično pravo je toraj pravzaprav poseben del občega državlanskega prava. Zgodovinski razvoj pa in dejstvo, da se je menica največ rabila in se še rabi v trgovinskem prometu, sta dovedla do tega, da se je menično pravo smatralo in se še smatra za del trgovinskega prava. V mnogih kodifikacijah tvorijo določbe meničnega prava naravnost del trgovinskega zakonika, tako tudi v bivši kraljevini Srbiji; pri nas izraža isto člen 2. trg. zak. Zato moramo menične stvari v smislu čl. 1. trg. zak. smatrati za trgovinske stvari, kar priznava tudi § 51. sodn. prav. Za menične stvari velja torej za meničnim redom v prvi vrsti trgovinsko pravo, kodifikovano in običajno, potem obče državljansko pravo (sporno), velikega pomena pa so v meničnem prometu tudi trgovinske šege, uzanse.

Menične pravice (v subjektivnem smislu) imenujemo posebne pravice meničnega upravičenca, ki vstrežajo posebnim, z meničnimi zakoni urejenim zavezam meničnega dolžnika.

Menični upravičenec po meničnih zakonih nima samo pravice zahtevati plačilo menične vsote, ampak v določenih primerih tudi varnost za redno plačilo, izdajo duplikata, izročitev izvirnika menice ali duplikata itd. Pa tudi menični zavezanec ima po meničnih zakonih posebne pravice n. pr. zahtevati za plačilo izročitev menice s priznanico, protesta, povratnega računa, pravico, založiti menično vsoto pri sodišču i. dr. V ožjem smislu imenujemo menične pravice samo tiste, ki se uveljavljajo v posebni menični pravdi, to so pri nas pravica do plačila menične vsote in pravica zahtevati varnost za redno plačilo menične vsote.

§ 3.

3. Terminologija.

Menica ima svojo posebno terminologijo. Kdor z menico (prvi) obljubi, da bo plačal menično vsoto, ali obljubi, da jo bo plačala oseba, ki jo on v menici pozove k plačilu, je izdatelj menice. V prvem primeru govorimo o lastni (suhi, vlastiti, sopstveni) menici, v drugem o potegnjeni menici, potezki, trati (tezica, vučena menica), izdatelj se v drugem primeru zove tudi trasant. Oseba, ki prva dobi menico kot upravičenec, je prvojemnik, remitent. Oseba, ki jo trasant pozove, da naj plača menico, je pozvanec, trasat (tezovnik); če trasat poziv sprejme in to posvedoči na menici, postane sprejemnik, akceptant (prihvatnik, prijemnik); dejstvo, da je trasat poziv sprejel in to posvedočil na menici, je sprejem, akcept (prihvat, prijem). Vsota, ki naj se po menici plača, je menična vsota. Če remitent menico prenese na drugo osebo, se zgodi to (redno) s posebnim zaznamkom na zadnji strani, na hrbtu menice. Zaznamek se imenuje nahrbtnica, žiro, indosament, (naledja, prenos). Oni, ki menico prenese, je prenosilec, žirant, indosant, (naledjnik, prenositelj), oni, ki jo prejme, je prevzemnik, indosatar, žiratar (naledjovnik, pritežatelj).¹ Če pozvanec noče sprejeti poziva, da naj plača, mora oni, ki mu je menico predložil, prezentiral (predočil), dati napraviti posebno posvedočbo, protest,

¹ Kar pomeni tudi sploh imetnika menice.

(prosvjed). Kdor da napraviti protest, je protestant, zoper kogar se napravi, protestat. Ravno tako treba napraviti protest, ako akceptant ali izdatelj lastne menice ne plača; o tem dejstvu treba obvestiti druge zavezance: notifikacija. V primeru, da trasat ne sprejme ali akceptant (izdatelj lastne menice) ne plača, sme ponuditi sprejem (plačilo) kdo drugi; kdor to stori, je intervenijent (posrednik, posredstvenik). Lahko pa se za primer, da trasat ne bi sprejel, akceptant ne plačal, že vnaprej na menici imenuje oseba, ki naj se vpraša, ali bi sprejela, plačala menico, da se ji reši čast, da ne pride v silo: naslov za silo, menični naslov; oseba, ki je tako pozvana, je naslovljenec, adresat (nuždovalnik), kdor jo pozove, naslovitelj, adresant. Če naslovljenec menico sprejme, reši njeno čast, je honorant (počasnik), častni sprejemnik (počasni prihvratnik), oni, komur na ljubo je sprejel, honorat (počaščenik).² Tudi tu govorimo o posredovanju, intervenciji (posredstvanje), častni sprejemnik je posredovalec, intervenijent (posredstvenik). Analogni izrazi veljajo za častno plačilo. Če trasat ne sprejme ali akceptant (izdatelj lastne menice) postane nezanesljiv plačnik, se sme zahtevati varnost (sigurnost), regres (zavrata) za varnost, regresant, regresat. Če izdatelj lastne menice ali pozvanec ne plača, sme upravičenec plačilo zahtevati od svojih prednikov, ki so s podpisom na menici prevzeli odgovornost za redno plačilo: regres za plačilo.

Kdor je meničnemu zavezancu porok po meničnem pravu, je menični porok, avalist (jamac, jemač), to poroštvo je aval.

Menica mora imeti določen plačilni kraj; zakon ustanavlja domnevo, kateri kraj velja za plačilni kraj, če ni v menici naznačen drug kraj. Če pa je naznačen kot plačilni kraj drug kraj, nego iz menice razvidno stanovališče trasata (kraj izdaje lastne menice), govorimo o udomovljeni, domicilovani menici; ta kraj se imenuje dom, domicil; kdor je menico udomovil, je domicilijant, udomovitelj; oseba, različna od pozvanca (izdatelja lastne menice), ki naj menico na tem kraju plača, je udomovljenec, do-

² Honorant je pa tudi intervenijent, ki ni bil naslovljenec.

micilijat (obitovnik). Drugi izrazi iz menične terminologije se omenijo na svojem mestu.

Enostavna menica, ki naj predoči navedene pojme, bi bila n. pr. taka:

prva stran.

V Ljubljani, dne 20. aprila 1901.

Za 500 K.

Dne 30. junija 1901 plačajte za to menico po naredbi gospoda Ivana Remitenta znesek petsto kron.

G. Franu Trasatu
v Mariboru,

Josip Trasant
Peter Avalist

plača se pri g. Pavlu Domicilijatu
v Ptuj

v sili g. Antonu Adresatu v Ptuj.

Sprejemem

Maribor, 31. maja 1901.

Fran Trasat.

zadnja stran.

Za mene g. I. Indosatarju.

Ivan Remitent (kot indosant).

Za mene g. A. Indosatarju.

I. Indosatar (kot indosant).

Plačano dne 30. junija 1901.

A. Indosatar.

§ 4.

4. Služba menice v gospodarstvu.

Blagovni promet je že v času, ko je vladalo vobče še naturalno gospodarstvo, spravljal v tek dokaj velike vsote denarja. Denarja pa je bilo razmerno malo; ne le vsaka država je imela svoj denar, nego v isti državi se je koval, zlasti ko

se je moč vladarjev omajala in je je vedno več prehajalo na njihove vazale in na mesta, različen denar, različen ne le po imenu, nego zlasti tudi po kovinski vrednosti in denarnih enotah. Plačevanje iz kraja v kraj je bilo že iz teh razlogov jako težavno. Poleg tega se je denar pogosto izpreminjal, neredko so se izdajale prepovedi izvažati ga iz območja, v katerem se je koval, javna varnost je bila splošno jako majhna in slednjič so bila prometna sredstva sama dokaj draga in nezanesljiva. Težko je bilo v onih časih trgovcu izterjovati svoje terjatve in plačevati svoje dolgove. Res, da so mnoge od omenjenih težav v novem in najnovejšem veku odpadle ali se vsaj bistveno zmanjšale, ali ogromno se je proti koncu srednjega veka in v novem veku povečal blagovni in gospodarski promet; upoštevati treba zlasti posledice križarskih vojn, odkritja Amerike, morskega pota v Indijo, splošnega gospodarskega razvoja in prodiranja denarnega gospodarstva sploh. Danes bi se premikanje vrednosti iz roke v roko, iz kraja v kraj, iz države v državo kljub vsemu napredku prometnih sredstev in kljub — v mirnih časih — skoro popolni varnosti pošiljatev z denarjem ne dalo več izvrševati, ker je nemogoče ustvariti toliko denarja, kolikor bi ga trebalo za poravnavanje plačil z gotovino. Vse te težave olajšuje menica jako znatno; ona je sredstvo, s katerim upnik potegne nase svojo terjatev iz daljine, ob enem pa tudi sredstvo, s katerim dolжник v daljino plača svoj dolg, ne da bi bilo treba pošiljati gotov denar. Prvo, izterjavanje z menico, zovemo trasovanje, (v ožjem gospodarskem smislu), drugo — plačevanje z menico — remitovanje, menica, ki služi za plačilo dolga ali sicer komu v prid, se zove rimesa. Obe funkciji se redno celo data združiti v eni menici tako, da izdatelj menice, ki je trasatov upnik in remitentov dolжник, s trato pozove trasata, naj plača remitentu, kar je dolžan trasantu. Izgledi naj povedo več:

1. A v Ljubljani ima od B-ja v Zagrebu terjati 4.000 K. Sam potuje večkrat po kupčiji v Zagreb. Potegne toraj menico na B-ja (trasata), v kateri označi samega sebe kot remitenta (menica na lastnika). B jo sprejme in vrne A-ju. A si da o času dospelka menično vsoto sam izplačati v Zagrebu, kamor je potoval, ne da bi mu bilo treba nositi seboj denar.

2. A v Ljubljani ima od B-ja v Zagrebu terjati 4.000 K, B pa v Ljubljani od C-ja isto vsoto. B potegne kot trasant me-

nico na C-ja, mu jo pošlje v akcept in pošlje akceptirano kot rimeso A-ju; ta jo iztirja pri C-ju.

Menica se bo torej glasila:

Zagreb, dne 1. I. 1921.

Plačajte za to menico g. A-ju čez en mesec 4.000 K.

G. C-ju v Ljubljani.

B.

Plačana sta z enim plačilom dva dolgova, denarja sploh ni bilo potreba pošiljati iz kraja v kraj.

3. Ako B v Ljubljani nima upnika, pa ima kredit pri banki v Zagrebu, ki ima v Ljubljani podružnico ali sicer stalno zvezo z ljubljansko banko, se bo vsa stvar izvršila morda na ta način, da bo A trasoval na B-ja in menico udomovil v Ljubljani, — z imenom domicilijata, če mu je znano, sicer brez imena, ki je napiše B pri akceptu. B bo menico sprejel in denar založil pri banki v Zagrebu, ta bo obvestila svojo podružnico, da naj plača.

4. Recimo, da ima A v Ljubljani terjati pri B-ju v Zagrebu in je dolžan C-ju v Mariboru, C bi rad dobil denar izplačan v Mariboru. A bo domiciliriral — zveze B-ja mu morajo biti seveda znane, oziroma mora se o tem sporazumeti z njim — menico v Mariboru in jo remitoval C-ju. Menica bi se glasila:

Ljubljana, dne 1. I. 1921.

Plačajte za to menico g. C-ju v Mariboru dne 1. februarja 1921 4.000 K.

G. B-ju v Zagrebu.

A.

Plača se pri Eskomptni banki v Mariboru.

B bo založil denar v svoji banki v Zagrebu, ki bo dala Eskomptni banki nalog, da naj plača menico na njen račun. Banke potem izravnavajo svoje medsobne terjatve.

5. Če rabi C denar ne v Mariboru nego v Zagrebu samem, kamor hoče potovati, bo odpadlo vdomovljenje. C bo z rimeso v roki izterjal 4.000 K pri akceptantu B-ju v Zagrebu, prihranil si bo še skrb, ki bi jo imel, če potuje z večjo vsoto denarja.

6. A pa morda še ni dolžan v Mariboru, nego namerava šele tam kupiti blaga pri C-ju. Menica se bo glasila:

Ljubljana, dne 1. I. 1921.

Plačajte za to menico na moj lastni ukaz dne 1. febru-
arja 1921 4.000 K.

G. B-ju v Zagrebu.

A.

Plača se pri Eskomptni banki v Mariboru.

Seveda bo rok plačila nastavljen tako, da bo dotlej kupčija sklenjena, ali bo menico napisal na vpogled.

7. V primeru št. 1. A ne potuje v Zagreb, želi si le nekaj večje gotovosti od dolžnika B-ja, ki je sicer povsem soliden ali nekoliko kasen plačnik, tako da je dobro prisiliti ga z menico k točnosti. V času ko ta v Zagrebu plačljiva menica dospe, bi moral A plačati C-ju v Mariboru enako vsoto. C je zadovoljen z menico, sprejeto od B-ja v Zagrebu; A mu jo (kot remitent) indosira, C jo ob dospelku izterja sam ali jo da izterjati po prijatelju ali banki; če pa mora v istem času plačati D-ju z Zagrebu isto vsoto, jo bo indosiral naprej D-ju. Prihranjena bo trojna pošiljatev gotovine. Izključeno ni, da gre menica na enak način še skozi več rok, in razume se, da se isto lahko zgodi tudi z menico, v kateri trasant ni obenem remitent, n. pr. v izgledu št. 2.

Z indosamentom gre menica iz kroga prvotno pri nji udeleženi oseb, indosament razširja krog, menica je po njem postala cirkulacijski papir.

Gospodarska funkcija menice, da prihrani pošiljatev gotovine, je v najnovejšem času izgubila precej svojega prejšnjega pomena, zlasti kar se tiče denarnega prometa v isti državi. Čeki, poštna nakaznice, poštna položnice, promet z žiro-konti i. t. d. so ji dokaj izpodkopali tla. Kdor hoče plačilo samo prejeti ali dati, bo v vsakem primeru prevdaril in preračunal, kateri način izterjave ali plačila mu je najcenejši in najzanesljivejši. Tudi kot vrednotnica, ki je z indosamentom na jako enostaven način prenesljiva — cirkulacijska vrednotnica — menica nima več tiste vloge kakor jo je imela v prejšnjih časih, vendar je še

dandanes eno najvažnejših cirkulacijskih sredstev predvsem v mednarodnem prometu.

Menica pa ni samo sredstvo za izterjavanje in plačevanje ter prenašanje terjatev, nego je tudi sredstvo, s katerim izdatelj izkorišča svoj kredit.

8. V primeru št. 1. je A prodal B-ju v Zagrebu blaga za 4.000 K; glede plačila mu je ponudil 2% rabata, če plača takoj, ko prejme blago, ako B tega ne stori, naj sprejme menico, ki dospe 3 mesece po izdaji. B sedaj nima gotovine, poprej mora razpečati kupljeno blago, zato izbere drugi način in sprejme menico, izdano od A-ja na lastni ukaz, t. j. menico, v kateri je A trasant in remitent. Čez tri mesece B plača menico, izkoristil pa je s tem svoj kredit pri A-ju.

9. Tudi A (v primeru št. 8.) rabi denar prej, nego dospe menica, sprejeta od B-ja. Prodajal bo menico C-ju in mu jo indosiral. Pomagano ni samo dolžniku B-ju, nego tudi upniku A-ju.

10. Trgovec, ki je znan kot zanesljiv plačnik, rabi danes gotovino ali rimeso, pa je nima. Izdal bo na temelju posebnega ali splošnega dogovora menico na trgovinskega prijatelja ali denarni zavod, ki mu jo sprejme, zanašajoč se, da mu bo izdatelj pred dospelostjo menice založil za plačilo potrebno vsoto. To menico proda izdatelj za gotov denar ali jo porabi kot rimeso. V tem primeru kredituje akceptant menično vsoto, za katero v trenutku sprejema še nima dejanskega pokritja; da stori to rajše za menico nego za prosto zaveznico, je z ozirom na menično strogost naravno.

Pri teh poslih pospešuje priljubljenost menice zlasti tudi to, da oni, ki menico indosuje, po meničnem pravu jamči za sprejem in plačilo menice.

Ako toraj oni, pri komur si hoče kdo z menico dobiti denarja, ni zadovoljen z akceptom samim in tudi ne s podpisom trasanta, bo trasant skrbel za to, da pride po žiru še en podpis na menico. Ravno lahkota, s katero se z menico dobi denar, se pa more tudi zlorabiti. Zgodi se to lahko na različne načine, zlasti a) z mračnico. Oni, ki izda menico, fingira imena akceptanta, indosanta i. t. d. Tako menico proda za gotov denar. Da je to sleparija in lahko tudi kaznjivo dejanje, ni treba razlagati. b) z menično zlorabo v ožjem pomenu besede. A in B si nista nič dolžna, data pa, da si preskrbita denarja, drug dru-

gemu akcept in prodata menici. Ako A B-ju ne založi terjatve, ta ne plača, in narobe; regres proti A-ju (B-ju) pa je brezuspešen, če ta nič nima. To gre lahko tudi med več osebami. Če je insolventna le ena, se cela zgradba podere. Ta zloraba je, ker menice nimajo podlage v dejanskih poslih ali reelnem kreditu, sama po sebi nereelna, postane pa lahko tudi kaznjiva.

Indosament je vsposobil menico za cirkulacijo, z eno menico se more poravnati cela vrsta dolgov. Obresti se pri tem v naši državi ne smejo izražati v menici sami, seveda pa se upoštevajo. Ako trgovec A proda B-ju moke za 100.000 K, ni vseeno, ali se ta znesek plača takoj, ali še le čez 3 mesece, s 6% obrestni znese razlika 1.500 K. Ako A potegne 1. aprila menico na B-ja z rokom dospelosti 1. julija, bo k svoti 100.000 K prištel 1.500 K, prištel bo tudi kolek za menico, stroške za pošiljatev menice, morda tudi zavarovalnino za pošiljatev menice. Recimo, da se bo menica, s katero naj se plača kupnina 100.000 K, glasila na 101.800 K. A, ki sam rabi denar, jo bo žiriral C-ju. C plača kupnino za menico dne 15. aprila, sam pa bo denar dobil šele 1. julija. Računal si bo tudi on obresti do 1. julija in svoje stroške, morda tudi kaj provizije in menični kurz, plačal bo n. pr. samo 100.900 K. Taka prodaja in kup menic se imenuje eskontiranje ali diskontiranje, ki je eden glavnih poslov bančnih in denarnih zavodov sploh. Obresti, ki se računijo v teh primerih, se imenujejo diskont, računijo se po dnevih. Obrestna mera pri diskontu je odvisna od splošnega položaja na denarnem trgu in od kakovosti (dobrote) menice; centralna notna banka določa diskont po denarnem položaju, zasebni diskonterji se ravnaajo po tem kurzu, pa ne povsem.

Menična strogost daje menični terjatvi in zavezi zanesljivost; če kdo da drugemu določen kredit, ki naj se porabi ne naenkrat, nego v obrokih, bo morda zahteval od njega menico, glasečo se na najvišji znesek kredita, z dogovorom, da se bo menica uveljavila le z onim zneskom, ki ga bo dolžnik v gotovem trenutku dejanski dolžan: založna ali depotna menica. Enako se menica lahko rabi za zavarovanje terjatev, ki bi nastale iz prihodnjih, zlasti odškodninskih zahtevkov: varnostna ali kavcijska menica, n. pr. iz službenega razmerja.

Nedonarjni dolгови se z menico ne morejo plačati!

§ 5.

5. Menični kurz.

Kakor med posameznimi trgovci, tako se vrši izmena blaga med posameznimi kraji, ki imajo razvito trgovino — trgovinski kraji — bodisi da so v isti državi, ali v različnih državah. Trgovci enega kraja, ene države, dolgujejo trgovcem drugega kraja, druge države, vsak čas gotovo vsoto in obratno; en kraj (država) ima pasivno — uvoz je večji od izvoza — drugi aktivno — uvoz je manjši od izvoza — trgovinsko bilanco. Trgovci enega in drugega kraja (države) izdajajo medsebojno menice, da izterjajo terjatve in plačajo dolgove. Tam kjer je več dolga, treba več menic, glasečih se na drugi kraj (državo), ki ima več terjatev, množina menic pa je manjša, ker je bil izvoz prvega kraja (države) manjši. Zato postanejo dražje, menice dobe kurz preko nominala. Isto velja obratno, kraj, ki ima več terjatev nego dolga, ima na drugi kraj več menic, nego jih rabi, radi tega se pocenijo; kraj, ki ima več izvoza nego uvoza, ima ugodno trgovinsko bilanco in nizek menični kurz na kraj, ki mu je dolžan več, nego more terjati od prvega, in obratno. Nizek menični kurz pa ne pomeni škode za kraj (državo), ki ima več izvoza nego uvoza. Recimo da imajo lesni trgovci naše države terjati od italijanskih lesnih trgovcev 10,000.000 dinarjev, manufakturni trgovci v Italiji pa od naših manufakturnih trgovcev 20,000.000 dinarjev. Dolgovi se plačujejo kolikor mogoče z menicami. Menic, ki naj se plačajo v naši državi, kroži med italijanskimi manufakturnimi trgovci za 20,000.000 dinarjev, menic, ki naj se plačajo v Italiji, med našimi lesnimi trgovci samo za 10,000.000 dinarjev. Naši manufakturni trgovci bodo torej mogli le polovico svojih dolgov plačati z menicami, ki so plačljive v Italiji. Ker je plačevanje z menico vobče ugodnejše nego pošiljanje gotovine, bodo raje dali za menico, ki se plača v Italiji, nekaj več, n. pr. za menico glasečo se na 10.000 dinarjev 10.050 dinarjev. Italijanske menice bodo torej imele ugoden menični kurz v našo državo. Obratno bo italijanskim lesnim trgovcem na ponudbo mnogo več menic, nego jim jih treba za plačilo njihovih dolgov pri naših lesnih trgovcih. Ker tudi izterjavanje meničnega dolga v tuji državi nekaj stane, bodo italijanski manufakturisti svoje menice raje prodajali tamošnjim lesnim trgovcem nekaj

ceneje, n. pr. menico, ki se glasi na 10.000 dinarjev, za 9.950 dinarjev. Italijanski lesni trgovec bo toraj z menico, ki ga je stala samo 9.950 dinarjev, pri nas plačal 10.000 dinarjev, naš manufakturni trgovec z menico, ki ga je stala 10.050 dinarjev, v Italiji samo 10.000 dinarjev.

Menični kurz je toraj razlika med ceno menice v kraju, kjer se kupi, in vsoto, ki se zanjo na drugem kraju potegne — ne glede na eskont. Naravno je, da nastane menični kurz samo med menicami, ki naj se plačajo v trgovinskih središčih; menice, katerih dolžnik (akceptant) ima stanovališče izven takega središča, pridejo za mednarodno izmeno v poštev le, ako so domicilirane na trgovinskem središču; s to lastnostjo, da so deležne večje mednarodne cirkulacije in meničnega kurza, se lažje izpečavajo.

Mednarodni promet se ne vrši samo izravno med dvema državama. Naši manufakturni trgovci, ki doma ne morejo dobiti dovolj v Italiji plačljivih menic ali le za drag denar, bodo gledali, ali ne bi morda dobili v Italiji plačljivih menic druge ceneje. Recimo, da je Italija iz Švice imela večji uvoz blaga, nego je sama izvozila v Švico; italijanske, to je v Italiji plačljive menice bodo v tem primeru v Curihu cenejše, pod pari. Če smo v istem času iz naše države izvozili v Švico za več živil, nego smo od ondot prejeli industrijskih predmetov, bodo celo pri nas plačljive menice imele v Švici kurz nad pari in mogoče bo morda za našo menico dobiti v Švici italijansko menico z znatno večjo nominalno vrednostjo. Promet z mednarodnimi menicami posredujejo banke in borze, med vojno in po vojni pa so se tudi vlade same z ozirom na lastno valuto jako zanimale za ta promet in ga skušale urediti v korist domači valuti.

Menični kurz v rednih prilikah ne more narasti in ne pasti preko gotove mere. Narastel ne bo preko stroškov pošiljatev denarja od dolžnika do upnika, pa tudi ne padel pod stroške, ki bi jih imel upnik, da si da efektivno plačati terjatev od dolžnika. Govoriti o drugih vplivih na menični kurz, zlasti o plačilni bilanci bi privedlo predaleč³.

³ Podrobni nauk o meničnem kurzu in o devizah, t. j. menicah, ki so plačljive v inozemstvu in v zlatu, ne spada sem, ravno tako ni tu mesta razpravljati o devizni politiki osrednjih bank in držav samih v mirnih časih, med vojno in zlasti po vojni.

II. Poglavje.

Zgodovina meničnega prava.

§ 6.

1. Početki in starejša doba.

Že razvito gospodarsko življenje poznejšega starega veka je dovelo pri staroveških bankirjih (*τραπεζῖται*, argentarii) do literalnih obligacij, pri katerih je bil dolžnik zavezan abstraktno na temelju svojega zapisa (scripture): *συγγραφή, χειρόγραφον*. Te vrste listin, ki so bile prve predhodnice menic, tudi o preseljevanju narodov niso izginile, nego so se v naslednjih državah rimskega imperija vzdržale in izpopolnjevale zlasti v tem smislu, da se niso več vedno glasile na določeno osebo, nego na ukaz ali — pogosto alternativno — na imetnika: tibi aut cui dederis, quem mihi ordinaveris, tibi aut cui hoc scriptum in manu paruerit. Bile pa bi te predhodnice menice lastne menice v našem smislu in sicer redno domicilirane. Pravnih posebnosti napram drugim listinam trgovcev niso imele, zlasti za nje še ni veljala zahteva, da bi moral biti kraj izdaje različen od kraja plačila; pač pa je bilo bistveno, da je bila vrsta denarja, ki jo je izdatelj prejel, različna od vrste denarja, ki se je zavezal plačati jo, to je bilo ravno bistvo menjave.

S križarskimi vojskami se je gospodarsko življenje zlasti v italijanskih mestih silno razvilo in z njim se je začelo razvijati posebno pravo za take skripturne obligacije, ki so služile predvsem prenosu denarja na drug kraj ali iz drugega kraja in iz ene valute v drugo. Dočim so bile predhodnice menic kakor rečeno lastne menice v našem smislu, so se sedaj pojavile hirografične nakaznice, pri katerih je bilo vdeleženih troje oseb ali celo četvero, če je listina prešla iz roke onega, ki jo je prejel od izdatelja, v nadaljne roke. Tako so nastala nova pravna razmerja, nepoznana omenjenim predhodnicam naše menice, ki so se urejala najprej z običajnim pravom pri sta-

novskih sodiščih. Pri tem treba upoštevati gori omenjene denarne, gospodarske in prometne prilike onih časov in pozabiti se ne sme, da je cerkveno pravo prepovedavalo po reku „mutuum date nihil inde sperantes“ jemati obresti pri posojilih, ni pa prepovedavalo dobička pri izmeni in prenosu denarja. Ako je trgovec, namenjen iz Florence v Lyon, hotel svoj florentinski denar pri menjalcu v Florenci zamenjati v lyonski, je menjalec smel zahtevati provizijo, ne bi bil pa smel zahtevati obresti, ko bi bil potniku posodil lyonski denar. Potniku tudi ni bilo prijetno nositi seboj večjo vsoto denarja. Ker pa je bilo, da ostanemo pri primeru, med Florenco in Lyonom dokaj trgovinskega prometa, se je florentinski menjalec — *camp sor* — z notarsko listino zavezal, da bo sam ali po kom drugem, zlasti po kakem lyonskem campsorju, ki je imel z njim zvezo, plačal v Lyonu v tamošnjem denarju, kar je florentinski trgovec njemu plačal v florentinskem denarju, in sicer temu trgovcu samemu, ali njegovemu selu ali zastopniku. Ob enem je florentinski trgovec svojemu selu ali zastopniku dal nalog, naj denar sprejme v Lyonu, florentinski campsor pa je izdal osebi, ki naj bi plačala v Lyonu, nalog, da naj plača. Notarska zadolžnica in ta plačilni nalog sta se redno izročila osebi, ki je vsoto — v Florenci — plačala, in ta je oboje z omenjenim sprejemnim nalogom poslala na plačilni kraj (*remittere, remitent*). Tak plačilni nalog se je zval *traccta*. Glavna listina, in sicer v našem smislu domicilovana lastna menica, je bila toraj notarska zadolžnica in če se denar — v Lyonu — ni plačal, je trgovec florentinskega campsorja tožil na temelju te listine. Kmalu pa je promet spoznal, da je glavna stvar omenjeni plačilni nalog, v katerem je izdatelj (*trasant, florentinski campsor*) potrdil, da je denar — valuto — prejel, in po kateri je jamčil, da se bo denar v Lyonu izplačal; za primer da bi se ne izplačal, je bil zavezan vrniti plačano mu vsoto na temelju listine same, v kateri je prejem valute potrdil, ne da bi bilo treba plačniku — *remitentu* — še drugače dokazovati, da je izdatelj listine od njega prejel valuto.

Lyonski campsor je bil trasat. Ker je bil sprejem denarja v Florenci potrjen, kvitiran, je bilo trasantu nemogoče, nakaznico (trakto) opozvati, florentinski trgovec, ki je prejel trakto za plačilo valute, je postal z njo gospodar v nji zapisane vrednosti. Oseba, ki jo je s trakto poslal v Lyon, da denar potegne,

ali ki ji je trakto poslal v Lyon, da jo predloži trasatu, je bila prezentant. Prvotna menica je toraj imela redno 4 osebe. Florentinski campsor je zaslužil z meničnim kurzom in s provizijo, kar niti po kanonskem pravu ni bilo prepovedano, ker je šlo za pošiljatev na drug kraj (*distancia loci*) in za zamenjavo denarja.

+ Italijanski campsorji-bankirji, zlasti lombardski, so svoje trgovinske posle sčasom razširili po velikem delu Evrope, s tem so razširili rabo menice, pa tudi pravna načela, ki so veljala v njihovi domovini. Zlasti velik je bil njihov vpliv na velikih srednjeveških sejmovih, kjer so se sestajali trgovci z vseh strani, ki so seboj prinašali menice z vseh krajev (sejmovi v Champagni, Lyonu, pozneje Besançonu, deloma celo samo sejmovi za menice). Na njih so se poravnemale menične terjatve in dolgovi. Vsak bankir je izdal in prejel od enega sejma do drugega menice na bankirje in od bankirjev raznih krajev. Na sejmu so med seboj dognali, kaj ima kdo terjati od drugih in kaj mora plačati drugim. Po ti ugotovitvi se je izkazalo, koliko terjatev in dolgov se pobota brez plačila z gotovino. S to napravo se je toraj prihranilo pošiljanje gotovine, ki je sploh ni bilo zadosti v prometu, da bi se bila plačila izvršila z njo. Vendar je bil ta način plačevanja za posameznega trgovca dokaj drag, ker so imeli bankirji nekak monopol, ki so ga skrbno čuvali in z visokimi provizijami občutno izkoriščali. Povdariti pa je treba, da menični promet pravno ni bil omejen na trgovce in bankirje, nego le dejanski.

Kar se tiče oblike menic in meničnega prava, velja za ta čas, da je bila v menici povedana causa, zakaj se je menica izdala, znesek, klavzula o pokritju (med trasantom in trasatom), čas in kraj izdaje, čas in kraj plačila, redno tudi kot važen pa ne kot bistveni sestavni del valutna klavzula, (trasant-remitent). Vidi se, da je bila vsebina menice že spočetka v bistvu ista, kakor je ostala do danes, oblika je bila oblika pisma, ki je bilo v njem s kratkimi besedami povedano vse, kar je bilo važno za pravno in gospodarsko razmerje med prizadetimi osebami. Izdatelj je bil lahko istoveten s trasatom, če je sam potoval na kraj plačila, remitent je bil lahko prezentant, če je sam potoval na kraj plačila. Menice so bile redno plačljive na sejmu: *cambia feriarum*, *nundinalia*, *nundinaria*, one, ki niso bile plačljive na sejmu, — takih je bilo jako malo

— cambia irregularia, cambia platearum, v teh je bil rok plačila določen a vista, ad uso, ali ob določenem času. Poročilo — aviso — je bilo znano, pogosto pa se je zapisalo v menici sami.

Menica se je ob začetku sejma morala prezentirati za sprejem, sicer skontracija ni bila mogoča, pri platealnih menicah sprejem ni bil potreben. Sprejem ni, da bi bil moral biti pismen in izražen na menici, na sejmovih to celo ni bilo navadno, tu se je sprejem zabeležil v bankirjevih knjigah. Kdor je menico sprejel — akceptant —, je s tem postal samostojen glavni dolžnik in ni imel prigovorov iz pokritvenega razmerja, po načelu „chi accetta, paghi“. Če trasat ni sprejel (plačal), se je redno napravil slovesen protest z notarjem in pričami, regres za plačilo je bil mogoč že, če se je odrekel sprejem. Intervencija je bila znana, ravnotako povratna menica v regresu in je celo igrala pri sejmskih menicah veliko vlogo. Znani so bili tudi duplikati — več izvodov iste menice — in so se pogosto uporabljali, ker se je radi nevarnosti prometa neredko pripetilo, da se je edini izvod izgubil. Indosament ni bil poznan in to je bistveni znak te dobe meničnega prava.

Menično pravo se je razvijalo v tej dobi v prvi vrsti kot trgovsko običajno pravo. Mnogo so se z vprašanji meničnega prava bavili kanonisti iz že omenjenega razloga, njihovemu vplivu treba pripisati, da je ostal bistveno svojstvo po kanonskem pravu krajevni razstoj (distantia loci). Menice, ki se je izdala in naj bi se plačala v istem kraju, kanonisti niso priznavali kot prave, dovoljene menice. Razni papeži so o tem izdali naredbe; promet jih je kljub temu rabil, da je za namišljeni krajevni razstoj skrival sicer prepovedane obrestonosne posle. — Kodifikacij imamo iz te dobe malo ali nekaj jako važnih za spoznavanje razvoja meničnega prava. Tako barcelonska naredba iz leta 1394., bolonjski statut iz leta 1454. in bolonjski menični red iz leta 1569., dalje proti koncu 16. in začetkom 17. stoletja še več drugih tržnih redov in mestnih statutov, ki so vsebovali tudi določbe o meničnem pravu. Znanstveno so se z meničnim pravom bavili poleg kanonistov tudi romanisti, zlasti Baldus. Predvsem pa treba imenovati Italjana Scaccia in Rafaela de Turri. Važne so tudi zbirke izrekov sodišč (rota) v Genovi in Rimu.

§ 7.

2. Srednja doba.

Velik preokret je provzročil v uporabi in uporabnosti menice in zato tudi v meničnem pravu razvoj indosamenta. Kakor rečeno, se je menica pogosto glasila na prezentantovo ime s pristavkom, da naj pozvanec plača onemu, ki bi ga naznačil prezentant, ali celo vsakemu imetniku menice. Prevladal je prvi način: ordrska — ukazna — klavzula. Prezentant si je toraj lahko postavil na temelju ordrske klavzule pooblaščenca, ravno tako remitent, če je bil ob enem prezentant. Ako je dogovoril, da naj pooblaščenec sam obdrži menično vsoto in je ob enem izdal pobotnico o prejemu menične vsote, je veljal pooblaščenec za lastnika menice in je bil samostalen menični upnik. Ta klavzula — nalog, da naj se plača pooblaščenцу, in pobotnica — se je navadno zapisala na hrbet menice (dorsum, in d o r s o). Z njo je prezentant (remitent) kakor trasant prevzel jamstvo, da se bo menica redno plačala, in na ta način so se dale pravice, ki so izvirale iz menice, popolnoma prenesti brez civilnopravne cesije. Prezentanta, ki se je doslej moral označiti že pri izdaji menice, pa potem ni bilo več treba, ker je zadostovalo, da je remitent menico dal izdati na svoje ime in svoj ukaz, odpadla je potemtakem četrta oseba. Šele če se je menica indosirala, je prišel vanjo prezentant. Pogoj indosamenta pa je bil, da se je menica izrecno glasila na ukaz, in menica se je mogla skraja samo enkrat prenesti z indosamentom, samo remitent je mogel indosirati, ne pa več njegov naslednik. Razvoj prometa je kmalu zahteval in na razne načine tudi našel možnost večkratnega prenosa. V to svrho je remitent samo kvitiral prejem menične vsote, ni pa zapisal imena zastopnika, ki naj se mu plača menična vsota (novega upravičenca), to ime je zapisal šele oni, ki je menico res prezentiral v plačilo s potrdilom prvotnega upnika, da je ta plačan. Drug način je bil ta, da je remitent na menici sami zapisal samo svoje ime, potrdil prejem valute in označil namero prenesti menico. Tako je mogla iti menica skozi več rok do onega, ki jo je moral plačati. S tem se je izpremenil tudi pravni položaj prezentanta, ki je prej veljal za pooblaščenca, sedaj pa je z akceptom dobil neposredne in samostojne pravice zoper sprejemnika. Za to je bilo treba, da je postala s spre-

jemno izjavo ustanovljena zaveza akceptanta nepreklicna tako, da nista mogla svojega poziva oziroma naloga opozvati niti izdatelj menice, niti remitent. Vsled tega je postal akcept mnogo važnejši nego je bil dotlej in zlasti ni več zadostoval pri sejmskih menicah navadni ustni akcept, nego trebalo je sprejem posvedočiti na menici sami.

Indosament, ki se je jel pojavljati okoli leta 1600., je menico oslobodil dejanskega monopola bankirjev na meničnih sejmihi. Trгоvec je z indosiranjem menice lahko stopil neposredno v stik s svojimi dobavljači in odjemalci. Nov pomen so dobili duplikati, ki so doslej služili v prvi vrsti le varnosti prometa. Sedaj se je pošiljal en izvod v sprejem k trasatu, drugi je krožil po indosamentih. Platealne menice so začele izpodrivati regularne, dasi so privilegovani bankirji dolgo in krepko branili svoj monopol.

Z vedno večjim pomenom menic se je tudi bolj razvijalo zakonodajstvo in iz 17. in 18. stoletja imamo nebroj meničnih zakonov, deloma samostojnih, deloma kot sestavino trgovinskih in konkurznih redov. Izmed zakonov naj omenim slavno Ordonnance de commerce 1673, avstrijski menični red iz l. 1763, ki temelji na vzorcih iz nemških trgovinskih mest, pruski Allgemeines Landrecht in predvsem Napoleonov Code de commerce 1807, na katerem temelji cela vrsta drugih trgovinskih in meničnih zakonov iz prvih sedmih desetletij 19. stoletja, in tudi, dasi ne izključno, srbski trgovinski zakon. Iz literature treba tu omeniti Hollandca Phoonsena, Francoze Jakoba Savaryja, Filipa Bornier-ja, Jakoba du Puy de la Serra, Pothier-ja, Par-dessus-ja, Nemce Francka, Martensa, Heineccija, Siegla, Italijane Azunija in Baldasseronija.

§ 8.

3. Materijelno menično pravo srednje dobe.

Pravna sposobnost prevzeti menično zavezo je v obče splošna, izvzete so le posamezne vrste oseb; nahaja se pa tudi obratni sistem; ženske, ki niso trgovke, so redno nesposobne za menično zavezo (Sc. Vellejanum). Oblika: čas in kraj izdaje, čas dospelka, beseda „menica“, ime in priimek remitenta, redno z ordrsko klavzulo, menična vsota, valutna

menice
 klavzula, podpis (pod menico) izdatelja, ime trasata (s plačilnim krajem, če ni povedano stanovališče trasata, domicil toraj znan); distantia loci je potrebna. Dan dospetka se določa s sejmom, po običaju (uso), z določenim dnem, a dato, pri vpogledu, po vpogledu. Uso se računi po vpogledu ali po izdaji. Respektni dnevi so pogosti, v korist akceptanta ali prezentanta ali obeh. Menična terjatev je redno, pa ne vedno, terjatev, po katero mora upnik iti. Indosament pomeni ali popoln prenos meničnih pravic ali samo mandat v korist indosanta: prokurni indosament; v popolnem indosamentu je pogosto potrebna valutna klavzula. Mogoč je izpolnjeni indosament in indosament in bianco, ta samo na zadnji strani menice. Indosant je zavezan kakor trasant, če zaveze ne izključi izrecno, indosatar je pa upravičen iz lastnega prava, prigovori iz osebnega razmerja prednikov do njegovega indosanta ne veljajo zoper njega. Indosirati sme remitent in vsak indosatar, v nekaterih primerih treba indosirati, zlasti menico na lastni ukaz.

Sejske menice se morajo prezentirati za sprejem, pri drugih so zakoni različni, ne zahteva se pa povsod akcept na menici sami, niti ne izrecen akcept, (fingiran akcept). Kvalifikovan akcept, to je sprejem, ki se ne ravna točno po vsebini menice, se smatra deloma kot čist sprejem, kakor da ni modificovan, po drugih meničnih zakonih se smatra, da kvalifikovan sprejem sploh ni sprejem; v podrobnostih velja mnogo razlik, ravnotako veljajo jako različne določbe glede sprejema, ki je omejen samo na del menične svote. Na menici zapisan akcept je nepreklicljiv. Akceptant je glavni dolžnik trate, plačati mora na vsak način, tudi če nima pokritja; protesta ni treba, da se varuje pravica zoper njega. Sicer se protest napravi, če trasat ne sprejme ali če ne plača, da si upnik ohrani regres. Protest napravi notar, ki ima protestni register, menica se zapiše v protest, notifikacija je potrebna za regres. Regres za varnost zaradi odbitega sprejema ali ker je postal sprejemnik nezanesljiv plačnik, je poznat, ponekodi je dovoljen regres za plačilo, če se menica samo ne sprejme. Regres je pogosto vezan na vrsto indosantov: vrstni regres, včasih tudi preskočni regres, to se pravi, upnik lahko izbere ktereakoli izmed prednikov. Kdor opusti ali zamudi protest zaradi plačila ali notifikacijo, izgubi regres. Povratna

menica je znana. Intervencija, naslov za silo, sprejem in plačilo za čast so podrobno, ali precej drugače urejeni nego danes. Zakoni se bavijo tudi z avalom, ki je bil znan že v prvi dobi, z duplikati in kopijami in urejajo postopek pri izgubi menice, njeno zastaranje ter obveznost podpisov na ponarejenih menicah.

§ 9.

4. Nova doba.

V Nemčiji je bilo v prvi polovici 19. stoletja preko 50 več ali manj različnih meničnih redov. To stanje je bila huda ovira za promet, naravno je toraj, da so se pojavila, ko se je ustanovila nemška carinska zveza, stremjenja za izenačenje meničnih zakonov. Vlade raznih držav carinske zveze so izdelale osnutke meničnih zakonov, trem so bili avtorji Einert, Liebe in Thöl, ki so tudi objavili za teorijo našega meničnega prava prevažna dela. Slednjič se je sestala leta 1847. v Lipskem konferenca juristov in praktikov, na kateri je bila zastopana tudi bivša Avstrija. Ta konferenca je na temelju pruskega osnutka izdelala nov osnutek, narodna zbornica v Frankfurtu je osnutek sprejela in določila, da velja novi menični red za celo Nemško državo. Radi državnopravnih pomislekov pa so posamezne države menični red objavile še posebej. Nekaj spornih vprašanj je potem obravnavala in rešila komisija za trgovinski zakonik v Nürnbergu, Te nürnbergške novele so nato posamezne države objavile kot zakon ali naredbo. V Sloveniji in Dalmaciji velja „splošni menični red“ po cesarskem patentu z dne 25. januarja 1850, državni zakonik št. 51, od 1. maja 1850 naprej, z nekoliko izpremenjenim besedilom, nürnbergške novele pa na temelju naredb justičnega ministrstva z dne 2. novembra 1858, drž. zak. št. 197 in 198. Popolnitve in izpremembe so se izdale s ces. naredbo z dne 3. julija 1852, drž. zak. št. 138, o menični sposobnosti vojakov, z naredbo justičnega ministra z dne 29. oktobra 1852, drž. zak. št. 218, o obročni menici, z naredbo justičnega ministra z dne 6. oktobra 1853, drž. zak. št. 200, o slepih menicah, z zakonom z dne 4. maja 1868, drž. zak. št. 34, o odpravi meničnega zavora, z zakonom z dne 19. junija 1872, drž. zak. št. 88, o za-

stopstvu pri oddaji meničnih izjav, s členom XLV uvodnega zakona k civilnemu pravnemu redu (prekinjenje zastaranja), z zakonom z dne 9. marca 1903, drž. zak. št. 60, o protestnih urah (v Jugoslaviji dejanski ne pride v poštev), in z zakonom z dne 30. novembra 1912, drž. zak. št. 215, o vplivu višje sile na pravočasnost meničnih dejanj. Veljaven je tudi še dvorni dekret z dne 13. julija 1789, zbirka justičnih zakonov št. 1033, o zastavljeni menici.

Na slovenskem jeziku je izšlo Kudrovo Menično pravo (I. izdaja 1904, II. izdaja 1922). Nemška literatura je jako obširna. Najvažnejša dela so: a) sistemi Kuntze, Deutsches Wechselrecht, Thöl, Handelsrecht II. zvezek, Wächter, das Wechselrecht des Deutschen Reichs, H. O. Lehman, Lehrbuch des Wechselrechtes, Canstein, Lehrbuch des Wechselrechtes, Karl Adler, Das österr. Wechselrecht, in zlasti Grünhut, Wechselrecht,⁴ b) komentarji: Volkmar und Löwy, die Deutsche Wechselordnung, Rehbein, Allgemeine Deutsche Wechselordnung in zlasti Staub-Stranz, Kommentar zur allgemeinen Deutschen Wechselordnung.

Na Hrvaškem in v Vojvodini velja zakon z dne 5. junija 1876, zak. čl. XXVII, ki se v obče vjema z našim meničnim redom. Literatura Fran Vrbanič, Mjenbeni zakon, Juraj Vrbanič, Mjenbeno pravo, Winter, Tumač Mjenbenom zakonu, Salavari, Trgovačko-mjembeni zakon in Repetitorij trgovačko-mjembenog prava. *Comme, Deache*

V Bosni in Hercegovini velja kot menični zakon naredba z dne 24. junija 1883, ki je z malimi razlikami veren posnetek našega meničnega reda. V Srbiji je menično pravo kodificirano v trgovinskem zakoniku z dne 26. januarja 1860, §§ 76 do 170; drži se večinoma code — a de commerce, poznajo se pa tudi vplivi nemškega meničnega reda. Literatura Gjorgjević Menično pravo u kraljevini Srbiji, Tucaković Menično pravo, Nestorović Menično pravo u teoriji i sudskoj praksi, Karajovanović, Menično pravo, Lazar Marković, Trgovački zakonik, nadalje dela o trgovinskem pravu, zlasti Radojičić v svojem delu „Osnovi trgovačkog prava.“

⁴ Od treh izdanj Grünhutovega dela pride za študij v poštev zlasti srednja.

- 1) *Anglo-amerikanske* V vsaki skupini imamo se ločeno. Najbolj
 2) *francoske* nam imamo 3 skupine, kar je več.
 3) *nemške*

§ 12.

5. Svetovno menično pravo.

Francosko pravo (code de commerce) je prevladovalo vse do postanka nemškega meničnega reda, veljalo je ne le v Franciji, nego tudi po deželah, ki so za časa Napoleona I. bile pod francosko nadvlado, toraj v dobrem delu Nemčije in Italije, na Poljskem, v Belgiji i. t. d. Poleg tega je služil code de commerce zlasti tudi glede meničnega reda za vzorec v celi vrsti drugih držav, predvsem v romanskih državah. Dasi je bil code de commerce, tudi kar se tiče meničnega prava, odlična kodifikacija, ga vendar nemški menični red dokaj prekaša, ker vobče bolje vstreza zahtevam novodobnega gospodarskega življenja. Novejše kodifikacije se vsled tega večinoma naslanjajo na nemški menični red, to celo v državah, ki so prej spadale v krog francoskega prava, n. pr. Španija, Portugalska, Belgija, velik del Italije. Poleg ravno imenovanih držav so več ali manj prevzele načela nemškega meničnega reda tudi Švica, Skandinsavske države, Rusija i. t. d. Tretjo skupino meničnega prava tvorijo anglo-amerikanske države.

Menično pravo teh treh skupin se ne loči samo v podrobnostih nego več ali manj bistveno drugo od drugega. Osnovna razlika med francosko in nemško skupino je ta, da se menični zakoni prve skupine bavijo tudi s pravnimi posli, ki so temelj izdane menice, zato dajejo tudi določbe o valutnem (med trasantom — indosantom — in remitentom — indosatarjem) in pokritvenem razmerju (med trasantom in trasatom — akceptantom). Zakoni nemške skupine se na temeljno razmerje za izdaje menice do malega ne ozirajo, nego prepuščajo presojo tega razmerja obćemu državljanskemu pravu. Anglo-amerikanska skupina je vobče bližja nemški skupini, vendar ne obravnava menice tako abstraktno kakor ta. V podrobnostih pa je nebroj razlik ne le med zakoni ene in druge skupine, nego celo med zakoni iste skupine. To je za mednarodni menični promet velika ovira, tem večja, čimbolj se je mednarodni menični promet razvil s povzdigom svetovnega prometa in čimbolj je gospodarstvo ene države vezano z gospodarskim življenjem vseh drugih držav.

Zato so se že pred več nego 40 leti pojavila stremjenja, doseči enotno svetovno menično pravo. Vodilno vlogo sta

imeli Udruženje za reformo in kodifikacijo mednarodnega prava in pozneje Institut za mednarodno pravo (Association for the Reform and the Codification of the Law of Nations in Institut de Droit International).

Udruženje je na kongresih v Haagu, Bremenu, Antwerpenu in Frankfurtu ustanovilo 27 osnovnih pravil za menično pravo (Bremenska pravila), Institut pa je na kongresih v Turinu, Münchenu in Bruslju sestavil po osnutku milanskega odvetnika Cesare Norsa osnutek vzorca za splošni menični zakon. Na poziv belgijske vlade se je nato leta 1885. sestel kongres v Antwerpenu, ki je izdelal takozvani Antwerpenski projekt (ta se bavi tudi s čekom). Par let pozneje se je isti predmet obravnaval na kongresu v Bruslju, kjer se je izdelal nov osnutek. Nato je delo za izenačenje meničnega prava nekako zastalo in se je jelo po raznih kongresih pravniških in trgovskih udruženj nadaljevati še le začetkom našega stoletja, dokler ni holandska vlada sklicala konference v Haagu, ki se je vršila leta 1910. in ki je bil na nji zastopan velik del vseh držav naše zemlje. Osnutka svetovnega meničnega zakona in konvencije o izenačenju meničnega prava sta se poslala na konferenci zastopanim državam, da jih prouče. Ne temelju teh osnutkov in izjav, ki so jih oddale o njih posamezne države, se je izdelal na drugi konferenci v Haagu leta 1912. svetovni menični zakon in sklenila se je med vdeleženimi državami konvencija, s katero naj se države, ki bi konvenciji pristopile, zavežejo, da uvedo svetovni menični zakon v izvirniku ali v svojih jezikih. Konvencija ureja tudi poznejši pristop in odpoved pristopa, seziv novih konferenc zaradi prememb in popolnitev svetovnega meničnega zakona in določa točke, v katerih smejo posamezne države članice konvencije izpremeniti ali popolniti enotni menični zakon. Enotni menični zakon — o svetovnem še ni mogoče govoriti — obravnava trato in lastno menico v 80 členih; drži se po največ načel, izraženih v občem nemškem meničnem redu, ima pa tudi dokaj sedanjim prilikam primer-nih izprememb in se sme smatrati za jako dober zakon. Na temelju te haške konvencije je bil pred vojno v bivši Avstriji v državnem zboru že vložen osnutek meničnega zakona z uvodnim zakonom vred, tudi bivša Ogrska s Hrvaško je bila pripravljena sprejeti svetovno menično pravo in v Srbiji se je že na temelju prvega haškega osnutka sestavil osnutek meničnega

zakona, ki bi bil srbsko menično pravo bistveno približal našemu, dasi ne vstreza povsem drugemu haškemu osnutku⁵. Vojna je potem prekinila dejansko izenačenje meničnega prava, enotni menični zakon še ni veljavno pravo. Angleška in Amerikanske zedinjene države se, kolikor znano, branijo enotnega meničnega prava.

⁵ Opozoriti treba na članke S. Radojičiča, delegata kraljevine Srbije na haških konferencah, v Arhivu za pravne in društvene nauke, knjige 12, 16 in 17, ki dajejo tudi besedilo prvega osnutka in končne redakcije svetovnega meničnega zakona.

III. Poglavlje.

Postanek menice

§ 11.

Menična zaveza je strogo enostranska; ena stranka obljubi, da bo plačala sama določeno vsoto denarja ali pozove drugo osebo, da naj plača, jamčeč ob enem, da bo druga oseba to storila, druga stranka je po menici upravičena okoristiti se s to obljubo ali s tem pozivom in jamstvom zanj. Razume se, da je podlaga te zaveze in pravice redno, skoro vedno, določeno pravno razmerje med strankama, to se pravi, tudi izdajanje menice ima svoj pravni razlog, causa, samo da ta redno ni izražena v menici sami in da nima vpliva na veljavnost menice. Že zgoraj navedeni zgledi, kako se z menico izterjavajo in plačujejo dolgovi in kako trgovec z njo izkorišča svoj kredit, so to pokazali. O izdajanju menice se toraj redno sklene pogodba, po kateri je ena stranka zavezana dati menico, drugo zanjo dati nasprotno dajatev (valuto): menični sklep.

Menica sama je lahko glavni predmet pogodbe n. pr. pri meničnem eskomptu ali pri zameni menic, kjer je nasprotna dajatev zopet menica. Lahko se pa z menico tudi izpolni kupčijska, posojilna i. t. d. sploh pogodba, kjer je dajatev ene stranke denar. Menica se lahko da na mesto plačila, s tem je dajatev stranke, ki da menico, izpolnjena, ali radi plačila, v tem primeru je obligacija šele izpolnjena, ko je menica plačana; v dvomu treba smatrati, da je menica dana radi plačila. Menični sklep je pogodba splošnega civilnega prava. Stranki dogovorita, da se menica izdaj in vzemi, in vsebino menice, na izpolnitev pogodbe se ne toži v meničnem postopku, kakor tudi ne more izdatelj ali indosant v menični pravdi zahtevati valute, ki mu jo je redno zavezan dati prevzemnik menice (remitent ali indosatar).

Ako gre za trato, pride redno v poštev tudi obvestilo (avizo) za trasata, da ta zve, da mu bo treba sprejeti menico

in plačati in nadalje, da zve bistveno vsebino menice, da ne plača ponarejene ali popačene menice. V menici se zato pogosto izrazi, ali naj trasat pred akceptom in plačilom čaka poročila („po poročilu“). Zavezan pa je trasant avizirati le, če je to v meničnem sklepu pogojeno, ali če ima s trasatom tak dogovor, v zadnjem primeru pa remitent ne more zahtevati, da se v menico sprejme zaznamek aviza.

O razmerju glede pokritja potegnjene menice med trasantom in trasatom naj se tu omeni le to, da je trasat trasantu, če ima menica solidno podstavo, že ob izdaji menice dolžan menično vsoto ali vrednost menične vsote, ali vsaj sme trasant zanesljivo pričakovati, da mu bo dolžan, ko dospe menica, ali mora vedeti, jeli mu bo trasat kreditiral. Kjer ni nobenega posebnega pravnega razloga za sprejem in plačilo menice, govorimo o nepokriti menici, o akceptu za uslugo. Ne gre pa za nepokrito menico tam, kjer je trasat po pogodbi zavezan dati kredit za menično vsoto.

Menica se lahko izda na račun izdatelja ali za tuj račun: n a r o č e n a , k o m i s i j s k a t r a t a. Ako je bil trasant upravičen izdati menico za tuj račun, trasat ne more od njega zahtevati pokritja, nego od osebe, ki je dala trasantu nalog, naj na njen račun izda menico, toraj od komitenta. Trasat se pogosto že v menici sami opozori, da gre za komisijsko trato, n. pr. z besedami „in jo postavite na račun g. N.“

IV. Poglavje.

Menična sposobnost, zastopstvo pri meničnih izjavah.

§ 12.

Ločiti treba aktivno in pasivno menično sposobnost, sposobnost pridobiti z menico pravice in sposobnost zavezati se z menico. Za aktivno sposobnost velja splošno civilno pravo. Kdor more sicer pridobivati pravice, more postati tudi menični upravičenec; kolikor po splošnem civilnem pravu ni sposoben za pravna dejanja, more tudi menične pravice pridobiti samo po zastopniku ali s sodelovanjem zastopnika. Naš menični red govori samo o pasivni menični sposobnosti in določa, da je sposoben za menično zavezo vsakdo, kdor se more zavezati s pogodbami (čl. 1.). Ta določba vsebuje dvojje: 1. možnost, postati menični zavezanec, 2. možnost, postati menični zavezanec z lastnim dejanjem.

1. Za menično zavezo sploh niso sposobni in je ne morejo prevzeti niti po zastopniku redovniki (z nekaterimi izjemami), dalje po cesarski naredbi z dne 3. julija 1852., drž. zak. št. 138, pravi aktivni in vpokojeni častniki in moštvo bojnega staleža. Sposobni pa so za pasivno menično zavezo vojaški sodniki in zdravniki, vojaški upravni častniki in vojaški uradniki, dalje vojaki, ki niso aktivni in niso bili aktivni pravi častniki. Orožniki po praksi tudi niso sposobni za pasivno menično zavezo⁶.

⁶ Po § 208 avstrijskega vojaškega kazenskega zakona je bil dezertar od dne dezercije, pa dokler se je javil ali bil priveden, nesposoben razpolagati s svojo imovino. Te določbe nima srbski vojaški kazenski zakonik, ki sedaj velja tudi pri nas. Pač pa je po § 17 srbskega kazenskega zakona (ki velja tudi za delikte vojakov), oni, ki je obsojen na robijo ali zatočenje, nesposoben upravljati svojo imovino in razpolagati z njo, dokler je v robiji ali zatočenju. Ta določba je po ukazu z dne 16./3. 1921, Službene Novine št. 75 (Uradni list št. 134) razširjena na celo državo, kar se tiče de-

2. a) z lastnim skripturnim aktom se ne morejo zavezati otroci izpod 7 let starosti, popolnoma preklicane osebe, blazni in bebeci. Namesto njih odda menično izjavo zakoniti zastopnik, kjer treba, z odobritvijo varstvenega oblastva.

b) z lastnim skripturnim aktom se morejo zavezati s privoljenjem zakonitega zastopnika — in, kjer treba, varstvenega oblastva — mladoletniki nad izpolnjenim 7. letom starosti in delno preklicane osebe; to velja tudi za one mladoletnike, ki smejo deloma razpolagati s svojo imovino (§§ 152, 246—248 odz.), vendar praksa ni povsem enotna; kdor izvršuje z oblastvenim dovoljenjem trgovino ali obrt ali je nad 20 let star in ima z očetovim dovoljenjem lastno gospodinjstvo, je bil spoznan, da ima splošno pasivno menično sposobnost (§§ 252, 174 odz.).

K 2. b). Podpis mladoletnika ali delno preklicane osebe zadostuje, ni treba, da je sopolpodisan zakoniti zastopnik; kdor vzame menico od take osebe, se mora sam prepričati, ali je pritrdil zakoniti zastopnik in, kjer treba, varstveno oblastvo.

Kridatar je sposoben za menično zavezo, ki se pa ne more uveljavljati zoper konkurzno maso.

Vse druge osebe, tudi ženske in pravne osebe, so pri nas popolnoma sposobne za menično zavezo. Pravne osebe zavežejo njihovi zastopniki.

Menična izjava, izdana od osebe, ki ni (popolnoma) sposobna za menično zavezo, je v njen prid nična, ne vpljiva pa na veljavnost meničnih aktov drugih za menično zavezo sposobnih oseb na isti menici, bodisi, da so ti akti prišli prej ali sočasno ali kasneje na menico (čl. 3. m. r.). Vsaka menična izjava je samostojna, ničnost menične izjave osebe, ki nima pasivne menične sposobnosti, ne izvira iz menice, nego iz osebe. Zato pa se ta ničnost lahko uveljavlja tudi zoper meničnega upravičenca, ki je menico pridobil v dobri veri, da izvirajo podpisi na nji od oseb, ki so imele v času, ko so dale menično izjavo, menično sposobnost. Menična sposobnost se namreč

liktov po IX. in X. poglavju srbskega kazenskega zakona, vendar z omejitvijo, da se uporablja naš (avstrijski) kazenski zakonik, kjer je ta milejši. Potemtakem določba § 17 v območju avstrijskega kazenskega zakonika ne velja za osebe, ki so obsojene radi zločina po IX. in X. poglavju srbskega kazenskega zakonika. Dvomljivo pa je, ali ne velja za zločine po zakonu z dne 2./8. 1921, Službene Novine št. 170 A (Uradni list št. 249), o zaščiti javne varnosti in reda v državi (čl. 19 in 20 tega zakona).

ne presoja po času, ko menica dospe, nego po času, ko se je menična izjava dala.

Pravni posel, na čegar temelju se je izdala taka neveljavna menična izjava, ostane nedotaknjen, menica sama more, ako so dani pogoji (zlasti causa), veljati kot nakaznica, akcept kot sprejem nakaznice, lastna menica kot obveznica. Odobritev v tem smislu, da bi nična menična izjava z odobritvijo po nastopu menične sposobnosti postala veljavna kot menična izjava, ni mogoča, ker so določbe o menični sposobnosti neugibno pravo; zato je tudi v pravdi tožnikova stvar, da dokaže menično sposobnost nasprotnika, ki trdi, da je v času, ko je dal menično izjavo, ni imel.

Zastopstvo je mogoče tudi pri menični izjavi (prosto-voljno zastopstvo). Zastopnik more menično izjavo podpisati samo z imenom (firmo) zastopane osebe, more pa tudi podpisati poleg imena (firme) zastopane osebe svoje ime. V enem in drugem primeru je zavezan pooblastitelj (zastopana oseba) in ne zastopnik, v drugem primeru pa mora zastopnik izraziti, da se je podpisal kot zastopnik, sicer bi onim meničnim upravičencem, ki bi menico pridobili nevedoč, da je podpisal menično izjavo samo kot zastopnik, bil zavezan tudi osebno. Za zastopstvo veljajo sicer splošni predpisi državlanskega prava, vendar treba pri nas pomniti zakon z dne 19. junija 1872. drž. zak. št. 88, da se menica, na kateri je ime izdatelja izjave podpisala druga oseba, more v meničnem postopku uveljaviti le, ako je podpisovalec pristavil tudi lastno ime z opazko, da je pooblaščenec, in ako se poleg tega priloži pooblastilo, podpisano od pooblastilca; ako ta pooblastilo podpiše samo z ročnim znamenjem, mora biti to znamenje poverjeno. Menica, ki bi jo zastopnik podpisal samo s pooblastiteljevim imenom ali sicer tudi s svojim imenom, pa ne da bi se priložilo omenjeno pooblastilo, toraj ni neveljavna, ne more se pa uveljavljati z menično pravdo. Izjema velja le za podpis s firmo trgovca. Kdor⁷ je od polnovrednega trgovca pooblaščen, da podpiše (menico) mesto njega, stori to pravilno tako, da podpiše samo firmo.

Kdor podpiše menično izjavo kot poblaščenec ali kot varuh ali drugačen — zakoniti — zastopnik, (sem spadajo tudi

⁷ Toraj člani javne trgovinske družbe, komplementarji, zastopajoči člani načelstva delniške družbe, družbe z omejeno zavezo, prokuristi, pa tudi drugi trgovinski pooblaščenec, če smejo podpisovati menice.

zastopniki pravnih oseb in trgovinskih družb) in prekorači svojo pravico zastopstva, jamči osebno kakor bi bil jamčil pooblastilec — zastopanec —, ko bi bil dal pooblastilo. Ne jamči toraj samo za škodo nego za izpolnitev menične zaveze. Da to velja v primeru, da je menico podpisal tudi s svojim imenom, o tem ne more biti dvoma, ker je menico podpisal sam; iz čl. 95. m. r. pa, ki ne dela nikakega razločka, sledi po pravilnem, dasi ne nespornem mnenju, da velja glede obsega in kakovosti zaveze isto tudi v primeru, da je namišljen zastopnik podpisal samo ime namišljenega pooblastitelja (zastopanca). Razlika je le v načinu zaveze, namreč ta, da v zadnjem primeru odgovornosti namišljenega zastopnika ni mogoče uveljavljati po meničnem pravu, nego le po civilnem pravu. Glede likvidatorjev trgovinskih družb in gospodarskih in pridobitnih zadrug treba pomniti, da imajo pravico zastopstva samo, da izvrše likvidacijo, končajo viseče posle; če to pooblastilo prekoračijo, ne zavežejo zastopane družbe, nego sebe. Prisilni upravitelji obrtnih in trgovinskih podjetij smejo za upravljanje podjetje prevzemati menične zaveze, kolikor je v izvrševanju podjetja take vrste navadno (§ 343. izvr. r.).

Strogo treba ločiti od zastopstva primer, da kdo da menično izjavo, zlasti izda trato v svojem imenu na račun drugega (že omenjena komisijska trata). V tem primeru je izdatelj sam trasant, on je v regresni zavezi, on mora imeti pasivno menično sposobnost, ne oseba, ki mu je dala nalog, da naj izda menico v svojem imenu na njen račun (komitent, ki ne podpisuje in ne pride v menično zavezo). Nasproti pooblaščenču, ki da menično izjavo v tujem imenu, ni treba pasivne menične sposobnosti; imeti jo mora redno pooblastitelj.

Po bosanskem meničnem zakonu (člen 1.) so bili prvotno sposobni za menično zavezo samo v trgovinski register vpisani trgovci in trgovinske družbe, pozneje se je sposobnost razširila z zakonom z dne 5. decembra 1911, zak. l. št. 146, tako, da ima pasivno menično sposobnost vsakdo, kdor se more zavezati s pogodbami, ženske pa le, če so v trgovinski register vpisane trgovke, ali če samostojno izvršujejo kako drugo obrt nego trgovinsko, ne registrirane trgovke toraj nimajo menične sposobnosti.

Po hrvaškem (ogrskem) meničnem zakonu, § 1., je za menico sposoben vsakdo, kdor se more s pogodbo pravno-

ljavno zavezati, mladoletniki pa le, če samostojno izvršujejo obrt, kar se jim more dovoliti po izpolnjenem 18. letu. Vendar nastane iz menične izjave slepca zaveza le, če je njegov podpis sodno ali po notarju poverjen. Isto velja v Vojvodini, pripomniti pa treba, da imajo ženske, ki so polnoletne po § 2. zakon. čl. XXIII. iz leta 1874, pasivno menično sposobnost samo, ako so izpolnile 24. leto življenja, ali ako samostojno izvršujejo obrt. Z ozirom na zakon z dne 31. julija 1919, Sl. Nov. št. 89 (Ur. l. št. 640), ki je dobo fizične polnoletnosti znižal na dovršeno 21. leto, treba smatrati, da je ravno imenovana določba izpremenjena. Sicer veljajo glede menične sposobnosti mladoletnikov na Hrvaškem določbe o. d. z. pred novelami, v Vojvodini pa določbe zak. čl. XX. iz leta 1877. o varuštvu, ki so nekoliko različne od analognih določb o. d. z. Menična sposobnost vojakov po ogrskem pravu ni omejena, to se priznava tudi na Hrvaškem. Glede zastopstva (§ 105. hrv., čl. 95. bos.), ni razlike.

Po s r b s k e m trgovinskem zakonu (§§ 76.—79.) je za menico sposoben vsak srbski državljan, izvzemši: 1. vojake stalne vojske, ki so po činu nižji od podporočnika; 2. seljake, ki se bavijo s poljedelstvom;⁸ 3. mladoletnike in 4. omožene ženske, oboji ako nimajo propisanega dovoljenja⁹. Menice oseb, imenovanih v št. 1, 2 in 4 veljajo, kar se tiče teh oseb samih, za proste zaveze splošnega držaljanskega prava,

⁸ Z začasnim zakonom z dne 24. aprila 1920. Sl. Nov. št. 90/1920, o likvidaciji moratornega stanja, čl. 42. in 43., je določeno, da se od dne, ko začne poslovanje Zemljoradnička banka, poljedelci („zemljoradnici“) ne bodo več mogli zavezati z menico, niti ne bodo imeli njihovi podpisi na menici nikakršne veljave, zaveza po menici za nje ne velja niti kot prosta zaveza po občem državljanem pravu. Za poljedelca se smatra, kdor živi v selu, trgu ali mestu, pa sam ali s svojo obitelji obdeluje zemljo in s tem poglavito vzdržuje sebe in obitelji. Glede izvrševanja postranskih pridobitnih gran, ki jih zakon podrobno našteva, pa je razlika med poljedelci, ki žive v selu, in poljedelci, ki žive v trgu ali mestu. Prvi kljub postranskemu pridobitnemu delu nimajo pasivne meničnemu sposobnosti, drugi jo z nekaterimi izjemami imajo. Kljub temu, da se bavijo s poljedelstvom in žive v selu ali trgu, ne spadajo pod pojem poljedelca državni uslužbenci, svečeniki, zdravniki, advokati in druge osebe, ki v bistvu niso poljedelci.

⁹ Polno menično sposobnost pa ima maloletnik, ki je proglašen polnoletnim, ali ki mu je dovoljeno trgovati, ali ki se je oženil s privoljenjem varstvenega sodnika. Žena, ki je trgovka z moževim odobrenjem, ima kot taka pasivno menično sposobnost, sicer je za veljavnost ženine menične zaveze potrebno moževo — izrecno ali tiho — dovoljenje.

menica mladoletnika pa je, kar se njega tiče, ničeva, vendar mora vrniti korist, ki jo ima od menice.

Zastopnik mora po § 82. srb. men. zak. pod podpisom označiti, da je podpisal kot pooblaščenec, sicer se smatra, da je izdal menico za svoj račun. S tem ni rešeno vprašanje, ali more zastopnik menico podpisati s pooblastiteljevim imenom ali firmo, vendar pač ni dvoma, da sme.

Haška konvencija o enotnem meničnem pravu in enotni menični zakon ne urejata sama aktivne in pasivne menične sposobnosti, nego določata le, da se presoja pasivna menična sposobnost po zakonih države, ki ji oseba pripada. Če ta zakon določa, da naj velja za ta del zakon druge države, naj se uporablja zakon druge države (čl. 74. enot. men. zak.). Vsaka država sopogodnica sme nadalje določiti, kako se more nadomestiti podpis sam na meničnih izjavah, izdanih na ozemlju te države, ali na vsak način mora biti volja onega, ki naj bi se podpisal, pravilno in zadostno posvedočena z izjavo na menici sami (čl. 3. konvencije). Gre toraj za nadomestilo podpisa, ne za nadomestilo volje. S tem pač ni izključeno, da menico podpiše tudi zakoniti zastopnik ali pooblaščenec, ki nadomestuje ne samo podpis zastopane osebe ali pooblastitelja, nego tudi njegovo voljo zavezati se.

Glede samostojnosti posameznih meničnih zavez na isti menici določa čl. 7. enot. men. zak., da podpisi oseb, ki nimajo pasivne menične sposobnosti, ne vplivajo na veljavnost ostalih podpisov, glede zastopstva določa čl. 8., da je zavezan sam po meničnem pravu, kdor svoj podpis postavi na menico kot zastopnik druge osebe, ne da bi bil v to pooblaščen, in isto velja za zastopnika, ki je prekoračil svoje pravice zastopanja. Stvar je sicer nekoliko jasnejša nego po našem čl. 95, ali povsem jasna ni. Gotovo je, da odgovarjata po meničnem pravu falsus procurator in oni zastopnik, ki je svojo oblast prekoračil, ako sta menico podpisala s svojim imenom. Ne pove pa enotni menični zakon, kako odgovarjata namišljeni zastopnik ali zastopnik, ki je svojo oblast prekoračil, če sta menico podpisala zgolj z imenom (firmo) zastopane osebe. Za ta del dovoljuje čl. 95 men. r., ker ne dela razlike, vsaj razlago, da tudi v tem primeru zastopnik odgovarja za izpolnitev in ne samo za škodo, dasi se zahtevke zoper njega ne more uveljavljati z menično tožbo, ker ni podpisal menice s svojim imenom.

V. Poglavje.

Vsebina in oblika menice.

§ 13.

I. Temeljna menica.

Temeljna menica je ona, na kateri se oddajajo nadaljne menične izjave. Njena vsebina je glede vseh bistvenih sestavin, njena oblika vsaj deloma z zakonom predpisana, menica je toraj formalna listina. To mora biti, ker mora pri cirkulacijskem papirju vsakdo imeti možnost, da iz njega samega vidi, ali je veljaven. Pogrešek v vsebini ali obliki, kolikor je predpisana, napravi menico neveljavno, popolniti se ne da niti s posebno listino, niti z dokazom, da je pogrešek samo formalen in ne stvaren. Iz listine, ki ji manjka ktere koli od bistvenih sestavin, ne nastane menična zaveza, na tako listino zapisane nadaljne menične izjave (indosament, akcept, aval) nimajo menične moči (čl. 7, 98, št. 1, m. r.). Isto velja glede oblike, kolikor je z zakonom predpisana. Hrvaški (§§ 6, 112, št. 1), bosanski (čl. 7, 98, št. 1) in srbski (§§ 81, 164) zakon se strinjajo z našim. Nekoliko drugače se izraža enotni menični zakon (čl. 2, 78): listina, ki ji manjka ktere od bistvenih sestavin trate, ne velja kot trata, listina, ki ji manjka ktere od bistvenih sestavin lastne menice, ne velja kot lastna menica. Misliti bi se torej dalo, da bi listina, ki v nji ni naveden trasat, mogla biti veljavna kot lastna menica, ali to vendar ni mogoče, ker pri lastni menici treba lastne plačilne obljube izdatelja, pri trati izdateljevega poziva na drugo osebo, da naj plača menico.

Formalnost pa se ne sme zamenjati s formalizmom, tega menica ne pozna. Ni treba, da je napisana na običajni uradni tiskovini, niti ne na papirju, jezikovni pogreški ne pridejo v poštev, treba ni, da je napisana s črnilom. Z roko — in to je važna določba glede oblike — pisani morajo biti na menici

sploh samo podpisi. Podpis se da s priimkom ali s firmo, imena ni treba. S firmo more podpisati le, kdor je upravičen imeti jo, ni pa treba, da je registrovana. Delna ali popolna nečitljivost podpisa ne vzame menici veljave, vendar se mora dati razbrati istovetnost podpisa in pa, da gre za pisavo s črkami, sicer bi tak podpis mogel veljati le za ročno znamenje. Razne izjave na menici so lahko pisane v raznih jezikih, pisane pa morajo biti s črkami, ki so splošno čitljive, toraj ne s šiframi; ali stenografski, je sporno, pri nas bi dejal da ne. Hebrejski — s črkami ali v jeziku — pisane menice so pri nas neveljavne, s hebrejskimi črkami pisani podpisi veljajo le za ročno znamenje in imajo kakor menice, ki so samo „podkrižane“, le tedaj menično veljavo, če so taka znamenja poverjena (čl. 94, 98, št. 10 m. r.). Za vse listine o pravnih poslih, toraj tudi za menice slepcev, glušcev, ki ne znajo čitati, in mutcev, ki ne znajo pisati, treba notarskega pisma, če sklepajo pravni posel sami, dalje za menice med zakonci, če gre za kupno, menjalno, rentno, posojilno pogodbo ali za priznanje dolga, za ženitno pismo, slednjič za darilne pogodbe brez dejanske predaje. Vendar treba upoštevati člen 317 trg. zak., če je izdaja menične izjave trgovinski posel. Dejstvo, da ni notarskega pisma, pa ne more škoditi dobrovernemu pridobitelju, razven pri menicali slepcev, mutcev in glušcev; v tem primeru je smatrati, da so te osebe osebno zmožne za menico samo v obliki notarskega pisma, in ravnati treba z njihovo menično izjavo tako, kakor z menično zavezo osebe, ki nima pasivne menične sposobnosti; zaveza je toraj neveljavna tudi napram pridobitelju menice, ki ni vedel, da je menica vsled osebnih kakovosti podpisnika neveljavna.

Le pristen podpis ali poverjeno ročno znamenje ali, kjer treba, notarsko pismo osebe, ki ima pasivno menično sposobnost ali koje manjkajoča pasivna menična sposobnost je dopolnjena na zakonit način, ustvari menično zavezo za podpisanca. Ponarejen, iz drugega podpisa popačen, s fizično silo izsiljen podpis ni podpis v tem smislu in ne ustvari menične zaveze; pristnost mora dokazati, kdor uveljavlja menico. Mehaničen odtisek imena ali firme brez pisanega podpisa ne zadostuje. Po h r v a š k e m zakonu (§ 104) more samo oni podkrižati (s poverjenjem) menico, ki zaradi telesne hibe ne more pisati, analfabet je toraj za menično zavezo z lastnim podpisom

(ročnim znamenjem) nesposoben. Po s r b s k e m zakonu zadostuje, da se k ročnemu znaku pristavi ime in da znak potrdijo s podpisom oni, ki je k ročnemu znamenju pristavil ime, in dve priči (§ 80, št. 5, § 162, št. 5 srb.).

Menice imajo v obče obliko pisma, redno imajo torej zgoraj datum, potem sledi besedilo, nato podpis, slednjič pri tratah naslov trasata. Predpisana pa ta zunanja oblika ni, razun da mora biti izraz „menica“ v besedilu — ne pred datumom kot nadpis, ob strani, i. t. d. — in da mora biti podpis pod besedilom, kjer in kolikor je posebnega besedila za menično zavezo sploh treba, kjer se toraj podpisovalčeva zaveza ne naslanja na ostalo vsebino menice (akcept, indosament in bianco, aval). Razne opazke, ki jih zlasti trgovci delajo izven besedila za svojo uporabo, n. pr. da napišejo vsoto in dan dospelka z rudečim barvilom na rob, niso del menice in tudi ne morejo izpremeniti veljavnosti ali neveljavnosti menice. Zahtevati pa treba, ker je menica cirkulacijski papir, da so vsi bistveni deli temeljne menice na eni strani listine, da se morejo v prometu takoj pregledati.

Menica mora biti kolekovana. Začasni zakon o državni trošarini, taksah in pristojbinah z dne 27. junija 1921, Službene Novine št. 152 (Uradni list št. 259), in pravilnik k temu zakonu z dne 20. julija 1921, Službene Novine št. 167 (Uradni list št. 268) določata poleg kolekovne lestvice zlasti še to, da se mora za menice, izdane v naši državi, rabiti vstrezajoča monopolska golica, razun če menični vsoti primerne golice sploh ni. Če se predpisana golica ne vporabi, ali če se pri vsotah, za ktere golic ni, ne doplača na predpisani način višek pristojbine — takse —, menica ni neveljavna, ali smatra se, da taksa sploh ni plačana in izdatelj in prejemnik se kaznujeta s pristojbinskimi kaznimi, če sama ne prijavita takse. Posebne določbe veljajo za menice, izdane in plačljive v inozemstvu, ki pridejo v promet v naši državi ali se zaradi njih zahteva poslovanje naših oblastev. Sicer določa gori imenovani začasni zakon v čl. 25., da ostanejo razni pristojbinski zakoni v naši državi veljavni, v kolikor niso z novim zakonom nadomeščeni, izpremenjeni, popolnjeni ali ukinjeni, ali vendar treba sklepati, da je z zgoraj navedenimi določbami izpremenjena določba srbskega zakona o taksah, da nepravilno kolekovana menica ni veljavna. Tako bi bilo naše pristojbinsko pravo tudi v onih delih države,

kjer doslej ni bilo, v skladu s členom 19 konvencije o izenačenju meničnega prava, ki določa, da države sopogodnice veljavnosti menice in uveljavljanja meničnih zahtevkov ne smejo vezati na izpolnitev pristojbinskih predpisov, nego smejo samo pravico do uveljavljanja teh zahtevkov odložiti, dokler niso plačane predpisane kolkovne pristojbine. Ravno tako smejo določiti, da menica, ki bi sicer imela po njihovih zakonih svojstvo in učinek neposredno izvršljive listine, tega svojstva nima, ako kolkovina ni popolnoma poravnana že pri izdaji listine — kar pri nas najbrže ne bo praktično¹⁰.

II. Posamezne sestavine temeljne menice.

A. Bistvene sestavine.

1. Trati in lastni menici skupne bistvene sestavine.

§ 14.

I. Menična klavzula.

Menični red zahteva (čl. 4, št. 1, čl. 96, št. 1), da mora biti listina, ki naj bo menica, kot taka označena v samem besedilu menice (menična klavzula). Če je menica napisana na tujem jeziku, se mora rabiti istovetni izraz tujega jezika. Beseda „menica“ ali istovetni izraz drugega jezika se mora toraj nahajati v besedilu samem, lahko pa stoji tudi v kaki zvezi n. pr. edina menica, prva menica, druga menica, menično pismo, menična nakaznica in slično, zadostovalo pa ne bi „plačajte po meničnem pravu“ in slično.

§ 15.

II. Menična vsota.

Menica se sme glasti le na določeno vsoto denarja (čl. 4, št. 2, čl. 96, št. 2). Izražena mora biti vsota in vrsta denarja. Zadostujejo številke. Ali mora biti vsota povedana v besedilu,

¹⁰ Kar se tiče veljavnosti dosedanjih predpisov o kolekovanju menic, določa pravilnik, da predpisi zakona z dne 8. marca 1876 drž. zak. št. 26, oddelek II. in oddelek V., kolikor se tičejo menic, ne veljajo več (čl. 13. točka 10 pravilnika).

je sporno, pravilno je mnenje, da zadostuje, če je povedana sploh na prvi strani listine, ako jo krije podpis. Redno se napiše vsota na desno zgoraj s števkami, v besedilu z besedami. Če je napisana z besedami in številkami različno, velja z besedami napisana vsota, če je večkrat pa različno napisana samo s številkami, ali večkrat pa različno samo z besedami, velja manjša, če je različno po večkrat z besedami in številkami, velja najmanjša z besedami napisana vsota. (Čl. 5, 98, št. 1, m. r.) Vrsta denarja, ki je povedana v menici, ni da bi morala biti domača, to je plačilno sredstvo v kraju, kjer se menica izda ali kjer naj se plača, niti ni treba, da je kovinski denar, menica se glasi lahko tudi na papirnat denar in bankovce, na tujo vrsto denarja ali na računsko vrednost. Navedena pa mora biti vrsta denarja, ki se sploh kje rabi ali se je rabila, v zadnjem primeru mora biti mogoče, da se iz nje preračuni vrednost v sedaj veljavnem denarju.

Če je v isti menici menična vsota opetovano navedena z raznimi novčnimi vrstami, n. pr. „tisoč lir ali tisoč frankov“ je menica neveljavna; neveljavna je tudi menica, če je menična vsota izražena alternativno, n. pr. „1000 ali 2000 K“, razun če je alternativa samo navidezna, n. pr. „4000 K ali 1000 dinarjev“. Alternativno v pravem smislu tudi ni povedana menična vsota, če je n. pr. napisan pri vsoti pristavek „ali vrednost“ „ali po kurzu“, ker se s tem samo pove, da se sme menična vsota plačati tudi v denarju, ki ima kurz v kraju plačila; nasprotno pomeni pristavek „efektivno“, da treba menično vsoto plačati ravno z naznačeno valuto¹¹.

Obresti se v menici ne smejo obljubiti; menica, ki bi vsebovala tako obljubo, je pri nas neveljavna. Jako sporno je, ali je pri nas veljavna menica, v kateri je dana zastavna pravica. Nemška literatura jo smatra večinoma za veljavno, deljena so pa mnenja, ali se smatra pristavek o zastavni pravici veljavnim ali nezapisanim. Bivše avstrijsko vrhovno sodišče je taki menici dosledno odrekalo menično moč, tako da se ni mogla uveljavljati v meničnem postopku. To mnenje je pravilno z ozirom na dejstvo, da je pri nas neveljavna menica, ki ima zaznamek

¹¹ Neveljavna bi bila menica, ki bi se glasila „efektivno 1000 K sedanje jugoslovanske valute ali 250 dinarjev bivše kraljevine Srbije“.

o obrestovanju. Neveljavna kot menica je pri nas tudi menica, ki vsebuje konvencionalno kazen. S postavitvijo zastavne pravice v menici se pa ne sme zamenjati primer, da se menica da v zastavo. To je seveda mogoče.

Glede oznake „menica“ so vsi zakoni v naši državi enaki, tako tudi glede menične vsote (čl. 4, št. 1, 2, čl. 5, 96, št. 1, 2, čl. 98, št. 1 bos.; § 3, št. 1, 2, § 4, 110, št. 1, 2, § 112, št. 1, hrv.; § 80, št. 1, 2, § 162, št. 1, 2 srb.); le po hrvaškem (ogrskem) zakonu se obljuba obresti smatra, da ni zapisana, menica pa ostane za glavnico veljavna; po srbskem zakonu pa mora biti menična vsota napisana z besedami v besedilu menice, obljuba obresti se po praksi smatra za nezapisano. Po enotnem meničnem zakonu treba sicer v besedilu menice izraza „menica“ v jeziku, na katerem je menica spisana (čl. 1 in 77), vsaka država pogodnica pa sme določiti (čl. 2 in 21 konvencije), da so veljavne na njenem ozemlju izdane menice, ki ne vsebujejo izraza „menica“, če se izrecno glase na ukaz. Kljub temu, da čl. 21 konvencije citira tudi čl. 2 konvencije, pa velja ta izjema morda samo za trate, ker čl. 2 izrecno navaja samo čl. 1. enotnega meničnega zakona (dvomljivo, najbrže samo redakcijska hiba). Vsekako pa se listina izdana samo z ordrosko klavzulo v državi, ki na svojem ozemlju zahteva oznako „menica“, tudi v državi, ki ji zadostuje ordrska klavzula, ne bo mogla priznati kot menica (čl. 75 enotnega meničnega zak.). Po členu 5 enotnega meničnega zakona sme izdatelj menice, ki naj se plača pri vpogledu ali določen čas po vpogledu, določiti, da naj se menica obrestuje; obrestna mera mora biti v menici določena, sicer velja 5%. Obresti teko od dne izdaje, če v menici ni določen drug dan. Menice, ki je v njih dospeltek določen drugače, pa določajo obrestovanje, so veljavne, zaznamk obrestovanja se smatra, da ni zapisan.

§ 16.

III. Remitent.

V menici mora biti naznačena oseba (tudi pravna oseba) ali firma, kateri ali na čije ukaz naj se plača menična vsota (čl. 4, št. 3, čl. 96, št. 3). To velja po vseh meničnih zakonih naše države, vendar se po srbskem zakonu menica mora gla-

siti na ukaz („po naredbi“), sicer bi bila neveljavna (čl. 4, št. 3, 96, št. 3 bos.; § 3, št. 3, § 110, št. 3 hrv.; § 80, št. 3, § 162, št. 3 srb.).

Priimek remitenta zadostuje; ako remitent ni imenovan, ako ni imenovan s priimkom ali firmo, n. pr. le opisan ali le po hišnem imenu, ali če je rečeno samo na „ukaz“, je menica neveljavna; ravno tako menica na imetnika. Zadostuje pa katerokoli ime, dasi ga dejanski ne nosi nobena oseba, ali (pravno) mogoča firma, seveda tak namišljen remitent ne more izvrševati pravic iz menice, more jih pa indosatar, ki bi menico dobil v dobri veri¹². Ako nastane dvom je-li remitent pravilno ali dovolj jasno označen, mora oni, ki trdi da je remitent, dokazati istovetnost.

Mogoče je postaviti več remitentov, kumulativno (kolektivno) ali disjunktivno (alternativno). Prvi morejo pravice, ki jih daje menica, izvrševati le skupno, vsi morajo n. pr. indosament podpisati, nemogoče bi bilo, da indosira vsak en del menične vsote. Drugi so vsak zase samostojni; vsak zase lahko indosira menico s celo menično vsoto, vsakemu se veljavno plača cela menična vsota. Neveljavna pa bi bila menica, ki bi se glasila: plačajte 1000 K in sicer polovico A-ju, polovico B-ju.

Izdatelj lahko imenuje sebe kot remitenta: m e n i c a n a l a s t n i u k a z (čl. 6 mr. in bos.; § 5 hrv.; § 80, št. 3, srb.). Ta menica se rabi jako pogosto n. pr. kadar hoče trasant vsoto od pozvanca samo izterjati, ali kjer sme že terjati, pa še ne ve, kako bi razpolagal z menično vsoto; pozneje menico indosira. Dvomiti bi se dalo, ali je menica na lastni ukaz veljavna, ker ne imenuje upnika, in je v prejšnjih časih taka menica postala še le veljavna, če se je indosirala. Sedaj o veljavnosti menice na lastni ukaz po izrecnem besedilu zakona ne more biti spora, veljavna je v vseh ozirih tudi brez indosamenta. Da v lastni menici izdatelj ne more sebe postaviti za remitenta, o tem ne more biti dvoma, ker čl. 6 m. r. v čl. 98 m. r. ni naveden. Tu sta upnik in dolžnik že ob postanku menice ena in ista oseba, tako da obligacija niti ne nastane. Jako sporno pa je, ali more biti trasat ob enem remitent. Bivše avstrijsko vr-

¹² Neveljavna pa bi bila menica, ki jasno označa sedaj nemogočega remitenta n. pr. plačajte francoskemu cesarju Napoleonu I.

hovno sodišče je vprašanje zanikalo in čl. 6 men. r. tudi res ne omenja tega primera. Ali stvar je tu lahko drugačna, nego pri lastni menici. Pri lastni menici je izdatelj že ob izdaji zavezan kot glavni dolžnik, pri trati pa ob izdaji glavnega dolžnika redno še ni. Trasant je po meničnem pravu zavezan le v primeru, da trasat ne sprejme ali ne plača. Ako trasat sprejme menico in je kot remitent pred dospelkom ne žirira naprej, res, da ugasne terjatev, ako je pa ne sprejme, jo lahko uveljavlja kot remitent zoper trasanta, potem ko je sam pri sebi napravil protest. Bolj slična primeru, da bi bil izdatelj lastne menice ob enem remitent, bi bila stvar, ko bi trasant v menici, ki jo je trasat sprejel in bianco, pri izdaji za remitenta zapisal vanjo akceptanta, in celo dvomljiva je stvar, če pri potegnjeni lastni menici trasant, ki je ob enem trasat, postavi sebe za remitenta. Zakon sam dovoljuje (čl. 10 m. r.), da se menica žirira izdatelju, trasatu in akceptantu, z žirom pa se v bistvu postavi menici nov remitent, ni toraj pravnega razloga, da bi se akceptant (trasat) ne postavil že skraja za meničnega upnika, pri lastni menici to zato ni mogoče, ker zakon izrecno izključuje lastno menico na lastni ukaz. Je pa med trato in lastno menico redno tudi notranja razlika. Lastna menica sloni pri svojem postanku na eni sami plačilni obljubi, trata sloni ob izdaji na subsidiarni plačilni obljubi trasantovi, h kateri naj pristopi, ali je, ako je bila menica sprejeta in bianco, že vnaprej pristopila še druga in sicer glavna plačilna zaveza. Ni izključeno, da je to plačilna zaveza iste osebe, namreč trasanta, ali vsekako sta plačilni zavezi pravno povsem različni: izdatelj jamči kot trasant n. pr. le, če se je ob dospelku napravil pravilen protest, kot akceptant je zavezan redno brez protesta. Pri trati, pri kateri je akceptant istoveten z remitentom, imamo toraj ali dve plačilni obljubi dveh različnih oseb, ali, ako je trasirana lastna menica izdana na lastni ukaz, subsidiarno plačilno zavezo izdateljevo, ali če jo je trasant kot trasat akceptiral, dve pravno različni plačilni zavezi iste osebe. V prvem primeru, pri navadni trati, bo akceptant, ki je ob enem remitent, menico lahko dalje indosiral in njegova plačilna zaveza, ki je dotlej počivala, bo oživela; v drugem primeru, kjer so spočetka istovetne vse tri osebe, bo oživela vsekako subsidiarna plačilna zaveza trasantova, če pa je menico sprejel, tudi njegova glavna plačilna zaveza. Ta primer je si-

cer pravno povsem sličen lastni menici na lasten ukaz, vendar je razlika še vedno ta, da je po zakonu taka menica izključena. Treba pa priznati, da razun primera, da trasat, ki je ob enem postavljen za remitenta, menice ne sprejme, stvar ni praktična in da potreba prometa nikakor ne zahteva takih menic tako nujno, da bi bilo iz praktičnih ozirov treba vzdržavati navedeno — sicer po zakonu pravilno — konstrukcijo, po kateri moreta biti upnik in dolžnik s p o č e t k a ena in ista oseba ali celo ena in tista oseba upnik, dolžnik in subsidijarni dolžnik. Pomisliti tudi treba, da bi bila potegnjena lastna menica na lastni ukaz, če jo indosira izdatelj in bianco, pravzaprav menica na imetnika, kakor bi tudi bila lastna menica na lastni ukaz, če bi jo indosiral izdatelj in bianco; na ta način bi menica res nekako postala papirni denar.

Dovoljeno je pri imenu remitenta dostaviti, za čegav račun se mu obljublja plačilo. Ako pa je remitent pooblaščenec, velja menica, da je izdana za pooblastitelja, ako je ta pristavljen v menici.

Enotni menični zakon sledi glede določb o remitentu našemu meničnemu redu (čl. 1., št. 6, čl. 3. e. m. z.).

§ 17.

IV. Čas dospelka.

Zakon zahteva (čl. 4., št. 4, čl. 96., št. 4, mr. in bos.; § 3., št. 4, § 110., št. 4, hrv.; § 80., št. 4., § 162., št. 4, §§ 99.—103. srb.; čl. 1, št. 4, čl. 32., čl. 77, št. 3., 79. e. m. z.), da se v menici naznači čas, kdaj treba plačati menično vsoto. Čas plačila mora biti za celo menično vsoto isti, obročne menice so neveljavne, ravnotako menice, ki določajo čas dospelka kumulativno ali alternativno.¹³

Zakon navaja taksativno pet načinov, kako se določi čas dospelka, po vseh je dan dospelka vsaj za upnika dies certus an et quando; neveljavna je torej menica: „ko bom prvič preplaval Savo,“ „ko bom napravil izpit,“ „ko se mi omoži hči“ (dies incertus an et quando), „ko umre gospod X.“ (dies certus

¹³ Čas dospelka ni vedno istoveten s časom, v katerem treba dejanski plačati, o tem pozneje.

an incertus quando), „ko gospod X. doseže starost za porotnika“ (dies incertus an, certus quando).

Posamezne vrste menic z ozirom na določitev časa dospetka so:

1. Dnevnic.

Dan dospetka je naznačen v menici sami izrecno in natančno, da se razbere na prvi pogled, dan je toraj določen s koledarskim datumom, s cerkvenim datumom („o svetem Miheľu“), z začetkom, sredo (15. dan) ali koncem (zadnji dan) meseca, ali sicer določeno („petek po novem letu 1921“). Okrajšave n. pr. „t. m.“ ali „t. l.“ so dovoljene. Če pri datumu ni letnice, velja prvi sledeči dan tega mesečnega datuma.¹⁴ Nedopusten pa je večdnevni rok („prvi teden v letu“, „o Veliki noči“, „o Božiču“, ker so to dvadnevni prazniki), ni dopustna določitev gotove dnevne ure, dan je celota. Neveljavna je tudi menica, ako je dan nemogoč n. pr. 29. februarja 1921, 7. februarja 1920. Če ni rečeno, ali je dan dospetka določen po starem ali novem koledarju, odloča koledar kraja, kjer se mora menica plačati (sporno).

2. Vpoglednica, menica na pokaz.

Konkretni dan dospetka določi upnik s tem, da menico predloži v plačilo onemu, ki je ali naj bo glavni plačnik, toraj izdatelju lastne menice ali trasatu (akceptantu). Navadno se rabijo izrazi kakor „pri pokazu“, „na vpogled“, „auf Sicht“, „nach Sicht“, „gegen Sicht“, „auf Vorweisung“, „nach Belieben“, „a vista“, „a piacere“, „à vue“. Ta način določitve dospetka je prijeten za upnika menice, ker sam določi čas dospetka in mu je dana možnost, dobiti plačilo takoj, zato je vpoglednica posebno sposobna za cirkulacijo; nasproti pa je vpoglednica neprijetna meničnemu glavnemu dolžniku in kolikor toliko tudi jamčečim prednikom upnikovim, ker morajo vedno imeti pripravljen denar za plačilo. To breme zakon nekoliko olajšuje s tem, da dovoljuje omejiti je časovno vsaj za jamčeče prednike. Izdatelj lahko odredi v menici, da se mora vpoglednica tekom določenega roka predložiti radi plačila, ako tak

¹⁴ § 30. hrv. men. zak. to izrecno priznava; pri nas priznava praksa tako menico za veljavno, dasi v meničnem redu manjka izrecne določbe.

rok ni določen, se mora po zakonu menica predložiti najkasneje tekom — toraj pred potekom — dveh let od dne, ko se je izdala (čl. 31. m. r. in bos.; § 31. hrv.). Ako se dani rok ali ~~dveletni rok~~ ne porabi, izgubi imetnik menice menični zahtevek zoper trasanta in zoper vse one idosante, ki v svojem indosamentu niso dali daljšega roka, nego ga je določil trasant. Tudi indosant namreč lahko pristavi prezentacijski rok; ako se ta rok zamudi, je on oproščen menične zaveze. Zamuda predpisanega ali zakonitega prezentacijskega roka pa ne oprosti menične zaveze izdatelja lastne menice in akceptanta. Glede akceptanta stvar sploh ni praktična, ker se menice vpoglednice skoraj nikdar ne prezentirajo (samo) v sprejem, dasi naš menični red prezentacije radi sprejema pred potekom roka za pokaz radi plačila ne izključuje, glede izdatelja lastne menice bi se pa sicer moglo iz čl. 98. št. 5. mr., ki označa čl. 31. mr. za uporabljen pri lastni menici, sklepati, da ugasne z zamudo prezentacijskega roka tudi menična zaveza izdatelja lastne menice. Ali upoštevati treba, da govori čl. 31. le o tem, da ugasnejo z zamudo prezentacijskega roka regresne zaveze, zlasti pa določa nürnberška novela k čl. 99., da za ohranitev meničnih pravic zoper izdatelja lastne menice ni treba niti prezentacije na plačilni dan niti protesta — izvzemši, kjer gre za domicilovano lastno menico z imenovanim domicilijatom. Če se prizna, da ostane menična zaveza akceptanta in izdatelja lastne menice — vpoglednice — ohranjena navzlic temu, da se je zamudil prezentacijski rok, nastane vprašanje, doklej traja ta zaveza. Triletna doba zastaranja teče za glavnega meničnega zavezanca od dne dospelka. Menica vpoglednica dospe s pokazom, če se ne pokaže radi plačila, toraj sploh ni določen dan dospelka. Veljati bi toraj morala doba zastaranja, kakor jo določa obče državljansko pravo. Večina pisateljev pa in judikatura bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča zastopajo mnenje, da se smatra v tem primeru zadnji dan zakonitega dveletnega roka za dan dospelka in da se od tega dne računi doba zastaranja. Če je označil izdatelj menice drug rok za prezentacijo radi plačila, bi dosledno veljal konec tega roka kot početek dobe zastaranja, vendar to ni splošno priznано. Mnenje, da teče triletni rok zastaranja od poteka dveletne prezentacijske dobe, je vsekako praktično in se opira na analogijo z menico povpoglednico; sledi mu, dasi

ne povsem jasno (čl. 33. v zvezi s čl. 22., 34., 52. in 79.) tudi enotni menični zakon. Člena 52. in 79. izražata tudi naravnost, da zamuda prezentacijskega roka akceptanta ali izdatelja lastne menice ne oprosti menične zaveze.

Ostali menični zakoni naše države se z našim v bistvu strinjajo. Vendar treba opomniti, da po srbskem zakonu (§ 136.) ne velja dveletni rok za pokaz, nego imetnik mora menico vpoglednico, ki je izdana v Evropi razun na Islandu in Farörjih in naj se plača v Srbiji, predložiti v plačilo tekom 3 mesecev po izdanju. Ta rok se podaljša na 6 mesecev za primorske dežele Azije in Afrike ob Sredozemskem in Črnem morju in za otoke v teh morjih, na 18 mesecev pa za vse druge izven-evropske kraje, za Island in za Farörje. Isti roki veljajo tudi za imetnika menice vpoglednice, ki je izdana v Srbiji in naj se plača v eni od navedenih geografskih skupin.

3. Povpoglednica.

Pri vpoglednici je čas dospelka določen samo v prilog upniku; ta trdota se za dolžnika omili na ta način, da se določi čas dospelka s pretekom določenega roka po vpogledu. Upnik določi s prezentacijo v sprejem (vpogled), kdaj naj začne teči ta povpogledni rok, ščičen pa je tudi dolžnik, ki mu je dan rok priprave za plačilo, n. pr. „plačajte 3 dni — teden — mesec — po vpogledu.“ Glede rokov za prezentacijo radi sprejema trate povpoglednice (vpogleda lastne menice povpoglednice) velja isto, kar za vpoglednico. Po občem mnenju zadostuje prezentacija v vpogled in zaznam vpogleda tudi pri trati, da se sproži tek povpoglednega roka, ne da bi bilo treba pri prezentaciji zahtevati tudi sprejem. Po tem mnenju bi toraj začel povpogledni rok teči brez protesta, ako bi trasat napisal na menico n. pr. „videl dne . . . , sprejemem pa ne.“ Ravno tako, ako bi potrdil samo vpogled in zaznam datiral, o sprejemu pa bi sploh ne govoril. Temu mnenju se po pravici upirata Grünhut in Staub-Stranz. Zakon sam govori v čl. 19. in 20. mr. glede trate povpoglednice samo o prezentaciji za sprejem, same prezentacije v vpogled tu ne omenja. „Imetnik je dolžan prezentirati za sprejem le take menice, ki se glase na določen čas po vpogledu“. Izraz „sprejemem“ se potem ponavlja v členih 19. in 20. še večkrat in vedno v tehniškem

smislu pravega sprejema. Da zakon ne omenja še posebej vpogleda, je naravno, sprejem se brez vpogleda niti ne more izvršiti, ker ga treba zabeležiti na menici sami. Da zakon v čl. 98., št. 3, za lastno menico navaja tudi čl. 19. in 20., ne more omajati pravilnega mnenja, ker je jasno, da more zakon pri lastni menici povpoglednici misliti le na prezentacijo v vpogled, saj sprejema pri lastni menici ni.

Ako ostane prezentacija za sprejem brez uspeha, ali ako akceptant zaznamka o sprejemu ne datira, mora prezentant napraviti pred potekom roka za prezentacijo — toraj ne takoj po — prvi — prezentaciji — protest, da sprejema ni bilo, ali da ni datiran. Dan protesta velja za dan prezentacije, od tega dne teče povpogledni rok za dospeltek. Nedatiran sprejem pa sicer veže akceptanta. Ako trasat sicer zaznamuje dan vpogleda, pa ne sprejme menice, treba protesta radi odrečenega sprejema, da se ne izgube menične pravice zoper žirante in zoper izdatelja trate. Menične pravice zoper akceptanta in izdatelja lastne menice, ki nista datirala akcepta oziroma vpogleda, pa ostanejo veljavne kljub temu, da je prezentant opustil protest; povpogledni rok teče v tem primeru od konca 2-letne dobe za prezentacijo oziroma od konca onega prezentacijskega roka, ki je v menici od izdatelja bil določen za prezentacijo (čl. 20. mr.). Povpogledni rok teče tako, kakor pri menicah oddnevnica (spodaj št. 4).

Radi plačila treba zopetne prezentacije; prezentacija v sprejem (vpogled) in morebitni protest, ker se je sprejem odbil (vpogled ne datiral), ne nadomešča prezentacije za plačilo.

Hrvaški in bosanski zakon (čl. 19., 20. bos.; §§ 19., 20. hrv.) sta našemu enaka. Tudi po srbskem zakonu (§ 101., prim. § 139.) se povpogledni rok šteje od datiranega prejema ali od dne protesta, ker se menica ni sprejela; ako se sprejem ni datiral, teče povpogledni rok od dne izdaja menice, protesta zaradi izostalega datiranja sprejema zato srbski zakon ne pozna. Za lastne menice velja po smislu isto, kar za trate. Pripomniti treba, da se mora povpoglednica v sprejem (vpogled) predložiti v istih rokih kakor menica vpoglednica v plačilo, nadalje, da je po srbskem zakonu mogoče povpoglednico izdati ne samo na določeno število dni ali mesecev po vpogledu, nego tudi na običajni rok (običaj, uzo) po vpogledu (§§ 136., 164. srb.).

4. Oddnevnicarica.

Izdatelj določi rok, po čegar preteku računši od dne izdaje naj menica dospe v plačilo; „določen čas po dnevu izdaje (po datu),“ (čl. 4., št. 4, 96, št. 4 m. r.) Rok se naznači n. pr. „tri mesece a dato,“ „od danes čez pet tednov,“ „danes 14 dni.“ Preveč se tu ne smejo besede loviti, zadosti je, da se da iz menice gotovo (po šegi prometa) posneti, kdaj naj menica dospe v plačilo. Potemtakem je veljavno določen dan dospelka z izrazom „čez tri dni,“ ker se razume, da je mišljeno čez tri dni od dne izdaje, pa tudi z izrazom „v treh dneh,“ „v dveh mesecih,“ ako se v prometu s tem misli „čez tri dni,“ „čez dva meseca“; ako bi se v prometu razumelo v „treh dneh“: na katerikoli teh treh dni, bi pa menica bila neveljavna, ker bi rok dospelka ne bil določen. Praksa bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča je nikalna, literatura deljena.

Ako je čas dospelka določen z dnevi, se dan izdaje ne računi, zadnji dan roka dospe menica. Istotako se tudi ne šteje dan prezentacije za sprejem (za vpogled) pri povpoglednicah. Če je rok določen s tedni, meseci, četrletjem, polletjem, letom, dospe menica tisti dan tedna ali meseca, v katerem treba menico plačati, ki po svojem imenu ali številu vstreza dnevu izdaje, ali — pri povpoglednici — prezentaciji. Če tega dneva v dotičnem mesecu ni, dospe menica zadnji dan meseca. Pol meseca je 15 dni, računijo se na koncu z meseci in polovico meseca določenega roka. N. pr. če je menica izdana dne 16. januarja „mesec in pol a dato,“ dospe 3. marca: ko bi se polovica meseca računila najprej, bi dospela zadnjega februarja (čl. 30., 32. m. r. in bos.; §§ 30., 32. hrv.; § 105. srb.). Ako je v kraju, kjer se računi po starem koledarju, menica, ki naj se plača v območju našega meničnega reda, izdana a dato in ni pripomnjeno, da je datirana po novem koledarju, ali ako je datirana po obeh koledarjih, se računi dan dospelka po onem dnevu novega koledarja, ki vstreza dnevu izdaje po starem koledarju. Velja toraj neovržna domneva za stari koledar, če ni v menici sami rečeno, da je datirana po novem koledarju. Računi se n. pr. tako: menica naj bo izdana v Atenah dne 29. novembra 1919, dva meseca a dato, temu dnevu vstreza po novem koledarju 12. december, menica toraj dospe 12. februarja 1920. Ko bi se dospeltek najprej računil po sta-

rem koledarju, bi dobili 29. januar po starem in potemtakem 11. februar 1920 po novem koledarju. Velja pa ta način računanja le za menice oddnevnic, izdane v kraju, kjer velja stari koledar (čl. 34. m. r. in bos. § 34. hrv.). Po srbskem zakonu (§ 107.) velja domneva, da se menicam, izdanim v zemljah z novim koledarjem, rok računi po novem koledarju, ako ni naravnost povedano, po katerem koledarju se rok računi. To velja tudi za dnevnic. To določbo treba razumeti s stališča, da je za časa, ko je izšel srbski trgovinski zakon, v Srbiji veljal stari koledar. Danes, ko velja v celi naši državi novi koledar, manjka pravzaprav srbskemu zakonu določbe za menice, izdane v krajih po starem koledarju. Veljala bo analogija. Važnejše je, da se mora po srbskem zakonu (§ 104.) menica, ki dospe na praznik, označen v srbskem koledarju z rudečimi črkami, plačati prvi delavni dan po prazniku — kar ni bistvena razlika od našega zakona —, drugi prazniki se ne vpoštevajo. Drugoverci pa morajo po srbskem zakonu svoje menice, ki dospo na njihov praznik, plačati dan prej.¹⁵ Srbski zakon (§§ 99., 136.) nadalje ne govori pri oddnevnica in povpoglednicah o tednih, četrletjih, polletjih in letih, nego le o dnevih in mesecih. Dosledno tudi manjka določbe, koliko dni velja za pol meseca in kje se ta polovica računi; reči toraj treba, da se rok ne more določiti z enim mesecem in pol, nego treba ga določiti v takem primeru z določenim številom dni. Srbski zakon slednjič pozna običajnice; običaj šteje 15 dni od dne izdaje; te običajnice so toraj v bistvu oddnevnic. Dan izdaje se ne šteje (§ 103. srb.). Ostali zakoni naše države in enotni menični zakon ne poznajo običajnic.

5. Tržna menica.

Dospetek je določen s časom, ko se vrši sejem ali tržni dan v kraju, kjer naj se menica plača, n. pr. na Mihelov sejem,

¹⁵ Vprašalo bi se, ali naj se ta izjema recipročno uveljavlja tudi pri nas napram drugovercem iz območja srbskega trgovinskega zakonika. Dejal bi, da ne. Srbski zakon se ozira na veroizpovedanje meničnega dolžnika in ga ne sili, da plačuje na svoj praznik, da se pa ne oškoduje upnik, ki je druge vere nego dolžnik, določa, da treba plačati dan preje. Pri nas pridejo po čl. 92. m. r. v poštev sploh samo prazniki, ki so v območju našega meničnega reda splošni prazniki, drugoverec toraj nima na vero se ozirajočega privilegija.

na Velikonočni sejem, itd. Menični red je prepustil podrobno ureditev posameznim državam, le če te ne bi uredile, določa, da menica dospe dan pred zakonitim sklepom sejma ali trga, če pa sejem ali trg traja en dan, na ta dan (čl. 35. m. r.). Uvodni patent k meničnemu redu je pri nas stvar uredil tako, da se tržne menice za sprejem ne smejo prezentovati pred začetkom sejma ali trga, če pa ta traja 8 dni ali več, ne pred drugo polovico. Dospejo te menice: 1. ako traja sejem ali trg en dan, ta dan; 2. če traja 2 do 8 dni, dan pred zakonitim koncem sejma ali trga; 3. ostale tretji dan pred zakonitim koncem. Vse to pa velja le za domače sejme, toraj za sejme in trge v območju našega meničnega reda.

Po h r v a š k e m meničnem zakonu (§ 35.) dospe menica št. 1. enako, št. 2 zadnji dan, št. 3 osmi dan — o trgu zakon ne govori, nego le o sejmu. Tržna menica se sme od početka sejma pa do teh rokov prezentovati („predočiti“) v sprejem.

B o s a n s k i zakon (čl. 35.) govori le o trgu, sicer pa se strinja z našim. P o s r b s k e m zakonu (§ 102.) dospe tržna menica na dan enodnevnega sejma ali predzadnji dan več-dnevnega sejma.

E n o t n i menični zakon ima, kar se tiče določitve dospelka menice, predvsem važno določbo, da velja menica, ki v nji ni naznačen čas, kdaj naj dospe, za vpoglednico (čl. 2.. 78.). Izrecno pa dovoljuje enotni menični zakon (čl. 32.) samo gori v št. 1—4 navedene načine, kako se določa čas dospelka; če je dospeltek določen drugače ali na več načinov, je menica nična, nična je toraj predvsem običajnica in tržnica, vendar sme vsaka država pogodnico dovoliti menice, ki naj se plačajo na sejmu v državi, in jim določiti čas dospelka. Take menice morajo priznati tudi druge države pogodnice, (čl. 6. konvencije). Določitev časa dospelka potemtakem ni več bistvena za veljavnost menice, ali tega ni razumeti tako, da bi veljala menica, v kateri je čas dospelka naznačen nepravilno, za menico vpoglednico. Vpoglednico in povpoglednico treba v plačilo oziroma v sprejem — lastno menico v vpogled — prezentirati tekom 6 mesecev od dne izdaje; izdatelj sme predpisati daljši ali krajši rok, indosant samo krajši. Povpogledni rok teče od dne, ki je naveden v sprejemni izjavi, — v vpoglednem zaznamu na lastni menici. Če sprejem — vpo-

gledni zaznam — nima datuma in se ni napravil protest radi datiranja, teče povpogledni rok napram sprejemniku — izdatelju lastne menice — od zadnjega dne zakonitega ali v menici po izdatelju določenega prezentacijskega roka. Napram prednikom pa izgubi regres imetelj menice, ki je zamudil prezentacijski rok; če je rok pristavil indosant, se sme samo ta indosant sklicevati na zamudo. Izraza „osem dni“, ali „petnajst dni“, ne pomenita enega ali dveh tednov, nego 8 ali 15 dni.¹⁶ (Čl. 32.—35., 22., 79., 80. e. m. z.).

Važne so nadalje določbe čl. 36. enotnega meničnega zakona o koledarskih razlikah, ker pojasnjujejo splošne neprilike, ki utegnejo nastati zaradi negotovosti, po katerem koledarju se ravna v menici navedeni roki. Dočim naš menični red (čl. 34.) to vprašanje izrecno ureja samo za oddnevnice, ki so izdane v kraju s starim koledarjem in naj se plačajo pri nas, ne ureja pa tega vprašanja za ostale vrste menic, kjer se tudi utegne pojaviti, določa čl. 36. enotnega meničnega zakona to: 1. pri dnevnic, ki naj se plača v kraju z drugim koledarjem, nego velja v kraju izdaje, se določi dan dospelka po koledarju plačilnega kraja; n. pr. menica izdana pri nas 5. januarja 1921 z dnevom dospelka 15. februarja, bi, ako naj se plača v kraju, kjer velja stari koledar, dospela 15. februarja po starem koledarju, to je naš 28. februar. Obratno bi menica, izdana 5. januarja v kraju s starim koledarjem, z dnem dospelka 15. februarja, a plačljiva pri nas, dospela 15. februarja po novem koledarju, t. j. 2. februarja po starem koledarju. Tek menice bi trajal v prvem primeru 54 dni, v drugem primeru samo 28 dni. Menica, izdana 5. februarja po starem koledarju z dnem dospelka 15. februarja, bi toraj pri nas dospela 15. februarja po novem koledarju, t. j. prej nego je bila izdana, ker je 5. februar po starem koledarju naš 18. februar. Za ta primer velja doli navedena določba št. 4, menica bo pri nas dospela 28. februarja, ker je jasno, da je stranka mislila s 15. februarjem stari koledar. — 2. Pri oddnevnici se preračuni dan izdaje v dan, ki mu vstreza po koledarju plačilnega kraja, nato se izračuni dan dospelka po koledarju plačilnega kraja; n. pr.

¹⁶ Važno v nemškem in francoskem jeziku, kjer v navadni rabi pomeni acht Tage en teden, quinze jours dva tedna, pri nas tak dvom ne more nastati.

menica je izdana v kraju s starim koledarjem dne 15. marca 1921 3 mesece a dato, plača naj se pri nas. Dospela bo po našem koledarju 28. junija; obratno, menica izdana pri nas 15. marca 1921 3 mesece a dato in plačljiva v kraju s starim koledarjem, bo dospela 2. junija po starem koledarju. — 3. Določba, navedena v št. 2, velja po smislu tudi za preračunavanje rokov za prezentacijo menic; n. pr. vpoglednico, izdano pri nas 1. marca 1923, plačljivo v kraju po starem koledarju, treba v kraju po starem koledarju predložiti najkasneje 16. avgusta po starem koledarju; povpoglednico, izdano v kraju starega koledarja dne 1. marca 1923 8 dni po vpogledu, s plačilnim krajem v Ljubljani, najkasneje 14. septembra, tako da dospe najkasneje 22. septembra 1923. — 4. Določbe točk 1.—3. ne veljajo, ako se iz zaznamka v menici ali sicer iz njene vsebine vidi, da se je nameravalo kaj drugega, n. pr., da naj se preračun izvrši po dnevu dospelka, ne po dnevu izdaje.

§ 17.

V. Podpis izdatelja.

Izdatelj se mora podpisati z imenom ali firmo (čl. 4., št. 5, 96., št. 5, m. r. in bos.; § 3., št. 5, in § 110., št. 5, hrv.; § 80., št. 5, § 162., št. 5, srb.; čl. 1., št. 8, čl. 77., št. 7 enot. m. z.): p o d p i s a t i t. j. p o d b e s e d i l o m m e n i c e, p o d p i s a t i: z r o k o zapisati ime ali tvrdko. Ne zadostuje toraj za veljavnost podpisa, da stoji kjerkoli na menici, in podpis mora biti dan z roko. Podpis s pisalnim strojem ali s štamplijo ne zadostuje; delna izjema velja pri podpisu s firmo, kjer se ta podpisuje tudi tako, da se njeno besedilo pritisne recimo s štamplijo in se imetnik firme, načelstvo delniške družbe, poslovodja družbe z omejeno zavezo itd. podpiše pod to besedilo s svojim imenom; tudi v tem primeru pa toraj treba, da je vsaj nekaj podpisa pisanega z roko. Podpis ne sme imeti pristavka, ki bi izključeval lastnost podpisnika kot izdatelja („kot porok“, „kot akceptant“ pri potegnjeni lastni menici). Ako je podpisano nepravo ime, bodisi ponarejeno, bodisi namišljeno, ako firme ni, je menica f o r m a l n o veljavna, oni, čegar ime ali firma je tako podpisana, seveda ni v menični zavezi, ali pristni akcept na taki menici je veljaven napram vsakemu poštenemu pri-

dobitelju menice in ravnotako so veljavni drugi pristni podpisi.

Menica ima lahko več izdateljev, vsak odgovarja za celo vsoto; ako se katero ali več izmed podpisanih imen črta, ostanejo ostali podpisniki v zavezi. Po čl. 81. m. r. je zavezan vsakdo, kdor menico sopodpiše; treba pa, da se iz menice razvidi, v katerem svojstvu je sopodpisal, v našem primeru toraj, ali je podpisal kot soizdatelj. V dvomu se smatra oni, ki podpiše sprejeto menico, za sopsprejemnika in ne za soizdatelja.

§ 19.

VI. Kraj in čas izdaje.

V menici mora biti povedano, kje in kdaj je izdana, in sicer kraj, dan, mesec in leto (čl. 4., št. 6, 96., št. 6 m. r. in bos.; § 3., št. 8, § 110., št. 6, hrv.; § 80., št. 6, § 162., št. 6, srb.; čl. 1., št. 7, čl. 77., št. 6 enot. m. z.). Mesto na menici ni določeno, redno levo zgoraj, biti pa mora na sprednji strani. V nasprotju z določitvijo plačilnega dneva tu ne zadostuje napoved s praznikom ali sicer določenim dnevom, nego treba je k o l e d a r s k e g a datuma. Nemogoč čas ali kraj napravi menico neveljavno, ravnotako če je povedanih več različnih krajev ali časov izdaje. Ni pa napram imetelju, ki menico pridobi v dobri veri, treba, da sta kraj in čas navedena resnično; če ni v dobri veri, velja menica zanj kot nedatirana, toraj neveljavna.

Ostali zakoni naše države imajo enake določbe; enotni menični zakon pa določa v čl. 2., 78., da velja za menico, ki v nji ni povedan kraj izdaje, da je izdana v kraju, ki je naveden pri imenu izdatelja. Radi pomanjkanja kraja izdaje bi toraj bila menica neveljavna le, če tudi pri imenu izdatelja ni naveden noben kraj.¹⁷

¹⁷ Ker se vedno bolj širi raba, da se v besedilo firme vzame tudi sedež podjetja, bodo menice polnovrednih trgovcev, zlasti trgovinskih družb pogosto vstrezale vsaj ti zahtevi. Pomniti pa treba, da je ta določba enotnega meničnega zakona le dopolnilna; ako je v menici izrecno navedeni kraj izdaje različen od kraja, ki je naveden pri izdateljevem imenu (firmi), je menica veljavna, kot kraj izdaje velja izrecno kot tak navedeni kraj.

§ 20.

VII. Kraj plačila.

Iz menice mora biti razviden kraj, kjer naj se plača menična vsota (čl. 4., št. 8, čl. 97. m. r. in bos.; § 3., št. 7, § 111., hrv.; § 80., št. 8, § 163., srb.; čl. 1., št. 5, čl. 2., 77., št. 4, čl. 78. enot. m. z.). Kraj plačila je lahko naveden izrecno; če ni, velja 1. pri lastni menici za kraj plačila oni kraj, kjer je menica izdana, kraj izdaje velja ob enem tudi za izdateljevo stanovanilišče; 2. pri trati za kraj plačila oni kraj, ki je povedan pri imenu ali firmi trasata, ta kraj velja ob enem tudi za trasatovo stanovanilišče.

To so neovržne domneve; tudi ako je gotovo, da trasat v kraju, ki je v menici naveden pri njegovem imenu, ne stanuje, ali ako se pozneje preseli, velja ta kraj za njegovo stanovanilišče, in če ni izrecno naveden drug plačilni kraj, za plačilni kraj. Analogno velja za lastno menico. Ako iz trate plačilni kraj nikakor ni razviden, je menica neveljavna, ravno tako, ako ni povedan določno — neveljavna je toraj menica, ki naj bo „plačljiva kjer koli“ — dalje, ako je plačilni kraj naveden kumulativno ali alternativno (sporno). Sodna praksa pa je priznala, da se pri alternativnem plačilnem kraju — pravzaprav alternativni domicil — pristavek smatra za nepristavljenega,¹⁸ da je dovoljenih več plačilnih krajev, ako je več trasatov, da klavzula „kjerkoli bo akceptant“ napravi trato za neveljavno, ne pa lastne menice, kjer velja za kraj plačila kraj izdaje. Ali ravno z določitvijo plačilnega kraja je zvezanih toliko pravnih posledic, da zanj treba določnosti, zato je pravilnost teh razsodb prav dvomljiva; k večjemu bi se dejalo, da ne škoduje klavzula „kjerkoli“ v lastni menici.

D o m i c i l. Domicil je plačilni kraj menice, ki je različen od iz menice razvidnega trasatovega stanovanilišča, pri lastni menici različen od kraja, kjer je menica izdana; ni treba, da je različen od kraja stanovanilišča, ako je v lastni menici povedano še drugo stanovanilišče, različno od kraja, kjer je lastna menica izdana, kraj izdaje velja po zakonu vedno za kraj stanovanilišča.

¹⁸ Hrvaški zakon določa, da velja, če je v trati povedanih več plačilnih krajev, prvonavedeni.

Samo izdatelj sme navesti domicil, ne tudi indosant in ne akceptant — to bi bil omejen akcept. Ni pa treba, da izdatelj trate pove, kdo bo za trasatov račun plačal na mestu domicila, to osebo sme navesti akceptant; da more to storiti, predpiše trasant, da se menica mora predložiti v sprejem. Ako se to ne zgodi, so izgubljene pravice regresa zoper izdatelja in indosante (čl. 24.).

Ako domicilijata ni imenovan, velja domneva, da bo trasat (akceptant) ali izdatelj lastne menice sam plačal na mestu domicila.

Kraj domicila mora biti različen od v menici navedenega trasatovega stanovališča — od mesta izdaje lastne menice —, to se mora videti iz menice same. Kraj je kraj v upravnem smislu, za različna kraja torej ne veljata dve predmestji, dve ulici istega kraja. Ako je v menici imenovana v istem kraju druga oseba, pri kateri naj se išče plačilo menične vsote, govorimo o plačilnem mestu. Dočim treba, ako gre za pravi domicil, menico prezentovati domicilijatu in jo pri njem protestovati, se menica, če gre za plačilno mesto, na tem mestu prezentuje trasatu (izdatelju lastne menice) in zoper njega protestuje. Plačilno mesto je toraj krajevno identično s krajem plačila, je pa različno od poslovnice ali stanovanja trasata (akceptanta, izdatelja lastne menice). Plačilo velja, da je izvršil akceptant (izdatelj lastne menice) sam.

Domicilijata treba označiti z imenom ali s firmo. Tudi trasant je lahko domicilijata.

Hrvatski (§ 24.) in bosanski (čl. 24.) zakon se ne razlikujeta od našega, tudi po srbskem meničnem pravu ni bistvene razlike, vendar zahteva zakon (§ 93. srb.), da se pri sprejemu domicilovane menice naznači prebivališče, kjer se bo menica plačala v kraju domicila. Enotni menični zakon pa določa v čl. 4. in 79., da se sme v menici odrediti, da naj se plača pri kom drugem v stanovališču trasata ali izdatelja ali v drugem kraju, v obeh primerih govori enotni menični zakon o domicilovani menici. Če naj se menica plača v drugem kraju, nego bi bil po zakoniti domnevi plačilni kraj, ne da bi bil izdatelj določil, po kom naj se izvrši plačilo, treba v akceptu povedati, kdo bo dal plačilo; ako sprejemnik ne pove te osebe, velja, da se je zavezal sam plačati v domicilu (čl. 26., 79.). Poleg tega pa določa čl. 26., da sme sprejemnik (izdatelj

lastne menice), če naj se menica plača pri njem samem, v sprejemni izjavi (v lastni menici) označiti v plačilnem kraju nahajajoče se plačilno mesto. Dočim je razlika med domicilom in plačilnim mestom po našem sedanjem pravu ta, da govorimo o domicilu le, če naj se menica plača v drugem kraju — v upravnem smislu, v Srbiji v drugi politični občini —, nego je izdana lastna menica ali nego je naveden pri imenu ali firmi trasata, po enotnem meničnem zakonu kriterij za domicil ni več razlika kraja, nego razlika osebe, ki bo izvršila plačilo, domicilirana je menica, ki naj po nji menično vsoto dejanski plača kdo drugi za račun in po nalogu glavnega dolžnika, distantia loci ni potrebna. Menica, ki bi določala, da naj se plača v, po zakonu domnevanem plačilnem kraju, pa ne v obratovališču (stanovanju) glavnega dolžnika, danes ni domicilovana menica, po enotnem meničnem zakonu je, če naj menico plača tretja od glavnega meničnega dolžnika različna oseba. Iz čl. 26. pa sledi, da mora, če naj bo menica domicilovana v smislu enotnega meničnega zakona v zakonitem plačilnem kraju, imenovati izdatelj sam domicilijata, ker le takrat, kadar gre za domicil v današnjem smislu, sme domicilijata imenovati sprejemnik; ako tretja oseba, domicilijata, ni imenovana, gre za plačilno mesto in ne za domicil. Važno je nadalje, da sme sprejemnik, če naj se menica plača pri njem, na vsak način imenovati plačilno mesto, nikakor pa ne more menice domicilovati. Drugo velja že sedaj, prvo pa ni bilo nesporno. Po zakonu z dne 30. novembra 1921, Sl. Nov. št. 77/1922, o poštnem hranilnem, čekovnem in virmentskem prometu spada v delokrog poštnega hranilnega in čekovnega urada „odkupovanje“ (plačevanje) menic, ki so izplačne ali domicilirane pri poštni hranilnici, kolikor je zanje kritja.

§ 21.

VIII. Plačilni nalog ali plačilna obljuba.

Listina, ki vsebuje vse doslej navedene sestavine — trata tudi še ime trasata — še ni menica, za to treba, da se izrazi volja, ki mora vsebovati nalog ali obljubo plačila. To sledi iz pojma menice. Plačilno obljubo da pri lastni menici izdatelj za sebe samega, pri trati obljubi in se zaveže, da bo plačal drugi,

trasat. Posebna oblika za to obljubo ni predpisana, izražena je redno pri trati z besedo „plačajte“, pri lastni menici „plačam“; v zvezi se navadno izrazi tudi menična klavzula, n. pr. „plačajte za to menico“ ali „za to menico plačam“.

§ 22.

2. Samo trati lastna sestavina: trasat.

V trati mora biti povedano ime ali firma osebe (čl. 4., št. 7 m. r.), ki naj po nalogu trasanta menico plača: t r a s a t. Kje se trasat imenuje na menici, ali v besedilu, ali izven njega, je vseeno, redno na levi strani spodaj, mora pa biti imenovan na prvi strani. Navesti ni treba trasatovega stanovališča, ali ako se ne navede, mora biti izrecno imenovan kraj plačila, sicer je menica neveljavna. Kraj pa, ki je naveden pri trasatovem imenu (firmi), velja, kakor že rečeno, za plačilni kraj, če ni naveden drug, in na vsak način za trasatovo stanovališče, tudi če trasat tam ni stanoval, ali ne stanuje več. V menici je kumulativno lahko imenovanih več trasatov, ali samo z enim plačilnim krajem; regres je mogoč le, ako je protest napravljen pri vseh. Disjunktivno pa ne sme biti imenovanih več trasatov, taka menica bi bila neveljavna, ker bi bil regres negotov.

Menični zakon dovoljuje, da trasant samega sebe imenuje za trasata, ako je kraj plačila različen od kraja izdaje (distantia loci): t r a s i r a n a l a s t n a m e n i c a (čl. 6., odst. 2. m. r.). Taka menica ima gospodarski pomen, ako hoče trasant sam plačati v drugem kraju, ali ako ima v različnih krajih podružnice; isti namen bi se dosegel z domicilirano lastno menico, ali trata se lažje spravi v promet, ki se lastne menice ogiblje. Kraja morata biti različna v upravnem smislu, če ni krajevne razlike, je menica neveljavna; lastna menica ni, ker nima lastne plačilne obljube, trasant je zavezan le v regresu. Zahtevek krajevne razlike pa nima praktičnega pomena, ker se kraj izdaje lahko napove napačno, ne da bi menica vsaj napram tretjim osebam, ki so jo pridobile v dobri veri, zato postala neveljavna. Isto velja o izmišljenem imenu izdatelja, ki je dejanski istoveten s trasatom. Da govorimo o trasovani lastni menici, mora toraj iz nje biti razvidna krajevna raz-

53 m. 2. Distantia loci = razlika krajev

lika in istovetnost trasanta s trasatom. Ako sta na menici brez krajevine razlike imeni trasanta in trasata enaki, hoče Grünhut, da velja domneva za istovetnost obeh oseb, torej za neveljavnost menice, dopuščen pa naj bo dokaz, da osebi nista istovetni, da gre toraj za navadno trato. Pravilneje pa je nasprotno mnenje, potegnjena lastna menica je izjemna oblika menice, njena posebnost se mora iz nje jasno videti, sicer treba misliti, da osebi z enakim imenom nista istovetni in treba tožencu prepustiti dokaz, da je menica neveljavna, ne pa naprtiti tožitelju dokaza, da je veljavna. Oseb z istim imenom je mnogo in misliti treba, da remitent, ki je vzel menico, ve, kdo je trasat. Vsekako pa sodišče za tako menico ne bo izdalo meničnega plačilnega naloga.

Ako ima lastna trasirana menica domicil, mora biti različen od kraja izdaje, enaka pa sta lahko kraj izdaje in trasatovo stanovališče.

Trasirana lastna menica se sme izdati na lastni ukaz; ne le, da zakon tega ne izključuje, besedilo čl. 6. m. r. („ravnostako“) celo kaže na to. Pri trati je tedaj mogoče, da so vse tri osebe temeljne menice istovetne. Trasantova zaveza postane praktična šele, če menico, bodisi da jo je sprejel, bodisi da je ni, kot remitent indosuje dalje. (Gl. § 16.)

Ostali zakon naše države (čl. 4., št. 7, čl. 6. bos.; § 3., št. 6, § 5. hrv.; § 80., št. 7, srb.) nimajo bistvenih razlik, enotni menični zakon (čl. 1., št. 3, čl. 3.) pa ne zahteva krajevine razlike pri potegnjeni lastni menici.

§ 23.

B. Nebistvene sestavine.

Poleg bistvenih sestavin poznata menični red in menični promet celo vrsto določil, ki smejo biti v menici ali celo morajo biti, ako hoče oni, ki da menično izjavo, doseči posebne pravne posledice; nebistvene sestavine poslednje vrste se toraj tičejo menične zaveze in modifikujejo njo ali način izvrševanja meničnih pravic. Poleg veljavnih in takih pristavkov (klavzul), ki so brez pomena, pa je tudi cela vrsta pristavkov, ki se ne dajo spraviti v sklad s pojmom in namenom menice ali s pozitivnimi določbami zakona. Glede teh treba ločiti take,

ki se smatrajo za nezapisane, ne da bi menica postala neveljavna, in take, ki napravijo menico neveljavno. Splošno pravilo glede pristavkov je, da se iz golega formalizma pravni posli ne smejo obrezuspešiti; iz dejstva, da menični red pozna samo nekatere pristavke, se ne sme sklepati, da so vsi drugi nedovoljeni. Menica ni bankovnica, ki se vzame po površnem pogledu, kdor vzame menico, jo mora prečitati, da zve, ali je v bistvenih delih modificirana tako, da je neveljavna.¹⁹

1. Pristavki, ki napravijo menico neveljavno.

a) Taki so vsi pristavki, ki vzamejo listini značaj menice: obljube, da se bo upravičencu ob določenem času, v določenem kraju plačala določena vsota denarja brez nasprotne dajatve, dalje pristavki, ki izpreminjajo bistveno sestavino tako, da je v resnici ni. N. pr. „plačam, če dobim dotlej valuto“, „plačajte onemu, ki menico prinese“ (menica na imetnika), „plačajte po pravilih obrtne zadruga v X.“, „plačajte 10.000 K, če Vam N. N. privede konja, ki ga prevzemite“, „plačajte N. N. 5.000 K posojila, ali le za potovanje v Pariz“. Neveljavno napravijo menico zlasti tudi pogoji, če zaradi njih postanejo nedoločeni čas, kraj, menična vsota n. pr. „plačajte N. N. 3.000 K, če bo X. še živ“, ali „plačljivo v X“, če bo dotlej pošta prevzela promet“, ali „plačajte dne ...“, če bo takrat relacija dinarja proti kroni 1:2“; pogoji, ki se razumejo sami po sebi, ne škodijo: „Gospodu N. (trasatu), če bo hotel sprejeti“, ali „plačajte g. N. (remitentu), če se pri Vas javi sam ali njegov naslednik“ (po menično terjatev mora itak upnik iti).

b) Neveljavna je menica, če izdatelj izključi svojo zavezo: „b r e z z a v e z e“. Da to velja za lastno menico, ni sporno, izdatelj lastne menice je glavni dolžnik, če on s podpisom prevzame glavno menično zavezo, pa jo ob enem izključi, je jasno, da je menici vzel vso podlago, smatrati treba, kakor bi menice ne bil podpisal, menici torej manjka bistvene sestavine. Pa tudi pri trati je stvar ista. Trasant prevzame s podpisom menice po zakonu jamstvo, da bo trasat njegov poziv sprejel

¹⁹ Zaradi splošnega pravila ni mogoče izcrpno navesti pristavkov, ki se vtegnejo pojaviti v menici, omejiti se treba na najvažnejše, o nekaterih izmed njih treba podrobno govoriti v drugi zvezi.

in menico plačal (čl. 8. m. r. in bos.; § 7. hrv.; § 88. srb.). Tega jamstva se ne more rešiti s pristavkom, ki bi izražal nasprotno voljo, to sme po zakonu samo indosant (čl. 14. m. r. in bos.; § 12. hrv.; priznано tudi v srbskem nauku).

Vprašanje, ali ne bi bilo z ozirom na čl. 18. treba reči, da se tak pristavek trasanta smatra za nezapisan, se ne more potrditi. Nürnberška novela v čl. 18. določa izrecno samo, da dogovor, po katerem naj bi imetelj menice ne bil upravičen, zahtevati takojšen sprejem menice, nima menične moči, nikjer pa zakon ne izraža iste misli glede jamstva za plačilo. Če se je zakonodavcu zdelo potrebno, povedati glede manj važnega jamstva za sprejem izrecno, da se ne more veljavno izključiti, da marveč tak dogovor nima menične moči, vendar pa ne uničuje menice same, bi bil gotovo isto povedal tudi glede toliko važnejšega jamstva za plačilo. Ker tega ni storil, treba sklepati, da je smatral izključitev trasantovega jamstva za plačilo za tako nasprotno načelu meničnega prava o obveznosti podpisov, da menica, v kateri bi trasant izključil jamstvo za plačilo, sploh ni menica. Prigovor, da se lahko napiše tudi za trasanta nepravdo ali fingirano ime, ne velja; iz menice z namišljenim trasantom ni razvidno, da trasanta pravzaprav ni, taka menica je po zunanji vsebini in obliki veljavna; kdor jo vzame, se sme zanesti, da je pravilna, pristni podpisi na nji tvorijo menično zavezo napram onemu, ki tako menico dobi v dobri veri. Iz menice, kjer bi trasant izključil svojo zavezo, bi pa lahko videl vsak, kdor jo dobi, da izdatelj sam noče jamčiti za njo, da ji toraj manjka resnosti, ker če trasat ne bi hotel sprejeti, sploh ne bi bilo nikogar, ki bi bil zavezan plačati. Vprašalo bi se edino, ali sme trasant to klavzulo pristaviti, ako si je preskrbel že naprej akcept. Tudi to vprašanje treba zankati, ker gre pri izključitvi trasantovega jamstva, kakor rečeno, naravnost za formalno kot menica neveljavno listino, tako da se na nji ne morejo prevzeti druge menične zaveze. Tudi trasantovo jamstvo s sprejemom menice po trasatu še nikakor ni postalo brez pomena, ker ni izključeno, da akceptant ne plača.

Drugače ureja to vprašanje enotni menični zakon (čl. 9.). Izdatelj trate sme izključiti jamstvo za sprejem, zaznamek, ki bi z njim hotel izključiti jamstvo za plačilo, pa se smatra za nezapisan. Tudi v srbskem nauku se zastopa

mnenje, da sme zavezo izključiti trasant, ki je dal pokritje (sporno).

c) Neveljavno napravi pri nas menico obljuba obresti v menici (čl. 7.). Praksa razširja to določbo, kakor že omenjeno. in ne priznava za veljavne menic, ki dajejo zastavo, konvencionalno kazen in druge stranske dajatve.

2. Pristavki, ki veljajo za nepristavljene.

a) Pristavek, da se menica ne sme predložiti v sprejem (čl. 18.);

b) pristavek, s katerim se predpiše prezentacija za sprejem, z izjemami (čl. 19.—24.).

3. Dovoljeni pristavki, ki se tičejo načina menične zaveze in njene izpolnitve.

a) Domicil;

b) plačilno mesto;

c) ukazna (ordrska) in

d) privezna (rekta-) klavzula. Ordrska klavzula se nahaja redno v menici, pa je nepotrebna, ker je menica po našem zakonu sama po sebi vrednotnica na ukaz, ki se sme z indosamentom prenesti tudi, ako ni izrecno izdana na ukaz. Nasprotno, ako naj bo izključen prenos z indosamentom, to je s pravnimi učinki popolnega indosamenta, ako naj bo izključena cirkulacija menice, treba to izrecno izraziti v menici sami, n. pr. s pristavkom, „ne na ukaz“, „brez žira“, „brez cesije“ ali drugače, na vsak način pa tako, da se vidi iz menice, da naj bo izključen prenos z indosamentom. Zadostovalo ne bi, da se ordrska klavzula prečrta, menica s prečrtano ordrsko klavzulo je menica brez ordrske klavzule, toraj pri nas menica na ukaz (čl. 9., 15., 98., št. 2 m. r. in bos.; §§ 8., 13., 112., št. 2 hrv.).

Privezno klavzulo sme pristaviti izdatelj pa tudi indosant; če jo pristavi izdatelj, ima iz menice samostojne menične pravice samo remitent in v regresu trasant zoper akceptanta. Indosament, ki bi ga na menico s tako izdateljevo klavzulo zapisal remitent in za njim kdo drugi, ni indosament v pravnem smislu meničnega reda, ne daje samostalnih meničnih pravic.

Toda samo z indosamentom v smislu meničnega reda ne more remitent razpolagati z menično terjatvijo, ne jemlje mu pa privezna klavzula sama po sebi pravice, razpolagati z menično terjatvijo na drug način, zlasti z odstopom ali nakazilom. Zato tudi ni izključeno, da se more v posameznem primeru na menico, ki ima izdateljevo privezno klavzulo, zapisani indosament smatrati za odstop ali nakazilo, če so v pravnem poslu sicer združeni znaki odstopa ali nakazila, in so sicer dani pogoji za konverzijo; cesijonar, asignatar dobi potem s takim indosamentom pravice, kakor bi jih bil sicer dobil z odstopom (nakazilom) menične terjatve. Vsekako ima trasantova privezna klavzula posledico, da trasant pride v menično zavezo samo napram remitentu, pa tudi akceptant ne odgovarja remitentovim naslednikom po meničnem pravu, (take menice služijo redno kot kavcijske ali depotne menice).

Ako pristavi privezno klavzulo indosant, jamči ta indosant samo svojemu neposrednemu indosatarju po meničnem pravu, njegovim naslednikom po meničnem pravu ni odgovoren.

Dočim pa izdateljeva privezna klavzula menici sploh vzame lastnost vrednotnice na ukaz, sme indosatar, ki je menico dobil na temelju indosamenta s privezno klavzulo, menico dalje indosirati s polnovrednim indosamentom, njegov indosatar ima samostojne menične pravice zoper vse indosante razun onih, ki so indosirali s privezno klavzulo, seveda tudi zoper izdatelja in akceptanta (čl. 9., 15. m. r.). Pripomniti treba, da niti izdateljeva privezna klavzula ne izključuje pooblastilnega (prokurnega) indosamenta.

Po srbskem meničnem zakonu (§ 80., št. 3) se menica mora glasiti na ukaz, ukazna klavzula je bistvena sestavina temeljne menice, brez nje listina ni menica, privezne klavzule srbsko menično pravo ne pozna, tudi ne pri indosamentu.

Enotni menični zakon (čl. 10.) določa, da ima izdateljeva privezna klavzula za posledico, „da se more menica prenesti samo v obliki in z učinki navadnega odstopa.“ Ker naše občno državljansko pravo za odstop ne zahteva posebne oblike, ni dvoma, da tudi po enotnem meničnem zakonu pri nas ne bi bilo izključeno, da bi se mogel indosament na menici z izdateljevo privezno klavzulo smatrati za odstop.

Dvomljiveje pa je, ali bi bila mogoča konverzija takega indosamenta v nakazilo, besedilo enotnega meničnega zakona se temu protivi. Glede indosantove privezne klavzule ni razlike (čl. 14. enot. m. z.).

- e) Naslovi za silo;
- f) Oznaka duplikata — samo pri tratah —;
- g) Kasatorna klavzula v duplikatih;
- h) Klavzula, da ni treba prezentacije za plačilo;
- i) Klavzula, da ni treba protesta;
- j) Klavzula „brez jamstva“ ali „brez zaveze“; da je ne sme pristaviti izdatelj, se je že omenilo;
- k) Klavzula, ki izpremeni menično terjatev iz take, ki jo je treba iti iskat, v tako, ki je treba upniku plačilo prinesiti. Tudi v tem primeru pa mora biti v menici določen plačilni kraj, kamor mora menični dolжник prinesiti meničnemu upniku menično vsoto. Pravno je ta klavzula mogoča v vsaki menici, uporabljiva pa pač le v lastnih menicah, zlasti s privezno klavzulo. Če menica nima privezne klavzule in jo remitent žirira, indosatar ne more zahtevati, da menični zavezanec vsoto pri-
nese k njemu, iskat jo mora priti na plačilni kraj n. pr. v remitentovo stanovanjšče.

1. Klavzula „ali vrednost“, „ali kurz“, na drugi strani klavzula „efektivno“.

4. Pristavki, ki se ne tičejo vsebine ali izpolnitve menične zaveze.

a) Valutna klavzula.

Ona naznača, zakaj in kako je remitent od izdatelja prejel menico, kaj je remitent izdatelju za menico dal ali se zavezal dati mu, z eno besedo, gospodarski razlog za izdajo menice in njen pravni temelj. Valuta se lahko da pri izdaji ali pred izdajo menice, izdatelj jo more tudi kreditirati, more se ji tudi odreči, dati menico v darilo; vse to se določi v meničnem sklepu. O valuti po našem, hrvaškem, bosanskem in po enotnem meničnem zakonu v menici ni treba govoriti, po srbskem zakonu pa je naznaka valute bistven del menice in

sicer niti ne zadostuje potrdilo o samem prejemu valute, nego treba navesti način, kako je dana, lahko pa je — po praksi — tudi fingirana, ne da bi bil zato oškodovan naslednik, ki je menico dobil v dobri veri.

Redno se valuta tudi pri nas v menici naznača n. pr. „vrednost v gotovini prejel“, „vrednost v blagu“ (kup in prodaja blaga, menica je dana namesto plačila ali radi plačila), „vrednost poračunjena“ (valuta kreditirana), „vrednost v meni“ (pri tratah na lastni ukaz, kjer se valuta prejme še le po žiriranju),²⁰ „vrednost sporazumljena“, (valuta še ni dana, stranki sta pa dogovorili, kdaj in kako se bo dala), „vrednost zamenjana“ (menica za menico n. pr. v različni valuti ali z različnim plačilnim krajem) itd.

O valutnem razmerju ne govorimo samo pri izdaji temeljne menice, nego tudi pri prenosu menice s popolnim indosamentom; indosant ne indosira menice in ne prevzame brez gospodarskega razloga mesto vloge upnika vloge subsidijarnega dolžnika.

Valutno razmerje ima pomen samo med neposrednim prednikom in naslednikom (čl. 82. m. r), če ni valute, toraj ne causae obligandi, sme menični zavezanec to dejstvo prigovarjati svojemu neposrednemu nasledniku. Že tu se vidi, da tudi med neposrednima strankama tvori obligacijo formalni skripturni akt: upniku ni treba ničesar dokazovati, on terja z menico v roki, njegov prednik, ki prigovarja, da manjka vzroka za dolg, mora svojo trditev dokazati. Niti ta dokaz pa mu ni dovoljen zoper poštenega nadaljnega naslednika. To je ravno glavno bistvo menice, da je terjatev naslednikov — če so menico pridobili formalno pravilno in v dobri veri — neodvisna od veljavnosti terjatve njihovih prednikov, to daje menici pripravnost za cirkulacijo. Valutna klavzula pa ima lahko pomen kot dokazno sredstvo, pobotnica itd.

b) Klavzula o pokritju in poročilo.

Pokritje je vrednost, ki jo ima ali naj dobi oseba, ki naj menico plača, od osebe, na ktere poziv jo plača, redno toraj gre za razmerje med trasantom in trasatom, po smislu je ta pristavek

²⁰ Da valutna klavzula v menici na lastni ukaz nima pomena, je celo jasno, ali po srbskem zakonu je tudi tu potrebna.

mogoč samo pri trati. Vrednost ni, da bi morala biti gotovina, lahko je blago, vrednotnice, terjatev trasanta zoper trasata itd. Kako sta se trasant in trasat pogodila glede plačila in pokritja, po bistvu ne spada v menično skripturno obligacijo in je zanj brez pomena. Niti ne more izdatelj, ki je trasatu že dal pokritje, od njega z menično tožbo zahtevati, da menico sprejme in plača, niti ne more trasat (akceptant), ki je menico sprejel in plačal, ne da bi bil dobil pokritje, od izdatelja z menično tožbo zahtevati pokritja. Pa tudi imetnik menice, ki mu je gotovo mnogo do tega, da je pokritje dano, po meničnem pravu ne more od trasanta zahtevati, da naj da pokritje. Obogatitev, ki jo ima trasat (akceptant) s tem, da ne plača menice, dasi je pokritje prejel, in obogatitev, ki jo ima trasant, ker se je njegova menica plačala, ne da bi bil dal pokritje, pride v poštev le, ako in kolikor je s to obogatitvijo oškodovan imetnik menice. Primeri tudi § 1401. odz. po besedilu III. novele.

Način pokritja se ne zapiše v menico, vanjo pride — ne da bi bila bistvena — kot takozvana pokritvena klavzula samo označilo, kdo da pokritje, toraj, ako je trasant izdal menico na svoj račun, n. pr. „postavite na moj račun“, ako pa je izdal menico po dogovoru na račun koga drugega: „postavite na račun gospoda N. N.“ (k o m i s i j s k a t r a t a). Bistvena pa ta klavzula nikdar ni, tudi ne v zadnjem primeru, ker sploh ni treba, da bi se iz menice videlo, kdo bo dal pokritje. Zadosti je, da trasat sploh zve, kdo mu preskrbi pokritje. V menici sami se ime tretje osebe, ki bo dala pokritje, redno niti ne izpiše popolnoma, nego le z začetnico, komisijska trata ima dostikrat le pristavek „plačajte na račun onega, kogar se tiče, po poročilu“. Trasant komisijske trate pa pri izdanju menice ne ravna kot poblaščenec, nego podpiše v svojem imenu na tuj račun. Dejanski seveda ima izdatelj od komitenta pooblastilo ali celo nalog, izdati tako in tako menico, in komitent je dolžan skrbeti za pokritje pri trasatu, obe ti pravni razmerji pa nista predmet menice; po menici zavezan je le trasant, ne pa komitent. Ta po medsobnem dogovoru odgovarja trasantu samo za škodo, ki bi jo morda trasant imel pri regresu, če trasat ne sprejme ali ne plača. Trasat, ki plača komisijsko menico brez pokritja, ne more prijeti trasanta nego le komitenta. Kakor pa pride v menično zavezo mesto komitenta trasant, tako ima trasant tudi menične pravice zoper akcep-

tanta, ako mora v regresu plačati menico, ki je ni plačal akceptant, najsi je ta od komitenta prejel pokritje ali ne.

Poleg klavzule o pokritju se v menici kot navaden ali nebitven del njene vsebine redno zapiše, ali naj trasat menico sprejme oziroma plača le po vsebini posebnega obvestila, ki mu je ali bo došlo: „po poročilu“, „po avizu“, ali pa ne da bi čakal posebnega obvestila: „brez poročila“, „brez aviza“. Ta klavzula je važna le za civilnopravno razmerje med trasantom in trasatom. Trasat, ki, dasi opozorjen, da pride posebno poročilo, sprejme ali plača, ne da bi bil čakal aviza, ravna na lastno odgovornost; za trasata je odločilno poročilo, ne menica. Mogoče je n. pr., da je trasant od remitenta kupil blago, in mu dal za kupnino menico, dasi še ni dobil blaga, računajoč, da bo blago dobil pred dospetkom menice. Tu bo v menico zapisal klavzulo „po poročilu“, to se pravi, da naj trasat ne sprejme ali ne plača, dokler ne dobi nadaljnega obvestila. V obvestilu bo trasant trasatu povedal, da ni razloga odklanjati akcept ali plačilo, ali pa, da naj ne sprejme in ne plača. Seveda se trasant ne more na ta način rešiti regresa napram nadaljnemu meničnemu upniku, ki je menico pridobil v dobri veri, zoper regresno tožbo remitenta samega pa, ki ni dobavil prodanega blaga, se bo uspešno branil s prigovorom non (rite) adimpleti contractus ali celo z exceptio doli. Važno je poročilo tudi kot nekaka preizkušnja za pristnost in nepopačenost menice, koje bistvena vsebina se pozvancu naznani s poročilom. Zlasti pa se s poročilom lahko uredi tudi pokritveno razmerje; trasant prosi trasata, naj mu menico sprejme na račun določenega dolga, na upanje, za uslugo itd. Če v menici ni rečeno, da bo došlo poročilo, sme trasat vsekako menico sprejeti in plačati; če se je zavezal že naprej trato sprejeti in plačati (brez poročila), bi odklonitve sprejema ali plačila niti ne mogel opravičevati, češ, da ni došlo poročilo. Ako v trati o poročilu sploh ni govora, treba presoditi po položaju, ali je moral ali smel pozvanec menico sprejeti in plačati brez poročila; v poštrev bodo prišle medsobne trgovske zveze obeh strank, poslovanje v prejšnjih sličnih primerih, § 1401. o. d. z., odst. 1, pa zaradi večje strogosti menične terjatve ne bo prišel neomejeno v poštrev.

Po hrvaškem in bosanskem pravu ni razlike.

Po srbskem zakonu (§§ 85.—87.) je izrecno predpisano, da mora izdatelj ali komitent pravočasno skrbeti za pokritje in sicer tako, da je ima trasat v rokah najkasneje takrat, ko dospe menica. Pri komisijski trati pa je, kakor zakon izrecno povdarja, izdatelj osebno odgovoren le indosantom ter imetniku menice.²¹ Zakon nadalje domneva, da je vsota pravočasno poslana, ako je trasat ob času dospelka onoliko vsoto dolžan trasantu ali komitentu. Akcept tvori v sporih o pokritju med trasantom in trasatom domnevo, da je bilo pokritje pravočasno dano, domnevo pa sme trasat z nasprotnim dokazom izpodbiti. Ne tvori pa sprejem domneve, da je bilo pokritje pravočasno dano, v primeru, da zahteva imetelj prejudicirane trate regres od izdatelja. V tem primeru mora izdatelj dokazati, da je imel akceptant pokritje pravodobno v rokah. Naš zakon te domneve ne pozna, vendar bo redno tudi pri nas v primeru, da akceptant zahteva pokritje, zadelo njega dokazno breme, da je menico sprejel in plačal brez pokritja. Meničnega regresa zoper izdatelja na temelju prejudicirane menice pa po našem, hrvaškem in bosanskem zakonu sploh ni.

Enotni menični zakon se s pokritjem ne bavi, konvencija o izenačenju meničnega prava (čl. 14.) celo izrecno ugotavlja, da se niti ona, niti enotni menični zakon ne dotikata vprašanja, je-li izdatelj zavezan, o dospelku skrbeti za pokritje, niti vprašanja, ali ima imetelj menice posebne pravice do pokritja. To si smejo državne sopogodnice urediti po svoje.

²¹ Srbski zakon v §§ 82. in 85. ni jasno stilizovan, utis dela, kakor bi mešal menico, podpisano po pooblaščenju, s komisijsko trato; prav ga treba razumeti tako, da se tiče § 82. samo pooblaščenca, § 85. samo izdatelja komisijske trate.

VI. Poglavje.

Skripturni akt.

§ 24.

I. Teorije menične zaveze.

Pravno razmerje med trasantom in trasatom in med trasatom in prezentantom ni delalo posebnih težav teoretikom, ki so že kmalu potem, ko se je menica začela rabiti, skušali prodreti v njeno pravno vsebino in jo v duhu tedaj vršeče se recepcije urediti pod znane jim kategorije rimskega prava; prvo so smatrali za mandat, drugo za konstitut. Dokaj težje jim je bilo vprašanje o pravnem razmerju med trasantom in remitentom in s tem prašanjem so se z vidikov rimskega prava največ bavili. O tem se ni dvomilo, da se med trasantom in remitentom sklene pogodba, ki je bistvena za izdajo menice in temelj trasantove zaveze, glavna stvar je bila toraj pogodba, ki se je vsled nje izdala menica. To pogodbo so smatrali za mandat ali posojilo ali kup, meno, brezimensko pogodbo i. t. d., slednjič je precej prodrlo mnenje, da gre za posebno vrsto konsenzualnih pogodb, s katero se je izdatelj za nasprotno dajatev katerekoli vrste zavezal, da bo dobil remitent (prezentant), ali na njegov ukaz kdo drugi na drugem kraju vsoto denarja. Čim so se stranke o teh točkah zedinile, je bila pogodba sklenjena, izdaja menice ni bila bistvena za posel (essentiale) nego njegova naravna posledica (naturale negotii). Remitent je lahko tudi brez menice zahteval izpolnitev pogodbe, namreč ne samo, da se izda menica, nego da se plača — naj se menica izda ali ne — v določenem kraju ob določenem času dogovorjena vsota v dogovorjeni valuti. Ta temeljna pogodba je bila redno — že omenjeno — notarska pogodba. Exceptio non adimpleti contractus je bila mogoča, če valuta ni bila dana, in tožitelj je moral dokazati, da je dal valuto.

Ta teorija nikakor ni vstrezala važnosti in samostojnemu pomenu, ki sta se menici priznavala zlasti v trgovskih krogih, in zato tudi ni zadoščala potrebam prometa, celo ne, ko je menica z razvojem indosamenta postala prava cirkulacijska vrednotnica in je njena moč segla preko kroga oseb, ki so bile vdeležene pri njeni izdaji. Menična zaveza je s tem jasno postala skripturna obligacija in tudi pravna veda se je morala s svojo teorijo temu prilagoditi; teorija literalne pogodbe. Za postanek menične zaveze trasantove je potrebno, da ta na podlagi pogajanja izda in remitentu izroči menico, to je, v določeni obliki z določeno vsebino napisano listino. Menica toraj ni več samo naturale, nego *essentiale* pravnega posla. Tudi ustni menični sklep je veljavna pogodba, ali iz nje nastal zaveza ni menična zaveza. Ta nastane s pismenim izdajanjem menice in izročitvijo menice. Čim se je to zgodilo, odloča samo še vsebina menice, ne pa vsebina konsensualne pogodbe, ki je dovedla do menice; prigovor, da ni bilo *causae promittendi*, da se valuta ni dala, velja pač napram remitentu samemu, ne pa napram njegovim naslednikom, pa tudi napram remitentu zadene dokazno breme trasanta. Kar se vrši pred izdajo in izročitvijo menice, je samo *pactum de contrahendo cambio*. Posledica je bila, da je tudi akcept postal literalna obligacija, kar prej ni bil. Začetkom 19. stoletja je teorija literalne pogodbe povsem prodrla, ostala pa je teorija, da je menica *pogodba*, o čemer tudi oni, ki so zastopali teorijo literalne pogodbe, niso dvomili.

Namera, da se zenoti menično pravo v Nemški Zvezi, ktere del so bile tudi slovenske pokrajine izvzemši Prekmurje, je dala nemškim pravnikom v prvih desetletjih 19. stoletja pobudo k nadaljnim teoretskim razmotrivanjem o pravni naravi menice.

Nastopil je Einert s svojo teorijo, da je menica *trgovčev papirni denar*. Einert je — ne povsem brez predhodnikov — iz trgovinske prakse izvajal, da more trgovec, ki ima dober glas, izdati z menico papirni denar, ako je gotovo, da bo menica ob svojem času plačana: trgovec, ki dobi za blago menico, da se smatra plačanim z menico, še predno je honorirana. Kakor denar, uživa menica javno zaupanje, če velja načelo, „da pravic, ki jih kdo uživa iz pridobljene menice in ki temelje na menici, ne motijo razmerja med

prejšnjimi imetniki menice in onim, ki se je po meničnem pravu zavezal menico plačati“. Pravice vsakega indosatarja morajo biti samostojne in po Einertovem mnenju je to le mogoče, če se menica smatra za papirni denar. Ko bi prvi menični upravičenec postal upnik na temelju pogodbe, bi ne mogel prenesti nasledniku več pravic, nego jih ima sam, naslednik bi moral računati s prigovori iz pravnega razmerja, iz osebe svojih prednikov napram trasantu. Drugače pa je to, če se smatra, da izdatelj z izdanjem menice na temelju meničnega zakona tiho da vsemu občinstvu obljubo, da se bo menica plačala, enako obljubo, kakor jo po Einertovem nazoru da država pri izdaju papirnega denarja; če je vsakdo prejel obljubo sam (tacite), se njega kot imetnika menice ne tiče, kakšno razmerje je med njegovimi predniki in osebo, ki je dala menično obljubo. Menične pogodbe toraj pravzaprav ni, menica je enostranska plačilna obljuba, kdor je pravilno dobil menico, sme zahtevati izpolnitev plačilne obljube. Glavni dolžnik je tudi pri trati izdatelj, akceptant je porok in plačnik, med trato in lastno menico ni bistvene razlike, menica na imetnika je redna oblika menice. Ali Einert je predvsem zamenjal papirni denar, ki se zanj ne more zahtevati zamena v kovani denar, z bančnico, ki velja, ker je zanjo po obljubi banke mogoče dobiti kovan denar. Le z bančnico ima menica to skupno, da jo mora izdatelj zamenjati za denar. Pa tudi med bančnico in menico je še dokaj razlik: Bančnica se more zamenjati vsekdar, menica ima določen čas dospelka; bančnice se izdajajo že vnaprej v večji množini in se za to in radi lažje cirkulacije glase na okrogle vsote, menica se izda individualno za vsak posamezni primer in za določeno osebo, zato vsote v nji zlasti v blagovnem prometu niso okrogle. Kdor da bančnico naprej, ne prevzame jamstva za plačilo z gotovim denarjem; banka odgovarja le zadnjemu imetniku, če banka ne plača, zadnji imetnik bančnice nima regresa zoper svoje prednike i. t. d. Slednjič ni res, da bi se trgovec, ki dobi menico, smatral z njo plačanim; menica se redno vzame zaradi, ne pa namesto plačila, še manj naravnost kot plačilo. Prav pa ima Einert v tem, da povdarja enostranost menične zaveze, ko bi te ne bilo, bi menica ne mogla krožiti. Iz Einertove teorije sledi dalje samostalnost meničnih pravic vsakega imetnika.

Za Einertom je nastopil *L i e b e*, on je že pokazal hibe Einertove teorije, sam pa je povdarjal formalnost menične zaveze. Pravne posledice so vezane na določeno dejanje, ki se karakterizuje s svojo zunanjo obliko (*t e o r i j a f o r m a l n e g a a k t a*); brez ozira na to, ali so stranke te posledice hotele ali sploh nanje mislile. Menična zaveza je toraj abstraktna plačilna obljuba in ni vezana na namen, ki so ga hotele doseči stranke; nastane sicer redno vsled dvostranske pogodbe, vendar izdaja menice ni dvostranska pogodba, zato tudi poznejši imetnik ni dolžan ravnati z menico tako, da ščiti tudi pravice svojih prednikov; kar mora po zakonu storiti z menico, je le pogoj, da varuje svojo pravico²². Tudi po Liebejevi teoriji je ustanovljena samostojna pravica naslednikov prvega upravičenca.

Dočim je Liebeju zadostoval formalni akt zapisa menice,²³ zahteva cela vrsta teorij, da za postanek menične zaveze ne zadostuje, da je menica zapisana ali zapisana z voljo osebe, ki naj po nji postane upnik, nego treba, da je tudi *i z r o č e n a*: formalna menična listina se mora izročiti. Glavni zastopnik te — *p o g o d b e n e* — teorije v ožjem smislu je bil že pred postankom meničnega reda in pozneje Henrik Thöl. Thölu je menica obljuba gole vsote (*Summenversprechen*), trasant, ki jo je izdal, jamči brez ozira na valutno razmerje, akceptant, ki jo je sprejel, mora plačati, najsi je dobil pokritje ali ne. Menica je torej povsem neodvisna od valute in pokritja; le tako je mogoče, da se indosatar zanese nanjo, ne bi pa bila zanesljiva, ko bi se moral bati prigovorov iz pokritvenega in iz valutnega razmerja med trasantom in remitentom, med indosanti in prejšnimi indosatarji.

Menica je sicer formalen akt in daje eni strani samo dolžnosti, drugi le pravice, ako druga stran izpolni, kar je treba, da menica obdrži moč, ali izda se v obliki pogodbe, ta oblika je, da se formalna menična listina brez posebne oblike *d a i n v z a m e*. Kdo jo vzame, je zavezancu vseeno; če mu to na

²² Liebe ni povsem jasen, kar se tiče postanka menice, nekteri ga razumejo tako, da vidijo v njegovi teoriji ne samo enostranski formalni akt, nego formalno pogodbo, ki nastane s tem, da oni, ki obljublja plačilo, napiše menico v s o g l a s j u z onim, ki naj bo iz nje upravičen.

²³ in, kakor ga razumejo drugi, soglasje prvega upravičenca z zapisom menice,

videz ni, treba pomniti, da oni, ki menico vzame, ni samo re-
 mitent, nego ob enem tudi oseba, ki mora dati ne sicer po me-
 nici, toda po meničnem sklepu, valuto. Ti dve pravni strani
 ene osebe treba strogo ločiti. Le ako se menica da in vzame —
 toraj z voljo strank — nastane menična zaveza, zgolj napisana
 menica je brez pomena. Dočim je stara konsenzualna teorija
 stala na stališču, da se menična pogodba (ne samo menični
 sklep) prej sklene in potem napiše menica, se po Thölovem
 nazoru menica najprej napiše in potem z izdatvijo in pre-
 vzetjem sklene menična pogodba. Potemtakem bi moral ime-
 telj menice, ki je šla iz roke v roko, dokazati, da se je menična
 pogodba res sklenila z izdatvijo in vzetjem. Ta dokaz je re-
 mitentu morda lahek, nadaljnemu upravičencu pa jako težek,
 praktično bi toraj bila menica redno neizterljiva. Zato je
 moral Thöl postaviti domnevo, da je bila menica, če je prišla
 iz rok onega, ki je zapisal menično obljubo, dana in vzeta,
 dalje domnevo, da ima menico res ona oseba, ki je v nji na-
 značena kot upnik; če pride do tožbe, mora toženec dokazati,
 da se menica ni dala in vzela, ali da se ni dala z namenom,
 zavezati se menično. Teh domnev pa menični zakon nikjer ne
 izraža, tudi se ne strinja z zakonom, da bi moral upnik imeti
 menico, da je po nji upravičen, upnik je po menici lahko
 upravičen, in samo ne more izvrševati svojih pravic, če
 menice nima; celo to pa ni povsem res, ako je menica amor-
 tizovana.

Einert, Liebe in Thöl so sodelovali na konferenci v Leip-
 zigu, ali nobena njihovih teorij ni prešla popolnoma v zakon,
 kakor velik je bil vpliv teh mož. Da, trdilo se je, da menični
 zakon, ki je namenjen praktičnemu življenju, sploh ne vsebuje
 splošne dosledne teorije, češ da slednjič vsaka teorija privede,
 do kraja izvedena, do posledic, ki so za praktično življenje ne-
 sprejemljive. Vendar je nastalo na podlagi meničnega reda,
 potem ko je stopil v moč, veliko število teorij menične zaveze.
 Bistveno vprašanje za nje je, kako pojasniti menično zavezo,
 ki jo zakon s členoma 74. in 82. nalaga izdatelju ali sploh me-
 ničnemu zavezancu napram osebam, ki so menico pridobile
 sicer v dobri veri toda od prednika, ki, dasi formalno legiti-
 movan kot imetnik, menice sam ni pridobil v dobri veri. V
 takih primerih je namreč jasno, da je vez med zavezancem
 in upravičencem pretrgana.

Velik del, zlasti starejših teoretikov je sledil z večjimi in manjšimi izpremembami Thölovim nazorom, toraj pogodbeni teoriji, ali prigovarjati se jim mora — ne glede na to, da se da pogodbeni teorija komaj združiti z določili zakona o akceptu (čl. 21., 22.) — zlasti to, da ne pojasnijo povoljno vezi med meničnim zavezancem in remitentovimi nasledniki. Ti težavi so se skušali drugi raziskovalci meničnega prava ogniti na ta način, da, bližajoč se Einertu, smatrajo menično zavezo in pravico za nastalo z enostranskim zapisom menične izjave. Vendar zadostuje samo *personifikacijski* teoriji za postanek izdateljeve zaveze, da je menica napisana: „menica je upnik“, izdatelj je dolжник po njem samem ustvarjene vrednotnice, imetnik menice je njen menični zastopnik. Drugi pristaši teorije enostranskega akta zahtevajo za postanek — ali, kakor se nekateri dosledneje izražajo — za učinkovitost menične zaveze poleg pristnega zapisa menične izjave, da pride menica v roke druge, po nji legitimovane osebe. Da bi morala ta oseba menico pridobiti bona fide, pošteno in v dobri veri, tega zlasti ne zahteva Kuntzejeva *kreacijska* teorija; po nji je izdaja menice enostranski pravni posel, dovršen, ko je menica napisana in podpisana. S tem je že ustvarjeno neko kreditno razmerje, ki postane prava obligacija s tem, da formalno legitimovana oseba dobi menico v roke, bodisi tudi brez volje ali celo zoper voljo izdatelja, ki mu v takem primeru pomaga le *actio* ali *exceptio* doli. Grünhut se je tej neprijetni, naravnost protipravni posledici kreacijske teorije ognil s tem, da sicer vzdržuje enostransko zavezo, ki nastane s spisom in podpisom menice, učinkovita pa naj postane le, če po menici (formalno) legitimirana oseba menico pridobi v dobri veri. Vseeno je toraj, ali je menica izdatelju prišla iz rok z njegovo voljo ali ne, upravičen pa ni po nji tisti, ki je ni pridobil v dobri veri, nego vedoč, da je prišla izdatelju (predniku) iz rok na nepravilen način.

Drugi pristaši teorije enostranskega akta zahtevajo, izključujoč sicer potrebo pogodbe z osebo, ki naj bo upravičena, poleg izdaje — napisa in podpisa — menične listine za postanek menične zaveze še neko drugo dejanje izdatelja, s katerim pride menica z njegovo voljo iz njegovih rok. Sem se šteje zlasti *pendenčna* teorija: upnik je tisti, ki menico, dano od izdatelja iz rok, slednjič prezentira v plačilo, remitent

in njegovi nasledniki niso upniki, nego samo morejo biti upniki, če menico obdrže; s tem, da se pridobi posest menice, se določi le, kdo more biti upnik, s tem da se da menica naprej, se ne preneso že obstoječe terjatve; izdatelj menice pa je že s početka hotel imeti za upnika vsakogar, kdor bi prišel v posest menice. Sem spada tudi emisijska teorija, ki se od pendenčne loči toliko, da je po nji upnik vsak legitimovani imetnik menice (ne samo zadnji prezentant), ki dobi menico potem, ko jo je izdatelj dal namenoma iz rok. Slednjič naj se omeni še Lehmannova teorija, ki trdi, da nastane trasatova zaveza s tem, da napiše akcept, ne da bi bilo treba, da se menica odda naprej ali prezentira, trasantova in indosantova zaveza pa le, ako oddata menico s pravnim dejanjem, ki more prenesti lastnino, in ako pridobi lastnino menice kdo, ki je po menici legitimovan kot upravičenec. Za akceptanta teh dveh pogojev ni treba — razun pri sprejemu in bianco — ker je last menice gotova stvar v onem trenutku, ko zapiše sprejemno klavzulo. Slično stališče zavzema tudi Karol Adler, vendar morda nekoliko bližje Grünhutu: če prednik ni bil upravičen po menici, dobi naslednik menične pravice samo, ako na menični način pošteno pridobi lastnino menice.

Grünhutova teorija je pač ona, ki se da najbolje spraviti v sklad z določbami pozitivnega zakona in daje za menični promet, za praktično življenje, povsem povoljne rezultate. Za večino primerov v rednem teku menice pa so rezultati navedenih teorij skoro enaki, ker vsaka teorija mora, če ni povsem abstraktna, gledati, da se spravi v sklad s pozitivnim pravom. Očitek, ki se je napravil Grünhutovi teoriji, da je meničnemu zavezancu vseeno, ali mora, če je z enostransko izjavo na vsak način zavezan, plačati poštenemu ali nepoštenemu pridobitelju menice, samo da je formalno legitimovan, pač ni resen; objektivnemu pravu, zakonu, mora biti do tega, da se ščiti poštenje v prometu. To priča tudi čl. 74. men. reda.

Po našem meničnem pravu nastane menična zaveza enostransko s pristnim podpisom na listini, ki je napravljena v zakoniti obliki menice in z zakonito vsebino menice, bodisi da se je podpisal podpisnik kot izdatelj, indosant, akceptant, častni akceptant, ali avalist. Učinkovati pa more ta zaveza — to je že v naravi stvari same — le, če jo kdo uveljavlja, ker se menična plačilna obljuba sama ne more uveljaviti. Treba toraj,

da pride listina v roke druge osebe, ki hoče biti upnik. Res je, da menični zavezanec, razun akceptanta, plačilno obljubo, dokler je listina v njegovih rokah, lahko uniči, ali ne s tem, da izpremeni notranjo voljo, nego le tako, da uniči, raztrga, sežge, prečrta listino. Ako pride listina iz njegovega varstva tudi brez njegove volje ali celo proti nji v tuje roke in sicer v roke koga, ki jo n. pr. na podlagi ponarejenega indosamenta ali vsled zmote ali, ker je menični senzal zlorabil menico, dobi v dobri veri in je po nji formalno legitimovan, potem se ne vpraša, ali je prišla menica iz zavezančevih rok z njegovo voljo ali ne, ali mu je bila celo ukradena, ali jo je izgubil i. t. d. To zahteva varnost prometa. Ko bi moral oni, ki se mu ponudi menica s pristnim podpisom, šele podrobno preiskovati, na kakšen način je prišla iz izdateljevih rok in skozi celo vrsto indosamentov do njega, bi to bilo ne le dejanski skoraj nemogoče, zlasti pri menicah, ki dospejo s kratkim rokom in so izdane v tuji državi, nego menici bi bila s tem vzeta njena glavna gospodarska naloga služiti cirkulaciji. Seveda pa zakon tudi osebe, ki dobi menico v dobri veri, ne oprášča vse previdnosti, ni mu sicer po teoriji enostranskega akta treba preiskovati posebej, ali je menica na pravilen način prišla iz zavezančevih rok, paziti pa mora, jeli ne dajeta vsebina ali zunanja oblika menice same razloga za sum o pravilnosti pridobitve menice (čl. 74.). Več kakor te paznosti v prometu ni mogoče zahtevati; če je menica po vsebini in obliki pravilna, se sme pridobitelj zanesti, da je pravilno nastala in krožila do njega, in osebe, kojih podpisi na menici so pristni, so mu zavezane. (Gl. tudi § 48.) S teorijo enostranskega akta se najlažje spravijo v sklad tudi določbe čl. 3., 75. in 76. m. r. Teorija enostranskega akta ima nadalje oporo v čl. 22. m. r., ki določa, da je akceptant zavezan tudi po takem akceptu, ki je v nasprotju z vsebino menice in ga je prezentant izrecno odklonil; tu pač ni mogoče govoriti o pogodbi. Tudi čl. 21. m. r., ki vstanavlja, da se zapisan sprejem ne more več umakniti, podpira teorijo enostranskega akta, zakon namreč ne pravi, da se ne more preklicati samo tak sprejem, ki je že znan meničnemu upravičencu. Teorija enostranskega akta, kakor je tu izvedena, se pa ne le ne protivi določbam našega zakona, nego je tudi pravična; kdor podpiše menično izjavo, mora sam paziti in najlažje sam pazi, da mu ne pride brez njegove volje menica iz rok.

Kdor izda menico, ne da bi ji dodal privezno klavzulo, ne ve, kdo bo slednjič upravičen zahtevati plačilo, on toraj z menično zavezo izjavi, da hoče biti dolžan ne samo remitentu nego vsakomur, kdor bi menico pridobil na temelju ordrske kakovosti menice, to se pravi vsakomur, ki bo menico pridobil po sklenjeni vrsti indosamentov, v katerih prvem je remitent indosant, seveda le, ako se menica pridobi v dobri veri. Tako kvalifikovana oseba je prejela plačilno zavezo kot samostojno zavezo, toraj ne samo za to, ker je njen prednik bil menični upnik, nego tudi za to, ker se je menična zaveza že z vsega početka tikala tudi nje. Med njo in izdateljem ni treba nepretrgane vrste pravnih prehodov zaveze, ki jo je izdatelj prevzel napram remitentu, nego treba je le formalne zveze po indosamentih in pa poštene pridobitve, to je pridobitve v veri, da je bil prednik ne samo formalno po indosamentih, nego tudi materijelno upravičen razpolagati z menico; ali je res bil materijelno upravičen razpolagati ali ne, ne pride v poštev. Sama posest menice potemtakem ne zadostuje razun pri indosamentu in *bianco*, sicer mora, kdor naj bo po meničnem pravu samostojno upravičen, biti napisan v zaznamu na menici, indosamentu, kot indosatar. Na ta način pridobi svoje stališče kot upnik vsekako originarno na temelju prvotne obljube; ako je bil njegov prednik sam pošten in formalno legitimovan, pa tudi derivativno. Ker je pravica indosatarja vsekako originarna, ker je hotel imeti izdatelj vsakega formalno legitimovanega indosatarja, ki menico pridobi v dobri veri, za upnika, ne more izdatelj ali drugi prednik uveljavljati proti njemu prigovorov, ki bi jih mogel uveljavljati zoper katerega njegovih prednikov — zlasti ne kompezacije ali plačila brez izročitve menice. Prigovarja mu redno (glej § 49.) lahko samo to, kar se vidi iz menice same in kar more prigovarjati njemu osebno. Za legitimacijo pa zadostuje formalna zveza od remitenta do končnega upnika z indosamenti, na da bi bil končni upnik — imetnik menice — dolžan prepričati se, ali je menica res vedno na podlagi pravnih poslov prišla iz ene roke v drugo; indosament tvori domnevo, da je menica pošteno pridobljena, izpolnjen indosament za prezentanta, ki je v njem imenovan, slep indosament za vsakega imetnika menice. Menično terjatev sme uveljaviti, kdor je na navedeni način legitimovan, tudi ako ni postal lastnik listine, dasi redno, lahko se reče skoraj vedno, na pod-

stavi indosamenta postane lastnik; obligacijska pravica iz menice ni odvisna od tega, kdo je lastnik materiala, na katerem je napisana menica, (kar se recimo zgodi, če se menica napiše na tujo golio), pač pa se mora z indosamentom prenesti ob enem posest listine, ker se brez listine menične pravice ne dajo izvrševati. Lastnik ne more zahtevati materiala listine od legitimovanega posestnika menice, dokler je terjatev v moči — ali ga lahko toži za škodo, je drugo vprašanje — nasprotno, legitimovani upravičenec lahko zahteva, da mu lastnik materiala izroči menico; glavno je pravica iz menice, ne njen material. Stvar je bolj teoretična nego praktična.

Iz menice je vsak hip samo ena oseba, oziroma, če je menica izdana večim remitentom ali prenešana na več indosatarjev, skupina oseb upnik, kdor je bil prej upnik, pa je menico žiriral, postane (regresni) dolžnik, prejšnji položaj kot upnik dobi zopet le, če mu pride menica v regresu zopet v roke; ostane mu radi tega, ker lahko zopet postane upnik, z določenimi pogoji samo pravica do varščine (regres za varnost).

Ker se hrvaški in bosanski menični zakon v vseh odločilnih določbah strinjata z našim, ni razloga, da ne bi tudi za hrvaško in bosansko menično pravo veljala navedena teorija menične zaveze. Srbskemu meničnemu zakonu pa, ki zlasti nima določbe čl. 22., odst. 2. našega zakona, nego smatra modificovan sprejem izvemši limitovani za odbit brez zaveze za sprejemnika, vstreza bolj pogodbeni teoriji, ki se tudi v literaturi zastopa, vendar z domnevami, sličnimi Thölovim, tako da za promet v veliki večini primerov ni razlike.

Enotni menični zakon je v skladu s teorijo enostranskega akta, primeri zlasti člene 25., 15. in 16., vendar stvar z ozirom na čl. 28. nikakor ni brezdvomna, glej § 38. pri koncu.

§ 25.

II. Nepopolna in pomanjkljiva menica.

Iz listine, ki ji manjka ktere izmed bistvenih sestavin menice, ne nastane menična zaveza, ravno tako tudi ne iz izjav, ki naj bi jim bila temelj (sprejem, aval, indosament). To velja po vseh meničnih zakonih naše države, hrvaških pa še izrecno pristavlja, da velja, da manjka bistvene sestavine, če je bila

na menici hote izbrisana; hotimičnost se domneva, nasprotni dokaz je dovoljen. Ni dvoma, da velja isto tudi po našem meničnem pravu, treba bo z ozirom na varnost prometa celo reči, da nima menične moči niti listina, ki se je iz nje bistvena setavina menice črtala po pomoti ali slučajno. Vsekako take listine ni moči uveljaviti kot menico v meničnem postopku niti, ko bi se posrečil dokaz, da gre za pomoto. Vprašanje, ali gre listini, ki vsled prvotne nepopolnosti nima menične veljave, sicer pravni pomen, se presoja podobno, kakor že rečeno glede menične sposobnosti, po naukih o konverziji. Listina, ki ji manjka samo označila „menica“, bo morda lahko nakaznica, če je izdana v obliki trate, ali zadolžnica, če je izdana v obliki lastne menice.; stvar pa ni izven spora.

Ne zahteva se, da je vse, kar menica navaja, resnično (čas izdaje, kraj, ime trasanta) ali menica mora biti na zunaj, na videz popolna, da se sme na njo zanesti oni, ki jo hoče vzeti.

Na kosce raztrgana — uničena — menica ni veljavna, ne škodi pa, ako je listina (materijal) poškodovana samo tako, da so bistveni deli ostali skupaj; tudi vsled rabe razpadla, ne nalašč raztrgana menica ni neveljavna (glej § 68.). Neveljavna pa je menica, ktere bistvena vsebina si nasprotuje tako, da je tudi z razlago ni mogoče spraviti v sklad.

§ 26.

III. Slepe menične zaveze.

Strogo treba ločiti od, v bistvenih delih nepopolne menice, ki se po pomoti ali nalašč izda kot gotova menica, menične zaveze — skripturne zaveze — na listini, ki še ni gotova menica. Take listine se imenujejo blanketne menice ali bianco-menice ali slepe menice. Mogoče je in zgodi se pogosto, da zlasti akceptant zapiše svoj podpis na papir, ki na njem menica še sploh ni zapisana, ali vsaj ne z vsemi bistvenimi deli, in prepusti onemu, ki mu tak podpis da, da menico izpolni po dogovoru. N. pr. A kupi pri B-ju blaga, količina je določena med 100 in 200 q, kakor jo bo B mogel dobaviti, ali cena še ni natanko določena, ker B še sam ne ve, po čim bo blago. B zahteva že vnaprej akcept — menično zavezo — ker ima z A-jem prvo kupčijo in še ne ve, koliko

mu sme zaupati. Menična vsota bi bila v enem kakor v drugem primeru še negotova. A bo toraj podpisal menično golico kot akceptant in dovolil B-ju, da sam postavi vsoto, kakor jo bo izkazala faktura. Ali: remitent še ne ve, kdaj bo denar rabil, zato dogovori s trasatom, da bo, seveda v določenih mejah, sam navedel čas plačila. Menična zaveza onega, ki je tako menico podpisal, postane veljavna s podpisom, uveljavljati pa se more taka listina kot menica šele, ko je redno izpolnjena. Če pride taka listina v roke tretje osebe, ki jo je pridobila v dobri veri in je legitimovana po meničnem redu, oni, ki jo je podpisal in *bianco*, ne more prigovarjati, da ni izpolnjena po dogovoru. Kdor podpiše slepo, mora vedeti in paziti, komu da svoj podpis, ali pa mora tako podpisano golico primerno čuvati, da ne pride v nepozvane roke. Ko je menica prišla iz njegovih rok, tudi ne more več preklicati svoje zaveze. Med osebo, ki slepo menico izda, in osebo, ki jo vzame, velja dogovor o izpolnitvi; če se oni, ki je slepo menico vzel, dogovora ne drži, velja zoper njega *exceptio doli*, ravno tako proti vsakemu pridobitelju, ki se je vdeležil izpolnitve po neupravičeni osebi ali z vsebino, ki nasprotuje dogovoru. Ako ni bilo dogovora, kako naj se izpolnijo posamezne bistvene sestavine, se morajo izpolniti po običajih, po katerih se menice določene vrste redno izpolnjujejo.

Veljavnost slepe menične izjave se presoja, čim je menica izpolnjena, po času, ko je bila izjava zapisana, ne še le po času izpolnitve. Takrat je moral imeti podpisnik pasivno menično sposobnost, takrat je moral živeti, ne ob času izpolnitve, in če je oni, ki je slepo menico vzel, da sam postane upnik, umrl pred izpolnitvijo, jo sme izpolniti njegov dedič. Enkrat izpolnjene menice pa oni, ki jo je vzel, brez dovoljenja zavezančevega ne sme izpreminjati.

Naš menični red sam o slepi menici ne govori, pač pa naredba justičnega ministrstva z dne 6. oktobra 1853, drž. zak. št. 200; *b o s a n s k i* (čl. 7.) in *h r v a š k i* (§ 93) zakon sta to naredbo prevzela — nekoliko izpremenjeno —; *s r b s k i* zakon je sicer nima, ali srbsko menično pravo priznava ista načela. Enotni menični zakon ne govori o slepi menici, haška konferenca je njeno ureditev prepustila posameznim državam.

§ 27.

IV. Pomanjkljivost volje, zavezati se.

Kako vpliva pomanjkljivost volje na veljavnost formalno dane menične obljube, je dokaj sporno. Menični zakoni o tem izrecno ne govorijo. Pri menici pride pomanjkljivost volje v obče le v poštev kot temelj za prigovor osebe, ki je po obično in vsebinski pravilni menici formalno zavezana, pa prigovarja, da je bila k menični izjavi zapeljana z zvijačo, prisiljena, da je ravnala v zmoti, da njena volja ni bila resna, da gre za navidezno, simulirano opravilo. Pri presoji, ali gre za zmoto, silo, zvijačo i. t. d., odločajo načela občega civilnega prava, ravno tako za presojo pravnih posledic med meničnima strankama, med katerima se je pripetila sila, zvijača, simulacija i. t. d.²⁴ Ali le med strankama se more uveljavljati pomanjkljivost volje, le onemu meničnemu upravičencu, ki je povzročil zmoto, prisilil zavezanca z neopravičeno grožnjo, da menico podpiše, ki je s podpisnikom dogovoril, da naj menica ne bo obvezna, nego naj služi le za povzdigo upravičenčevega kredita, bo mogel zavezanec prigovarjati silo, zmoto i. t. d. Nima pa te vrste prigovorov napram tistim naslednikom tega upravičenca, ki so menico pridobili po indosamentu v dobri veri.²⁵ Isto velja tudi v primerih, da so v menici v nasprotju z resnico bistvene sestavine navedene napačno. Pri menici, ki je cirkulacijska vrednotnica, treba pred vsem ščititi zanesljivost in varnost meničnega prometa, to pa je le mogoče, če se sme oni, ki pridobi navidez pravilno menico v dobri veri, neomajno zanesti, da je menica tudi veljavna (izjema vis absoluta, ali tu zavezančevega podpisa sploh ni). Takemu nasledniku toraj ni mogoče prigovarjati, da je menica izdana samo za šalo, samo za namene pouka, da je čas njene izdaje fingiran, n. pr. radi poznej-

²⁴ Reklo bi se morda, da po teoriji enostranskega akta sploh ne pridejo v poštev §§ 869 in sl. q. d. z. Ali že pred tretjo novelo so se določbe 17. poglavja o. d. z. uporabljale v mnogih ozirih pri presoji pravnih poslov sploh, zlasti pa prometnih pravnih poslov; sedaj daje tretja novela za to tudi izrecno temelj z nadpisom „o pogodbah in pravnih poslih sploh“. Podrobnosti ne spadajo sem.

²⁵ Ali za izključitev teh prigovorov treba, da naslednik zanje ni vedel, ali zadostuje, da ne gre za koluzijo med njim in prednikom, dasi je prigovor poznal, o tem glej § 49.

šega dospetka, da je pa izdana prej, toraj že dospela, da je remitent (trasant) trasatu pretil z ovadbo, da se je trasant ali indosant zmotil in podpisal ali žiriral napačno menico, da se je akceptant zmotil, da ni nameraval sprejeti cele vsote, da ga je trasant ali remitent prekanil in mu predložil drugačno menico, nego sta se dogovorila i. t. d. Sodna praksa ni povsem dosledna, v obče pa se drži teh pravil.

§ 28.

V. Ponarejena, popačena menica.

Od menice, ki je pomanjkljiva v ravno omenjenem smislu, treba ločiti ponarejeno in popačeno menico (čl. 75., 76. m. r.). V ravnokar omenjenih primerih ima volja osebe, ki da menično izjavo, napako, vendar ne manjka izraza volje; če že ni bilo volje, zavezati se po meničnem pravu, je vendar z voljo stranke nastala oblika menične izjave. O ponareditvi pa govorimo, če oseba, ki se z listino izkaže kot zavezanec, ni imela volje dati menične izjave in tudi dejanski ni podpisala menične listine z obliko menice, to se pravi, ni res podpisala menične izjave, ki nosi njen podpis. V strogem smislu se mora o ponareditvi govoriti tudi v primeru, da je sicer podpis pristen, ponarejen pa, to je nalašč ne v skladu z voljo podpisnika zapisan drug bistven sestavni del menice, vendar se navadno o ponareditvi govori le, če je nepristen podpis, predvsem iz date lje v podpis.

Popačena je menica, ki je bila skraja spisana v skladu z resnično voljo podpisnika, pa se na nji brez dovoljenja izdatelja skripturnega akta izpremeni bistven sestavni del tako, da se to kljub v prometu potrebni pažnji na zunaj ne vidi, razlika od korekture, popravka, ki je vidna. Dejanski pa se imenuje popačena tudi ona menica, ki so v nji ponarejeni drugi bistveni deli nego podpis.

1. Ponarejena menica. Razume se, da oni, ki naj bi bil zavezan s ponarejenim podpisom svojega imena ali firme, ni zavezan; kdor pa je na menico, ki je na nji izdateljev podpis ponarejen, postavil svoj pristni podpis, je zavezan tako, kakor se glasi ponarejena menica. Zakon določa izrecno, da so po meničnem pravu veljavni pristni akcept in pristni indosamenti

na menici, ki je na nji ponarejen ali popačen trasantov podpis, in da ostanejo v menični zavezi izdatelj in indosantje, kojih pristni podpisi so na menici, dasi je akcept ali kak indosament ponarejen ali popačen (čl. 75., 76. m. r.). To sledi iz načela, da pomeni, ako je temeljna menica formalno pravilna, vsak pristni skripturni akt, ki pride nanjo, samostojno menično zavezo. Kdor podpiše menico, njega stvar je, prepričati se, ali so drugi podpisi pristni. Ako ni ponarejen podpis, nego drug bistven del menice, n. pr. izdatelj je naročil zapisati 700 K, njegov prokurist pa zapiše — v dogovoru z remitentom — 7000 K, na kar izdatelj podpiše menico, jamči izdatelj napram poštemu pridobitelju za 7000 K, njegova stvar je pogledati menico, predno jo da iz rok; tako tudi če so ponarejeni drugi bistveni deli menice, razun podpisa.

2. **P o p a č e n a m e n i c a.** Ločiti treba popačenje v bistvenih in v sicer nebistvenih, ali vendar pravno važnih setavinah, dalje vpliv popačenja za one zavezance, ki so podpisali menico, predno je bila popačena, in za one, ki so jo podpisali pozneje.

a) **Menica je popačena v bistvenem delu.** Taka menica je neveljavna za vsakogar, ki jo uveljavlja, dasi mu je popačenje bilo znano, ko je menico pridobil. Jako dvomljivo je pa, ali pridobi menične pravice dobroverni naslednik zoper one zavezance, katerih menični podpisi so pristni. S stališča, da se govori o popačenju v tehničnem smislu le, kadar je izvršeno tako, da se kljub potrebni običajni pažnji ne da zapaziti, se pride, sledeč načelu, da treba ščititi promet, do zaključka, da ostanejo zavezani oni, kojih podpisi so pristni, toda oni, ki so menico podpisali pred popačitvijo, ne po popačenju, nego po prejšnji pristni vsebini, ki jo mora dokazati upnik, poznejši podpisniki pa po popačeni vsebini menice. (Sporno.) Potemtakem niso zavezani prejšni podpisniki, če je šele s popačitvijo prišla v menico prej manjkajoča bistvena sestavina.

Od popačenja treba ločiti korekture, v prometu z obično pažnjo vidne izpremembe bistvenih meničnih določb. Vsaka korektura napravi menico sumljivo, da je izpremenjena brez privoljenja prizadetih oseb, ako se iz menice same ne vidi, da se je izvršila z njihovim dovoljenjem. Menični plačilni nalog se za tako menico ne bo dal, pa tudi v pravdi mora imetnik dokazati, da so se popravki izvršili z voljo prizadetih oseb,

ali da so prišli na menico že pri njenem postanku. Če se dokaz ne posreči, velja, ker pri vidnih korekturah o dobri veri ni govora, menica za tako, ki ji manjka bistvenega dela, zato so menične zaveze prosti zavezanci, ki so jo podpisali pred korekturo. Ako se korektura odstrani, ne oživi s samovlastno izpremebo prestala zaveza zavezancev, razun ako pristanejo na to.

Eden najčešćih primerov popačenja ali korekture je primer, da se na menici zapisani domicil črta, ali neopravičeno vanjo zapiše domicil. Če se črta domicil, so prosti oni, ki so menico podpisali, predno se je domicil črtal, ker oni so se zavezali plačati na domicilu, za nje torej menica nima plačilnega kraja. Za poznejše zavezance velja po zakoniti domnevi kot plačilni kraj stanovališče trasata, oziroma kraj izdaje lastne menice. Če pa je domicil pozneje pristavil izdatelj brez dovoljenja ostalih meničnih zavezancev, ostane menica veljavna za tiste, ki so jo podpisali prej, po prejšnji vsebini — prejšnji plačilni kraj — za tiste, ki so jo podpisali pozneje, po novi vsebini — domicil —. Praksa ni povsem enotna. (Glede modificiranega akcepta glej § 38.).

b) Popačenje in korekture ne bistvenih sestavin ne napravijo menice za neveljavno; menica velja za vsakega zavezanca po tisti vsebini, ki jo je imela takrat, ko jo je podpisal, če ni pritrdil izpremambi (kakor pri domicilu, ki tudi ni bistvena sestavina menice, če je v nji povedano trasatovo stanovališče).²⁶

Bosanski zakon (čl. 75., 76.) je enak našemu, hrvatski določa kakor naš, da ponarejeni in popačeni podpisi pristnim ne jemljejo veljavnosti (§ 81), posebej pa še izrecno ustanavlja, da so iz popačene menice indosantje, ki so jo žirirali pred popačitvijo, zavezani po izvirni vsebini, poznejši pa po popačeni vsebini (§ 82). Isto velja za akceptanta in menične poroke (§ 83), dalje velja domneva, da so akcept, aval in indosamenti prišli na menico, predno je bila popačena (§§ 82 in 83). Smatrati treba, da je tudi izdatelj zavezan po prvotni vsebini popačene menice, domneve pa za čas njegovega podpisa ni treba, ker o popačenju v pravem smislu ni govora pred izdajo.

²⁶ O civilni odgovornosti v primeru ponarejanja, popačenja, korektur in o kazenskih posledicah tu ni treba govoriti.

Sklepi, do katerih privede pri nas teorija, so toraj po hrvaškem zakonu v obče v zakonjeni. Slične ali še dokaj bolj pregnantne so določbe enotnega meničnega zakona (čl. 68., 69.), da se ponarejen podpis, bodisi tudi izdateljev ali akceptantov, ne dotika veljavnosti drugih podpisov, dalje, da jamčijo, če je vsebina („besedilo“) menice izpremenjena, oni, ki so menico podpisali po izpremembah, po izpremenjenem besedilu, oni, ki so podpisali prej, po prvotnem besedilu. Priznati treba, da te določbe izražajo potrebo praktičnega življenja in da se dajo tudi s teoretičnimi razmotrivanji spraviti dokaj dobro v sklad, nimajo pa domneve, ki jo vsebuje hrvaški zakon. Ta domneva sicer gotovo olajšuje sodniku sodbo, stvarno pa je neosnovana.

Določbe srbskega zakona (§§ 83, 84) se strinjajo z našim zakonom (čl. 75., 76.), samo da ne ločijo ponareditve od popačitve. Kar se tiče popačitve vsebine menice, srbski zakon ravno tako kakor naš molči, teorija pa je prišla deloma do istih posledic, kakor jih daje hrvaški zakon, deloma do drugih, zlasti kar se tiče domneve, ali se je menica podpisala pred popačitvijo ali pozneje.

VII. P o g l a v j e.

Prehod meničnih pravic.

A. I n d o s a m e n t (Prenosna funkcija).

§ 29.

I. Popolni, izpolnjeni, slepi, delni indosament.

Indosament je pravno dejanje, s katerim se prenesejo pravice, ki jih daje menica, s pomočjo na listini sami zapisane izjave p o m e n i č n e m p r a v u na drugo osebo; indosament pa znači tudi zapisek sam in vsebino zapiska. Z indosamentom ali žirom se sme po zakonu prenesti vsaka menica, ki ni privezana na osebo remitenta, tudi ako se ne glasi na ukaz. Indosament mora biti pismen, ustnega indosamenta ni. Zapisati se sme na menici sami (duplikatu), na kopiji, na podaljšku (alonži), ne pa pri nas na posebni listini (čl. 9., 11., 98., št. 2 m. r.). Alonža je list papirja, ki se priklopi menici, ako zmanjka na nji prostora za indosamente. Spojiti se mora z menico trdno, da se ne more brez sledu odstraniti ali zamenjati, radi večje varnosti se redno napiše en indosament tako, da je en del na menici sami, drugi pa na podaljšku. Na hrbtu alonže se redno ponove bistvene točke menice. Oblika indosamenta bi bila ta:

Zame gospodu N. N. (indosatarju)

Ljubljana, dne

X, (podpis indosanta),

ali: Zame g. N. N.

X, (brez datuma),

ali: Gospodu N. N.

X.,

ali: X (indosant), ne da bi bilo rečeno, komu se žirira.

Indosament brez indosatarjevega imena se imenuje neizpolnjen ali slep (bianco) indosament; oblika mu je lahko različna, ako sestoji samo iz indosantovega podpisa, sme stati na menici ali kopiji samo na zadnji strani listine, na alonži tudi na sprednji strani (čl. 12., 98., št. 2 m. r.).²⁷ Indosament z imenom indosatarja je izpolnjen indosament.

Mesta in datuma indosamenta zakon ne zahteva, tudi ne valutne klavzule in ne, da bi indosant ali indosatar obvestil trasata (akceptanta, izdatelja lastne menice).

Pogoj, da je indosament veljaven, je nadalje, da je formalno veljavna temeljna menica in da so formalno veljavni prejšnji indosamenti.

Indosament ima tri funkcije: prenosno, (transportno), legitimacijsko in garancijsko. Po njem prehajajo menične pravice na novega upnika kot samostalnega upravičenca, po njem se pridobitelj meničnih pravic legitimuje kot upravičenec, z njim prevzame indosant jamstvo, da se bo menica redno plačala in trata tudi sprejela. Indosament, ki ima vse tri funkcije, je popoln indosament. Na tem mestu pride v poštev zlasti prenosna funkcija.

Privezna klavzula (čl. 9., 15., 98., št. 2 m. r.). Kakor izdatelj menici, sme tudi indosant svojemu indosamentu pristaviti opazko, da hoče svoje pravice po meničnem pravu odstopiti samo svojemu neposrednemu nasledniku („ne na ukaz“ ali kaj sličnega). Učinek je pa drugačen, nego je učinek izdateljeve privezne klavzule. Dočim izdateljeva privezna klavzula menici sploh vzame lastnost cirkulacijske vrednotnice in ni izdatelj nobenemu remitentovemu nasledniku zavezan vsled indosamenta po meničnem pravu, ima indosantova privezna klavzula le ta učinek, da je prenositelj menično zavezan samo svojemu neposrednemu nasledniku, nima pa tak pristavek učinka, da bi prvi naslednik ne smel menice dalje indosirati. Menica ostane prenosljiva z indosamentom, poznejši indosatarji imajo popolne menične pravice zoper vse prednike razven onega, ki je zapisal pristavek. Izdateljeva privezna klavzula vzame vsakemu indosamentu moč, da bi dal indosatarju samostalne menične pravice, indosantova privezna klav-

²⁷ Samo ime indosanta na sprednji strani menice pomeni lahko (so —) akcept ali aval.

zula ščiti samo njega, da nasledniki njegovega indosatarja ne morejo zoper njega samega pridobiti samostalnih meničnih pravic — nimajo regresa —; indosant si na ta način ohrani prigovore, ki bi jih imel zoper svojega neposrednega naslednika, tudi zoper njegove naslednike. Rekta-indosatar pa lahko po civilnem pravu odstopi svoje regresne pravice zoper rekta-indosanta, če tega nista izključila z dogovorom.²⁸

Slep i n d o s a m e n t (čl. 12., 13., 98., št. 2 m. r.). Dočim treba pri izpolnjenem indosamentu za pridobitev meničnih pravic poleg predaje menice (listine) vedno tudi skripturnega akta, tega ni treba za nadaljni prenos, če je na menici zapisan slep indosament. Vendar s tem menica ne postane vrednotnica na imetnika, ker treba za prenos ne samo predaje listine, nego predaje listine na temelju slepega indosamenta, ki mora biti formalno v zvezi s temeljno menico. Toraj so tudi pri slepem indosamentu pridobitelji upravičeni samo kot indosatarji in na temelju formalne legitimacije po indosamentih do slepega indosamenta, dočim je imetnik vrednotnice, ki se glasi na imetnika, formalno upravičen s samim dejstvom, da listino ima.

Izpolnjen indosament se ne more izpremeniti v slep indosament s tem, da se izbriše ime indosatarja ali sploh ves indosament razun podpisa; celo če se dokaže, da se je indosament izpremenil v sporazumu z indosantom, bi menica ne bila sposobna za menični plačilni nalog, ker bi bila sumljiva. Dokazno breme, da se je izprememba izvršila sporazumno, bi zadelo indosatarja, dočim sicer indosament ustvarja domnevo poštenosti in dobre vere pridobitelja. Obratno pa je dovoljeno, slep indosament izpolniti. Potrebno to ni; menični red določa izrecno (čl. 13.), da sme oni, ki je menico dobil na temelju slepega indosamenta, prenesti jo brez novega skripturnega akta s samo predajo ali z novim izpolnjenim ali novim slepim indo-

²⁸ Ni toraj vseeno, ali izdatelj trate na lastni ukaz zapiše privezno klavzulo kot izdatelj ali kot remitent, v prvem primeru niti sam ne more menice prenesti z indosamentom, menica je rekta-menica, v drugem primeru jo njegov indosatar lahko vedno indosira in remitent jamči kot trasant po meničnem pravu; drugače rečeno pri trati na lastni ukaz je privezna klavzula v trasantovem indosamentu brez pomena. Seveda ni verjetno, da bi v tem primeru trasant kot tak zapisal privezno klavzulo in si s tem sam vzel možnost menico indosirati.

samentom, ali pa sme tudi izpolniti že na menici se nahajajoči slepi indosament. To se zgodi lahko na dva načina, da namreč imetnik menice zapiše v slepi indosament ime one osebe, ki naj od njega pridobi menico, pred podpis onega indosanta, ki je dal slepi indosament, ali pa svoje ime in potem nov indosament. Dovoljeno je tudi prečrtati indosamente, ki so sledili slepemu indosamentu, in izpolniti slepi indosament. Pri izpolnitvi slepega indosamenta treba paziti, da se ne pretrga vrstni red indosamentov, ki ga zahteva čl. 36. m. r. Razume se, da se mora slepi indosament izpolniti tako, kakor določa morebitni dogovor z indosantom, ako ni dogovora, pa tako, da indosant ni bolj obremenjen nego treba domnevati, da se je hotel obremeniti sam. Ne sme se toraj n. pr. dati brez dogovora daljši rok za vpogled pri vpoglednicah ali povpoglednicah. Ali ugovarjati more nepravilno izpolnitev indosant samo onemu, ki jo je zakrivil, ne pa naslednikom, ki so menico pridobili v dobri veri.

Slepi indosament olajšuje cirkulacijo, zlasti v primeru, da se menica izroči posredniku, ki naj jo proda še nedoločenemu kupcu, kdor prenese menico na temelju slepega indosamenta, ne postane menični zavezanec. Manjši so nadalje regresni stroški, če se menica ne plača redno. Lažja pa je tudi neupravičena pridobitev in manjša je vrsta onih oseb, ki jamčijo za menico.

Delni indosament. Brez dvoma ni pomisleka, da se prenese cela menica, ali samo za del menične vsote, enemu samemu indosatarju, recimo, ker je del menične vsote že plačan. O delnem indosamentu v pravem smislu pa se pravilno le govori, če se cela menična vsota ali neplačani del menične vsote žirira raznim indosatarjem po izrecno določenih ali po enakih delih. Prepovedano niti to izrecno v meničnem redu ni, toda gotovo je, da so akceptant in drugi menični zavezanci samo dolžni, dati se nadlegovati le enkrat s prezentacijo v sprejem in radi plačila, ravno tako z regresi; razni z delnimi indosamenti upravičeni upniki bi morali toraj nastopati skupno, kar je praktično lahko nemogoče. Pravilneje je toraj, ne pripuščati delnega indosamenta. Vsekako velja za izvršbo na ordske vrednotnice § 304. izv. r., ki prepoveduje preodkazati terjatev iz ordske vrednotnice drugače nego celo.

Menico, v kateri ni izdateljeve privezne klavzule, sme veljavno žirirati remitent (čl. 9. m. r.), za njim vsak indosatar (čl. 10. m. r.), vendar s popolnim indosamentom le, če je bila njemu samemu indosirana s popolnim indosamentom (čl. 17. m. r.). Žirirati jo sme nadalje indosatarjev zastopnik po že omenjenih načelih, indosatarjev dedič, in slednjič v eksekuciji izvršilno sodišče ali po njegovem nalogu izvršilni organ (glej § 33.). Indosirati pa ne more menice, kdor jo je pridobil z odstopno pogodbo občega državlanskega prava.

Komu se sme menica žirirati, določa menični red sam; namreč ne samo osebam, ki še niso v menični zavezi, zlasti trasatu, nego tudi izdatelju, akceptantu, prejšnemu indosantu, in vsi ti smejo menico žirirati dalje (čl. 10. m. r.); sme se pa menica žirirati tudi vsaki drugi osebi, ki pride njen podpis ali njeno ime v teku menice na njo, toraj častnemu akceptantu, naslovljencu za silo, domicilijatu, avalistu, ki jo tudi smejo dalje indosirati. Pravice iz menice v teh primerih počivajo v toliko, kolikor bi jih indosatar moral izvrševati zoper sebe samega ali zoper take menične zavezance, ki jim je sam zavezan, ožive pa takoj, ko se menica žirira dalje.

§ 30.

II. Indosament po dospelku.

Tudi po dospelku menice je indosament mogoč, bodisi, da se je menica radi plačila pravočasno in pravilno protestirala, bodisi, da se to ni zgodilo. Oblika indosamenta po dospelku je ista, kakor pred dospelkom, prenosni učinek pa ni isti (čl. 16. m. r.).

1. Menica je bila zaradi izostalega plačila protestirana. Pravice, ktere je imel oni indosatar pred protestom, ki menico indosira po protestu, se prvemu indosatarju po protestu ne preneso kot samostalne menične pravice, nego le z učinkom, kakor bi jih bil indosatar pred protestom odstopil indosatarju po protestu po splošnem civilnem pravu (§§ 1392. in sl. o. d. z.) z navadnim odstopom. Isto velja za nadaljne indosamente po protestu. Vendar je razlika napram cesiji predvsem ta, da treba cesijo, da veže tudi dolžnika, temu naznaniti (§ 1395. o. d. z.), pri indosamentu protestirane

menice pa naznanilo ni potrebno niti ne zadostuje; da je prenos terjatve z indosamentom protestirane menice učinkovit, treba izročiti menico indosatarju. S tem je tudi povsem dosežen namen, ki se sicer doseže z obvestitvijo dolžnika, zlasti ker mora oni, ki se je z menico zavezal, zavezo izpolniti le, če se mu vrne menica z na nji zapisano priznanico in bi svoj dolg izpolnil na svojo nevarnost, če si ne bi dal izročiti take menice. Ker le protest dokazuje, da je bila menica pravilno protestirana, treba z indosirano menico izročiti tudi protest, povratni račun in druge priloge. Ni, da bi moral protestirano menico žirirati po protestu prvi ravno oni menični upravičenec, ki jo je dal protestirati; prenesti jo more kot prvi indosant po protestu vsakdo, kdor je po protestu in po menici, kakor je prepisana v protestu, legitimovan kot — fakultativni — menični upnik; to velja tudi o indosantu, ki je menici dal slepi indosament, če je menico zopet dobil v roke kot upnik, v regresu ali na temelju slepega indosamenta, v zadnjem primeru mora biti v protestu samem imenovan kot menični upnik. Ne velja pa o osebi, ki je menico dobila na temelju slepega indosamenta, pa kot upnik ni imenovana niti v protestu niti pred protestom v menici. Le o osebi, ki je imenovana kot upnik v protestu ali že v menici, se ve, kakšne menične pravice je imela in samo v tem primeru se ve, kakšne pravice prenese z indosamentom po protestu; ni zadosti, da je s protestom ustanovljeno, kdo je bil menični upravičenec v trenutku protesta, ker je, kakor omenjeno, mogoče, da prvi indosant po protestu ni ravno protestant, nego kateri od regresnih zavezancev.

Sporno vprašanje, ali se sme predprotesten slep indosament vporabiti za prvi prenos menice po protestu, to se pravi, ali se smatra brez posebnega indosamenta za indosatarja po protestu oseba, ki je menico pridobila po protestu na temelju slepega indosamenta, zapisanega pred protestom, treba toraj zanikati; zakon pravi (čl. 16. m. r.), da prenese indosant protestirane menice indosatarju svoje pravice. Indosant, ki je dal slepi indosament pred protestom, pa kot tak gotovo ni indosant po protestu. Nasprotno mnenje, ki je zastopa zlasti Grünhut, ne računi zadosti s temi dejstvi, posredujoča mnenja, da je mogoče uporabiti slepi indosament, ki je zadnji pred protestom, za prenos po protestu, ne pa kakega prejšnjega, niso dosledna, ker je dovoljeno črtati vmesne indosamente.

Indosament po protestu pa je lahko zopet slep indosament; kdor uveljavlja menico kot upravičenec na temelju takega indosamenta, se smatra, da je menico dobil neposredno od indosanta.

Ravno tak prenosni učinek kakor indosament po protestu ima indosament po preteku protestnega roka za one prednike, ki so protest odpustili.

2. Menica se ni — o pravem času ali pravilno — protestirala zaradi plačila (prejudicirana menica). Z zamudo protesta postanejo menične zaveze prosti vsi upravičenčevi predniki, v zavezi ostane samo glavni menični dolжник, torej akceptant ali izdatelj lastne menice. Z indosamentom prejudicirane menice se potemtakem morejo prenesti samo pravice zoper glavnega meničnega dolžnika (in njegove avaliste), te pa se preneso kot samostojne menične pravice. Če indosatar, ki je z indosamentom dobil prejudicirano menico, indosira dalje, pride v menično zavezo, kakor bi bil indosiral pred dospelkom, indosament prejudicirane menice ima toraj popolno prenosno funkcijo napram glavnemu dolžniku in indosantom po dospelku.

Po dospelku indosirana ne protestirana menica nima plačilnega roka, smatra se za vpoglednico. Treba jo vsled tega zaradi plačila predložiti najkasneje v dveh letih od dne prvega indosamenta po preteku protestnega roka, če ni v indosamentu povedan poseben prezentacijski rok, vendar glavni menični dolжник ostane na vsak način zavezan le do preteka triletno dobe zastaranja, ki se računi od prvotnega dne dospelka. Kdor toraj menico pridobi z indosamentom po dospelku kasneje nego eno leto od dneva prvotnega dospelka, ne more več izkoristiti zakonitega dveletnega prezentacijskega roka. Vsekako se mora menica pred potekom prezentacijskega roka vnovič predložiti radi plačila in če se ne plača, pred potekom tega roka tudi protestirati, sicer je izgubljen regres zoper indosante po dospelku. Če trata ni bila akceptirana, 3-letni rok zastaranja ne pride v poštev. Celo vprašanje pa je jako sporno. Judikatura bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča je sicer priznavala, da treba prejudicirano menico, ki se je indosirala, predložiti za plačilo kakor menico vpoglednico, ali dveletni prezentacijski rok naj ne teče od dneva indosamenta, nego od dneva, ko se je menica izdala. To sproži vprašanje, kako se

naj računi prezentacijski rok, če prvi indosament prejudicirane menice nima datuma. Da rešitev bivšega vrhovnega sodišča ne zadovoljuje, je jasno v primeru, da je bila temeljna menica oddnevnicna izdana več nego dve leti a dato, ali da je bila povpoglednica, ki postane prejudicirana lahko šele dve leti več povpogledni rok od dne izdaje. Nekteri trde, da je stvar upravičenca dokazati, da gre za indosament po dospelku, drugi, da mora biti prvi indosament po dospelku datiran, sicer se smatra, da je prišel na menico pred dospelkom. Zaradi jasnosti, ki mora vladati glede meničnih zavez in ker se mora dati dospeltek določiti iz menice, gre zadnjemu mnenju prednost. Stvar indosatarja prejudicirane menice je toraj, da si da napisati datiran indosament, sicer izgubi regres zoper indosante pred prvim datiranim indosamentom prejudicirane menice.

§ 31.

III. Prokurni indosament.

Doslej je bil govor o popolnem indosamentu — ne zamenjati z izpolnjenim — to je o takem, ki ima namen, vršiti transportno, legitimacijsko in garancijsko funkcijo. Po meničnem redu pa je mogoč tudi indosament, čegar namen ni, indosatarju dati položaj samostalnega meničnega upravičenca suo jure, nego le položaj zastopnika indosanta, ki si hoče sam pridržati lastnino do menice in pravice iz nje. To je indosament za prokuro ali pooblastilni indosament (čl. 17. m. r.).

Da naj služi indosament za pooblastilo, mora biti iz menice jasno razvidno („za izterjanje“, „za inkaso“, „za prokuro“, „za moj račun“, „vrednost naj se mi pošlje“), mogoč je tudi slep prokurni žiro. V dvomu, ali je indosament popoln ali samo pooblastilen, velja domneva, da je popoln.

Prokurni indosatar je upravičen brez posebnega naloga po indosamentu samem za vsa menična dejanja, tudi za tožbo, v imenu indosanta, ki je stranka, samo indosirati ne sme menice s popolnim indosamentom, nego zopet le s pooblastilnim, njegov indosatar nima več pravic, nego jih je imel on sam; indosamenti za pooblastilnim indosamentom so sami po sebi samo pooblastilni. To velja tudi, ako se pooblastilni indosament glasi

izrecno na ukaz, česar pa za nadaljni pooblastilni indosament ni treba. Klavzula „ne na ukaz“ je mogoča, potem prokurni indosatar svojega pooblastila ne more prenesti z indosamentom. Notranje razmerje med indosantom in indosatarjem se ravna po pravilih o mandatu. Če ni drugačnega dogovora, treba reči, da mora prokurni indosatar storiti vse, kar je treba, da se ohranijo in izvrše menične pravice njegovega indosanta. Dočim daje popolni indosament pravice, ki so seveda odvisne od izpolnjevanja menične skrbnosti, ali tako, da zanemarjanje te skrbnosti za indosatarja nima za posledico odškodninskih zavez napram prednikom, je pooblaščen indosatar zavezan, menico prezentovati, sprejeti plačilo, napraviti protest, obvestiti prednike, če treba tudi tožiti, sicer je svojemu indosantu odgovoren. Indosatar za prokuro ima zoper indosanta actio mandati contraria, ne pa menične tožbe, sicer pa tudi indosant zaradi pravic, nastalih iz kršitve dolžnosti, ki jih prokurnemu indosatarju nalaga menično pooblastilo, nima menične tožbe, nego samo civilnopravne zahtevke.

Mandat prestane s preklicom, ki se mora poočititi na menici ali pa priobčiti sicer meničnim dolžnikom, ugasne pa tudi, ako indosant menico zopet dobi v roko, ravnotako s konkurzom indosanta ali indosatarja. Kljub temu pa, da je mandat prestal, mora pooblaščen indosatar storiti še vse, kar ne trpi odloga, da se ohranijo indosantove menične pravice. Menični dolžnik more pooblaščenemu indosatarju prigovarjati samo to, kar bi mogel prigovarjati indosantu. Da pooblaščen indosatar ne sme menice prolongirati ali meničnega dolga odpustiti brez indosantovega dovoljenja, je jasno.

§ 32.

IV. Fiducijarni in navidezni indosament.

Tudi pri indosamentu, ki se na videz kaže kot popoln indosament, je mogoče, da data indosant in indosatar z dogovorom indosamentu drugo nego vsebino popolnega indosamenta, t. j., indosament naj ne prenese lastnine menice, indosatar naj ne bo upravičen menico uveljavljati za svoj račun, nego le v svojem imenu, toraj napram meničnemu zavezancu samostojno. Tak indosament imenujemo *z a u p n i* ali *f i d u*

cijarni indosament, navidezni indosament v širšem smislu. Rabi se pogosto namesto pravega indosamenta za prokuro, zlasti kot indosament za inkaso, izterjanje menične terjatve za tuj račun. Bistvena razlika napram pooblastilnemu indosamentu je ta, da prokurni indosatar ne nastopa v lastnem, nego v imenu svojega indosanta. Praktičen je fiducijarni žiro tudi zato, ker je brez izpremembe oblike z drugačnim dogovorom med strankama mogoče namesto vsebine meničnega pooblastila naknadno dati mu vsebino popolnega indosamenta, kar pri prokurnem indosamentu ni mogoče. Če pa indosatar — zaupnik tudi brez dogovora s svojim indosantom ali ne držeč se tega dogovora menico indosira s popolnim indosamentom naprej, ima tak indosament za dobrovernega novega indosatarja popoln prenosni učinek. Navidezni žiro pa se ne rabi samo namesto prokurnega indosamenta za upravičene namene, nego tudi za to, da se meničnemu dolžniku odtegnejo prigovori, ki bi jih imel zoper indosanta, ali da se menična terjatev z navideznim žirom odtegne indosantovim upnikom, zlasti iz konkurzne mase: navidezni žiro v ožjem smislu. Med strankama tudi ta žiro nima za posledico prenosa terjatve, napram dobrovernim naslednikom navideznega indosatarja pa ne ovira popolnega prenosnega učinka.

§ 33.

V. Indosament za zastavo in v izvršbi.

Navidez popoln indosament ima po dogovoru strank zlasti lahko tudi to vsebino, da naj bo menica indosatarju samo zastavljena, da naj indosatar kritje za svojo terjatev napram indosantu najde v plačilu tolikega dela menične vsote, kolikor treba, da je plačan. Prenosna funkcija toraj tu ne nastopi v celem obsegu, zastavni upnik more, če je v indosamentu izraženo, da je menica indosirana samo za zastavo, menico indosirati zopet le v (pod —) zastavo; če iz indosamenta, s katerim je on menico pridobil, omejitev ni razvidna, ima za dobrovernega nadaljnjega indosatarja novi indosament popoln prenosni učinek, tako da pridobi samostalne menične pravice.

Izvršba na menice ali bolje rečeno na menične terjatve se ravna po §§ 296. i. sl. izvr. r., § 268. izvr. r. sam po sebi in na-

ravnost ne more priti pri menici v poštev, ker se menica ne more smatrati za telesno premično stvar, kakor se n. pr. splošno smatrajo vrednotnice na imetnika. Rubež se izvrši s tem, da izvršilni organ menico odvzame njenemu imetniku po nalogu izvršilnega sodišča in napiše rubežni zapisnik. Čine menične skrbnosti izvršuje, dokler je menica pri sodišču, po nalogu sodišča izvršilni organ, zlasti toraj prezentacijo, protest, notifikacijo, zahtevati sme tudi plačilo i. t. d. Preodkaz se izvrši po § 305 izvrš. r. s tem, da se zahtevajočemu upniku vroči „s potrebno pismeno prenosno izjavo oskrbljena listina“. Prenosno izjavo da izvršilno sodišče ali po njegovem nalogu izvršilni organ. Rešitev vprašanja, ali je ta izjava enaka indosamentu — da se pri nekaterih avtorjih imenuje sodni indosament, ne odloča — se najde, če se prevdari, kakšne pravice dobi zahtevajoči upnik s preodkazom.

a) Če se preodkaz dovoli v poteg, sledi iz § 308 izvrš. r., da ona prenosna izjava nikakor nima učinka popolnega indosamenta; zakon pravi izrecno, da sme zahtevajoči upnik v imenu zavezanca od dolžnikovega dolžnika zahtevati plačilo, v kolikor zarubljena terjatev pravno stoji, ... da sme zastopajoč zavezanca tožiti. Menični dolžnik v tem primeru zoper zahtevajočega upnika po zakonu nima prigovorov iz osebnega razmerja napram zahtevajočemu upniku; pač pa more zahtevajočemu upniku prigovarjati prigovore iz osebnega razmerja napram zavezancu, toraj ravno obratno, kakor pri popolnem indosamentu. To so približno učinki prokurnega indosamenta, ali vendar različni toliko, da zahtevajoči upnik do višine svoje izvršljive terjatve vsa menična dejanja in tudi izterjavo vrši za-se, v svojem interesu.

b) Če je menična terjatev preodkazana namesto plačila, je — kakor vse, kar se tiče prenosa menice v izvršbi — jako sporno, ali ima vsled preodkaza na menico zapisana prenosna izjava samo pravni učinek cesije, ali pa prenese samostalno menične pravice. Zdi se, da ni pravilno Adlerjevo mnenje, ki daje temu „indosamentu“ popolno transportno moč, to je, zahtevajoči upnik naj dobi samostalne menične pravice. Adler sam namreč priznava, da zavezanec nadaljnim indosatarjem ne jamči po meničnem pravu, trdi celo, da jim sploh ne jamči. Prenos menice z indosamentom pa ni popoln, če indosatarju — zahtevajočemu upniku — ne daje pravice menico indosirati

(čl. 10. m. r.). Adler sicer dokazuje, da pojem odstopa v § 316 izvrš. r. nima pomena cesije, nego, kakor v §§ 1292 in 1293 o. d. z. pomen prenosa terjatve sploh. Ali § 316 izvrš. r. določa brez izjeme, da zavezanec jamči samo po predpisih državljanškega prava (§ 1397 o. d. z.), toraj tudi zavezanec, ki je menični dolжник; če pa jamči zavezanec zahtevajočemu upniku kot „indosatarju“ samo kot odstopljenec, ni mogoče, da bi drugače jamčil naslednikom zahtevajočega upnika, ki bi iz menice videli, da je njihov prednik menico pridobil s „sodnim indosamentom“. Sodni indosament v smislu §§ 305 in 316 izvrš. r. toraj nima popolnega prenosnega učinka. Dejstvo, ki je Adler navaja za svoje mnenje, da namreč po § 305 izvrš. r. pri terjatvah iz vrednotnic, ki se morejo prenesti z indosamentom, preodkaznega sklepa ni treba vročiti dolžnikovemu dolžniku, se ne more vporabiti v prilog Adlerjevemu mnenju, ker ima zakon v očeh pač redni primer, da mora po terjatev iz takih listin upnik iti (da niso prinosne), upnik se pri tem legitimuje ravno z uradnim izvršilnim „indosamentom“, dolжник pa itak ne plača, ne da bi se mu izročila vrednotnica. Resnejši je prigovor, da se take listine po § 305 izroče s „potrebno“ izvršbeno prenosno izjavo, da pa prenosne izjave ni treba, če je zavezanec menico dobil na temelju slepega indosamenta, da toraj v tem primeru sodišče ali izvršilni organ zahtevajočemu upniku menico lahko izroči brez prenosne izjave. Ali zakon v §§ 308 in 316 izvrš. r. ne dela razlike med primerom, da je bilo prenosne izjave treba, ali da je z ozirom na slep indosament ni bilo treba, pravice zahtevajočega upnika in zaveze zavezanca so v obeh primerih iste. Iz tega pa pač sledi, da prenos na temelju slepega indosamenta z učinkom popolnega indosamenta za zahtevajočega upnika v izvršbi s preodkazom sploh ni mogoč. Potemtakem prenosna izjava („sodni indosament“), tudi če gre za preodkaz na mesto plačila, nima učinka popolnega indosamenta, niti ne tradicija in posest na temelju prejšnjega slepega indosamenta, zahtevajoči upnik dobi vedno le kot zavezančev cesionar derivativne pravice zoper meničnega dolžnika, ta mu more prigovarjati vse, kar bi mogel prigovarjati zavezancu. Drugače pa, če zahtevajoči upnik, ki se mu je menica preodkazala namesto plačila in se mu je izročila na temelju slepega indosamenta, menico prenese na temelju istega slepega indosamenta ali z novim indosamentom naprej. Tu se

iz menice sploh ne vidi, da se je enkrat prenesla v izvršbi, in dobroverni indosatar lahko uveljavlja samostojne menične pravice zoper iz menice razvidne menične dolžnike.

Drugače tudi treba presoditi položaj, če se zarubljena menična terjatev ne bi dala ukoristiti iz katerega izmed razlogov §^a 317 izvrš. r. s predkazom, kar se sicer gotovo ne bo pripetilo pogosto. V tem primeru se menična terjatev porabi v pokritje terjatve zahtevajočega upnika na drug način, zlasti s prodajo in sicer, če ima menica borzno vrednost (devize), s prodajo pod roko. Tu pride po § 318 izvrš. r. v poštev zlasti § 268. izvrš. r. in sodna prenosna izjava ali izročitev menice na temelju prejšnjega slepega indosamenta ima res popoln prenosni učinek. Za zahtevajočega upnika v tem primeru vir pokritja ni neposredno pri meničnem dolžniku izterjana menična terjatev, nego njena prodajna vrednost, menica se tu vnovči na normalni način v cirkulaciji.

§ 34.

VI. Indosament po drugih zakonih.

Določbe b o s a n s k e g a zakona (čl. 9.—17.) o indosamentu so enake našim. Glede h r v a š k e g a zakona (§§ 8 do 15) treba omeniti sledeče razlike: Indosament se mora napisati na hrbet menice ali kopije ali na alonžo, glede indosamenta po dospelku pa velja samo, da indosatar iz indosamenta, ki se napiše po preteku protestnega roka, dobi pravice indosanta, ta sam pa ni zavezan menično; zakon toraj ne loči, ali je menica protestirana ali prejudicirana, indosament ne da samostalnih meničnih pravic.

P o s r b s k e m zakonu (§§ 108.—115.) mora izpolnjen indosament biti datiran, mora naznačiti valuto za prenos ter ime in priimek indosanta in indosatarja in vsebovati klavzulo na ukaz. Dovoljen pa je tudi slepi indosament s podpisom imena ali firme, samo na hrbtu menice in tako, da se pusti prazen prostor za izpolnitev. Ako popoln indosament nima predpisane oblike, velja le za pooblastilo, slično našemu pooblastilnemu žiru, ki je pa tudi dovoljen. Alonža se mora pritrditi s pečatom prvega indosanta, ki se nanjo podpiše. Glede prenos-

nega učinka določa srbski zakon izrecno, da z indosamentom preide lastnina menice na drugo osebo (primeri čl. 9. in 10. našega meničnega reda). Kar se tiče indosamenta prejudicirane in protestirane menice, so določbe srbskega zakona našim enake. Strogo je prepovedano v indosamentu zapisati starejši datum, to velja in se kaznuje kot ponarejanje listine — seveda, ako se zgodi z namero koga oškodovati.

Enotni menični zakon (čl. 10.—19.). Menica je po zakonu ukazna vrednotnica, tudi če ne vsebuje ordrske klavzule, če je pa v nji napisana privezna klavzula, se more menica prenesti le, kakor že omenjeno, z obliko in pravnimi učinki navadnega odstopa. Indosament ne sme biti pogojen, pogoj, od katerega naj bo prenos menice odvisen, se smatra, da ni zapisan; delni indosament in indosament na imetnika pa sta nična, toraj nimata prenosnega učinka. Glede izpolnjenega in slepega indosamenta ni razlike od našega meničnega reda, napiše se izpolnjen indosament na menico, kopijo ali podaljšek, slep indosament na hrbet menice, podaljška ali kopije. Nadaljni prenos menice, ki jo je imetnik dobil s slepim indosamentom, kakor po našem meničnem redu. Indosatarjeva privezna klavzula in prokurni indosament imata iste učinke, kakor po našem pravu, samo da se enotni menični zakon izraža krajše in določnejše, nego čl. 17. m. r., da sme prokurni indosatar uveljavljati vse pravice iz menice, le prenesti jo more samo s prokurnim indosamentom. Čl. 18. enotn. m. z. pozna tudi izrecno indosament za zastavo, namreč indosament z zaznamkom „vrednost za varnost“, „vrednost za zastavo“, ali slično. Tak indosament ne prenese vseh pravic iz menice, dovoljuje pa imetniku, da uveljavlja vse pravice iz menice, samo glede prenosa velja isto, kar glede pooblastilnega indosamenta. Vsaka država pogodnica pa sme glede indosamenta, ki se je izvršil na njenem ozemlju, določiti, da zastavni zaznamek velja za nezapisan; v tem primeru morajo tudi ostale države smatrati zaznamek za nezapisan (čl. 4. konvencije). Glede indosamenta po dospelku enotni menični zakon kakor naš menični red ne postavlja odločitve na čas dospelka, nego na dejstvo protesta ali na potek protestnega roka; indosament po dospelku, toda pred protestom oziroma pred potekom protestnega roka, je kakor pri nas polnoveljavni indosament, glede

učinkov indosamenta po protestu (po preteku protestnega roka) pa enotni menični zakon ne sledi našemu meničnemu redu, ki dela že omenjene razlike, nego vsak tak indosament ima samo učinek cesije.

§ 35.

B. Drugi načini prehoda meničnih pravic.

Naš menični red ureja samo prehod meničnih pravic z indosamentom, menične pravice pa preidejo lahko po dedščini ali volilu, med živimi lahko tudi z odstopom. Vsem tem primerom skupno je, da pridobi naslednik menične pravice tako, kakor jih je imel prednik, prigovori, ki bi jih bil mogel menični dolžnik uporabljati zoper prednika, veljajo tudi zoper naslednika, tu je bistvena razlika napram prenosu z indosamentom. Ni pa razlike v tem, da more naslednik tudi v teh primerih menične pravice kakor sicer uveljavljati le z menico, listino v roki.

Kar se posebej tiče odstopa, velja še to: Cedent mora menico izročiti cesijonarju, sicer ta kljub odstopu meničnih pravic ne more izvrševati; menični dolžnik bi sicer lahko, dokler o cesiji ni obveščen, še veljavno plačal cedentu, ki bi se javil z menico. Cesijonar mora dokazati, da je menico pridobil na pravičen način, on ni, kakor indosatar, v smislu čl. 36. m. r. formalno legitimiran. Kako to dokaže, je njegova stvar, najenostavnejši in najzanesljivejši način je pač, da se odstop zaznamuje na menici sami; ako je odstop posvedočen na primeren način, more cesijonar menične pravice uveljavljati celo v meničnem postopku. Cedent jamči, ako ni drugačnega dogovora, le po načelih občega državlanskega zakonika (§ 1397.), menični dolžnik je dolžan cesijonarju tako, kakor je bil dolžan cedentu, razun če se prigovorom, ki bi jih bil imel zoper cedenta, izrecno ali s tem, da odstopu pritrdi, tiho odreče. H r v a š k i menični zakon (§ 16.) določa izrecno, da se smejo z menico ustanovljene pravice prenesti z odstopom tako, da more cesijonar svoje pravice zoper sprejemnika in cedentove prednike uveljavljati po menici („mjenbenim putem“). Cesijo treba napisati ravno tako kakor indosament na menico, kopijo ali podaljšek, vendar s tem ni rečeno, da ima na menici za-

pisan odstop učinek indosamenta glede samostalnosti prenešenih meničnih pravic. Z zahtevo, da mora biti odstop posvedočen na menici, pa tudi ni rečeno, da bi bil neveljaven odstop v drugi obliki, toda samo na menici posvedočen odstop se more uveljavljati v meničnem postopku.

VIII. P o g l a v j e.

Zaveza meničnih zavezancev.

§ 36.

Meničnih zavez je dvoje vrst: 1. da bodo s a m i plačali, se zavežejo izdatelj lastne menice, akceptant, častni akceptant in avalisti teh oseb, njihova zaveza je: a) plačati menično vsoto s pripadki, ki jih dovoljuje menični red, po vsebini menice in za menico, ki je na nji potrjeno plačilo; b) dosledno dati v primerih, ki jih določa zakon, varščino za plačilo, če dolžnik ni več varen za plačilo. V podrobnostih zaveze teh oseb niso povsem enake. 2. J a m s t v o, da bo kdo drugi menico plačal (sprejel), prevzamejo izdatelj trate, indosant, in njihovi avalisti. Njihovo jamstvo obsega: a) da plačajo menico, ako se je plačilo pri primarnem zavezancu redno zahtevalo, pa ne dobilo po vsebini menice, in so napram njim samim izpolnjeni zakoniti pogoji; b) da dajo varnost za plačilo, α) ako se ta varnost ni dobila pri izdatelju lastne menice ali akceptantu (častnem akceptantu) v primeru, da so izgubili zanesljivost; β) pri trati, ako je trasat odrekel sprejem, in so se v zadnjih dveh primerih po zakonu ugotovila potrebna dejstva.

§ 37.

I. Izdateljeva zaveza.

1. Iz trate.

T r a s a n t ni v prvi vrsti zavezan plačati menično vsoto, ni glavni menični dolžnik, jamči pa za sprejem in plačilo, čim je temeljno menico podpisal; seveda more postati jamstvo praktično le, če pride menica v roke remitentu ali indosatarju, ki jo je eden ali drugi pridobil v dobri veri. Ako se menica a) kljub pravilni zahtevi ne sprejme povsem po svoji

vsebin, dalje, b) ako postane akceptant nezanesljiv za plačilo, bodisi da je prišel v konkurz, ali je vsaj ustavil plačevanje,²⁰ bodisi da je ostala po izdaji menice izvršba zoper imovino akceptanta brezuspešna, potem mora dati trasant varnost za redno plačilo menične vsote in za stroške, to pa le: a) če se je sprejem — tudi pri naslovih za silo — redno, pa brez uspeha zahteval, napravil reden protest in se mu protest izroči; b) ako akceptant sam ne da varnosti, ako se ni dosegel sprejem pri naslovih za silo, ako se o teh dejstvih napravi protest in ako se protest izroči trasantu (čl. 8., 25., 29. m. r.).

Ako je v primeru a) dan delen akcept — ne za celo menično vsoto — treba dati varnost samo za oni del menične vsote, ki ni sprejet, ravno tako v primeru b) samo za oni del menične vsote, za kateri ne da varnosti glavni zavezanec.

Trasant se jamstva za sprejem menice ne more rešiti niti s tem, da bi v menici prepovedal sprejem in prezentacijo radi sprejema, po meničnem redu (čl. 18.) sme imetnik trate v vsakem primeru zahtevati akcept; taka prepoved velja kakor da ni zapisana, dogovor v tem smislu — med trasantom in remitentom — nima menične moči, med strankama pa je veljaven. Dolžnosti dati varnost, če menica ni (čisto) sprejeta, se trasant tudi tedaj ne more rešiti, če dokaže, da je s svoje strani storil, kar je mogel, da bi se menica sprejela, zlasti tudi ne, če dokaže, da je trasatu dal pokritje.

Ako ni bilo akcepta, pa je postala menica pozneje prejudicirana, ker ni bila protestirana zaradi plačila, ni treba več dati varnosti radi izostalega akcepta, sicer bi se zamuda protesta radi plačila in njene stroge pravne posledice lahko obrezuspešile; sprejem in varnost radi izostalega sprejema imata namen, zagotoviti plačilo menice, to pa se s prejudicirano menico ne more zahtevati razun od akceptanta, in niti od tega ne v vseh primerih.

Za plačilo menice s postavnimi pripadki jamči trasant, ako se menica kljub redni prezentaciji ni (popolnoma) plačala in ako se je radi tega napravil reden protest; plačati mora le, če se mu ob enem izroči menica z na nji zapisano priznanico in protest.

²⁰ Po konkurznem redu je pogoj za otvoritev konkurza, da dolжник ni več zmožen plačevati, zlasti velja za nezmožnega, če je ustavil plačevanje.

Kakor se trasant ne more odtegniti jamstvu za sprejem in zanesljivost, tako tudi ne jamstvu za plačilo. Pristavek v menici, ki bi izključeval to jamstvo, bi napravil, kakor že rečeno, menico celo neveljavno.

Če je menica prejudicirana, je mogoča zoper trasanta samo še tožba radi obogatitve, ako so dani pogoji zanjo (gl. XIII. poglavje).

Nadalje je trasant dolžan dati remitentu in njegovim naslednikom duplikate menice (čl. 66. m. r.).

H r v a š k i (§ 7) in b o s a n s k i (čl. 8.) zakon se ne razlikujeta od našega meničnega reda. Po s r b s k e m zakonu ima imetnik menice v primeru, da je prejemnik postal prezadolžen pred plačilnim rokom, pravico, po protestu zahtevati odškodnino (naknada); ali pomeni naknada samo varnost, kakor v primeru, da se menica ni sprejela, ali takojšno plačilo menične vsote pred dospelkom, je sporno. Iz nasprotja med besedilom §§ 90 (obezbedjenje) in 139 (naknada) treba sklepati, da naknada ni varnost, varnosti dati toraj trasant ni zavezan, tudi če postane sprejemnik prezadolžen (sporno). Naknada more potemtakem pomeniti le ali plačilo menične vsote s pripadki, zlasti protestnimi stroški, ali pa pravo odškodnino, ki je lahko tudi večja; pravilnejše je prvo mnenje. Pogoj, da nastopi jamstvo za plačilo, pa po srbskem zakonu ni samo, da se je o pravem času napravil protest, nego, da se je pravočasno vložila tudi tožba (§ 57.). Le v primeru, da je trasant dano pokritje dobil po preteku roka za vložitev tožbe kakorkoli nazaj, jamči za plačilo, kakor bi ne bil dal pokritja, dasi formalni pogoji za regres niso izpolnjeni. (Gl. §§ 23., 57.).

P o e n o t n e m m e n i č n e m z a k o n u trasant načelno jamči za sprejem in plačilo, sme pa izključiti jamstvo za sprejem in dovoljene so mu omejitve glede sprejema. Zaznamek, ki bi izključeval jamstvo za plačilo, se smatra nezapisanim, menica pa ostane veljavna (čl. 9., 21. enotn. m. z.). Povsem drugače pa je po enotnem meničnem zakonu urejeno jamstvo za primer, da se sprejem menice zavrne, da se o trasatovi imovini otvori stečaj, da trasat ustavi plačevanje, da je ostala izvršba na njegovo imovino brezvspešna, ali da je prišel v konkurz izdatelj sam, ki je prepovedal predložiti menico v sprejem. V teh primerih je po redni izpolnitvi zakonitih propisov mogoč takojšni regres za plačilo, varnosti toraj ni treba.

2. Iz lastne menice.

Izdatelj lastne menice je s svojim podpisom zavezan a) plačati menično vsoto za menico, na kateri je zapisana priznanica, b) dati varščino, ako postane nezanesljiv za plačilo in c) plačati menico v regresu, v primerih b) in c) z zakonitimi pripadki. Duplikatov ni dolžan dati. Po ostalih zakonih v naši državi ni razlike, po enotnem meničnem zakonu ni mogoče zahtevati varnosti, ker je mogoč takoj regres za plačilo.

§ 38.

II. Akceptantova zaveza.

Z lastno menico obljubi izdatelj, da bo sam plačal menično vsoto po vsebini menice, trata pa nima direktne izdateljeve plačilne obljube, nego le njegov poziv drugi osebi, trasatu, naj plača ona. S pozivom samim trasat po meničnem pravu ni še nikakor zavezan; drugačna je stvar morda po splošnem civ. pravu, kjer odloča pravno razmerje med trasantom in trasatom, ali na podlagi tega pravnega razmerja samega ne more menični upravičenec od trasata ničesar zahtevati, niti tedaj ne, če je trasat imel pokritje za menično vsoto že v rokah. Šele z akceptom prevzame trasat menično zavezo, z njim da menično obljubo, da bo plačal menično vsoto po vsebini menice meničnemu upravičencu (čl. 23. m. r.). Kakor druge menične obljube, je tudi ta strogo enostranska, in ločena od civilno-pravnega razmerja med trasantom in trasatom.

Akcept se mora zapisati na menico. Zapisati se mora podpis trasata (ime ali firma), ostalo, kar izjavi, ni da bi moralo biti pisano, celo ne lastnoročno. Zapisati se mora na menico, kje, tega zakon ne določa. Glede oblike pa določa sploh le, da velja vsaka na pravilni temeljni menici zapisana in od trasata podpisana izjava za neomejen sprejem, če ni v nji izrecno izraženo, da trasat ali sploh noče sprejeti, ali le z določenimi omejitvami; nejasna izjava velja za neomejen akcept, postavim, „prevzel“ (namesto „sprejel“) ali celo „žal mi bo“, „nerad“. Navadne oblike so „sprejel“, „plačal bom“, „honoriral bom“, „rad“, „z veseljem“, „čast mi bo“, „velja“ in druge. Datum in kraj se ne zahtevata, na sprednji strani menice zadostuje celo sam podpis z imenom ali firmo, brez pri-

stavka. Sam podpis na zadnji strani pa ne zadostuje (čl. 21. meničnega reda).

Sprejem na kopiji ali v posebni listini, pa naj si bo tudi notarska, ne zadostuje, to se pravi s takim akceptom se upravičencu ni treba zadovoljiti, napraviti sme protest, iz takega akcepta nima meničnih pravic. Ali je akcept na kopiji sicer obvezen za akceptanta, je sporno. Iz čl. 11., ki za indosament izrecno dovoljuje, da sme stati tudi na kopiji ali alonži, bi se dalo a contrario sklepati, da ne; z druge strani pa določa čl. 81., da menična zaveza zadene trasanta, akceptanta, indosanta in vsakega, ki je sopodpisal menico, kopijo, akcept ali indosament. Čl. 62. pa celo naravnost govori o častnem akceptu na kopiji. Vendar je pravilnejše mnenje, da čl. 81. in 62. ne moreta omajati sklepa a contrario iz čl. 11. Čl. 81. sploh ne govori o tem, kje naj stoji akcept, ampak pravzaprav naravnost loči akcept od menice in kopije, čl. 62. pa se ozira pač na to, da tudi indosant lahko pripiše naslov za silo, toraj, ako indosira na kopiji ali alonži, seveda na teh in na te lahko pride potem naravno tudi častni sprejem adresatov in ravnotako tudi častni sprejem nepozvanega intervenienta. Vsekako je stvar sporna, previden prezentant bo zahteval sprejem na menici (duplikatu).

Sprejeti more le trasat, poleg njega lahko sprejmejo menico tudi drugi, sosprejemniki, ki so potem enako menično zavezani, kakor akceptant. Sporno vprašanje, ali more menico veljavno sprejeti kot — edini — akceptant kdo, ki ni pozvan (ni trasat), treba zanikati, dasi menični red ne izključuje častnega sprejema osebe, ki ni naslov za silo. Tudi tu treba sklepati a contrario: za častni sprejem velja izrecna v zakonu določena izjema, pri kateri zakon celo naravnost pravi, da upravičenec ni dolžan, sprejeti častnega akcepta nepozvane osebe. Navadni akcept pa se da po zakonu samo na temelju trasantovega poziva, kdor menico podpiše brez poziva, je lahko soakceptant ali avalist; da more to postati, treba primarnega pozvančevega podpisa, ki pa lahko pride na menico pozneje.³⁰ Zahtevati toraj treba, da sta trasat in akceptant ista

³⁰ Zanimivo je mnenje Thölovo, da je akcept nepozvanca lastna menica; pravo to mnenje ni, ker je vsebina lastne menice natančno predpisana v zakonu, akcept pa te vsebine redno nima.

oseba; pri tem pa ne velja formalizem; če je trasatov naslov „Janez Smuk“, podpis akceptanta pa „Jan. Smuk“, ali „prvi mlekarški zadrugi, r. z. z o. z. v Žalcu“, podpis pa I. mlekarška zadruga...“ bo akcept veljaven. Zadostuje, da se da istovetnost dognati iz menice same; ako se ne da, ni mogoč menični plačilni nalog zoper akceptanta, dejanski identični akceptant pa je zavezan.³¹

Akcept, s katerim trasat prevzame menično zavezo povsem po vsebini menice, je čist akcept, vsak drugačen akcept je modifikovan ali kvalifikovan. Prezentantu se treba zadovoljiti samo s čistim akceptom, modificovanega mu ni treba pripustiti, z eno samo izjemo, namreč ako trasat menico sprejme le za delno vsoto. Ako postavim trasatu ne ugaja čas ali kraj plačila, ali ne, da treba menico plačati efektivno z določeno vrsto denarja, potem je stvar prezentanta, ali se zadovolji s takim akceptom, ki menico izpreminja v teh točkah; morda se bo, recimo, ker je dotična tuja denarna vrsta med tem prišla iz prometa, ali mu je morda celo ljubše, da se določi plačilni dan drugače, vsekako pa smatra zakon modificovan akcept napram meničnim upravičencem za odbit sprejem in prezentant ima kljub temu, da ga je pripustil, pravico do regresa zaradi odbitega sprejema. Za plačilo se mora menica kljub modificovanemu akceptu predložiti in, če treba, protestirati ob času dospelka in na plačilnem kraju, ki sta določena v temeljni menici. Poleg tega pa odgovarja akceptant tako, kakor se je zavezal (čl. 22 m. r.).³² Kljub protestu o rednem plačilnem času sme toraj upravičenec od akceptanta zahtevati plačilo tisti čas, ki ga je ta določil (sporno), in ako se je akceptant zavezal plačati prej, nego ob času, ki je določen v temeljni menici, pa ne plača, treba mu menico prezentovati ob času, ki ga je sam navedel, morata se pa, da se varuje regres, prezentacija in protest ponoviti tudi v rednem plačilnem času. Če akceptant zapiše drug plačilni kraj, menica s tem ne postane domicilovana v smislu zakona in ne izpremeni se od trasanta napisani domicil (plačilni kraj). Menični upravičenec mora, da

³¹ Praktična je stvar zlasti lahko, če se poziv glasi na firmo, pozvane pa podpiše s svojim od firme različnim imenom ali obratno.

³² Nekteri menični zakoni smatrajo modificovan akcept za čist, drugi mu odrekajo vso menično moč.

si varuje regresne pravice, menico vsekako prezentovati in protestirati v plačilnem kraju, zoper akceptanta mu pa na plačilnem kraju, ki si ga je določil sam, sploh ni treba protestirati; prezentirati mu mora menico seveda v tem kraju, če hoče od njega plačilo.

Prvotni v temeljni menici zapisani čas dospelka in plačilni kraj veljata ne samo za one indosante, ki so menico pridobili, predno je prišel te določbe modifikujoči akcept na menico, nego tudi za one, ki so menico pridobili pozneje. Ko bi to ne veljalo, bi mogla nastati zlasti, ako akcept in indosamenti niso datirani, nerešljiva zmeda; samo akceptant je vezan na svoj modifikovan akcept, nikakor pa ne drugi menični zavezanci in menični upravičenci.

Za izpremembo plačilnega kraja ne velja, ako akceptant določi plačilno mesto v plačilnem kraju, n. pr. pri banki; akcept, ki mu je akceptant pristavil plačilno mesto, ni modifikovan akcept, prezentant ga ne more zavrnil in ne mogel bi vzeti regresa za varnost, ko bi ga zavrnil. Bivše avstrijsko vrhovno sodišče je z judikatom šte. 170 spoznalo, da treba v tem primeru napraviti protest radi plačila na plačilnem mestu zoper akceptanta, z drugimi razsodbami je spoznalo celo, da zadostuje protest zoper takega — nepravega — domicilijata. Zadnje nikakor ni pravilno, imetnik plačilnega mesta ni ne trasat ne akceptant, ne domicilijat ne izdatelj lastne menice, niti častni akceptant, niti naslov za silo, zoper druge osebe pa ni protesta radi plačila. Tudi ta judikat treba pravilno razumeti le tako, da se s m e na plačilnem mestu prezentirati zoper akceptanta, ne pa da se mora, zakon izrecno dovoljuje prezentacijo in protest na plačilnem kraju v obratovališču (poslovnih prostorih) ali stanovanju akceptanta.

Posebna vrsta modifikovanega akcepta je akcept, s katerim sprejemnik omeji svojo plačilno obljubo samo na del menične vsote: o m e j e n i, d e l n i, l i m i t o v a n i akcept. Tak akcept se mora sprejeti, kavcijski regres je mogoč tudi tedaj le za nesprejeti del menične vsote, ako bi prezentant zavrnil delni akcept (čl. 22. m. r.).

Neveljaven je — kakor menica sama v enakem primeru — akcept, ki obljublja obresti, ali akcept na obroke, neveljaven v tistem obsegu kakor menica sama tudi pogojen akcept.

Menična zaveza akceptanta je glavna menična zaveza trate. Če on plača, so prosti vsi predniki upravičenčevi, meničnega dolga je konec; drugače, če plača indosant ali trasant ali za čast kdo drugi. Po svoji zavezi odgovarja akceptant ne samo za plačilo menične vsote, nego, ako pride do regresa, tudi za zakonite pripadke. Poleg tega je zavezan dati varnost, ako so dani zakoniti razlogi, da se dvomi o njegovi zanesljivosti kot plačnik, za menično vsoto in stroške, ki so nastali vsled nezanesljivosti; te stroške mora tudi povrniti (čl. 23., 29., 81. m. r.). 827 m. r.

Zakon določa izrecno (čl. 21. m. r.), da se dan akcept ne more preklicati, tudi prečrtan, zamazan akcept veže akceptanta. Ta določba je tem strožja, ker je akcept tako kakor druge menične obljube strogo enostranska zaveza. Da se ta strogost prav razume, treba si predočiti v smislu naše menične teorije, da je tudi menična zaveza obligacijska zaveza, da se ne more popolnoma uveljaviti in razviti, dokler ni upnika, ki je dobil menico v dobri veri v roke in je formalno legitimovan. Dokler takega upnika ni, je mogoče enostransko zavezo umakniti, plačilno obljubo preklicati, skripturni akt črtati. Trasant, ki je napisal menico, indosant, ki jo je indosiral, sta po menici subsidijarno zavezana, ali izvrševati se more ta zaveza zoper nje le, če pride menica — tudi brez njihove volje — v roke dobroverne formalno legitimovane druge osebe; dokler pa je v njihovih rokah, smeta svojo plačilno obljubo, svoj skripturni akt razveljaviti (ali jamčita civilno, ker nista izpolnila meničnega sklepa, je druga stvar). Ona sta upravičena z menico razpolagati. Ako prečrtata svoje podpise samovlastno, potem, ko je menica prišla drugi osebi v roko, ne jamčita sicer — in tu je razlika od akcepta — več po meničnem pravu, odgovarjata pa za škodo. Akcept pa ima redno za pogoj, da je že pred njim napisana trata, trasat jo dobi od druge osebe v akcept in jo mora vrniti nepokvarjeno, če je zapisal akcept, toraj z akceptom. Drugače razpolagati akceptant ni upravičen, on nima v tem svojstvu zoper nikogar meničnih pravic. Čim je akcept zapisan, akceptant sam pravnega položaja, ki je nastal z zapisom, ne more več izpremeniti s tem, da bi akcept prečrtal. Akceptant mora prej premisliti: „chi accetta, paghi“, „wer quer schreibt, dem geht es quer“. Menica, na kateri je akcept prečrtan, izraža tako jasen sum o zanesljivi-

vosti trasanta, da je bolje, če akcepta sploh ni; če je bil dan, velja.³³ Zavezan je akceptant toraj tudi onim upravičencem, ki so menico prejeli z že črtanim akceptom. Iz tega vsega sledi tudi, da akceptant danega čistega akcepta ne sme več izpreminjati. Ker pa je menica s črtanim ali popolnoma nečitljivim akceptom vsekako sumljiva, je ne bo mogoče uveljaviti v meničnem postopku, stvar upravičenca bo, dokazati, da je bil akcept dan in pozneje izpremenjen.

Ako je menični upnik dovolil, da se akcept prekliče, črta, modifikuje, mu akceptant to seveda lahko prigovarja, ali samo njemu, ne njegovim prednikom in ne njegovim naslednikom, ki dogovoru niso pristopili. Upnikovi predniki se ne morejo ubraniti regresu radi plačila, češ, da je akceptantu plačilo odpuščeno, ker se proti njim akceptant ne more braniti, da mu je dolg odpuščen.

Da je akcept veljaven tudi tedaj, če je trasantov podpis ali cela menica ponarejena ali popačena, se je že omenilo. To sledi iz enostranosti in samostojnosti meničnega skripturnega akta in iz zakona samega. Upravičen pa je zlasti v tem primeru samo oni, ki je menico pridobil v dobri veri, kar se tiče pristnosti menice in njene nepopačenosti, in je formalno legitimovan. Omenilo se je tudi že, da je akceptant trasatu zavezan menično, ne pa obratno.

B o s a n s k i zakon (čl. 21.—23.) soglaša povsem z našim. H r v a š k i (§§ 21.—23.) zakon določa, da trasat (akceptant) nima menične tožbe zoper trasanta, pri nas sploh nima menične pravice, kar bi lahko pomenilo razliko, pa je v praksi ne pomeni. Tudi s r b s k i zakon §§ 80.—94. ni bistveno različen od našega. Za akcept zahteva sicer besedo „primljena“, ali praksa

³³ Zastopniki pogodbene teorije so deloma drugegā mnenja, Tudi bivše avstrijsko vrhovno sodišče je enkrat razsodilo, da sme akceptant črtati akcept, predno izroči menico drugi osebi. Samo v enem primeru bi bilo mogoče, da se akcept sme prečrtati, namreč, ako akceptant napiše menico in na njo svoj akcept ali da akcept in bianco, ne da bi mu bila menica ali menična golica — deloma izpolnjena ali neizpolnjena — poslana v akcept. V tem primeru pač ne bo mogoče reči, da je kdo drugi že upravičen razpolagati z menico, da ima kdo iz akcepta, bodisi tudi le v bodočnosti mogoče menične pravice. Če pa je bil že storjen menični sklep, da podpisnik daj akcept, je celo v tem primeru dvomljivo, ali bi smel akceptant svoj akcept uničiti, ker material listine ni glavna stvar, nego akcept.

stoji na našem stališču, da zadostuje izraz volje, sprejeti menico. Akcept s samim podpisom na prednji strani pa ni veljaven.

Enotni menični zakon ureja nepreklicnost akcepta na jako zanimiv način, ki obenem kaže, kako težko je zakonu dosledno slediti določeni menični teoriji. Zakon namreč določa (čl. 28.), da velja akcept za odbit, če je pozvanec na menico zapisano sprejemno izjavo prečrtal, predno je dal menico iz rok; vendar pa jamči po vsebini sprejemne izjave, če je imetnika menice ali osebo, čije podpis je na menici, pisмено obvestil o sprejemu, predno je sprejemno izjavo izbrišal. Iz besed „predno je menico dal iz rok“, zlasti pa še iz dejstva, da naj po izbrisu sprejema ostane zavezan le, če je imetnika menice ali kakega meničnega zavezanca obvestil, bi se dalo sklepati, da enotni menični zakon zastopa pogodbeno teorijo, dasi določbe čl. 25., 7., 16., 68., kakor že omenjeno, bolj kažejo na teorijo enostranskega akta. Omenjena določba pa ne vzbuja samo pomislekov s stališča menične teorije, nego tudi za praktično življenje. Enotni menični zakon ne zahteva, da bi bilo iz menice razvidno, da je bil imetnik menice ali oseba, čije podpis je na menici, pred prečrtanjem akcepta pisмено obveščena o sprejemu; kdor menico s črtanim akceptom vzame, ne vidi iz nje, ali je akcept veljaven ali ne. S tem je negotovost, cirkulacijska zmožnost take menice uničena. Pri tem je še dvomljivo, ali je sprejemnik zavezan samo osebi, ki jo je obvestil ali vsem meničnim upravičencem. Nadaljna nejasnost sledi iz določbe čl. 20., da sme menico predložiti v akcept imetnik, to je materijelno in formalno legitimovani imetnik, in vsakdo, kdor jo ima v rokah, po čl. 28. pa je akceptant, ki je akcept izbrišal, predno je dal menico iz rok, zavezan le, če je obvestil imetnika, toraj imetnika v tehničnem smislu, ali osebo, ki je menico podpisala; če je prezentant, ki ni imetnik in ne podpisnik, tudi poleg stal in videl, da je trasat akcept zapisal, vendar trasat ni zavezan, če akcept izbriše, samo da menice še ni izročil (v poročilu k enotnemu meničnemu zakonu je sicer rečeno, da zadostuje obvestilo pooblaščenca, zakon pa tega ni izrazil). Če je slednjič trasatu po akceptu menica prišla iz rok, ne da bi jo bil dal, ali sme akcept črtati, ako mu menica pride slučajno zopet v roke, dasi so jo med tem morda imeli v rokah dobroverni imetniki, ki so zvedeli o akceptu sicer po pis-

menem aktu, pa se ne more reči, da jih je trasat o sprejemu obvestil, saj menice ni dal iz rok? Vidi se, da dovede čl. 28. enotn. men. zak. do neprijetnih posledic za varnost meničnega prometa.

Ostale določbe enotnega meničnega zakona (čl. 20.—28.) o akceptantovi zavezi ne kažejo bistvenih razlik od našega meničnega prava, z eno važno izjemo: sprejem, ki se ne izvrši s samim podpisom na licu menice, se mora izraziti s „sprejemem“ ali enakovrednim izrazom, dvomljiv izraz ne pomeni sprejema, nego zavrnitev sprejema.

§ 39.

III. Indosantova zaveza. (Garancijska funkcija indosamenta).

Popolni indosament ima poleg prenosne in legitimacijske funkcije tudi garancijsko funkcijo. Z indosamentom prestane dosedanji menični upnik biti upnik; menica pa zato kljub temu, da se mu je za prenos morda že izplačala popolna valuta, zanj ne izgubi pomena, nasproti, čim prestane biti upnik, menični upravičenec, postane menični zavezanec. Zadene ga garancijska zaveza, vsled ktere dobi enako stališče kakor trasant, kar pravzaprav z ozirom na temeljno menico in na indosament je.³⁴ Izjema velja le, če prenese menico na temelju prej zapisanega slepega indosamenta, toraj brez svojega podpisa. (Čl. 14. m. r.).

Kakor trasant remitentu in indosatarjem jamči za sprejem in plačilo, tako indosant svojemu indosatarju in njegovim naslednikom, ki so menico pridobili v dobri veri, seveda pa — kakor trasant — le s suspenzivnim pogojem, da trasat menice ne sprejme, da akceptant postane nezanesljiv za plačilo, da se menica ne plača, in da se izpolnijo dejanja menične skrbnosti. Zaveza ni odvisna

³⁴ Ali indosant, ki hoče svojemu upniku dati menico za dolg, napravi novo lastno menico ali trato z drugim trasatom, ki bi se glasila na isti plačilni kraj, plačilni čas in na isto menično vsoto kakor temeljna menica, ali pa porabi že napisano temeljno menico, je upniku v obče lahko vseeno, njemu gre za solventnost dolžnika in zanesljivost plačnika. V enem primeru postane remitet, v drugem indosatar. Navadno mu je pa celo prijetneje postati indosatar, ker dobi menico, ki ima — redno — že dva če ne celo tri podpise in jo je zato lažje spečati naprej.

od causae, valute, ampak temelj ji je enostranski skripturni akt, civilnopravni temelj treba od skripturnega akta ravnotako ločiti, kakor pri trasantu. Pri lastni menici gre jamstvo za plačilo po izdatelju in za zanesljivost izdatelja kot plačnika, ne seveda za sprejem. Kakor je trasant zavezan dati duplikate menice, tako je indosant trate zavezan, da ponovi poznejšemu imetniku menice, če to pravilno zahteva, svoj žiro na duplikatu.

Važen razloček pa je ta: dočim izdatelj s pristavkom, ki bi izključil njegovo jamstvo, napravi menico neveljavno, sme indosatar s pristavkom „brez zaveze“, „brez garancije“, „brez menične zaveze“, „brez regresa“, „brez jamstva“ in sličnimi izključiti svoje menično jamstvo. Zgoditi pa se mora to na menici sami v indosamentu, sicer bi tak dogovor veljal le napram neposrednemu indosatarju. V menici izražena izključitev zaveze osvobodi samo onega indosanta, ki je tako klavzulo pristavil, ne pa njegovih prednikov in ne njegovih naslednikov, ki ne pristavijo take klavzule. To sledi iz medsobne samostojnosti meničnih skripturnih aktov³⁵. Kako je indosant, ki je menico indosiral brez zaveze, odgovoren svojemu indosatarju, se odloča po občem civilnem pravu, v posameznem primeru lahko tudi po trgovinskem pravu; vsekako s klavzulo „brez zaveze“ ni izključena odgovornost za pristnost menice.

Tudi trasat, akceptant, domicilijat, častni akceptant, avalist in izdatelj, ki dobe menico po indosamentu (p o v r a t n i i n d o s a m e n t) in jo žirirajo naprej, pridejo v menično zavezo kot indosanti. Za akceptanta, izdatelja, prejšnega indosanta in njihove avaliste je ta nova zaveza brez pomena, ker so vsi že zavezani po prejšnem skripturnem aktu ne samo svojemu (novemu) indosatarju, nego tudi indosantu, od katerega so sami prejeli menico; pomen pa ima indosament, ki ga da trasat ali domicilijat kot indosatar, ta dva kot trasat ali domicilijat sploh še nista bila v menični zavezi.

³⁵ Priljubljena taka klavzula v prometu ni, ker izraža sum, da se menica ne bo sprejela in ne plačala, akceptant, trasant in več ali manj tudi indosantovi predniki so označeni z njo kot nezanesljivi plačniki. Ali dovoljena je, dasi ovira nadaljni promet in dasi se da enak uspeh doseči s slepim indosamentom brez škode za cirkulacijo menice. Indosatar, ki dobi menico s slepim indosamentom, tudi ne pride v menično zavezo, če da menico naprej na temelju istega slepega indosamenta. Razlika pa je za indosanta, ki je dal slep indosament brez klavzule, on ostane v menični zavezi.

Od redne garancijske funkcije popolnega indosamenta različni so učinki, ki jih imajo nekatere posebne vrste indosamenta glede indosantove zaveze.

Iz prejudicirane menice indosantje, ki so menico podpisali pred potekom roka za protest radi plačila, sploh ne jamčijo več, tako tudi ne trasant; jamčijo pa po meničnem pravu indosantje, ki so menico podpisali pozneje, toda le za plačilo, ne tudi za sprejem trate, ker je reden sprejem moči zahtevati in dati le do dneva dospelka temeljne menice, jamčijo pa po pravilnem mnenju za zanesljivost glavnega meničnega dolžnika (čl. 16. m. r.).

Nasproti ostanejo indosantje, ki so podpisali menico, predno je bila protestirana zaradi plačila, v takem obsegu in z isto vsebino, kakor so bili zavezani onemu indosatarju pred protestom, ki menico prvi indosira po protestu, zavezani tudi naslednikom tega indosatarja, ki menico pridobe z indosamentom po protestu. Toda samo v takem obsegu in s to vsebino; indosatar, ki dobi menico z indosamentom po protestu, nima samostojnih meničnih pravic, garancija indosantov pred protestom je toraj s protestom ustanovljena dokončno. Kakor je bil prednik, pa tudi akceptant ali izdatelj lastne menice, zavezan osebi, ki prva indosira po protestu, tako je zavezan njenemu indosatarju (prvememu po protestu). Če bi bil mogel indosantu prigovarjati n. pr. pobotanje, je more tudi indosatarju. Nadaljnim indosatarjem pa more prigovarjati celo vse, kar bi bil mogel prigovarjati kteremukoli iz menice razvidnemu indosantu po protestu, indosantje po protestu niso zavezani po meničnem pravu (čl. 16., odst. 2., m. r.). Ne more pa indosatarju po protestu prigovarjati prigovorov, ki bi jih bil zoper prvega ali drugega drugega indosatarja po protestu imel kak drugi indosant pred protestom in ravnotako ne prigovorov, ki bi jih on sam lahko prigovarjal kakemu drugemu indosantu pred protestom, ko bi bil ta postal menični upnik na pr. v regresu. Treba toraj reči, da indosament po protestu sicer nima garancijske funkcije, da pa protest ne uniči garancijske funkcije prejšnjih indosamentov niti napram indosatarjem po protestu, nego jo le končno ustanovi napram tem.

Iz prokurnega indosamenta ne nastane za indosanta nikakoršna menična zaveza napram prokurnemu indosatarju in njegovim naslednikom. Iz navideznega žira ne na-

stane zaveza napram neposrednemu indosatarju, more pa nastati, če neposredni indosatar menico indosira naprej, napram nadaljnjemu indosatarju, če temu ni znano, da njegov neposredni prednik ni bil materijelno upravičen, prenesti menico naprej s popolnim indosamentom. Za indosanta, ki je menico žiriral za zastavo, velja pri nas isto, drugače pa je stvar urejena po enotnem meničnem zakonu (čl. 18.). Ker sme, kakor že omenjeno, zastavni indosatar uveljavljati vse pravice iz indosamenta, ima, če se menica ne sprejme, ne plača, ali če glavni menični dolžnik postane nezanesljiv plačnik, zoper svojega indosanta regres, garancijska funkcija je toraj vzdržana kljub nepopolni prenosni funkciji. Vzdržana pa je le po vsebini, ne po obsegu; zastavni indosatar od zastavnega indosanta v regresu ne more terjati več, nego znaša terjatev, za katero se mu je menica z indosamentom zastavila.

Če se menica prenese po izvršbi, menični dolžniki zahtevajočemu upniku in njegovim naslednikom v primerih §§ 308 in 316 izvrš. r. ne jamčijo po meničnem pravu, nego le tako, kakor so bili zavezani zavezancu; „sodni indosament“ v primerih §§ 308 in 316 izvrš. r. nima popolne transportne funkcije, zahtevajoči upnik in njegovi nasledniki zoper menične dolžnike ne pridobijo samostojnih meničnih pravic, kolikor pa je imel zavezanec meničnih pravic, toliko jih dobe tudi zahtevajoči upnik in njegovi nasledniki, ti pač z omejitvijo, da jim zavezančevi menični predniki lahko prigovarjajo, kar in kolikor bi mogli prigovarjati po civilnem pravu kateremukoli od zavezančevih naslednikov; izjemna določba § 308., odst. 2, izvrš. r. velja samo za razmerje meničnih zavezancev napram zahtevajočemu upniku samemu (dvomljivo). Drugače je v primeru, da se namesto plačila preodkazana menica izroči brez „sodnega indosamenta“ zahtevajočemu upniku na temelju na menici nahajajočega se slepega indosamenta in jo ta žirira naprej; drugače tudi, če se menica ukoristi po §§ 317, 318, 268 izvrš. r., tu ima sodni prenos popoln transportni učinek in menični zavezanci ostanejo v popolni menični zavezi; v zadnjem primeru toraj ima „sodni indosament“ popolno garancijsko funkcijo — samo ne za zavezanca (v izvršbi) samega; da je nima za zavezanca, kjer se na mestu plačila preodkazana menica prenese na temelju slepega indosamenta, je jasno, ker zavezanec iz menice kot menični dolžnik sploh ni razviden.

Po bosanskem in hrvaškem meničnem pravu je indosantova menična zaveza enako urejena kakor pri nas (čl. 14., 16., 17. bos.; §§ 12, 14, 15 hrv.), z eno izjemo, da namreč po hrvaškem zakonu ni razlike med indosamentom protestirane in prejudicirane menice; tudi indosament prejudicirane menice daje indosatarju samo pravice, ki jih je imel indosant, in indosant prejucirane menice ni menično zavezan. Iz tega pa ne sledi morda, da ostanejo po hrvaškem zakonu v menični zavezi trasant in indosantje pred protestom in njihovi avalisti kljub temu, da se je zamudil protest; tudi po hrvaškem zakonu postanejo trasant in indosantje prosti, če se protest ne napravi redno in pravočasno; z indosamentom prejudicirane menice se tudi po hrvaškem pravu preneso samo pravice zoper glavnega meničnega dolžnika. Bistvena razlika med našim in hrvaškim pravom je toraj ta, da tudi indosant prejudicirane menice ne pride v menično zavezo, dočim velja po našem meničnem redu to samo za indosante po protestu; nadalje po hrvaškem zakonu tudi indosatar prejudicirane menice ne dobi samostojnih meničnih pravic niti zoper glavnega meničnega dolžnika.

Po čl. 19. enotn. men. zak. imata indosament po protestu in indosament prejudicirane menice, kakor že rečeno, samo učinek navadne cesije, položaj je toraj približno isti kakor po hrvaškem zakonu, sicer ni bistvenih razlik (čl. 14. enotn. m. z.).

Po srbskem meničnem pravu (§§ 88., 111., 113., 114. srb.) ni bistvenih razlik napram našemu, važno je le, da indosament, ki ne vstreza povsem predpisom o vsebini izpolnjenega indosamenta — n. pr. da mu manjka datuma ali valutne klavzule ali ukazne klavzule — ni morda ničen, nego velja za pooblastilni indosament; iz takega indosamenta, ki bi bil pri nas, tudi če mu manjka vseh imenovanih sestavin, veljaven popolen indosament, toraj indosant ne jamči po meničnem pravu. Srbski zakon ne pozna določbe, da bi smel prokurni indosatar menico indosirati samo s prokurnim indosamentom; vprašalo bi se toraj, ali ne more prokurni indosatar. bodisi da gre za jasni ali samo po zakonu domnevani prokurni indosament, menice prenesti s popolnim indosamentom. V teoriji se to vprašanje včasih potrjuje, ali pač po krivici. Iz jasnega prokurnega indosamenta vidi vsakdo, da si je hotel oni, ki ga je dal, pridržati

položaj materijelnega upravičenca, toraj naslednik prokurnega indosatarja ne bo mogel kratkomalo trditi, da je smatral prokurnega indosatarja upravičenim za popoln prenos. Isto pa mora veljati tudi za po zakonu — vsled pomanjkljivosti vsebine — domnevani pooblastilni indosament; kdor menico vzame, se ne more braniti, ako so bile v nji vidne napake.

§ 40.

IV. Avalistova zaveza.

Vsako menično izjavo da lahko enotno tudi več oseb. Menica ima lahko več akceptantov, izdateljev, pa tudi remitentov in indosatarjev — ako se vsem skupaj indosira cela menična vsota, jo ti tudi lahko nedeljeno indosirajo naprej. Taki skupni podpisniki jamčijo s podpisom enega in istega skripturnega akta tako, kakor bi bil vsak sam in edini podpisal dotično menično izjavo. Med njimi samimi ni meničnega pravnega razmerja, njihovo medsobno pravno razmerje se ravna po splošnem civilnem pravu; njihova menična zaveza je zgolj solidarna, ne korealna, novacija z enim toraj n. pr. ne vpliva na druge. Ako postane eden izmed njih menični upnik, sme terjati celo menično vsoto od drugega, ki bi moral dokazati, da po civilnopravnem odnošaju ni dolžan plačati (cele) menične vsote.

Mogoče pa je tudi, da več oseb eno menično izjavo podpiše tako, da se iz menice vidi, da je en podpis glavni in temeljni, drugi pa da se samo naslanja nanj. Tak akcesoričen skripturni akt se imenuje menično poroštvo, *aval*, označuje se s pristavkom „per aval“, „kot porok“ ali slično. Ime *aval* izvira od tega, ker se je menično poroštvo redno pisalo na spodnjem kraju menice — *a valle*.

Iz tega, da *avalist* da samo akcesorično menično izjavo, sledi, da je *aval* odvisen od formalno pravilnega glavnega podpisa, če tega ni ali če je formalno neveljaven (podkrižan brez overovljenja, prečrtan, razun pri akceptu) ne veže niti *aval*. Če pa je glavni podpis ponarejen, je *aval* veljaven, ravno tako če glavni zavezanec ni sposoben za menico. Vprašalo bi se, ali je veljaven *aval*, dasi se iz menice vidi, da formalno pravilni podpis glavnega podpisnika ne ustvarja menične zaveze, n. pr.

pri nas, če se je glavni podpisnik podpisal kot častnik. Dejal bi, da je veljaven, avalist se ne bo mogel izgovarjati z nečem, kar je moral videti tudi sam, in če je dal aval prej, nego je na menico prišel glavni podpis, je ravnal na svojo nevarnost.

Aval se lahko napiše na menico samo ali na kopijo ali alonžo. Redno se napiše pod glavni podpis, potrebno to ni, razvideti se mora le zveza, za koga je avalist hotel dati aval. Če se ne vidi iz menice — aval brez temeljnega dolžnika — je sporno, ali je aval sploh veljaven; pravilno je mnenje, da je. Stvar avalista je, da pove, komu na ljubo se je podpisal na menici, sicer ga lahko vsakdo prime za besedo; po nekterih zakonih velja celo izrecno domneva, da je tak aval namenjen akceptantu (izdatelju lastne menice) oziroma trasantu neakceptirane menice.

Da se aval lahko, dokler traja menična zaveza onega, za kogar je dan.

Avalist sam mora biti sposoben za menično zavezo. Praktičen pomen ima samo aval osebe, ki še ni v menični zavezi, ali ki vsaj še ni v menični zavezi napram vsem meničnim upravičencem. Aval, ki ga da akceptant, je toraj brez pomena, aval, ki ga da trasant za akceptanta, pa ima lahko pomen za remitent in naslednike, aval indosanta ima pomen za njegove prednike, če ga da prejšnjemu predniku, z ozirom na različno dobo zastaranja pa lahko tudi za njegove naslednike, če da aval akceptantu. Priljubljen pri tratah aval sploh ni, ker vzbuja sumnjo zoper plačilno zanesljivost osebe, ki ji je dan. Zato se menično poroštvo rado skriva v akceptu, v podpisu trasanta ali indosanta (skrito menično poroštvo). Napram dobrovernim pravilno legitimovanim meničnim upravičencem prigovor skritega porošstva ne velja, odločilen je skripturni akt.

Avalist je zavezan tako in v istem obsegu, kakor glavni zavezanec, razun če je sam omejil svojo zavezo na menici, n. pr. za del menične vsote, za določen čas. Ako je menica prejudicirana za glavnega zavezanca, je tudi za avalista, z druge strani ni treba zoper avalista posebnega protesta (niti ne če je akceptantov avalist, ali če je indosant, ki se mu je dal aval, odpustil protest) niti ne more zahtevati posebne notifikacije, če je avalist trasanta ali indosanta. Drugače je to pri sotrasantu, soakceptantu in soindosantu. Za obogatitev tra-

santa ali akceptanta avalist ne jamči, zastaranje pa se mora napram njemu posebej prekiniti.

Dočim naš in bosanski zakon nimata skoraj nobenih podrobnejših določb o meničnem poroštvu in so se doslej dana pravila razvila po praksi in literaturi, nareja hrvaški zakon (§§ 66.—69.) izrecno, da mora aval stati na menici, kopiji ali alonži in biti podpisan, kakor se mora podpisati trasant. Avalist je solidarno zavezan za plačilo, zavezan pa tudi, ako oni, za kogar je dal aval, nima pasivne menične sposobnosti. V dvomu gre aval na korist akceptantu (izdatelju lastne menice) oziroma trasantu še ne sprejete trate. Pravice meničnega upravičenca zoper avalista so odvisne od tega, da upravičenec stori zoper glavnega dolžnika, kar je potrebno, da se zoper tega varujejo menične pravice. Vidi se, da stvarne razlike med našim in hrvaškim pravom ni.

Tudi srbski trgovinski zakon (§§ 117., 118.) ima posebne določbe o avalu, ki pa niso povsem jasne. Menično jamstvo je mogoče tudi s posebno listino. Avalist je zavezan solidarno in na isti način, kakor so zavezani izdatelj in indosantje, če se stranke niso drugače dogovorile. Če se ta določba razume doslovno, bi se moralo smatrati, da tudi akceptantov avalist jamči tako kakor trasantov, ali pa celo, da aval za akceptanta ni mogoč; ali zakon se pač ni točno izrazil, kakor tudi na drugih mestih redakcija zakona ni povsem točna.³⁶ Sicer pa v praksi ni mnogo razlike med srbskim in našim naukom o avalu.

Enotni menični zakon (čl. 29.—31.) podrobno ureja menično poroštvo. Izrecno določa, da je menični porok lahko oseba, ki še ni v menični zavezi, pa tudi oseba, ki je že podpisana na menici. Aval se lahko da na menici ali alonži in po čl. 66. tudi na kopiji. Vsaka država pogodnica pa lahko določi, da se sme na njenem ozemlju dati menično poroštvo tudi s posebno listino, v kateri je označen kraj, kjer se je listina napravila (čl. 5. konvencije). Ker se po členu 75. enotnega meničnega zakona oblika menične izjave ravna po zakonih države, na čije ozemlju se je izjava podpisala, morajo tako

³⁶ Kaj drugega nego to „naročito menično jamstvo“ je jamstvo, ki je kdo prevzame za varnost v primeru, da se odbije sprejem; to jamstvo ni aval, kakor tudi pri nas ne (§§ 117., 118. in 90. srb. trg. zakonika).

poroštvo priznati tudi druge države sopogodnice, ki v svojem ozemlju ne priznavajo takega meničnega poroštva. Aval se izrazi na enak način kakor pri nas in biti mora podpisan po poroku. Če v avalu ni povedano, komu je dan, velja, da je dan izdatelju menice — toraj tudi pri akceptirani trati, kar pomeni razliko od našega nauka in od hrvaškega zakona. Važno je, da treba izraziti, da gre za poroštvo, v avalu samem. Sam podpis na sprednji strani menice pa velja za aval, če ne gre za podpis trasata ali ktere ga izdatelja. S tem je po enotnem meničnem zakonu več ali manj rešeno vprašanje, ki pri nas ni nesporno; podpisa nepozvane osebe po pravilnem mnenju pri nas ni smatrati za akcept, more se pa smatrati za aval v prid izdatelju ali za soakcept ali za aval v prid akceptantu, če pozneje pride na menico trasatov podpis; po enotnem meničnem zakonu pa treba na vsak način smatrati sam podpis nepozvane osebe na prednji strani menice, ki že nosi podpis izdatelja, za aval v korist izdatelja. Dvomljivo pa ostane vprašanje, ali se mora na trati, ki nima izdateljevega podpisa, tak podpis osebe, ki ni trasat, smatrati za — manjkajoči — izdateljev podpis. Dejal bi, da. Zakon pravi „če ne gre za podpis trasata ali k t e r e g a izdatelja“: trasat je po menici določen, izdatelj pač le, če naravnost pristavi, da je podpisal kot izdatelj; kdor toraj trato, na kateri ni izdateljevega podpisa, na sprednji strani podpiše s samim imenom, brez pristavka, da hoče biti samo avalist, indosant, akceptant za čast, mora trpeti, da se smatra za izdatelja, razun če je trasat; v tem primeru pomeni njegov podpis akcept, tudi ko bi se bil hotel zavezati le kot avalist. — Slednjič določa enotni menični zakon naravnost, da obveznost avala ni zavisna od veljavnosti zaveze onega, za kogar se je prevzelo poroštvo, razun če je ta zaveza nična zaradi formalne napake.

§ 41.

V. Zaveza častnega akceptanta.

O zavezi častnega akceptanta glej X. poglavje.

IX. Poglavlje.

Menični upravičenci in njihove pravice.

§ 42.

A. Formalni akti pri izvrševanju meničnih pravic.

Skripturnim aktom, s katerimi se prevzema menična zaveza, je določena z zakonom vsaj neobhodno potrebna vsebina in deloma tudi oblika, menična zaveza je formalna. Menica kroži in pride v roke oseb, ki so izdatelju in drugim meničnim zavezancem povsem neznane; tudi tem osebam so menični zavezanci zavezani s celo menično strogostjo. Naravno je toraj, potrebno in pravično, da je zakon tudi za uveljavljanje meničnih pravic določil posebna formalna dejanja in posebno svečano posvedočitev, da so se res pravilno izvršila. Na ta način ščiti tako menične upravičence pred neupravičenimi prigovori meničnih zavezancev, kakor tem poslednjim olajšuje obrambo pred neupravičenimi zahtevki; menični upnik ve natančno, kaj mora storiti, da ohrani in izvrši svoje pravice, zavezanec more na prvi pogled presoditi, ali se je zgodilo, kar zakon zahteva, da se zgodi, in ali je (še) v menični zavezi.

Taka dejanja so zlasti prezentacija, protest in notifikacija (dejanja menične skrbnosti in opreznosti).

§ 43.

.I. Prezentacija.

Menične izjave in menično plačilo mora upravičenec redno i s k a t i pri osebi, ki naj da izjavo ali plačilo. Izvrševati more (to spada k pojmu cirkulacijske vrednotnice) svoje pravice redno — izjema zlasti pri regresu za varnost in če je menica prešla in se je amortizirala — tudi le, ako ima menico v roki.

Zavezanec ni dolžan izpolniti svoje dolžnosti, če se mu ne predloži menica, iz katere še le povzame, ali ga sploh (še) zadene menična zaveza, brez menice tudi pozvanec ali interve-nijent ne more dati akcepta, izdatelj lastne menice povpogled-nice ne potrditi vpogleda, plačati pa mora vsak menični zave-zanec le, ako se mu izroči pobotana menica.

Prezentacija sestoji v tem, da se osebi, ki naj da določeno izjavo ali stori določeno dejanje, predloži menica z zahtevo, da naj odda dotično izjavo ali stori dotično dejanje. Zakon določa (čl. 91. m. r.), da se morajo prezentacije radi sprejema ali plačila, dalje če se zahteva duplikat, in sploh vsa druga dejanja, ki naj se za izvrševanje in ohranitev meničnih pravic zgode pri določeni osebi, zgoditi v poslovnem prostoru (obra-tovališču, poslovnici), če tega ni, v stanovanju prezentatovem, drugje — zlasti tudi na borzi — le, ako sta prezentat in pre-zentant s tem zadovoljna. Ne more torej niti oseba, ki naj da izjavo, stori dejanje, od prezentanta zahtevati, da jo išče drugje, nego v poslovnici, če je nima, v stanovanju, niti ne more prezentant zahtevati izjave (dejanja) drugje z učinkom, da bi odklonitev imela za prezentata pravne posledice. Iz-jema velja samo v nekaterih primerih, če je na menici zapisano plačilno mesto. Da ni mogoče najti poslovnega prostora ali stanovanja, velja — pri protestu — za dognano še le, ako to potrdi policijsko oblastvo dotičnega kraja, toraj v krajih, kjer ni posebne policije, občinsko oblastvo, in sicer na vprašanje notarja ali sodnega uradnika, ki ima nalog, da naj napravi protest.

Prezentacija se mora izvršiti na delavnik, ne v nedeljo ali splošni praznik, tudi če splošni praznik ni (verski) praznik strank. Ako je zadnji dan za prezentacijo ali sicer za opravo dejanja menične skrbnosti ali opreznosti nedelja ali splošni praz-nik, treba prezentirati najkasneje prvi delavnik za nedeljo ali praznikom, to velja tudi pri večdnevnih praznikih. Kar se tiče dnevnega časa, velja, da treba prezentovati tekom poslovnih ur, kakor so navadne v kraju, kjer se prezentuje, toraj n. pr. ne po-noči, v poslovnici ne med opoldanskim premorom, če v po-slovnici velja tak premor.³⁷

³⁷ Za nekatere kraje v bivši Avstriji so bile določene posebne pro-testne ure, v Sloveniji nimamo takega kraja.

§ 44.

II. Protest.

Ako se oni, ki se mu menica prezentuje, brani dati zahtevano izjavo ali storiti zahtevano dejanje, ali noče dati (storiti) tako, kakor sme prezentant po vsebini menice zahtevati, ali če se prezentat niti ne najde, ima prezentant pravico in, če hoče ohraniti menične pravice, celo dolžnost, to dejstvo dati ugotoviti na slovesen način, kakor je določen v zakonu, s protestom, ki je edino dokazno sredstvo, da se je zgodilo vse, kar zakon ali v menici izražena (dopustna) volja stranke zahteva za izvrševanje in ohranitev meničnih pravic, tako, kakor zakon zahteva, z eno besedo, da je prezentant (upravičenec) ravnal z menično opreznostjo in skrbnostjo. Če ne ravna tako ali če ne more s protestom dokazati, da je tako ravnal, izgubi redno menične pravice, katerih se tiče protest v vsakem primeru, zoper prednike, v določenih primerih celo zoper glavnega meničnega dolžnika. Kakor je dokaz menične zaveze v meničnem postopanju z menico v roki enostaven in dokazno breme, da ni upravičen oni, ki se sklicuje na menično zavezo, napram po menici legitimovanemu upravičencu prevajeno na zavezanca, tako ima upravičenec s protestom v roki olajšano stališče zoper prigovore, da ni ravnal z menično skrbnostjo. Formalizacija dokaza o menični skrbnosti pa olajšuje tudi zavezancu stališče: iz protesta vidi na prvi pogled, ali se je zgodilo vse, kar treba, da se izvršujejo menične pravice zoper njega, ali ne. Dokaz, da se ni, bi mu bil dejanski pri menici, ki gre lahko skozi toliko rok, celo iz države v državo in preko morja, jako otežen, ako ne povsem nemogoč.

Dasi je protest formalizovana listina, vendar nima dispozitivne veljave v tem smislu, da bi to, kar je v njem posvečeno zoper resnico, radi tega dobilo veljavnost, ker je posvedočeno s protestom. S protestom se pravice ne ustanavljajo, z njim se potrjujejo le dejstva v dokazne svrhe, z njim se dokazuje, da so izpolnjeni pogoji, ki jih stavlja zakon ali volja strank za izvrševanje in ohranitev meničnih pravic. Dokaz, da protest potrjuje neresnico, je toraj dovoljen.

Ako imetnik menice opusti napraviti protest v primeru, v katerem bi ga bil moral, je menica zamujena, prejudi-

cirana. Zlasti se govori o zamujeni menici, če se ne napravi protest radi plačila, dasi bi se bil moral. Imetnik menice, ki je zamudil ali opustil protest, ne sme več dokazovati, da opustitev ni imela nikakoršnih zlih posledic za zavezance. Ostanejo mu le še pravice po občem civilnem pravu, kako in v kakem obsegu, glej poglavje XIII.

Poleg ustanovitve, da se na menici temelječi zahtevi ni ugodilo, ali da se je zahteva zaman poskusila, se ugotavlja s protestom tudi, da je druga oseba nego ona, do katere se je bilo treba obrniti (v prvi vrsti), ponudila ali izvršila od zavezanca zahtevano menično dejanje (čl. 29., 56., 58., 62., 64., 98., št. 4, 7 m. r., intervencija).

Protest ima zlasti pomen za regres, to je za postopanje, s katerim uveljavlja upravičenec menične pravice zoper subsidijarne menične zavezance, garante; regres se pa imenuje tudi pravica sama, zahtevati od garantov to, česar menični upravičenec ni dosegel pri glavnem zavezancu. Govorimo zlasti o regresu radi plačila, če se plačilo ni dobilo pri glavnem meničnem dolžniku in o regresu zaradi varnosti, če se trata ni sprejela ali če je postal glavni menični dolžnik nezanesljiv za plačilo.

Posamezne običajnejše vrste protesta so:

1. Protest, ker ni bilo dobiti plačila, pri trasatu (akceptantu), izdatelju lastne menice, domicilijatu, meničnem naslovljencu, sprejemniku za čast. Protest v zadnjih dveh primerih se imenuje tudi kontraprotest³⁸ (čl. 41., 43., 69., št. 2, 98, št. 6, 62, 98, št. 7, 99 m. r.).

2. Protest, ker ni bilo dobiti sprejema pri trasatu ali meničnem naslovljencu, potreben le v nekaterih primerih, namerč, ako predpiše trasant na domicilirani trati z neimenovanim domicilijatom, da se menica trasatu predloži v akcept, dalje pri vpogledni trati in če je napisan menični naslov na trati (čl. 18., 19., 24., 29., 56., 69., št. 2 m. r.).

3. Radi datiranja akcepta oziroma datiranja zaznamka o vpogledu, pri povpoglednicah. Ta protest je pogoj za regres

³⁸ Izraz „kontraprotest“ pa se ne rabi samo v tem smislu, v širšem smislu se imenuje tako vsak protest pri meničnem naslovljencu ali akceptantu za čast.

zoper garante (trasanta in indosante), ako glavni dolžnik ne plača (čl. 20., 98., št. 3 m. r.).

4. Radi intervencije, da se posvedoči, da se je dal akcept za čast ali da je menični naslovljenec ali častni akceptant ali drug intervenijent plačal za čast ali da je kdo ponudil plačilo za čast, pa ni prišel do plačila (čl. 56., 58., 62., 64., 98., št. 7 m. r.).

5. Radi varnosti zoper akceptanta, izdatelja lastne menice in akceptanta za čast, če ne dajo varnosti, dasi so postali nezanesljivi plačniki (čl. 29., 98., št. 4 m. r.).

6. Radi izročitve, ker hranitelj izvirne menice, ali ker hranitelj v akcept poslanega duplikata tega ne izroči onemu, ki ima drug duplikat ali indosirano kopijo (perkvizicijski protest, čl. 69., 72. m. r.).

Protesti ob intervenciji se lahko združijo z glavnim protestom ali se tudi napravijo v obliki dodatka k glavnemu protestu (čl. 58., 62., 89., 98., št. 7, 10 m. r.).

Protest sam zadostuje za regres radi varnosti (čl. 26., 29., 98., št. 4 m. r.), za regres radi plačila treba tudi še menice (čl. 54., 98., št. 6 m. r.).

Da je protest veljaven, treba

1. da je napravljen od poklicanega organa, to se pravi pri nas po notarju ali sodnem uradniku; prič ali zapisnikarja ni treba (čl. 87., m. r., § 89. not. r., § 56. zak. o. org. sod.);

2. da je napravljen v imenu osebe, ki je po vsebini menice upravičena, staviti dotični zahtevek. Upravičen je dati napraviti protest a) imetnik, tudi če ni legitimiran po členu 36. m. r., radi datiranja, sprejema, častnega sprejema meničnega naslovljenca, dalje zaradi varnosti (čl. 18., 29., 98., št. 4 m. r.).

b) Po menici legitimovani menični upnik v vseh drugih primerih, zadostuje pa tudi pooblastilo osebe, ki je v primerih a) in b) sama upravičena dati napraviti protest.

c) Če je menica zarubljena in shranjena pri sodišču, izvršilni organ (§ 279. izvrš. r.); če je preodkazana v poteg,

zahtevajoči upnik (§ 308. izvrš. r.), seveda tudi zahtevajoči upnik, ki mu je menica preodkazana namesto plačila.

3. Da je napravljen zoper pravo osebo, to je zoper ono, od ktere se sme zahtevati izjava, plačilo i. t. d. Če je več oseb istega imena v dotičnem kraju in se iz menice ne vidi, ktera je prava, se praksa zadovoljuje, da se protest napravi pri katerikoli, vendar je pravilneje zahtevati, da protestant stori, kar more brez osebitih stroškov in truda, da najde pravega prezentata. Če je prezentat umrl in so dediči znani, treba protestirati zoper nje; če niso sposobni za pravno dejanje, zoper zakonitega zastopnika, ali vedno le v kraju, kjer bi se bil mogel protest napraviti zoper zapustnika (št. 4); če niso znani, zadostuje protest v odsotnosti. V konkurzu se ne protestira zoper upravitelja konkurzne mase, nego zoper kridatarja (knjiga judikatov št. 170). Če je prezentat izgubil sposobnost za pravno dejanje, se protestuje zoper skrbnika, pa zopet le v kraju, kjer bi se moralo protestirati zoper skrbljenca. Če se je po fuziji združilo več družb, se protestira zoper družbo, ki je prevzela imovino, pa le na sedežu družbe, ki je bila pred fuzijo protestatinja. Nikakor se protest radi prezentatove smrti, krیده, nesamosvojesti ne sme opustiti, dasi istinita prezentacija ni v vsakem oziru mogoča. Protestant je lahko protestat, n. pr. če je trasat ali domicilijat v trenutku, ko treba protest napraviti, indosatar. Tudi v tem primeru se protest redno ne sme opustiti (deklaracijski protest).

4. V pravem kraju in v pravem prostoru.
a) Radi sprejema in datiranja na kraju, kjer ima po menici stanovališče protestat; b) sicer na plačilnem kraju; c) samo protest radi izročitve menice v kraju, kjer po vsebini menice stanuje hranitelj, če ta kraj ni povedan, na stanovališču trasata, kakor je razvidno iz menice. Glede prostora, kjer treba protestirati, velja isto, kar glede prostora prezentacije.

Če ni najti obratovalešča (stanovanja), treba, kakor že rečeno, povprašati pri policiji in sicer je to stvar notarja ali sodnega uradnika. Ako se tudi na ta način obratovalešče (stanovanje) ne najde, se napravi protest v odsotnosti, v z r a k (tudi perkvizijski protest, ta izraz ima torej dva pomena). Ako je protestat prešel ali umrl, zadostuje, kar se tiče prostora, protest v poslovnici, če se podjetje (trgovina,

obrt, pisarna) nadaljuje, če umrli poslovnice ni imel, v zadnjem stanovanju. Slično, če se je družba ali pravna oseba povsem razdrla, ne pa, če je samo v likvidaciji. Če je v menici povedano posebno plačilno mesto v plačilnem kraju, se napravi protest izvzemši v primerih a) in c) na plačilnem mestu. Če se je protest napravil s protestatovim privoljenjem izven poslovnice in, kjer te ni, izven stanovanja, treba v protestu omeniti, da je bil protestat s tem zadovoljen.

5. O pravem času. Tudi za ta del velja, kar je rečeno o prezentaciji, protestat pa je lahko zadovoljen z vsakim dnevnim časom, samo da je dan pravi, toda v protestu treba v tem primeru izraziti, da je bil protestat zadovoljen s protestom izven pravega dnevnega časa.

6. Da se protest napravi v pravilni obliki. (Čl. 88. m. r.) V protestu mora biti:

a) „dosloven prepis menice ali kopije in vseh na nji nahajajočih se indosamentov in opazk“ (Čl. 88., št. 1 m. r.). Seveda velja to le za opazke, ki se tičejo meničnih zavez in pravic samih in menične cirkulacije. Sploh se beseda „doslovno“, dasi je v zakonu, ne sme razumeti predoslovno, videti se mora iz protesta povsem jasno, da gre za tisto menico, ki se je dejanski pokazala, videti se mora, da je mogel protestat spoznati in da more regresat spoznati, da se menica tiče ravno njega. Če se izpusti beseda „gospod“, če se ne prepiše, nego le omeni vsak črtan indosament, če se napačno prepiše težko čitljiv podpis, to ne vzame protestu veljavnosti; če je del menice — zlasti podpis — nečitljiv, se omeni to v protestu.

Ako se pri isti osebi protestira več menic, ki so deloma ali popolnoma enake vsebine, treba v protestu prepisati vse (sporno), zadostuje pa en protest.

Prepis menice ni da bi moral biti ravno v besedilu protesta, biti pa mora na protestni listini ali na njeni alonži in biti mora, ako ni v besedilu protesta samem, posebej posvedočen s pečatom in podpisom.

Ako se vsebina menice po protestu izpremeni (nov indosament, izbris starega), in je izprememba datirana, to seveda ne bo vzbudilo dvoma, da spada protest k dotični menici; če se pa tak dvom vsled naknadnih izprememb v menici pojavi,

mora imetnik menice, ki jo uveljavlja, dokazati, da je bila menica ob času protesta v tistem stanju, ki je posvedočeno s protestom in da se je izpremenila pozneje.

b) „i m e i n“ (prav: ali) „f i r m a oseb, za ktere in zoper ktere se napravlja protest“ (čl. 88., št. 2 m. r.).

c) „z a h t e v a, ki se je stavila osebi, zoper katero se protestira, njen o d g o v o r ali o p a z k a, da ni odgovorila, ali da je ni bilo najti“ (čl. 88., št. 3 m. r.).

Navesti treba pravega protestanta, onega, ki je kot imetnik ali upnik menice upravičen dati napraviti protest, toraj rekvirenta, ne recimo njegovega uslužbenca, ki ga je z menico poslal k notarju. Zadostuje pa, kjer je ime razvidno iz menice, da se reče n. pr. „zadnji indosatar“, „domicilijat“, „trasat“; vsekako bo treba izrecno navesti ime protestanta, ki je na temelju slepega indosamenta upravičen, dati napraviti protest. Iz protesta se mora zlasti tudi videti, od koga se je zahtevala izjava ali dejanje. Če ta oseba ni protestat ali njegov za to ovlaščen zastopnik, bi bil protest neveljaven. Vendar istovetnosti ni treba izrecno ugotavljati v protestu, ki se dela v pravnem prostoru o pravem času; zadostuje, da se oseba, ki ji javni organ stavi zahtevo, izda za protestata ali njegovega zastopnika in da javni organ po prilikah nima vzroka dvomiti o tem, da je oseba res protestat ali njegov zastopnik. Če je to dvomljivo, treba dognati istovetnost, in ako se ne da dognati, se napravi p r o t e s t o b s t e n o, to je, ugotovi se v protestu, da ni bilo najti protestata ali njegovega zastopnika: tako tudi v primeru, da v poslovnici ali stanovanju ni najti nikogar ali če se javi tam oseba, ki ni protestat ali njegov zastopnik. Imena osebe, s katero se razpravlja, ni treba navesti, tudi ni stvar javnega organa, ki dela protest, povpraševati za pooblaščenca ali zastopnika, nego stvar protestatova je, skrbeti za to, da je pooblaščenec na mestu.

Ako se protest ne dela o pravem času in v pravem prostoru, treba vsekako v protestu ugotoviti protestatovo istovetnost z osebo, s katero se razpravlja, ker le s protestatovim (zastopnikovim) dovoljenjem se more izven pravega prostora in časa veljavno prezentirati in napraviti veljaven protest. Če istovetnost pri takem protestu ni ugotovljena, bi zadelo breme dokaza, da je protest pravilen, to je, da se je sicer nepra-

vilna prezentacija izvršila in protest napravil s protestatovim dovoljenjem, onega, ki s takim protestom uveljavlja menične pravice. Nasproti zadene protestata dokazno breme, da se protest, napravljen o pravem času in v pravem prostoru, ni napravil zoper pravo osebo.

Protest v poslovnih prostorih zadostuje, tudi če protestata tam ni bilo, pa bi ga bilo mogoče najti na stanovanju. Nasproti bi bil neveljaven ne le protest, ki bi se brez protesta- tovega privoljenja napravil zoper njega osebno izven poslov- nice oziroma stanovanja, nego tudi protest, ki bi se napravil brez privoljenja na stanovanju, če ima protestat poslovnico in če je to znano protestantu ali javnemu organu, ki dela protest. Ni sicer domneve, da ima vsak menični protestat poslovnico, ako pa se ne najde niti poslovnica niti ne stanovanje, treba vendar pri policiji vprašati najprej za poslovnico, če se mora po vsebini menice (protestat je n. pr. v menici označen kot trgovec, banka, advokat, z eno besedo kot oseba, ki redno ima poslovne prostore) domnevati, da jo protestat ima; po pravilnem mnenju tudi ne zadostuje prezentata iskati v po- slovnicu (stanovanju), ki je v menici zapisano, nego treba skusiti, da se določi dejanska poslovnica (stanovanje) v času prezentacije; če se to ne da dognati, treba vsekako poskusiti prezentacijo v poslovnicu (stanovanju), ki je povedana v me- nici, in to posvedočiti v protestu, posvedočiti pa treba tudi nevspeh vprašanja pri policiji.

Vprašanja in odgovora ni treba navesti doslovno, vendar se odgovor redno napiše kolikor mogoče natanko, to tudi če ga je dala oseba, ki ni ne protestat ne njegov zastopnik. Za- dostuje pa, da se ugotovi, kaj se je vprašalo in kaj bil dejan- ski bistveni odgovor (n. pr. ne plačam, plačam le polovico, ne sprejmem, sprejemem le z omejitvijo, da bom plačal 14 dni po dospelku i. t. d.); utemeljevanje, ki je je dal protestat, ni bistveno, redno pa se napiše.

Pri vprašanju se mora predložiti menica, ugotoviti pa v protestu tega ni treba posebej, ker se razume samo po sebi po značaju menice kot prezentacijske listine.

č) „Povedan“ mora biti „kraj, koledarski dan, mesec in leto, kjer in kadar se je zgodil ali brez vspeha poskusil poziv (čl. 88., št. 4). Ali je treba povedati tudi prostor

*lopa
dala*

(ulico in hišno številko), je sporno, zakon tega ^{po mojem mnenju} ne zahteva, previdno pa je. Da je protest napravljen v pravem prostoru, se domneva, če v protestu ni posvedočeno, da je protestat prostor označil kot nezakonit.

d) „Če se menica sprejme ali plača za čast, se mora v protestu omeniti, kdo, za koga in kako je sprejem (plačilo) ponudil in dal“ (čl. 88., št. 5 m. r.).

Pri ti točki se ne sme prezreti, da se veljavnost sprejema za čast in njega vsebina ne presojata po ugotovitvi v protestu, nego po vsebini in obliki izjave (sprejema), kakor je napisana na menici, če je n. pr. honorant na menici zapisal „sprejemem v čast A-ju“, v protestu pa je posvedočeno, da je sprejel v čast B-ju, ni honorat B, nego A, in če je sprejem na menici podpisal C, po vsebini protesta pa D, je častni akceptant C; če je sprejem na menici čist, po protestu limitovan, je C zavezan za celo menično vsoto. Nadalje posledica, če v protestu ni posvedočeno, od koga se je zahtevala ali sprejela intervencija, ni, da bi veljala menica za prejudicirano, nego nastopijo le posledice, ki jih zakon postavlja za primer, da prezentant ni upošteval naslovov za silo (častnih akceptov) ali da ni sprejel plačila za čast (čl. 29., 56., 62., 98., št. 4, 7 m. r.), pa tudi intervenijent ne more izvrševati pravic in izpolniti dolžnosti, ki mu jih nalaga zakon (čl. 56., 62., 63., 58., 98., št. 7 m. r.). Izpolnitev določbe čl. 88., št. 5 m. r. toraj dejanski ni bistvena za veljavnost protesta, dasi zakon pravi, da protest mora obsegati te ugotovitve.

e) Protest mora biti podpisan po notarju ali sodnem uradniku, ki ga je napravil; treba je tudi pritisniti uradni pečat (čl. 88., št. 6 m. r.).

Ako naj se ena in ista menična izjava ali storitev zahteva od več oseb, treba o večkratni zahtevi napraviti eno samo protestno listino, dovoljeno je pa tudi napraviti več protestov (čl. 89. m. r.).

Notarji in sodni uradniki morajo proteste, ki jih napravijo, s celo vsebino dan za dnem po vrsti datuma (po časovnem redu) pisati v poseben (p r o t e s t n i) register, ki mora imeti liste štete s tekočimi številkami (čl. 90. m. r.). V ta register se lahko vpisujejo izvirni protesti, potem so protestne listine,

ki jih dobivajo stranke, odpravki; lahko se pa izvirnik izroči stranki in v register zapiše prepis.³⁹ Tudi na temelju takega prepisa se strankam na zahtevo lahko izdajo duplikati protesta. Pravilen protest ni neveljaven, če javni organ opusti upisati ga v register, javni organ pa odgovarja stranki za škodo, ki ji morda nastane vsled te opustitve, n. pr. ker ni mogoče dati duplikata izgubljenega protesta.

Dokaz, da se protestna listina ne vjema z dejstvi, ki jih naj posvedoča, je, kakor že omenjeno, dovoljen. Če se posreči, je „protestu“ odrečena moč in to se lahko prigovarja tudi dobrovernemu regredijentu.

Da je javni organ svojemu naročniku odgovoren za pravilnost protesta, se razume, ni pa odgovoren, če je protest zato brezuspešen, ker je menica sama neveljavna, ali ker naročnik ni formalno legitimovan; javni organ bo, če mogoče, stranko opozoril na to, če pa ta vstraja, da se protest napravi, mora napraviti protest. Ako se javnemu organu, zlasti notarju, ponudi plačilo, brez posebnega pooblastila ni upravičen sprejeti ga, ali v dvomu bo moral, ako je še čas, svojega naročnika obvestiti in začasno opustiti protest; če se je pa notarju izročila menica s pobotnico na nji, kar se pač redno zgodi, če gre za protest radi plačila, ker menični zavezanec ni dolžan plačati, ako se mu ne izroči pobotana menica, velja to v dvomu za pooblastilo, da sprejme plačilo. Ako se menica pri protestu ne plača, se pobotnica na nji črta. Izjav, ki se dajo notarju pri protestiranju in ki se morejo vpisati v protest, notar brez posebnega pooblastila ne more sprejeti tako, da bi protestata vezale, ker nastopa le kot uradna oseba, ki mora posvedočiti dejstva, ne pa sklepati pravne posle. Take izjave toraj tudi samo s tem, da se zapišejo v protestu, ne vežejo protestata.

Naravnost je treba pravice protestanta, imajo njegovo!

§ 45.

III. Notifikacija.

Notifikacija je predpisana:

1. v primeru sprejema za čast. Akceptant za čast mora, da se izogne odgovornosti za škodo, honorata obvestiti

³⁹ Tako pri sodnih protestih, naredba just. min. z dne 28. marca 1908, št. 7700.

o intervenciji in mu z obvestilom poslati protest o intervenciji, to je protest zaradi sprejema z dodatkom ali posebnim protestom, v katerem je potrjeno dejstvo intervencije, tako sicer, da je svoji dolžnosti zadostil, ako da obvestilo s protestom na pošto tekom 2 dni po dnevu, ko se je protest napravil. Ta dva dneva se ne računata vedno od dneva protesta zaradi sprejema, nego, ako se je intervencijski protest — dodatek k protestu zaradi sprejema — napravil pozneje, od tega dneva, ker ni treba, da bi prezentant, ki je dal napraviti protest zaradi sprejema, takoj zahteval sprejem od naslovljencev za silo. To mora storiti šele, predno zahteva varnost (čl. 29., 56., 58 m. r.).

2. Imetnik menice, ki se je protestirala radi plačila, ~~mor~~ svojega neposrednega prednika tekom 2 dni po dnevu protesta pisмено obvestiti, da se menica ni plačala, za kar zadostuje, da da v tem roku obvestilo na pošto (čl. 45., odst. 1., m. r.). Obvestiti mora samo neposrednega prednika, če jih obvesti več, stori to na svoje stroške; obveščeni prednik mora obvestiti zopet svojega neposrednega iz menice razvidnega prednika i. t. d. nazaj do trasanta (čl. 45., odst. 2., m. r.). Ni pa treba obvestiti izdatelja lastne menice, akceptanta, tudi ne akceptanta domicilovane trate z imenovanim domicilijatom in sploh ne avalistov. Ako iz menice ni razvidno stanovališče neposrednega prednika, toraj zlasti ako v indosamentu ni naznačen kraj, kjer se je indosament izdal, se mora obvestiti prejšni indosant z imenovanim stanovališčem, to tudi v primeru, da je nasledniku znano izven menice stanovališče takega indosanta (čl. 47. m. r.). Ni pa izključeno, da se obvesti tudi indosant, ki v menici ni povedal stanovališča; če se obvesti, mora on skrbeti za nadaljno obvestilo, poleg tega pa je njegov naslednik, ki ga je obvestil, vseeno zavezan obvestiti prvega prednika z imenovanim stanovališčem. Indosanta, ki je indosiral brez zaveze, ni treba obveščati, to niti ne bi zadostovalo. Prokurni indosatar je upravičen obvestiti prednika svojega indosanta. S tem, da je menični imetnik, ki je dal menico protestirati zaradi plačila, in njegov obveščeni prednik obvestil svojega prednika, si varuje vsak svoj popolni regres tudi zoper one prednike, ki jih njihov neposredni naslednik ni obvestil. Pa tudi prednik, ki ni bil obveščen, ima popolni regres zoper svoje prednike, najsi so bili obveščeni ali ne.

Za notifikacijo zadostuje navadno pismo, ali na vsak način mora biti notifikacija pismena, ustna, bodisi tudi po notarju, ne zadostuje, niti ne, ako jo prednik prizna; priložiti ni treba protesta samega ali prepisa, seveda tudi ne menice. Dvo-dnevni rok teče tudi na praznik in nedeljo (sporno), za zadnjega imetnika prične teči dan po protestu radi plačila, za obveščene- nega prednika po dnevu, ko mu dojde obvestilo. Za dokaz, da se je obvestilo izvršilo in pravočasno izvršilo, zadostuje poštno potrdilo (recepis), iz katerega se vidi, da je stranka dotični dan poslala na naslov pravega prednika pismo, nasprotnik pa sme dokazati, da je pismo imelo drugačno vsebino. Ravno tako dokaže obveščeni prednik s poštnim potrdilom, kdaj je prejel obvestilo (čl. 46. m. r.). Poštni uradi imajo za ta del posebna navodila, da v receptisu natanko napišejo naslove pred- nika in naslednika, ki preda pismo na pošto.

Učinek zamujene ali opuščene notifikacije je dvojen. 1. Kdor je zamudil (opustil) pravilno notifikacijo, je po zakonu odgovoren za škodo vsem ali vsem preskočenim prednikom, ki jim je bilo treba notificirati, ker jim je bilo stanovanlišče raz- vidno iz menice. Tožba za to škodo ni menična tožba, za njo ne veljajo določbe o menični pravdi (čl. 45., odst. 3. m. r.). Da ima škoda izvor v dejstvu, da je naslednik opustil notifikacijo, mora dokazati tožitelj. Nastala bo škoda zlasti po regresnih stroških onih naslednikov, ki niso mogli notificirati, ker sami niso bili obveščeni; ko bi bil prednik pravilno obveščen, bi bil mogel regres prekiniti s tem, da bi bil po čl. 48. m. r. po- nudil regresno vsoto in bi se bil tako rešil večjih stroškov. Škoda pa je lahko tudi večja, n. pr. trasant je bil dal veliko večje pokritje nego je bilo treba; ko bi bil pravočasno ob- veščen, bi bil izvršil ravno omenjeni jus offerendi po čl. 48. m. r. in zahteval pokritje nazaj, ker ni bil obveščen, se za stvar ni brigal, akceptant pa je med tem prišel v konkurz.

2. Kdor je opustil ali zamudil pravilno notifikacijo, ne iz- gubi sicer celega regresa, izgubi pa zoper iste osebe, ki jim je odgovoren za škodo, „zahtevek do obresti in stroškov, tako da sme zahtevati le menično vsoto“ (čl. 45., odst. 3. m. r.). Izgubi toraj, dasi zakon tega izrecno ne določa, tudi pravico do provizije, to vse celo tedaj, če je te stranske dajatve moral v regresu plačati svojemu nasledniku. Terjati sme te stranske pristojbine le od akceptanta (izdatelja lastne menice). Za-

mudne obresti in pravnih stroškov pa sme zahtevati, če naperi zoper neobveščenega prednika (regresno) tožbo.

Če menice ni bilo treba protestirati, ker je bil protest odpuščen (klavzula „brez protesta“, „brez stroškov“), zato ni odpuščena dolžnost notifikacije za primer, da se pri prezentaciji ni dobilo plačilo.

§ 46.

IV. Upliv višje sile na izvrševanje meničnih dejanj.

Naš menični red ni dal norm za primer, da višja sila ali slučaj preprečita pravočasno prezentacijo ali pravočasni protest. Večina avtorjev je zastopala mnenje, da se smatrata prezentacija in protest tako za zamujena, kakor sicer, da toraj posledice zadenejo upravičenca. Drugi zakoni tudi ne dajejo norm za ta primer ali pa ga sicer urejajo, vendar ne enotno. Balkanski dogodki so potem dovedli do zakona z dne 30. novembra 1912, drž. zak. št. 215, na Hrvaškem in Ogrskem do zakonskega člena LXIV : 1912, ki sta pravzaprav veren posnetek enotnega meničnega zakona, čl. 53. Novi zakon daje norme za sledeče primere:

1. Če pravočasno prezentacijo ali pravočasni protest ovira nepremagljiva zapreka (primer višje sile), se podaljšajo roki, določeni za ta dejanja. Zakon ne določa naravnost, za katero prezentacijo ali za kateri protest gre, iz drugega odstavka § 1 pa se vidi, da gre za prezentacijo za sprejem ali plačilo in sklepati treba, da velja isto, če treba menico povpoglednico predložiti zaradi datiranja. Vseeno je, ali je rok določen po zakonu, ali — kolikor dopušča zakon — po stranki. Vendar ne bi zadostovalo za podaljšanje roka, da je višja sila na pr. trajala med 6 tedenskim rokom pri menici oddnevnic 4 tedne, toda tako, da je bila 42. dan že prestala in je bila ta dan prezentacija v plačilo mogoča; tudi se ne bi v istem primeru podaljšal rok za protest, če je trajala višja sila n. pr. 42. in 43. dan, mogoč pa je bil protest 44. dan a dato; v tem primeru se tudi ne podaljša rok za prezentacijo v plačilo, ta je sicer dovoljena po menici že 42. dan, veljavna je pa tudi še 44. dan.

Pojma višje sile zakon ne daje, nego prepušča določitev nauku in presoji sodišč, vendar pa ga znatno omejuje z določbo, da dogodki, ki bi sami po sebi bili primeri višje sile, pa

zadenejo zgolj imetnika menice osebno ali osebo, ki jo je pooblastil, da predloži menico ali napravi protest, niso višja sila. Če taki slučajji — n. pr. strela ubije notarja, ki gre zadnji trenutek delat protest — preprečijo pravočasnost prezentacije ali protesta, gredo v škodo upravičenca; če je pa nezgoda zadela več oseb, je stvar sodišča, da presodi, ali gre za višjo silo; nikakor ne zahteva zakon, da bi bila nezgoda splošna, to je, da bi zadela vnaprej neomejen krog oseb.

2. Če hoče imetnik menice uveljavljati podaljšanje prezentacijskega ali protestnega roka zaradi višje sile, mora brez odloga obvestiti svojega indosanta, da je nastopila višja sila, in mora to zaznamovati na menici ali alonži, zaznamek mora datirati in podpisati. Poleg tega veljajo za obvestitev neposrednega prednika in prejšnjih prednikov določbe čl. 45. m. r. o notifikaciji, ne velja pa dvodnevni rok čl. 45. meničnega reda, ker zakon zahteva, da imetnik da obvestilo brez odloga. Kakor hitro mine po višji sili povzročena zapreka, mora imetnik menico brez odloga predložiti v sprejem ali plačilo in, če treba, dati napraviti protest. Tu nastane vprašanje, ali tudi v tem primeru opustitev zaznamka na menici in redne notifikacije nima druge posledice nego opustitev notifikacije po čl. 45. m. r. (povračilo škode in izguba popolnega regres), ali pa sta zaznamek in notifikacija tako potrebna, da opustitev pomeni prejudiciranje menice. Ker zakon pravi brez pridržka, da višja sila podaljšuje roke za prezentacijo in protest in navaja čl. 45. m. r. tudi brez pridržka, bo treba reči, da opustitev tudi tu nima drugih posledic, nego jih ustanavlja čl. 45. m. r.

3. Ako traja višja sila dalje nego 30 dni po dnevu dospelka, sme imetnik vzeti regres, ne da bi bilo treba prezentacije in protesta. Regres se ravna popolnoma po določbah meničnega reda; višja sila sama po sebi toraj tudi ne prekinja rokov meničnega zastaranja.

4. Posebne določbe je treba za menice v poglednice in povpoglednice. Pri teh dospelkih ni po menici določen z gotovim dnem, dospeltek nastopi šele z dejanjem, ki je, odštevši že omenjene časovne omejitve, v prosti volji imetnika menice. Tu toraj ni po menici določeno, kdaj začne teči zgoraj omenjeni 30 dnevni rok. Zakon zato določa, da teče od dne, kteri je imetnik menice o nastopu višje sile obvestil svojega indosanta. Ta dan je odločilen in ne dan nastopa višje

sile ali dan zaznamka na menici o obvestitvi prednika pa tudi ne dan, kateri prednik dobi obvestilo. (Analogija iz čl. 46. m. r.); odločilen je ta dan tudi v primeru, da predniku obvestilo sploh ne pride v roke, odločilen slednjič tudi v primeru, da je povpogledni rok daljši od 30 dni; od dneva obvestitve se ne računi povpogledni rok za regres, na povpogledni rok se zakon ne ozira.

Da je višja sila preprečila pravočasno prezentacijo in protest, mora dokazati imetnik menice. Ker zakon navaja samo čl. 45. m. r. in ne tudi čl. 46. m. r., je dvomljivo, ali samo pošteno potrdilo, da se je oddalo pismo z naslovom osebe, ki jo je treba obvestiti o nastopu višje sile, že ustanavlja domnevo, da je vsebina pisma res bilo obvestilo o nastopu višje sile, dalje, ali treba na vsak način obvestiti neposrednega prednika, tako da bi bila imetnikova stvar poizvedeti za njegovo bivališče, če ni razvidno iz menice. Obe vprašanji treba zanikati. Zakon z dne 30. novembra 1912, drž. zak. št. 215, je, kakor rečeno, veren posnetek čl. 53. enotnega meničnega zakona. Ta se sklicuje samo na čl. 44. enotnega meničnega zakona, ki pa obsega materijo členov 45.—47. m. r. Treba toraj misliti, da tudi naš zakon ni hotel povsem izključiti analogne uporabe čl. 46. in 47. s tem, da jih ni citiral, vendar pa jih bo mogoče uporabljati samo toliko, kolikor se po vsebini strinjata s členom 44. enotnega meničnega zakona. Reklo bi se toraj, da tudi v primeru višje sile ni treba obvestiti neposrednega indosanta, če njegovo bivališče ni razvidno iz menice in da se s poštnim potrdilom dokaže, da se je obvestilo pravočasno odposlalo. Za vsebino pisma pa pošteno potrdilo ne ustanavlja nikakršne domneve.

Hrvaški zakon je v bistvu enak našemu, vendar navaja glede notifikacije izrecno §§ 45.—47. men. zakona. Važna je nadalje določba hrvaškega zakona, da velja po smislu tudi za trgovske nakaznice in čeke; naš zakon te določbe nima.⁴⁰

Razlika po enotnem meničnem zakonu (čl. 53.) je samo ta, da predpisuje, da se v zaznamku višje sile na me-

⁴⁰ Vendar bi menil, da bi §§ 17. in 20. zakona o čeku ne izključevala povsem analogne uporabe.

nici napiše tudi kraj, naš zakon zahteva samo datum. Sicer pa je važno, da v primeru višje sile ni mogoč regres p r e d d o s p e t k o m, ki ga pozna enotni menični zakon v drugih primerih, regres je mogoč le po preteku 30 dni po dospelku, ali pri v p o g l e d n i c a h 30 dni po dnevu obvestitve prednika.

Po členu 253. Saint-Germainske mirovne pogodbe ne sme v razmerju med sovražniki nobena pred vojno izdana trgovinska vrednotnica (effet de commerce) samo zaradi tega veljati, da je prišla ob moč (invalidé), ker se ni pravočasno predložila radi sprejema ali plačila, ali ker se je zamudila obvestitev izdatelja ali žirantov o dejstvu, da se ni dobil sprejem ali plačilo, ali ker se je zamudil protest, ali zamudila sploh izpolnitev ktereakoli formalnega predpisa: vse to, če se je zamuda zgodila med vojno. Če je rok za prezentacijo trgovinske vrednotnice radi sprejema ali plačila, rok za obvestitev izdatelja ali žirantov o dejstvu, da se ni dobil sprejem ali plačilo, ali rok za protest potekel med vojno, in je stranka, ki bi bila morala prezentovati, obvestiti, ali dati protestirati, to zamudila med vojno, ji teče za naknadno opravo teh dejanj najmanj 3 mesečen rok, edkar je mirovna pogodba stopila v moč (to je od 16. VII. 1920). „Med vojno“ pomeni po čl. 255. mirovne pogodbe čas od nastopa vojnega stanja med bivšo Avstro-ogrsko monarhijo in dotično alijirano ali asocijirano silo. § 7 dodatka k V. odseku X. dela mirovne pogodbe določa še posebej, da ne izgubi regresa, kdor se je na temelju obveze druge osebe pred vojno ali med vojno zavezal plačati trgovinsko vrednotnico, dasi je dotična druga oseba pozneje zanj postala sovražnik in so se začele sovražnosti. Za sovražnike pa veljajo po § 1 dodatka osebe, ki je bila trgovina med njimi prepovedana, ali ki je postala protizakonita vsled zakonov, naredb ali predpisov, ki jim je bila podvržena ktera od strank.

Določbe čl. 253. veljajo po čl. 269. mirovne pogodbe tudi v razmerju med pripadniki Avstrijske republike in pripadniki nasledstvenih držav, ki so bili prej pripadniki bivše Avstrije, vendar se rok ne določa po začetku vojne, nego ga določi vsaka alijirana ali asocijirana sila z onim dnem, s katerim so postali odnošaji med pogodniki dejanski ali pravno nemogoči. Čas, ki je potekel od tega dne, pa do dne, ko je stopila mirovna pogodba v moč, se smatra kot vojni čas — pri nas od 28. oktobra 1918 do 16. julija 1920, glej navodila za izvršitev

mirovne pogodbe z Avstrijo i. t. d. z dne 22. avgusta 1920, št. 1285, Službene Novine št. 187, Uradni list št. 328.

Slične določbe o uplivu vojne na tek rokov in opravo meničnih dejanj vsebujejo tudi druge mirovne pogodbe.

§ 47.

V. Določbe drugih zakonov o prezentaciji, protestu in notifikaciji.

Bosanski menični zakon (čl. 45.—47., 87.—93.) pozna samo protest po sodnem uradniku, tudi določa glede prezentacije, protesta in drugih meničnih dejanj samo, da se ne smejo zgoditi v praznik; o nedelji ne govori, ni pa dvoma, da je tudi nedelja praznik. Sicer ni razlike.

Hrvaški menični zakon (§§ 98.—103.) določa za menična dejanja, „ki se po tem (meničnem) zakonu morajo zaradi izvrševanja in očuvanja meničnih pravic obaviti pri določeni osebi“ izrecno ure od 9. do 12. in od 2. do 5., izven teh ur toraj le s privoljenjem strank.

Razlikuje se nadalje hrvaški zakon od našega tudi po tem, da ne govori o nedeljah in splošnih praznikih kot dneh, na katere se ne more obvezno zahtevati menična izjava ali menično dejanje, nego o nedeljah in splošnih praznikih Gregorijanskega koledarja. Dočim se pri nas število splošnih praznikov lahko izpremeni brez sodelovanja cerkvenih organov, je dvomljivo, ali se more to zgoditi v območju hrvaškega in ogrskega prava (državni prazniki). Določbo hrvaškega zakona (§ 103.), da ni mogoče v nedeljo ali v splošni praznik Gregorijanskega koledarja obvezno zahtevati „izpolnitve ktere koli iz menice izvirajoče zaveze“, treba razumeti pač tako, kakor določbo našega zakona (čl. 92. m. r.), da v nedeljo ali splošni praznik ni mogoče zahtevati nikakoršne menične izjave.

Protest (§ 98 hrv.) napravlja javni notar na svojem službenem mestu in k temu mestu pripadajočem okrožju okrajnega sodišča, v drugih okrajih okrajni sodnik, okrajni pristav ter bilježniki in podbilježniki okrajnega sodišča.⁴¹

⁴¹ Dejanski na Hrvaškem javni notar, okrajni (kotarski) sodnik, pristav ali prislušnik, ki že ima kvalifikacijo za sodnika (zadnje sporno).

Izvirnik protesta se mora nemudoma izročiti imetniku menice ali njegovemu pooblaščenču; iz protestnega registra, ki se sicer vodi kakor pri nas, se morajo po izrecni določbi zakona strankam in njihovim pravnim naslednikom za povračilo stroškov izdajati prosti ali poverjeni prepisi protesta; naš zakon te določbe nima, vendar velja isto tudi pri nas.

Glede pravnih posledic opuščene ali nepravilne notifikacije določa zakon (§§ 45—47 hrv.) izrecno, da se pravica do obresti in stroškov izgubi za čas od dospelka do vročitve sodnega odloka o tožbi. Pravica do provizije se pač sploh izgubi. Kar se tiče obvestitve prednika takega indosanta, ki ni naznanil svojega stanovališča v menici, določa zakon, da se more (pri nas: mora) obvestiti oni neposredni prednik, ki je naznačil stanovališče; to se pravi, da zadostuje obvestitev prednika, čegar stanovališče ni razvidno iz menice, ni pa s tem rečeno, da bi se smela notifikacija sploh opustiti, če stanovališče neposrednega prednika ni razvidno iz menice.

Srbski zakon ne določa splošno, v katerem prostoru in času se morajo izvrševati dejanja menične skrbnosti in opreznosti, ali priznava se, da jih treba izvršiti predvsem v poslovnici, če te ni, v stanovanju; o domicilu gl. § 20. Upliv praznikov na čas plačila se je že omenil (§ 17., št. 4.), za protest radi plačila pa je določeno (§ 138 srb.), da se ne sme delati na praznik, nego še-le na naslednji delavnik; sklepati treba, da se kakor plačilo, tudi druga menična dejanja in menične izjave ne morejo zahtevati na praznik, ki je v srbskem koledarju označen z rudečimi črkami.⁴²

Protest se napravi po srbskem zakonu (§§ 149.—152.) pri trgovinskem sodišču, kjer tega ni, pri okrožnem (prvostopenem), če tega ni, pri sreskem policijskem oblastvu ali pri sodnem izvršitelju, za menice do 100 dinarjev pri občinskem so-

⁴² Kako je za ta del uplivalo dejstvo, da se je uvel Gregorijanski koledar, ni kolikor znano nikjer določeno; dejal bi, da se določba trgovinskega zakonika s tem ni izpremenila. Gregorijanski koledar velja le za časostetje, praznikov, veljavnih po srbskem cerkvenem koledarju, pa se izprememba ne tiče. Ti prazniki so deloma drugi, nego po Gregorijanskem koledarju, zlasti pa jih je več; primeri naredbo o izvrševanju zakona o zaščiti industrijske svojine § 18., ki navaja praznične dneve pri upravi za zaščito industrijske svojine po srbskem cerkvenem koledarju.

dišču. Vsebina protesta je v obče ista, kakor pri nas, zapisati pa treba zlasti tudi vzrok, zakaj se menica ne plača, in da se protestat ne more ali noče podpisati. Izvirniki ostajajo pri protestnem organu in se jemljejo tudi v protokol. Določbe, da bi se mogel en protest napraviti zoper več oseb, t. j. napisati samo ena listina, srbski zakon nima, vendar se to priznava. Tudi po srbskem pravu (§ 151. srb.) tvori pravilen protest edini dokaz, da se je pravilno izvršilo, kar zakon zahteva, da se zgodi za izvrševanje ali ohrano meničnih pravic.

Notifikacijo v našem smislu pozna srbski zakon samo pri sprejemu za čast; tu mora honorant obvestiti honorata s pismom, ki je treba tekom treh dni dati na pošto priporočeno s protestom vred; če tega ne stori, odgovarja za škodo, ki bi se z opustitvijo provzročila (§ 97. srb.). Če pa se menica protestuje radi plačila, notifikacije v našem smislu ni, kdor zahteva regres od prednika, treba, da mu vroči protest in da ga, ako ne plača, toži v določenem roku (§ 141. srb.). Posebno vrsto notifikacije določuje § 129. srb. za primer, da se ne plača menica, ki se je izgubila, gl. § 68.

Tudi po enotnem meničnem zakonu (čl. 72.) se more, če menica zapade v zakonit praznik, plačilo zahtevati še le prihodnji delavnik in tudi vsa druga dejanja, ki jih treba ukreniti z menico, zlasti prezentacija v sprejem in naprava protesta, se morajo izvršiti na delavnik. Nedelje so prazniki. Države sopogodnice pa smejo poleg tega predpisati, da se izenačujejo določeni delavniki, kar se tiče obave dejanj z menico, z zakonitimi prazniki (čl. 17. konvencije). Kteri so zakoniti prazniki, določa vsaka država sama, zavezana je pa, holanski vladi poslati seznam svojih zakonitih praznikov in njim enakih delavnikov (čl. 24. konvencije). Pri računanju zakonitih ali v menici določenih rokov se ne šteje dan, od kterega počno teči; če pade zadnji dan roka za obavo dejanja na praznik, se rok podaljša do prvega delavnika, sicer pa se prazniki štejejo v rok. Enotni menični zakon je za ta del popolnejši od našega, vendar ni dvoma, da pri nas velja isto.

Tudi glede določbe, da ni ne zakonitih ne po sodniku določenih ozirnih (respektnih) dnevov, to je dnevov, ki bi po preteku zakonitega ali z voljo strank določenega roka ali dneva bili v prid upravičencu, da izvrši menično dejanje, ali

zavezancu, da odloži izpolnitev stavljene mu zahteve, ni razlike; čl. 33. m. r. in bos.; čl. 73. enot. m. z.; § 106. srb.⁴³

Za roke, obliko in vsebino protesta in za obliko drugih dejanj, ki so potrebna za izvrševanje in ohranitev meničnih pravic, enotni menični zakon ne daje nikakoršnih določb, nego ustanavlja (čl. 76. enot. m. z.), da se vse to ravna po zakonih države, v čije ozemlju treba dati napraviti protest ali obaviti dejanje; vsaka država sopogodnica pa sme določiti (čl. 9. konvencije), da se sme protest, ki se mora napraviti na njenem ozemlju, s privolitvijo imetnika menice nadomestiti s pismeno izjavo na menici, ki jo treba datirati, ki jo mora trasat podpisati, in ki se mora tekom protestnega roka zapisati v javni register; druge države sopogodnice morajo tako izjavo priznati za veljavno. Jasno je, da ta olajšava ne zadene vseh protestov, nego le one, ki bi se morali napraviti zoper trasata in po čl. 21. konvencije zoper izdatelja lastne menice.

Tudi po enotnem meničnem zakonu (čl. 54.) mora sprejemnik — pa tudi plačnik — za čast honorata obvestiti o intervenciji in sicer brez odloga. Posebne sankcije zakon ne določa, odškodninski zahtevki bi se toraj presojali po občem državljanškem pravu. Še dokaj bolj je po enotnem meničnem zakonu (čl. 44.) izpremenjena notifikacija v smislu čl. 45. do 47. našega meničnega reda. Imetnik menice mora, tudi če se menica vsled pristavka „brez protesta“ ni protestirala, neposrednega prednika in izdatelja trate tekom 4 delavnikov za dnem, ko se je napravil protest ali, če je bil protest odpuščen, za dnem, ko se je menica prezentirala, obvestiti, da se menica ni sprejela ali plačala. Vsaka država sopogodnica pa lahko določi, da sme namesto imetnika menice obvestilo, da ni bilo plačila, izvršiti javni organ, ki mu je bila poverjena naprava protesta (čl. 11. konvencije). Vsak indosant mora tekom 2 dni po dnevu, ko je prejel obvestilo, svojemu

⁴³ Dejanski pa imajo „menični zakoni določbe, ki jih po njihovem učinku ni mogoče smatrati za drugo, nego za ozirne dneve, n. pr. da se za na praznik dospevajočo menico more plačilo zahtevati še le prihodnji delavnik, da se sme protest napraviti še prvi in drugi delavnik po plačilnem dnevu, da se roki, ki se končajo s praznikom, podaljšajo do prihodnjega delavnika: s tem vsem pridobi časa upnik ali dolžnik ali oba. Srbski zakon pozna dejanski respektni rok tudi pri sprejemu in slično tudi enotni menični zakon.

neposrednemu predniku naznaniti, da je prejel obvestilo, in mu ob enem naznaniti imena in naslove oseb, ki so že prej dale obvestilo. Na ta način zve vsak prednik, pri kom je bila menica v trenutku protesta in kdo so njegovi nasledniki, ki utegnejo postati njegovi upniki, in olajšano mu je bolj nego z našim načinom notifikacije prekiniti tek regresa z izvršitvijo ponudbene pravice (jus offerendi). Če neposredni prednik svojega naslova ni ali ga je nečitljivo napisal, zadoštuje, da se obvesti oni najbližji prednik, čegar naslov se vidi iz menice. Kdor zamudi pravočasno notifikacijo ali jo opusti, ne izgubi regresa, niti se mu regres ne omeji na golo menično vsoto, odgovoren pa je za škodo, ki bi nastala vsled njegove malomarnosti, toda samo do višine menične vsote. Oblika obvestilu ni predpisana in po izrecni določbi zakona (čl. 44.) zadoštuje, da se predniku pošlje menica, zadostovalo bi tudi ustno obvestilo; da se je obvestilo dalo v določenem roku, mora dokazati oni, ki je moral dati; rok velja za izpolnjen, če se je v njem dalo na pošto pismo, ki je vsebovalo obvestilo. Dočim se pri nas s poštnim potrdilom, da se je pravočasno dalo na pošto pismo z naslovom osebe, ki jo treba obvestiti, že ustanavlja domneva, da je bilo v pismu res obvestilo, enotni menični zakon te domneve ne ustanavlja; da je v pismu bilo obvestilo, mora dokazati oni, ki je bil dolžan obvestiti prednika, z dokazom, da se je dalo pismo na pošto v določenem roku, je dokazana le pravočasnost obvestila.⁴⁴

B. Menične pravice remitenta in indosatarja.

§ 48.

I. Legitimacijska funkcija indosamenta.

Prvi subjekt pravic, ki jih daje menica, upnik, je remitent; on jih po že predočenih načelih more — če izdatelj ni zapisal privezne klavzule — prenesti kot take s po-

⁴⁴ Uporabljač določbo, da si vsaka država sama uredi protest, je bivša Avstrija v osnutku uvodnega zakona k enot. men. zakonu določbe sedanjega meničnega reda bistveno izpremenila in popolnila: poleg notarskega ali sodnega protesta tudi poštni protest, zapis protesta na menici (kopiji) ali podaljšku k menici (kopiji), zakonita pooblastitev uradnika

polnim indosamentom in izročitvijo indosirane menice na drugo osebo. Remitent je po temeljni menici sami legitimovan kot upnik, z indosamentom in izročitvijo indosirane menice stopi na njegovo mesto nov upnik, indosatar. Ta je „z nepretrgano do njega segajočo vrsto indosamentov legitimovan kot lastnik menice.“ Prvi indosament mora toraj biti podpisan z imenom remitenta, vsak naslednji z imenom one osebe, ki je v prejšnjem označena kot indosatar. S slepim indosamentom je legitimovan, kdor je menico po slepem indosamentu dobil (v dobri veri) v roke. Ako sledi slepemu indosamentu nadaljni indosament, velja zakonita domneva, da je ta indosant dobil menico s slepim indosamentom. (Čl. 36. m. r.). Vrsta se ne določa po datumu indosamentov, nego po mestu na menici. Male izpremembe in zlasti ne bistvene zmote v pisavi ne škodijo, na primer: indosatar je zapisan Janez N., kot indosant se je podpisal z „Janes N.“. Dvomljivo pa je, ali bi veljala indosatar in indosant v svrhu legitimacije še za identična, če bi bilo ime v enem primeru Janko, v drugem Ivan, ali Jože in Josip, dvomljive bodo redno tudi neskladnosti v pisavi lastnih imen, na primer Smrekar in Smrekar, Bajželj in Bajžel.

Zakon z izrazom, da je po strnjenih indosamentih z remitentom spojeni pridobitelj menice legitimovan kot lastnik menice, noče reči niti, da taka strnjena vrsta indosamentov na vsak način tudi prenese lastninsko pravico do listine, niti ne, da je za izvrševanje meničnih pravic sploh neobhodno potrebno, da postane indosatar lastnik listine, zakon ustanavlja le, da je po strnjeni vrsti indosamentov (formalno) z remitentom zvezani indosatar legitimovan kot lastnik, to je, smatra se za lastnika, izključeno pa ni, da z indosamentom in izročitvijo menice ni postal lastnik listine. Zakon gre samo po veliki večini primerov praktičnega življenja, ker formalno legitimovan indosatar na temelju indosamenta in izročitve res redno tudi postane lastnik listine v smislu občega državlanskega zakonika. Ravno z izrazom, da je pridobitelj legiti-

(tudi notarja), ki dela protest, da sprejme plačilo, določene protestne ure, določba o odgovornosti uradnika (notarja), ki opusti vprašanje pri policiji za poslovnico ali stanovanje — protest pa za to ni neveljaven — itd. Priznati treba, da bi bile te določbe jako dobre in da bi bile naš še dokaj formalistiški in premalo moderno urejeni protest znatno boljše.

117
m o v a n kot lastnik — in ne, da po strnjeni vrsti indosamen-
tov legitimovani pridobitelj p o s t a n e ali je lastnik — iz-
raža zakon samo, da sme oni posestnik menice, ki je kot indo-
satar pravilno zvezan z remitentom, izvrševati menične pra-
vice kakor bi bil lastnik. Vendar zakon tega ne dovoljuje vsa-
kemu samo formalno legitimovanemu indosatarju, nego, kakor
sledi iz čl. 74. m. r., samo onemu, ki ni menice pridobil nepo-
šteno ali z veliko nemarnostjo glede presoje vprašanja, ali je
imel njegov prednik pravico razpolagati z menico. Za veliko
nemarnost se šteje, če pridobitelj ne ravna z ono opreznostjo,
ki je navadna v prometu z menicami. Poleg formalne legiti-
macije treba torej, da je indosatar menico pridobil v dobri veri,
potem zadostuje sama posest menice, da sme izvrševati me-
nične pravice (m a t e r i j e l n a l e g i t i m a c i j a). Da je in-
dosatar pridobil menico v dobri veri in pošteno, se domneva
(prim. §§ 326., 328. o. d. z.) in iz dejstva, da je na menici za-
pisan od legitimovane osebe indosament, se domneva nadalje,
da je indosant hotel prenesti terjatev in listino na indosatarja.

118
Važnost formalne legitimacije leži v tem, da sme tako
legitimovanemu imetniku menice menični dolžnik veljavno pla-
čati, ne da bi mu bilo treba preizkusiti, ali so indosamenti
pristni (čl. 36., odst. 3. m. r.). Zato zakon tudi ne zahteva, da bi
bil prvi indosament podpisan remitent, naslednje pa indosatar
prejšnjega indosamenta, nego zahteva le, da je prvi indosa-
ment podpisan z i m e n o m remitenta, naslednji pa z i m e -
n o m, ki je v prejšnjem navedeno kot ime indosatarja. Dolž-
niku se toraj treba le uveriti, ali so indosamenti formalno pra-
vilni in ali tvorijo po zakonu zahtevano formalno zvezo, dalje
pa se mora uveriti, ali je pristen njegov lastni podpis na me-
nici, ki ga je spravil v menično zavezo, in slednjič, ako zadnji
indosament ni slep indosament, ali je prezentant istoveten
z zadnjim indosatarjem. Pri preizkusu istovetnosti treba rav-
nati z opreznostjo, kakor je navadna v prometu, ta opreznost
pa tudi zadostuje, da je plačilo, dano formalno legitimovanemu
prezentantu, veljavno in da oprašča dolžnika menične zaveze.
To velja tudi glede opreznosti, da dolžnik ne plača niti legiti-
movanemu upniku, ki ni sposoben za pravno dejanje, n. pr.
mladoletniku (prim. § 248. o. d. z.), kridatarju, preklicani osebi.
Slednjič treba ista načela glede opreznosti analogno uporab-
ljati, če z menico v roki zahteva plačilo dedič, cesijonar zad-

anomalni cesijonar

Tapi legitimovan iz menice, torej so drugi
listini (poroki etc.)

njega indosatarja, pooblaščenec, skrbnik konkurzne mase, zahtevajoči upnik, sodni izvršilni organ. Tudi v teh primerih zadostuje, da se menični dolžnik z ono opreznostjo, ki je v prometu navadna, uveri, da je oseba, ki zahteva plačilo, res tista, ki je upravičena plačilo zahtevati. Ali vendar je med temi primeri in med prvim primerom, da z menico v roki zahteva plačilo formalno legitimovani zadnji indosatar, velika razlika. Tudi v tem zadnjem primeru dolžnik sicer sme preizkusiti, ali je formalno legitimovani indosatar res materijelno upravičeni upnik, ne sme pa zahtevati dokaza, da je formalno legitimovani indosatar legitimovan tudi materijelno. Niti pridobitelj menice ni dolžan preizkusiti, ali je vsakdo njegovih prednikov s pridobitvijo menice postal materijelno pravi upnik, pridobitelj je samo dolžan, da pri pridobitvi menice od svojega neposrednega prednika ne ravna v zli veri (nepošteno) in ne z veliko nemarnostjo, pa postane kot indosatar pravi menični upnik; več od njega ne more zahtevati niti dolžnik. Ker se pa poštenost domneva, bo smel menični dolžnik, dasi mu preizkušnja materijelne legitimacije ni ~~zabranjena~~, formalno legitimovanemu zadnjemu indosatarju plačilo brez zlih posledic (protest, regresni stroški) odreči le, če bo mogel on sam dokazati, da je formalno legitimovani zadnji indosatar menico pridobil nepošteno ali z veliko nemarnostjo, da ni materijelno legitimovan. Vsekako toraj dolžnik formalno legitimovanemu indosatarju odreče plačilo na svojo nevarnost, ker zakon od njega ne zahteva več nego to, da pri ugotovitvi istovetnosti prezentanta s formalno legitimovanim zadnjim indosatarjem ravna s potrebno opreznostjo. Če se prezentant more sklicevati na slep indosament, pa niti ugotovitev istovetnosti ni mogoča niti potrebna, da plačilo oprosti dolžnika. Drugače v primerih, kjer se oseba, ki zahteva plačilo, ne javi kot zadnji indosatar, ali se izkaže, da z zadnjim indosatarjem ni istovetna, ali se ne more opirati na slep indosament. V teh primerih (dedič, cesijonar itd.) ne zadostuje, da bi se dolžnik zadovoljil s tem, da bi bil pooblastitelj, zapustnik, cedent, zavezanec (v izvršbi) formalno legitimovan, niti ne, da je oseba, ki je zapisana v pooblastilu kot pooblaščenec ali ki se javi kot cesijonar, res istovetna s pooblaščencem, cesijonarjem, zahtevajočim upnikom, nego zahtevati sme in mora, da se mu izkaže, da je bilo pooblastilo dano, da se je menična terjatev

odstopila, v izvršbi preodkazala itd. Pri preizkusu teh pravnih odnošajev pa zadostuje, da ravna menični dolžnik z opreznostjo, ki je v prometu navadna. Celo od osebe, ki se javi kot notar ali sodni uradnik, da napravi protest, sme menični dolžnik zahtevati dokaz, da je notar ali sodni uradnik, ne bo pa mogel zahtevati, da uradna oseba še posebej dokaže, da je dobila od meničnega upnika nalog, da naj menico prezentuje in, če treba, napravi protest: dobljeni nalog dokaže uradna oseba z menico v roki. Isto velja glede izvršilnega organa, ki prezentuje menico v plačilo. Razume se, da mora dolžnik, ako se javi za plačilo oseba, ki niti ne nastopa kot zadnji indosatar, poleg tega, da preizkusi njeno istovetnost in se prepriča, je-li res upravičena zahtevati plačilo, preizkusiti tudi to, ali bi oseba, od ktere prezentant izvaja svojo pozicijo kot prezentant, bila po menici formalno legitimovana; dolžnik n. pr. ne bi smel plačati zahtevajočemu upniku, ki zahteva plačilo z menico in „sodnim indosamentom“ na nji, ako bi opazil, da zavezanec sam ne bi bil formalno legitimovan. Za veliko nemarnost bo treba šteti n. pr., če dolžnik plača zadnjemu indosatarju, dasi je njegov indosament na sumljiv način popravljen, če se dolžnik ne zmeni za pristnost menice, zlasti svojega lastnega podpisa, če plača osebi, ki mu je neznana, dasi mu je zadnji indosatar osebno znan. Po drugi strani pa dolžnik dolžnosti in pravice preizkusiti pristnost menice, svojega podpisa, istovetnost ne sme zlorabljati, da bi se na ta način zatezalo ali oteževalo plačilo. Za veljavnost plačila zadostuje v prometu navadna opreznost, ako dolžnik to mejo prekorači, ravna na lastno nevarnost, šikane zakon ne štiti.

Pridobitelj menice ravna v zli veri (nepošteno), če si da menico indosirati, dasi mu je znano, da indosant ni upravičen razpolagati z menico, velika nemarnost se mu bo smela očitati n. pr. če je menico pridobil od očitvidno za pravna dejanja nesposobnega prednika, ali ne da bi se bil prepričal, je-li oseba, ki nastopa kot indosant, res istovetna z zadnjim indosatarjem itd. Vprašanje, ali je smatrati za poštenega pridobilca onega, ki je menico pridobil od dobrovernega prednika, pa je vedel, da je bila od katerega izmed prednikov tega prednika pridobljena na nepošten način, brez materijelne legitimacije, se v chče potrjuje. Z dobro vero neposrednega prednika se je popravila napaka tudi za njegovega naslednika, ne da torej ma-

terijelne legitimacije samo pridobitev od prednika, ki sam materijelno ni legitimovan, če se je menica od njega pridobila v zli veri ali z veliko nemarnostjo. Če pa je bil zadnji indosatar pri pridobitvi menice po pravici uverjen, da je neposredni njegov prednik menico pridobil pošteno in brez velike nemarnosti, da je toraj ne samo formalno nego tudi materijelno upravičen razpolagati z njo, potem ravna pri pridobitvi v dobri veri in postane menični upnik. Stališče meničnih dolžnikov se s tem ne poslabša, ker bi bili morali menico plačati tudi poštenemu predniku, ki bi mu je tudi ne bili mogli odvzeti, zadnji indosatar pa, ki je sicer vedel, da menica prej ni hodila po pravi poti, ni pri tem ničesar zakrivil. Ko bi bil, bi pri pridobitvi sami ne bil ravnal pošteno in zakon bi ga ne ščitil, nego moral bi po čl. 74. m. r., kakor vsakdo, ki je menico pridobil v zli veri ali z veliko nemarnostjo, vrniti jo po čl. 36. m. r. formalno in materijelno legitimovanemu predniku, ker formalna legitimacija sama, ki ni združena s pošteno in oprezno pridobitvijo, ne ščiti zoper formalno in materijelno upravičenega prednika. Pomniti pa treba, da mala fides superveniens non nocet.

Črtani indosamenti se smatrajo pri preizkusu legitimacije za nezapisane (čl. 36., odst. 2. m. r.). Da sme indosant črtati svoj indosament, dokler menice ni dal iz rok, se je že omenilo; nadalje določa zakon izrecno, da sme svoj indosament in indosamente svojih naslednikov črtati vsak indosant, ki je v regresu poplačal ktereга svojih naslednikov (čl. 55. m. r.). Iz čl. 36., odst. 2. m. r., pa sledi, da sme vsak imetnik menice črtati prejšnje indosamente, ne da bi radi dejstva samega, da je prečrtal prejšni indosament, izgubil formalno legitimacijo; menica s črtanjem indosamenta samim ne izgubi legitimacijske moči. Učinek črtanja se presoja, kar se tiče formalne legitimacije, samo po tem, ali se je s črtanjem prekinila prej strnjena ali vzpostavila prej prekinjena vrsta indosamentov, ki je potrebna za formalno legitimacijo. Če se je s črtanjem prekinila strnjena vrsta indosamentov, indosatarji po presledku niso legitimovani niti napram prednikom pred vrzeljo, niti napram prednikom po vrzeli. Indosament je sicer nova trata, ali ne samostojna, nego naslanjajoča se glede vsebine na temeljno menico; s to pa je zveza — formalna in z njo regresna — zaradi presledka pretrgana, indosament po vrzeli toraj v stro-

gem pomenu besede нити ni indosament. Indosatar, čegar formalna zveza se je po pomoti pretrgala s črtanjem prejšnega indosamenta, sicer s tem ne izgubi stvarnega položaja kot upnik, ali dokazati bo moral zmoto, ker ni formalno legitimovan. Če se je pa prekinjena vrsta indosamentov s črtanjem prejšnega indosamenta vzpostavila, je sicer poštene naslednik onega indosatarja, ki je zvezo vzpostavil, brez dvoma formalno in, ako pri pridobitvi menice ni ravnal v zli veri ali z veliko nemarnostjo, tudi materijelno legitimovan, indosatar pa, ki je zvezo vzpostavil, je materijelno legitimovan le, ako je prejšni indosament črtal v dobri veri, sicer bi bil zagrešil popačitev menice. Stališče dolžnika bo v primeru, da se je s črtanjem indosamenta — tu ne gre samo za črtanje, pri katerem ostane besedilo črtanega indosamenta čitljivo — pač to, da bo smel formalno legitimovanemu indosatarju vsekako plačati kakor sicer, ker mu črtanih indosamentov za preizkus formalne legitimacije ravno ni treba vpoštevati; ko bi pa vedel, da se je legitimacija s črtanjem vzpostavila na nepravilen način, ali ko bi to z obično pažnjo moral spoznati, bi plačal na svojo nevarnost.

Prednik, ki postane pred protestom radi plačila zopet imetnik menice brez žira, ni menični upravičenec, dasi je bil v enem prejšnih indosamentov indosatar; sedaj ni več in postati more pred protestom le zopet formalno legitimovan, če si da menico žirirati ali če črta svoj in naslednje indosamente. Indosant pa, ki dobi po protestu radi plačila menico s protestom vred v roko, ker je menično terjatev plačal nasledniku, postane zopet menični upravičenec brez žira ali črtanja indosamentov, ker so njegovi nasledniki z njegovim plačilom na vsak način prosti regresa, sme pa — ne mora — črtati svoj in svojih naslednikov indosamente. Brez indosamenta postane menični upravičenec tudi intervenijent, ki je menico plačal za čast (čl. 63., odst. 2. m. r.). Kako je prišel do menice, je dokazano s protestom, tudi v primeru, da je kot prejšni indosant plačal za čast, zato mu tudi v tem primeru ni treba črtati svojega in sledečih indosamentov. Ako pa indosant, ki nima protesta, ker je na primer protest bil odpuščen in se ni napravil, plača v regresu, postane menični upravičenec tudi brez protesta in ne da bi črtal svoj in sledeče indosamente, vendar je upravičen terjati plačila le od glavnega

meničnega dolžnika in od onih prednikov, ki so protest odpustili, zadene ga pa dokaz, da je menico moral plačati, n. pr. ker je sam odpustil protest.

Kar velja glede legitimacijske funkcije indosamenta pri plačilu, velja tudi sicer v primerih, kjer zakon izvrševanje meničnih pravic veže na formalno legitimacijo.

Indosament prejudicirane in protestirane menice ima enako legitimacijsko moč, kakor indosament menice pred protestom, seveda pa le zoper osebe, ki ostanejo pri prejudicirani menici v menični zavezi ali pridejo pri prejudicirani menici po preteku protestne dobe v menično zavezo. Prokurni indosament ima legitimacijski učinek v gori (§ 31.) navedenem okviru; materijelno legitimovan prokurni indosatar ni, vendar pa mu dolžnik kot (meničnemu) pooblaščenca lahko veljavno plača in mu, če je legitimacija v redu, tudi mora plačati, če se hoče rešiti zaveze zoper indosanta, ki je dal prokurni indosament. Fiducijarni in navidezni žiro dajeta popolno formalno legitimacijo, materijelne pa ravno tako ne kakor prokurni indosament; pač pa daje indosament za zastavo, tudi če je v njem ta svrha izražena, poleg formalne legitimacije tudi materijelno. Iz dvornega dekreta z dne 13. julija 1789, zb. just. zak. št. 1033, sledi, da ima zastavni indosatar pravico zahtevati plačilo od akceptanta, ni pa dvoma, da ima isto pravico zoper izdatelja lastne menice in zoper prednike svojega indosanta, ne zoper tega. Prigovori, ki gredo samo zoper zastavnega indosatarja, se mu ne morejo prigovarjati; gl. § 33. Meničnemu dolžniku ni treba skrbeti za to, ali je terjatev, za katero je menična terjatev zastavljena, po znesku najmanj enaka menični terjatvi ali manjša od nje, tudi v zadnjem primeru mora plačati celo menično vsoto; stvar indosanta za zastavo in njegovega indosatarja je, da med seboj poračunata. Zahtevajoči upnik, ki se mu menična terjatev preodkaže v poteg, je s „sodnim indosamentom“ zadostno legitimovan za izvrševanje v § 308 izvrš. reda orisanih meničnih dejanj. Tudi v primeru, da se menična terjatev preodkaže namesto plačila, daje sodni indosament legitimacijo za izvrševanje meničnih dejanj, niti tu meničnemu dolžniku ni treba skrbeti za razmerje med zavezancem in zahtevajočim upnikom, ki se mu kakor pri preodkazu v poteg, po § 304 izvrš. reda itak mora

preodkazati cela menična terjatev in ne samo za pokritje izvršljive terjatve zadostujoči del. Takrat kadar se menična terjatev ne da ukoristiti s preodkazom, nego se ukoristi po §§ 318, 268 izvrš. reda, zastopa sodni indosament navadni popolni indosament povsem, toraj tudi glede legitimacijske funkcije.

Po bosanskem meničnem zakonu (čl. 10., 36.) ni razlike napram našemu, istotako ne po hrvatskem (§§ 9, 36). Po srbskem trgovinskem zakoniku (§ 108) preide z indosamentom lastnina menice od indosanta na indosatarja, učinek je toraj drugačen nego po našem meničnem redu, kjer je to sicer reden primer, ni pa da bi moral biti; vendar glede legitimacijskega učinka indosamenta tudi po srbskem pravu ni razlike.

Enotni menični zakon (čl. 15.) se je z natančnejšim besedilom izognil težavam, ki so jih meničnim teorijam vsled besedila člena 36. m. r. delale besede „legitimovan kot lastnik menice“. Po njem velja kot zakoniti (primeri (§ 316 o. d. z.) imetnik menice, kdor jo ima v rokah in dokaže svojo pravico z neprekinjeno vrsto indosamentov. Tudi če je zadnji indosament slep indosament, mora biti vrsta do njega strnjena. Popolnejši je enotni menični zakon, dasi se v bistvu povsem strinja z našim naukom, v toliko, da izrecno povdarja (čl. 39.), da je svoje menične zaveze prest, kdor o dospelku plača, ne da bi se zakriyl zle namere ali velike nemarnosti, dalje, da novemu imetniku menice ni treba vrniti prejšnemu imetniku, ki mu je menica kakor koli prešla, če je formalno legitimovan in je ni pridobil v zli veri ali ni pri pridobitvi ravnal z veliko nemarnostjo.

§ 49.

II. Samostojnost meničnih pravic. Prigovori.

Formalno legitimovan indosatar, ki je menico pridobil v dobri veri, je samostojno upravičen po menici, ne glede na to, ali je bil njegov prednik materijelno upravičen; kdor se je z menico zavezal, se ni zavezal samo svojemu neposrednemu nasledniku — upravičencu, nego vsem, ki pridobe menico v dobri veri in so formalno pravilno legitimovani po menici — ne izven menice, cesija ne da samostojnih meničnih pravic.

Menični upravičenec ima toraj zoper vsakega meničnega zavezanca samostojne od pravic svojih prednikov neodvisne pravice. Že iz tega dejstva sledi, da menični dolžnik zoper zahteve meničnega upnika ne more upotrebljati prigovorov povsem tako, kakor jih more sicer po občem drž. pravu upotrebljati dolžnik zoper upnika (§§ 1394, 1396 o. d. z.), *me-vačdo da* menični red pa je smatral za potrebno, da to še izrecno poudari, *Byt's pre* ali zgodilo se je to v dokaj ponesrečeni obliki. Po čl. 82. m. r. *Me rne f* namreč more menični dolžnik uporabljati le prigovore, „ki izhajajo iz meničnega prava samega ali ki mu pristojajo neposredno zoper vsakokratnega tožitelja“. Kaj je „menično pravo“, zlasti ali je z nemškim izrazom „Wechselrecht“ sploh mišljeno objektivno pravo in ne morda menična pravica, ali je, če velja, da je mišljeno objektivno pravo, razumeti prigovore, ki jih omenja menični red sam, ali tudi prigovore, ki izvirajo iz objektivnega meničnega prava v smislu, da menično pravo ni urejeno samo z meničnim redom, ali je z meničnim pravom morda mišljeno, da so „prigovori iz meničnega prava“ oni, ki izvirajo iz pravne narave menice, to je jako sporno. Ravno tako nejasno je, kaj so „zoper vsakokratnega tožitelja neposredno“ idoči prigovori. Gotovo gredo tudi prigovori „iz meničnega prava samega“ zoper vsakokratnega tožitelja, v toliko bi bila delitev sploh nepotrebna. Zakon pa je, to je jasno, hotel napraviti nekako delitev, in misliti moramo, da je hotel, ker govori na eni strani o meničnem pravu, na drugi strani pa povdarja osebo tožitelja, napraviti nekako delitev v objektivne in subjektivne ali v absolutne in relativne prigovore, exceptiones in rem in exceptiones in personam. Cela pravna snov je radi nejasnoti zakona jako sporna, tudi ravno omenjeni pojmi „objektiven“, „absoluten“, „in rem“, na eni, „subjektiven“, „relativen“, „in personam“ na drugi strani se pri posameznih avtorjih ne krijejo povsem, zato je tudi delitev prigovorov po teh kategorijah dokaj neenaka, dasi je judikatura glede posameznih prigovorov precej ustaljena.

Pri presoji, ali gre v konkretnem primeru za absoluten (objektiven) ali relativen (subjektiven) prigovor, treba imeti pred očmi, da so menične zaveze v obče neodvisne druga od druge, po drugi strani, da velja isto za menične pravice sledečih si meničnih upravičencev. Z ozirom na to neodvisnost na pasivni in aktivni strani bi se dali prigovori deliti na take,

ki jih more upotrebiti 1. vsak menični dolžnik zoper vsakega meničnega upravičenca ali 2. posamezni menični dolžnik zoper vsakega meničnega upnika ali 3. vsak menični dolžnik zoper posameznega meničnega upnika ali 4. posamezni menični dolžnik zoper posameznega meničnega upnika.

K š t e v. 1. Med prigovore, ki jih more porabiti vsak menični zavezanec zoper vsakega meničnega upnika, spadajo zlasti prigovori, da je temeljna menica po obliki ali vsebini neveljavna ali vsled korektur ali poznejših pristavkov sumljiva, da je menica amortizovana, da je menična terjatev sploh ugasnila, ker se je menica po protestu indosirala glavnemu meničnemu zavezancu ali ker je nastopilo (menično) zastaranje napram glavnemu meničnemu zavezancu in je to razvidno iz menice same, ali ker je glavni menični dolžnik menično vsoto založil po čl. 40. m. r.

K š t e v. 2. Med prigovore, ki jih more rabiti določen menični zavezanec ali tudi več določenih meničnih zavezancev, ne pa vsak, zoper vsakega meničnega upnika, se štejejo zlasti sledeči: če zavezanec v času, ko je dal podpis, ni imel pasivne menične sposobnosti, če je njegova menična izjava ponarejena, izbrisana (ne velja za akcept), če ni dana v pravilni obliki ali s pravilno vsebino (slep indosament na sprednji, akcept s samim podpisom na zadnji strani menice, ako v teh primerih ne gre morda za aval, za soakcept, po srbskem zakonu, če indosament nima ordrske ali valutne klavzule i. t. d.), dalje prigovor, da je menica prejudicirana (mogoč trasantu in indosantom, ki protesta niso odpustili, ne pa onim, ki so ga odpustili, redno tudi ne glavnemu dolžniku), vis absoluta.

Vsi ti prigovori so večinoma taki, ki sledijo iz posebne kakovosti menične terjatve kot skripturne obligacije ali iz določb meničnega reda samega, nje toraj ima pač v mislih čl. 82. meničnega reda, ko govori o prigovorih, ki izvirajo iz meničnega prava samega. Imenovati bi se mogli prvi prigovori absolutni v ožjem, drugi absolutni v širšem smislu. S prigovori te vrste dolžnik zanika obstoj svoje menične zaveze same.

Drugače je to pri prigovorih, gori očitanih v št. 3. in 4. Tu dolžnik redno ne taji menične zaveze, nego le, da baš temu upniku, ki terjatev uveljavlja, ni dolžan plačati, njegov prigovor je samo relativen. More pa biti tak (k š t e v. 3.), da ga sme vsak dolžnik prigovarjati istemu meničnemu upniku; sem

spada zlasti prigovor, da upnik nima formalne ali materijalne legitimacije, n. pr. da je menico pridobil z zvijačo ali silo, sem spada tudi prigovor navideznega žira in skritega prokurnega indosamenta, dalje, da se za menico skriva netožna terjatev (iz igre, stave, diferenčnega posla). (Relativni prigovor v širšem smislu.) —

K š t e v. 4. Povsem drugačno je razmerje pri relativnih prigovorih v strogem smislu, to je pri prigovorih, ki jih ima določen menični zavezanec zoper določenega meničnega upnika. Tudi tu dolжник ne trdi, da ni nobenemu mogočemu upniku nič dolžan, nego le, da ne dolguje konkretnemu po menici legitimovanemu upniku nič. Razlika od ravnokar omenjenih prigovorov (št. 3) je ta, da teh prigovorov ne more uveljavljati vsak menični dolжник, nego le ravno poedini na temelju posebnega pravnega razmerja z dotičnim meničnim upnikom. Tu gre toraj za osebni prigovor. Sem spadajo zlasti prigovori iz valutnega in pokritvenega razmerja. Izdatelj ali indosant lahko prigovarja zahtevku remitenta ali svojega indosatarja, da ni prejel valute, akceptant trasantu, da ni prejel pokritja ali da mu je dal akcept samo za uslugo. Ne bi pa mogel indosant, ki je sam prejel valuto, prigovarjati upniku, da ta ni dal valute svojemu indosantu, ravno tako ne akceptant komu drugemu nego trasantu, da ni dobil pokritja. Dalje spadajo med zgolj osebne prigovore prigovor kompezacije (ne vedno), prigovor, da je toženec menico tožitelju že plačal, da mu je tožitelj podaljšal plačilni rok, da je njegova tožba zoper istega toženca že pravnomočno zavrnjena i. t. d. Sem spada tudi prigovor, da je menična terjatev zastarela ravno za tega upnika zoper ravno tega meničnega dolžnika, toraj prigovor „iz meničnega prava samega“.

Prigovor zoper menični zahtevki se ne da izvajati iz pravnega razmerja med meničnim zavezancem in katerim izmed prednikov meničnega upnika.⁴⁵ Dočim obdrži po občem državljskem pravu cessus prigovore zoper cedenta več ali manj tudi zoper cesijonarja, gre pri meničnih prigovorih vedno za to, ali ima dotični prigovor prednik sam in neodvisno od drugih meničnih zavezancev; če ga nima on sam tudi zoper ravno tistega meničnega upravičenca, ki uveljavlja menično

⁴⁵ Navidezna izjema exceptio doli, gl. nižje.

terjatev zoper njega, ga ne more uporabiti. Vsak menični zavezanec n. pr. lahko oporeka konkretnemu tožitelju, da ni materialno legitimovan, ne more pa poštenemu meničnemu nasledniku tega tožitelja oporekati, da njegov prednik ni bil materialno legitimovan; če bi indosant B lahko prigovarjal kompenzacijo, je ne more prigovarjati indosant A, ali indosant C, ako je nima tudi sam.

Od posameznih prigovorov naj se omenijo sledeči:

1. **Prigovor plačila.** Ako je menico plačal akceptant, trasat, domicilij, izdatelj lastne menice, je vsaka menična zaveza prestala, prosti so vsi garantje, vsak lahko prigovarja plačilo; regresa ni, ker nima podlage: da se menica ni plačala, še manj seveda je mogoč regres za varnost.

Če plača trasant ali indosant, prigovarjajo plačilo lahko on sam in njegovi nasledniki, saj ravno zato je plačal, da so prosti tudi ti, da izgube regres zoper njega. Ko bi nasledniki ne imeli prigovora, da se je menica plačala, bi bil prednik izpostavljen njihovemu regresu in bi toraj niti sam s plačilom ne bil oproščen. Plačilo prednika oprosti naslednike, v dvomu pa ne plačnikovih prednikov; redno treba domnevati, da si hoče plačnik obdržati regres zoper svoje prednike in zoper glavnega meničnega zavezanca. Mogoče pa je, da plača trasant tudi za akceptanta, ki mu ni dal pokritja, tako da bi se ta lahko uspešno uprl trasantovi menični tožbi, mogoče je tudi, da hoče plačnik oprostiti sploh vse svoje prednike; če plača s tem namenom, ima vsak zavezanec prigovor plačila.

2. **Exceptio doli.** O zvičajnosti govorimo ne samo tam, kjer kdo nasprotno stranko naravnost namerno zapelje v zmoto ali zlorabi njeno zmoto, nego tudi tam, kjer upnik svojo pravico zlorablja zoper zvestobo in poštenje v škodo drugemu. Zoper tako zlorabo se dolжник brani s prigovorom zvičajnosti (*exceptio doli generalis*, primeri § 1295. odst. 2., o. d. z.).⁴⁶ Z besedo „zlorablja“ je rečeno, da mora upravičenec vedeti, da z uveljavljanjem svoje pravice greši zoper načelo poštenja v prometu, o zlorabi se toraj redno ne more govoriti tam, kjer bi bil upravičenec s primerno pažnjo sicer mogel spoznati, da z uveljavljanjem svoje pravice krši načelo poštenja,

⁴⁶ Več o splošnem pojmu tega prigovora tu ni mogoče govoriti.

pa tega bodisi tudi iz nemarnosti ni vedel. Tu ne sme motiti čl. 74. m. r., kjer je rečeno, da mora menico pravemu upravičencu izročiti tudi imetnik, ki je sicer formalno legitimovan po čl. 36. m. r., pa je menico pridobil v zli veri ali je zakrivil pri pridobitvi veliko nemarnost. Zakon tu sicer stavlja v nasprotje zlo vero z veliko nemarnostjo, vendar pa pripisuje veliki nemarnosti iste posledice kakor zli veri sami. Ali ta primer se tiče samo pridobitve menice od osebe, ki ni upravičena razpolagati z njo, ne spada pa sem primer, da je kdo, ne meneč se zato, ali bi prednik sam mogel uspešno tožiti meničnega dolžnika, menico pridobil od prednika, ki sicer sam vsled prigovora, katerega ima zoper njega menični dolžnik, ne more uveljaviti menične terjatve, ki pa je upravičen razpolagati z menico. Na polju meničnega prava ni mogoče splošno trditi, da sama velika nemarnost pridobiteljeva glede prigovorov daje dolžniku pravico uveljavljati prigovore, ki jih je imel zoper prednika, tudi zoper naslednika, bodisi tudi kot prigovor zvijačnosti.⁴⁷ Samo tam more menični dolžnik vsakakor prigovarjati zvijačnost nasledniku, kjer je ta menico pridobil od prednika ne zato, da bi jo uveljavljal za svoj račun, nego le v svojem imenu, toraj kjer je menico pridobil na temelju fiducijarnega ali navideznega žira v ožjem smislu. Tu zahtuje, da je fiducijarni ali navidezni žiratar poznal prigovore, ki so bili mogoči zoper njegovega prednika ali bi jih bil samo

⁴⁷ S to trditvijo ni v nasprotju nauk, da mora menični dolžnik z opreznostjo, ki je v prometu z menicami navadna, ugotoviti istovetnost osebe, ki pride z menico v roki po plačilo, z osebo, ki je po menici upravičena zahtevati plačilo. Menica je namenjena cirkulaciji, ne more se prehod menice iz roke v roko oteževati s tem, da se pri pridobitvi menice zahteva vsa previdnost, ki jo predpisuje sicer obče državljansko pravo; možnost cirkulacije bi bila uničena, ko bi moral oni, ki hoče menico pridobiti, v vsakem primeru najprej preiskovati, ali bi mogel njegov prednik menice uveljaviti ali ne, ali bi jo mogel uveljaviti zoper vsakega meničnega dolžnika ali le zoper nekatere izmed njih. Drugače je pri plačilu, ki menici vzame lastnost cirkulacijske listine, kjer toraj ni treba onih olajšav, ki jih zahteva menična cirkulacija. Tega ne izpreminja niti dejstvo, da je meničnemu dolžniku v primeri z dolžnikom po občem civilnem pravu vsled legitimacijske funkcije indosamenta jako olajšano plačilo, kar se tiče osebe, ki ji sme veljavno plačati; tako daleč ravno legitimacijska funkcija indosamenta pri listinah na ukaz ne gre, kakor sega dejstvo imetja pri listinah na imetnika.

moral poznati.⁴⁸ Kjer pa ne gre za tak prehod meničnih pravic nego za prehod po popolnem indosamentu ali za popolni prenos menice na temelju slepega indosamenta, tam nemarnost tudi glede učinka relativnih prigovorov zoper prednika ne nadomestuje zle vere. Ako je toraj upnik meničnemu dolžniku (n. pr. remitent akceptantu, indosatar indosantu) obljubil, da zoper njega ne bo uveljavljal njegove zaveze, ker je recimo samo rabil njegov podpis zato, da je menico lažje diskontoval, (redno) ne bo mogel remitentovemu ali indosatarjevemu nasledniku prigovarjati, da mu je prednik obljubil pustiti ga pri miru, niti ne, ko bi mogel dokazati, da je temu nasledniku bilo znano, da njegov prednik ne bi mogel tožiti akceptanta (indosanta). Kdor je dal na menici podpis za uslugo, je dobro vedel, da ima prigovor samo zoper ono osebo, ki ji je uslugo izkazal, saj je bil namen s podpisom omogočiti cirkulacijo, preskrbeti remitentu (indosatarju) diskontacijo in valuto za menico. Kdor je tako menico tudi vedoma vzel, jo je vzel s prepričanjem, da bo oni, ki se je za uslugo zavezal, za uslugo tudi plačal.

Slično pri k o m p e n z a c i j i. Menični dolžnik jo more prigovarjati onemu meničnemu upniku, zoper kogar ima poračunljivo terjatev. Tudi v tem primeru pa menični dolžnik kompenzacije redno ne more prigovarjati meničnemu nasledniku tega upnika, niti ne, ko bi bil ta naslednik vedel že v trenutku, ko je menico pridobil, da je bil njegov prednik dolžnik meničnega zavezanca in da bi mu bil ta mogel prigovarjati pobotanje. Kdor menico podpiše, mora računati s tem, da bo prišla tudi v roke osebe, ki ji ne bo mogel prigovarjati pobotanja; z dejstvom samim, da je menični upnik uporabil svojo pravico indosiranja in da je naslednik vedoč za prigovor pobotanja menico pridobil, ni še nobeden od njih ravnal zvijačno. Isto velja za primer, da je izdatelj remitentu, ta indosatarju

⁴⁸ Prigovore same in ne samo prigovore zvijačnosti ima menični dolžnik zoper prokurnega indosatarja, zoper indosatarja, ki je pridobil menico z indosamentom po protestu in zoper onega, ki je menico pridobil brez indosamenta ali ne na temelju slepega indosamenta, toraj zlasti zoper cesionarja, dediča, volilojemnika, zahtevajočega upnika, ki se mu je menica preodkazala v poteg. Sicer pa nekteri tudi zoper fiducijarnega in navideznega indosatarja dajejo naravnost prigovore, ki jih ima menični dolžnik zoper indosanta; pravilno to mnenje pač ni, ker tudi fiducijarni in navidezni žiratar menico uveljalja kot formalno po nji legitimirani imetnik v svojem imenu.

menico dal na upanje, to je, da mu je kreditiral valuto. Zlasti se v vseh teh primerih ne bo dalo govoriti o tem, da je naslednik ravnal dolozno, če je sam za menico dal valuto svojemu predniku, ki bi mu bil menični zavezanec lahko prigo-varjal kompenzacijo ali da ni dobil pokritja ali valute ali da mu je neposredni naslednik obljubil, da ga ne bo tožil itd.

Za tu navedene primere podpisa — zlasti akcepta — za uslugo in za kompenzacijo se priznava splošno, da pridobitelj, ki je vedel za prigovor, s tem še ni izpostavljen prigovoru zvijačnosti. So pa drugi primeri, v katerih se trdi, da zadostuje za exceptio doli, če je pridobilec v trenutku pridobitve res vedel, — ne samo moral vedeti, če bi bil ravnal s potrebno opreznostjo —, da je menična terjatev obremenjena s prigovori zoper prednika, n. pr. prigovor, da je prednik menični podpis izsilil z grožnjo ali dal za dolg iz igre. Po tem mnenju bi v takih primerih imel menični dolžnik prigovor zvijačnosti zoper naslednika. Drugi trde, da ne zadostuje sama vednost, nego da je dan prigovor zvijačnosti samo takrat, kadar je naslednik menico pridobil zato, da bi meničnemu dolžniku na ta način obrezuspešil osebni prigovor, ki bi ga ta imel zoper prejšnjega imetnika. To mnenje zahteva torej naravnost koluzijo. Jasno je, da je to mnenje posebno v prilog prosti cirkulaciji menice, dočim je prvo bolj v skladu s pojmom zvijačnosti po načelih poštenja v prometu, zato pa žrtvuje dober del prometne funkcije menice in samostojnosti in medsobne neodvisnosti meničnih terjatev. Da se ogne ti nepriliki, si mora prvo mnenje zlasti pomagati z izrekom „mala fides superveniens non nocet“, nadalje z omejitvijo, da gre prigovor zvijačnosti zoper naslednika le, če je naslednik vedel, da je menični dolžnik imel osebni prigovor zoper njegovega neposrednega prednika; če je pridobitelj uverjen o poštenju neposrednega prednika, ne gre zoper njega prigovor zvijačnosti, dasi je vedel, da kdo izmed prednikovih prednikov ne bi bil mogel stvarno uveljavljati menice.

Posredujoče mnenje razlikuje: a) prigovore, ki zanikajo nasledniku pravico, ker je bila prednikova pravica že v času pridobitve menice vsled prigovora ob veljavo, bodisi da vsled prigovora ni niti nastala, bodisi da je sicer bila nastala, pa jo je prigovor spravil ob moč; b) prigovore, ki so samo ogražali prednikovo pravico zato, ker se je proti menični pravici

mogla uveljaviti nasprotna pravica, sposobna za samostojno zadostitev. Kjer je mogoč prigovor, ki zanika postanek ali obstanek menične pravice same, n. pr. plačilo, že izražena kompenzacija, sila, prevara, zvižanost, dejstvo, da je prednik pridobil menico z navideznim žirom, tam naj gre prigovor zvižanosti tudi zoper naslednika, ako mu je bil dotični prigovor zoper prednika znan ali ako bi ga bil s primerno opreznostjo moral domnevati. Vendar tudi to mnenje priznava izjemo pri akceptu za uslugo. Za prigovore druge vrste n. pr. prigovore iz valutnega ali pokritvenega razmerja pa naj ne bo zadosti, da jih je naslednik poznal, nego treba je, da jih je hotel s tem, da menico pridobi, obrezuspešiti (koluzija), recimo, da je vedel, da je prednik — trasant —, ki bi mu mogel akceptant prigovarjati, da še ni dal pokritja, tik pred konkurzom, tako da akceptant, ki bi plačal menico, ne bi mogel več dobiti pokritja.

Od tega posredujočega mnenja treba drugi del (b) priznati kot pravilen. Glede prvega je gotovo, da ni pravilen, kolikor stavlja nemarnost v isto vrsto z vednostjo, razun tam, kjer gre za prenos s fiducijarnim ali navideznim žirom. Treba pa iti še dalje in trditi, da tudi v onih primerih, kjer bi menični dolžnik z uspehom uveljavljal prigovor, da menična pravica za prednika vsled dejstva, na katerem temelji prigovor, sploh ni nastala ali je prestala, vednost sama ne pomeni vedno namena, obogatiti sebe ali prednika z dolžnikovo škodo. Mogoči so tudi primeri, da takega namena kljub vednosti ni; kjer ni dokazano, da gre za tak namen — dokazno breme zadene z ozirom na legitimacijsko moč indosamenta dolžnika — tam prigovor zvižanosti ne velja: vednost še ne pomeni vedno koluzije, koluzija se pa tudi ne domneva. Stvar toraj treba presoditi od primera do primera, pri tem bo, kakor že omenjeno, važno, dasi ne vedno odločilno, ali je naslednik dal predniku valuto; če jo je dal, bo redno treba domnevati, da si ni bil v svesti, da je meničnemu zahtevku mogoče prigovarjati kaj takega, kar bi ga obrezuspešilo.

Tu zastopano načelo o dopustnosti prigovora zvižanosti odseva tudi iz naredbe justičnega ministrstva z dne 6. oktobra 1853, drž. zak. št. 200; prigovor, da je menici v času, ko je prišla menična izjava na menico, manjkalo izdateljevega podpisa ali druge bistvene sestavine, in da se je menica šele pozneje izpolnila, ne velja nikoli zoper tretjega poštenega imet-

nika, zoper one pa, ki so bili pri naknadni izpolnitvi udeleženi, le tedaj, če se dokaže, da se je neizpolnjena listina protipravno uporabila, bodisi, da jo je izpolnila neupravičena oseba, bodisi da se je izpolnila zoper dogovor.

Judikatura bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča ni bila dosledna, poleg razsodb, ki jim zadostuje vednost prigovorov zoper prednika, so izšle tudi razsodbe, kjer se zahteva koluzija, vendar tvorijo te vrste razsodbe manjšino.

Po ogrsko-hrvaškem (§ 92.) in po bosanskem meničnem zakonu (čl. 82.) ni bistvenih razlik. Vendar določa § 94. hrv. izrecno, da je pobotanje mogoče prigovarjati le, če ima dolжник zoper vsakokratnega tožitelja istinito in dospelo menično ali s pravnomočno sodbo ali sodno poravnavo ugotovljeno denarno terjatev. Srbski zakon o prigovorih zoper menične zahtevke izrecno ne govori; ker se pa tudi po srbskem meničnem nauku priznava meničnim upnikom samostalnost njihovih pravic zoper menične dolžnike, veljajo gori navedena načela tudi po srbskem meničnem pravu, zlasti se tudi zastopa mnenje, da je prigovor zvijačnosti mogoč le, kjer gre naravnost za koluzijo med prednikom in naslednikom.

Enotni menični zakon določa v čl. 16., da menični dolжник „ne more rabiti prigovorov, ki temelje na njegovih neposrednih odnošajih z izdateljem ali prejšnjim imetnikom, razun ako se je menica prenesla na podstavi zvijačnega sporazuma.“ V čl. 18. pa je še posebej izraženo, da menični zavezanci zoper upnika, ki je menico pridobil z indosamentom za zastavo, ne morejo uporabljati prigovorov, ki bi temeljili na njihovih neposrednih odnošajih z indosantom, razun če je indosamentu podstava zvijačen sporazum. S tem negativnim besedilom, ki ne določa, kateri prigovori so mogoči, ampak kateri niso dovoljeni, je enotni menični zakon vendar pojasnil marsikaj, kar je po ponesrečenem besedilu čl. 82. m. r. postalo sporno. Predvsem se je čl. 16. enot. men. zakona ognil neskladnosti, kakor da bi se prigovori „iz meničnega prava samega“ mogli izvajati ex iure tertii. S tem, da je opustil pozitivno delitev čl. 82. m. r., je izrazil, da more dolжник vsak prigovor, pa naj bo absoluten ali relativen, uveljavljati le, če pristojna (tudi) njemu samemu. Nadalje se je enotni menični zakon odločno postavil na stališče, da prigovorov iz neposrednih odnošajev med dolžnikom in izdateljem ali prednikom dolжник ne

more uveljavljati že v primeru, da je upnik vedel za nje ali da bi bil moral vedeti za nje; treba je koluzije. Kdaj je moči govoriti o koluziji, pa presoja sodišče po posameznem primeru.

Ni pa s tem, da čl. 16. zahteva koluzijo, rečeno, da bi to načelo veljalo tudi v primerih takozvanega izrednega nasledstva (anomalna sukcesija — Staub-Stranz —: prenos s fiducijarnim ali navideznim indosamentom, z indosamentom po protestu, prenos in prehod po občem državljskem pravu, prenos s preodkazom v izvršbi). Glede teh vrst prenosa in prehoda veljajo gori razvita načela, čl. 16. enot. m. z. ima v mislih samo normalni prenos meničnih pravic.

Ne sme se nadalje iz besedila čl. 16. sklepati, da bi mogel menični dolžnik uporabljati exceptio doli zoper takega upnika, ki je menico sam pridobil pošteno, ako jo je kateri njegovih prednikov pridobil na temelju zvijačnega sporazuma. Samo ako je menico oni, ki jo uveljavlja, sam pridobil na temelju zvijačnega sporazuma, gre zoper njega prigovor. Ta prigovor pa gre zoper njega — in to velja tudi po našem pravu — celo tedaj, če je menico dobil z indosamentom ali celo v regresu nazaj, tudi tedaj, če je kot regresat sam moral plačati menico: posledica, ki je naravna, če se zastopa stališče, da je za prigovor zvijačnosti treba koluzije, ki bi pa bila absurdna s stališča, da gre prigovor zvijačnosti vedno že zoper onega, ki je menico pridobil vedoč, da je imel dolžnik zoper ktereга prejšnjih njegovih prednikov prigovor in še bolj seveda s stališča, da zadostuje že sama velika nemarnost pri pridobitvi.

Nejasno je po besedilu čl. 16. in 18. enot. m. z., ali obdrži dolžnik v primeru, da gre za zvijačen sporazum, zoper naslednika prejšnje prigovore ali mu gre prigovor zvijačnosti. Reči bi se moglo, da jih obdrži, praktične razlike pa ne bo, ako bi se zaradi načela, da so menične pravice posameznih meničnih upravičencev med seboj neodvisne, reklo, da gre za prigovor zvijačnosti.

Čl. 17. e. m. z. slednjič izraža, da gredo zoper prokurnega indosatarja samo prigovori, ki bi šli zoper indosanta. O tem tudi pri nas ni dvoma. To načelo pa kljub pomenu, ki gre fiducijarnemu in navideznemu žiru, ni izključno uporabljivo pri prenosu te vrste; menični dolžnik gre lahko po zunanjem videzu popolnega indosamenta in uporablja zoper takega upravičenca pri-

govore, ki jih ima iz pravnih odnošajev napram njemu samemu, lahko pa tudi prigovore, ki jih ima iz pravnih odnošajev napram indosantu (exceptio doli). Kdor si izbere zastopnika, ki naj nastopa za njegov račun v svojem imenu, se ne more pritoževati, če nasprotnik to iz menice nerazvidno vlogo prizna, ne more pa zahtevati, da jo mora priznati.

III. Posamezne pravice.

§ 50.

1. Pravica menico indosirati.

Menico sme prvi indosirati remitent, za njim oseba, ki je v neposredno predidočem indosamentu označena kot indosatar. Po slepem indosamentu sme menico indosirati vsak (dobroverni) imetnik, ki jo je pridobil na temelju slepega indosamenta, in sicer jo sme indosirati z izpolnjenim ali zopet s slepim indosamentom (čl. 9., 10., 13., 36., 98., št. 2, 5 m. r.). Indosatar ima pa tudi pravico izpolniti prejšen slep indosament (čl. 13. m. r., § 29.).

O pomenu privezne klavzule glej §§ 23., 29., o prokurnem indosamentu § 31., o „sodnem indosamentu“ § 33. Kdor menice ni pridobil z indosamentom, je ne more indosirati, izjema velja le za dediča⁴⁹ ali sicer za naslednika, kjer gre za successio per universitaten. Indosament je mogoč, čim ima remitent menico v roki; časovno bi moral biti po smislu omejen z dospelkom menice. Pravzaprav se namreč zavežejo akceptant, izdatelj in indosantje samo, da se bo menica plačala, ko dospe. Dosledno bi toraj bilo smatrati, da so njihove dolžnosti z dnem dospelka ustanovljene zlasti tudi glede osebe upnika, to je one osebe, ki je ta dan po menici legitimovana in upravičena terjati; tako bi morale ostati tudi po dospelku; kdor pozneje pridobi pravice iz menice, bi jih smel pridobiti le tako, kakor jih je imel (zadnji) upnik v času dospelka, indosament bi potemtakem po dospelku ne dal več samostojnih pravic in ne nalagal dolžnosti, ki jih o dospelku ni bilo. Ali menični red ne polaga odločilnega povdarka na trenutek dospelka, nego, kakor se je že omenilo, na dejstvo,

⁴⁹ Volilobjemniku, ki mu je zapustnik volil menico, bi moral dedič menico indosirati (§ 664. o. d. z., primeri § 685. o. d. z.).

ali se je napravil ali opustil — pravočasen — protest. Kar se imenuje indosament po dospelku, je prav rečeno indosament po preteku zadnjega dne za protest radi plačila, ako se ni že prej napravil protest, indosament po dospelku toda pred protestom oziroma pred potekom protestnega roka je navaden indosament. Po bosanskem, hrvaškem in srbskem pravu ni razlike, posebno jasno izraža isto misel čl. 19. enotn. m. z. Zakon pa ni le pomaknil roka za indosament do navedenega trenutka, nego dovoljuje tudi po tem trenutku prenos menice z indosamentom, samo učinek takega indosamenta je drugačen, nego je učinek indosamenta pred omenjenim trenutkom, glej §§ 30., 39., 40.

Plačnik za čast menice ne dobi z indosamentom, mogel bi jo torej indosirati le, če je bil indosatar, seveda bi pa bil njegov indosament indosament po protestu. Enotni menični zakon (čl. 62.) pa plačniku za čast sploh jemlje pravico indosirati menico.

§ 51.

2. Pravica zahtevati akcept.

Pravico zahtevati akcept daje zakon izrecno (čl. 18. meničnega reda). Dogovor, da se akcept ne bo zahteval, ali ne zahteval pred potekom ali po poteku določenega roka in druge dogovorne omejitve nimajo menične moči, niti če so zapisane na menici; imetnik menice sme kljub temu zahtevati sprejem in dati napraviti protest, če ga ne dobi. Ali med strankama, ki sta sklenili ta dogovor, je dogovor veljaven, dolžnik, ki ga je sklenil, ima v regresu radi varnosti vsled odrečenega akcepta osebni prigovor.

Akcept se po meničnem redu mora zahtevati v dveh primerih: a) po čl. 19. treba menico povpoglednico tekom roka, ki je predpisan od trasanta ali indosanta, če takih rokov ni, tekom 2 let od izdaje predložiti v sprejem, sicer se izgubi menični zahtevek zoper trasanta in indosante, oziroma zoper onega indosanta, ki je postavil svoj rok. Če se ne dobi akcept ali če trasat noče datirati akcepta, treba pred pretekom prezentacijske dobe s protestom dati ugotoviti, da se je menica pravočasno predložila v sprejem, protestni dan velja za prezentacijski dan zoper trasanta in indosante. Če se ne napravi

ali zamudi protest, se zoper akceptanta, ki ni datiral, dospeltek menice računi od zadnjega dne prezentacijske dobe, zoper trasanta in indosante pa je izgubljen menični zahtevak (čl. 20. meničnega reda).

b) ako je menica domicilovana, sme v menici predpisati prezentacijo v sprejem trasant, ne pa tudi indosant, ki nima posla s pokritjem za menico; ratio legis je: trasant ima interes, da trasat obvesti domicilijata ali postavi domicilijata ali vsaj zve, da naj plača ne na svojem stanovanlišču nego v drugem kraju, ravno na domicilu. Če se domicilovana menica, ki je v nji predpisano, da se mora predložiti v sprejem, ne predloži ali ne v roku, ki ga je morda postavil trasant, je izgubljen regres zoper trasanta in indosante. Protesta pa treba tudi, ako trasat zapiše domicilijata, pa ne sprejme menice, in ravno tako, če je trasant sam zapisal domicilijata pa ob enem predpisal prezentacijo v sprejem, trasat pa menice ne sprejme; ni pa treba protesta, če trasat domicilovano menico brez domicilijata, na kateri je trasant predpisal, da se predloži v sprejem, sicer sprejme, pa ne imenuje domicilijata; tu se domneva, da bo sam plačal na domicilu (čl. 24. m. r.).

Dogovor, da se menica mora predložiti v sprejem, je med strankama veljaven; če se ga upravičenec ne drži, ima zavezanec osebni prigovor, menične veljave — za naslednike — tak dogovor nima, vendar menici ne vzame veljavnosti, niti če je zapisan na menici sami.

Sprejem se sme zahtevati takoj, le za tržne menice veljajo že omenjene izjeme; trasatu ni treba dati niti časa za premišljanje (p r o m p t n i a k c e p t). Zahteva se sprejem lahko do dne dospelka; ali tudi še ta dan ali celo do protesta, je sporno; po zmislu ne, ker je z dnem dospelka pravica zahtevati sprejem prešla v dalekosežnejo pravico zahtevati plačilo. Trasat pa sme dati akcept tudi po dospelku, samo ne, če je menica prejudicirana ali če je že pretekla triletna doba meničnega zastaranja: akcept po dospelku ima smisel kot menični akcept samo, dokler je trasant še zavezan kot jamec. (Dvomljivo.)

Časovno omejen je sprejem pri menicah povpoglednicah; če je rok za prezentacijo v sprejem zamujen, je menica prejudicirana, trasant prost, sprejem nima več smisla. Trasat, ki bi menico sprejel po preteku roka za prezentacijo, ravnotako

ni menično zavezan, kakor ni trasat, ki bi sprejel zastarano menico ali menico, ki je prejudicirana, ker se je opustil ali zamudil protest zaradi plačila. Vprašanje, ali je s svojim sprejemom sploh zavezan, se presoja po splošnem civilnem pravu, pravice zahtevati pokritje, kakor jo ima sicer akceptant, ki je plačal menico, samoposebi nima.

Pomniti pa treba, da je upravičen zahtevati sprejem ne samo remitent in legitimovani indosatar, nego po zakonu vsak imetnik, akceptant pa se ne zaveže takemu detentorju, nego remitentu, oziroma po čl. 36. m. r. legitimovanemu indosatarju.

H r v a š k i men. zak. (§ 17.) določa naravnost, da se more menica predložiti v sprejem samo do dospelka.

Tudi po s r b s k e m trgovinskem zakonu sme imetelj menice takoj prezentirati jo za sprejem, ali trasat ima po zakonu (§ 95.) rok, da se izjavi, ali sprejme ali ne; izjaviti pa se mora tekom 24 ur, odkar se mu je menica predložila. Če menice tekom 24 ur „ne vrne“, sprejete ali nesprejete, je legitimovanemu imetniku odgovoren za škodo, ki bi vsled tega nastala; tožba za odškodnino ni menična tožba. Dasi zakon o tem ne govori, priznava veda, da sme trasant s posebnim dogovorom izključiti predložitev menice za sprejem ali pa tudi predpisati predložitev v sprejem bodisi z določenim rokom bodisi brez njega. Izključitev in predpis predložitve veljata po doktrini tudi za naslednike, če sta poočiteni v menici sami. Stvar je, ker zakon o nji ne govori, vsekakor dvomljiva, kar se tiče učinkovitosti takih klavzul za naslednike, zlasti ker srbski zakon nima določbe, ki bi ustrezala našemu čl. 24. m. r. Vendar je ta nauk dobil popolno sankcijo v enotnem meničnem zakonu.

Enotni menični zakon (čl. 20.) določa izrecno, da sme vsakdo, ki ima menico v rokah, predložiti jo trasatu na njega stanovališču v sprejem do dneva dospelka. S tem sta rešeni dve vprašanji, ki sta bili pri nas sporni, namreč, ali treba domicilovano menico trasatu v sprejem predložiti na domicilu ali na stanovališču — tudi pri nas po pravilnem mnenju na stanovališču — in ali se sme sprejem zahtevati še na dan dospelka in tekom protestnega roka pred protestom za plačilo samim. Promptnega akcepta enotni menični zakon ne pozna. Trasat sme zahtevati, da se mu menica dan po prvi predložitvi predloži še enkrat za sprejem, vendar ne more za-

htelevati, da mu imetnik v akcept predloženo menico pri prvi predložitvi pusti v rokah. Ob enem pa določa enotni menični zakon, da se morejo prizadete osebe samo takrat sklicevati na dejstvo, da prezentant menice ni hotel drugi dan še enkrat predložiti v sprejem, če se potrdi v protestu, da je trasat zahteval ponovno predložitev. Praktično bo stvar taka, da bo prezentant imel dve alternativni. Kjer prezentacija za sprejem ni obvezna, da se ohranijo menične pravice, bo lahko odrekel ponovno prezentacijo brez posledic, ker tega zakon gotovo nima v mislih, da bi mogel trasat dati napraviti protest zato, da se ugotovi njegova zahteva po ponovni predložitvi; saj trasat ne more imeti škode od tega, da je sprejem odbil, ker prezentant brez protesta zaradi odbitega sprejema nima regresa. Kjer je prezentacija za sprejem potrebna, bo moral prezentant dati napraviti protest zaradi odbitega sprejema, ravnotako tam, kjer hoče prezentant zaradi odbitega sprejema nastopiti pot regresa. Tu bo pa trasat imel priliko, da da v protestu posvedočiti, da je zahteval rok za premislek in da ga ni dobil. Pomen bo to imelo pač samo v tem primeru, da se tak protest napravi isti dan, ko se je menica prvič predložila v sprejem; če se protest dela šele drugi dan ali še kasneje, je imel trasat itak čas premisliti si stvar in dati ali odreči sprejem, ko se mu menica predloži pri protestu. Samo stroški protesta bodo zadeli prezentanta, če je on odrekel rok za premislek, če se je dejstvo, da je tak rok odrekel, posvedočilo v protestu in če je pozvanec pri protestu menico sprejel.

Še važnejše nego ta izpremema pri nas veljavnega meničnega prava so izpremembe, da sme izdatelj v vsaki menici z določenim rokom ali brez roka predpisati, da se menica mora predložiti v sprejem. Rok je lahko določen s končnim dnem ali tudi z začetnim, tako da se menica pred njim ne sme predložiti v sprejem; zapreke tudi ni, da se določi začetni in končni dan, torej rok v ožjem smislu (čl. 21. enotn. m. z.). Trasant pa sme v menici tudi prepovedati predložitev v sprejem, razun če je menica domicilovana ali povpoglednica.⁵⁰ Če tra-

⁵⁰ Gospodarska svrha take menice je, da trgovec izkoristi svoje odprte knjižne terjatve napram odjemalcem, ki se sicer ne branijo plačati menico, pač pa sprejeti jo in s tem prevzeti strogo menično zavezo. V časih, kadar bolj kupec išče blago, nego blago kupca in kadar se malo trži na upanje, nesprejemljiva trata ni baš potrebna.

sant ni sploh prepovedal predložitve v sprejem, sme tudi vsak indosant določiti — z rokom ali brez njega, ne pa z začetnim dnevom — da se menica mora predložiti v sprejem (čl. 21. enotn. men. zak.). Ako se menica, ki jo je trebalo predložiti v sprejem, ker je trasant to predpisal, ni (pravočasno) predložila v sprejem, izgubi upravičenec regres zaradi sprejema in zaradi plačila, razun ko bi se iz menice videlo, da je hotel trasant odkloniti samo odgovornost za sprejem (čl. 52. enotn. m. z.). Tu toraj izgubi imetnik ves regres, seveda pa sme ob času dospelka iskati plačilo pri trasatu; ta bo redno plačal pač le, če že ima pokritje in če ga trasant ni obvestil, da naj ne plača več. Ako je indosant določil rok, v katerem naj se menica predloži, pa se v tem roku ni predložila v sprejem, more to dejstvo uveljavljati samo dotični indosant, zoper druge prednike ostane regres nedotaknjen (čl. 52. enotn. m. z.).

Če imetnik kljub izdateljevi prepovedi menico predloži v sprejem, ali če jo predloži pred rokom, ki je določen za predložitev v sprejem, upravičenec nima regresa, ako se mu sprejem odbije, v drugem primeru pa sme menico zopet predložiti, ko pride rok.

Če naj se menica plača določen rok po vpogledu, ali če jo treba predložiti v sprejem tekom določenega roka, mora, kakor za prvi primer že rečeno, sprejem biti datiran, vendar pa sme imetnik zahtevati, da se na menici označi dan predložitve, to zaradi tega, ker si sme, kakor omenjeno, pozvanec pridržati rok za premislek. Ako ni povedan noben dan, mora dati imetnik to pravočasno ugotoviti s protestom, sicer je izgubljen regres, čl. 24. enotn. m. z.

§ 52.

3. Pravica zahtevati varnost (regres za varnost).

a) Ker se menica ni sprejela.

Če trasat menice ne sprejme ali ne sprejme tako, kakor je zapisana, nego le za delno vsoto ali sicer z omejitvijo, nastane dvom, ali se bo plačala, kakor je zapisana. Zato sme v takem primeru remitent in vsak indosatar zahtevati od izdatelja, indosantov — pred protestom radi sprejema — in nji-

hovih avalistov varnost, da se bode ob dospelku cela menična vsota (ali nesprejeti del) plačala po vsebini menice in takrat povrnili stroški, ki so nastali zato, ker sprejema ni bilo ali ni bil popoln (protestni stroški).

Varnost se more zahtevati le, če je s protestom posvedočeno, da se je sprejem pravilno zahteval in da ga ni bilo dobiti ali ne tako, kakor je menica zapisana. Da je dal protest napraviti kdo, ki sme sam zahtevati varnost, tega zakon ne zahteva; kakor sme sprejem z menico v roki zahtevati tudi nelegitimovan imetnik, tako sme dati tudi napraviti protest radi sprejema, varnost pa more zahtevati samo s protestom legitimovan (bivši) imetnik menice. Remitentu in indosatarjem, ki so imenovani v prepisu menice, napisanem v protestu, kakor tudi indosatarju, v čegar imenu se je napravil protest, zadostuje za legitimacijo, da so v posesti protesta zaradi sprejema; poznejši indosatar pa, čegar imena ni v prepisu menice, napisanem v protestu, in v čegar imenu se ni napravil protest, mora imeti za regres zaradi varnosti ne samo protest, nego tudi menico samo. Dejstvo, da se je odbil sprejem ali dal samo modificovan sprejem, in dejstvo, da se je radi tega napravil protest, namreč pravno ne ovira nadaljne cirkulacije menice; mogoče je celo, da indosatar, ki je dal napraviti protest radi sprejema, menico, iz ktere redno niti ni videti, da se je sprejem odbil, indosira naprej, sam pa obdrži protest in zahteva varnost. Pomniti pa treba pri tem, da protest radi sprejema redno ni potreben, da se ohrani zahtevek do plačila, in zlasti, da za ta protest redno ni predpisan noben rok, mogoča je toraj tudi opetovana prezentacija za sprejem, mogoč je celo, če sprejem poskusi več indosatarjev, opetovan protest radi sprejema. Nemogoče je le po dospelku protestirati zaradi sprejema. Notifikovati protesta radi sprejema pa protestant ali menični upravičenec ni dolžan v nobenem primeru. Če je na menici naslov za silo, glaseč se na plačilni kraj, treba, predno se sme zahtevati varnost, radi sprejema protestirano menico predložiti naslovljencu v sprejem, in če ta ne sprejme, napraviti tudi pri njem (kontra-) protest. Če prezentant to opusti, nima regresa za varnost; sprejema za čast od osebe, ki ni na menici označena kot naslov za silo, mu pa ni treba pripustiti.

Varščino dati je dolžan, kdor je po prepisu menice v protestu zavezan kot prednik — in njegov avalist —, ne toraj indosant, ki je indosiral brez zaveze (čl. 25., odst. 1., 26., odst. 2.). Zavezani so vsi solidarno, regresant prime lahko vse skupaj ali nekatere ali posameznika, vezan tudi ni na vrsto indosamentov.

Kakšne vrste varščino treba dati, tega zakon ne določa; način varščine in kraj, kjer naj se hrani, je prepuščen dogovoru strank, mogoči so tudi poroki. Če se stranki ne zedinita, treba varščino v gotovini položiti pri sodišču, to toraj regresant lahko vedno tudi zahteva. Tudi brez posebnega dogovora ima menični upnik na stvari, ki se da za varščino, zastavno pravico (čl. 25., odst. 2., 3., m. r.). Dati treba varščino le, če se izroči protest zaradi sprejema (čl. 25., odst. 1. m. r.). Prednik, ki je dal varščino in dobil protest, sme od svojega prednika — do trasanta — zahtevati zopet varščino za menično vsoto in stroške, tako da nazadnje vse pade na trasanta. Varščina ne jamči samo onemu, ki jo je zahteval z regresom, nego tudi vsem onim naslednikom prednika, ki jo je dal, kateri bi od njega tudi zahtevali varščino (čl. 27. m. r.), noben regresat ni zavezan dati dveh varščin. Če je toraj poznejši indosatar še enkrat zamen poskusil dobiti akcept in je tudi dal napraviti protest radi sprejema, sme sicer tudi on zahtevati varnost,⁵¹ ali ne od takega regresata, ki je že dal varnost radi odbitega (modifikovanega) sprejema. Ta regresat bi mu mogel prigovarjati, da je že dal vmesniku, meničnemu upravičencu, ki stoji med regresantom in regresatom, varnost. Nasledniki prvotnega regredijenta smejo nadaljno varnost zahtevati le, če imajo upravičene prigovore zoper vrsto ali veličino že dane varnosti (recimo A je zahteval varščino, B je dal C-ja za poroka; ta je zavezan samo A-ju, če zahteva A-jev naslednik D varnost, jo bo moral B še enkrat dati, razun ako C prevzame poroštvo tudi napram D-ju). Pa tudi noben upravičenec ne more zahtevati dvojne varščine; ko bi jo zahteval od osebe, ki je naslednik onega meničnega zavezanca, kateri je

⁵¹ To pa le, če mu v trenutku, ko je menico pridobil, ni bilo znano, da je menica že protestirana zaradi sprejema; če je tako menico pridobil, se je s tem odrekal ne sicer nadaljnim poskusom sprejema, niti ne protestu, ali protestni stroški zadenejo njega in regresa za varnost nima.

že dal temu regredijentu varnost, bi mu mogel regresat prigovarjati, da že ima varnost od prednika; ko bi upravičenec dobil varnost od osebe, ki je prednik osebe, ktera je temu upravičencu že dala varnost, sme prvi regresat zahtevati, da se mu varnost vrne. Prednik tega regresata se ne more braniti s tem, da regredijent že ima varnost od naslednika, ker bi ta naslednik sam lahko zahteval od njega varščino. Pomniti pa treba, da ni regredijentova stvar dokazati, da je sam dal varščino (čl. 26., odst. 3. m. r.).

Varščino treba vrniti (porok postane prost), če se menica: a) naknadno sprejme, kakor je zapisana; b) če se zoper meničnega regresnega zavezanca, ki je varnost dal, tekom enega leta po dospelku menice ne vloži tožba za plačilo menice; c) če se je menica plačala; d) če je njena menična moč sicer ugasnila (čl. 28. m. r.).

K a). Kdo da pozneje (čist) sprejem, ali trasat ali pozvan ali nepozvan intervenijent, je vseeno, samo da se trasatov akcept mora sprejeti, dočim je dvomljivo, ali se mora sprejeti akcept meničnega naslovljenca. Reči bi se morda moglo, da je menični upravičenec storil svojo dolžnost, če je po protestu radi sprejema zoper trasata vprašal za sprejem menične naslovljence, ali zakon izrecno daje samo pravico, odkloniti nepozvanega intervenijenta in določa v členu 28. men. r. čisto splošno, da naknadni čisti sprejem oprosti varnost zaveze. Iz zakona toraj ne sledi, da bi bil akcept za čast nedopusten, če se da potem, ko se je zahteval regres za varnost; razun pogoja, da ni dan redni akcept, zakon ne stavi častnemu akceptu meničnega naslovljenca nobene zapreke. Praktični pomen takega akcepta pa je jako velik, ker oprosti varnost; vprašanje toraj treba potrditi.

K b). Enoletni rok ni rok zastaranja, nego prekluziven rok. Teče pa lahko sočasno z rokom zastaranja; če zastari menični zahtevak sam prej, nego je potekel enoletni prekluzivni rok, je varščina prosta po d). Prekluzivni rok se prekine samo s tožbo, ni pa treba, da je tožba vročena; izvensodno priznanje zaveze roka ne prekine (razlika od čl. 80. men. r. in § 1497. o. d. z.).

K c) in d). Če je menična terjatev ugasnila sploh, ali vsaj za onega prednika, ki je dal varnost, n. pr. vsled zastaranja,

prejudiciranja, plačila, se mora varnost „vrniti“. Vendar treba ločiti primer, v katerem je menična terjatev sploh ugasnila sicer za enega od naslednikov, ki mu varnost jamči, ne pa za drugega; tu sicer ne jamči več prvemu, lahko pa še jamči drugemu, tako da je ni treba vrniti, ampak je samo prosta napram prvemu.

§ 53.

b) Ker je postal sprejemnik ali izdatelj lastne menice nezanesljiv za plačilo.

Že z odreko sprejema postane plačilo menice tako negotovo, da dovoljuje zakon regres za varnost; še bolj dvomljivo je, ali se bo menica res plačala, če akceptant (izdatelj lastne menice) postane nezanesljiv za plačilo. Za ta primer daje zakon imetniku menice pravico zahtevati od akceptanta (tudi od častnega akceptanta) oziroma izdatelja lastne menice varnost za plačilo, in če je ti ne dajo, regres za varnost od garantov (čl. 29., 98., št. 4 m. r.).

Zakon postavlja taksativno štiri primere, v katerih velja akceptant (izdatelj lastne menice) za nezanesljivega za plačilo.

a) Da se je otvoril konkurz nad imovino akceptanta (izdatelja lastne menice), predlog na otvoritev konkurza bi za ta primer ne zadostoval.

b) Da je akceptant (izdatelj lastne menice) ustavil plačila. Kdaj so plačila ustavljena, je quaestio facti. Po konkurznem redu (§ 68.) je pogoj za otvoritev konkurza, da dolжник ne more več plačevati dolgov — prehodni zastoj plačevanja še ni nezmožnost plačevanja —, ni pa treba in tudi ne zadostuje, da je pasiven, prezadolžen; prezadolžitev je zadosten vzrok za otvoritev konkurza le pri zapuščinah in pravnih osebah, izvzemši one, kjer zakon določa drugače. Konkurni red pa ob enem postavlja domnevo, da ne more plačevati, kdor je plačila ustavil. Pri nas bo toraj primer b) redno prešel v primer a). Za domnevo, da so plačila ustavljena, po judikaturi ne zadostuje, da se je zoper glavnega zavezanca menica že protestirala, ne potrdilo občine, da je akceptant izginil in zapustil tožbe, v katerih je on toženec, tudi ne, da je zoper njega v teku več izvršb.

Ta dva primera ni treba, da bi bila nastopila po izdaji menice, zadosti je, da imetnik menice zanja ni vedel, ko je menico pridobil.

c) Če je ostala po izdaji menice izvršba zoper imovino akceptanta (izdatelja lastne menice) brezvspešna; ne zado-
stuje pa, da je zoper akceptanta (izdatelja lastne menice) v
teku tudi več izvršb, dokler ni dokazano, da je vsaj ena ostala
brez uspeha. Tudi v tem primeru pa more varščino zahte-
vati le oni, ki za nezanesljivost takrat še ni vedel, ko je me-
nico pridobil.

d) Če se je po izdaji menice radi izpolnitve kake plačilne
zaveze ukrenilo, da se zoper akceptanta ali izdatelja lastne
menice izvrši osebni pripor (danes ni več praktično).

Predno se sme zahtevati varnost od garantov, jo je treba
zahtevati od akceptanta in tudi se mora prej menica predlo-
žiti v sprejem naslovom za silo. Če se dobi častni akcept,
seveda preneha pravica do varnosti za honoratove naslednike,
ne pa za honorata in njegove prednike. Ako postane častni
akceptant sam nezanesljiv, je sporno, ali se sme od njega za-
htevati varnost. Zakon sicer izrecno ne daje te pravice, ali ker
naj častni akcept nadomestuje redni akcept, treba vprašanje
potrditi; da, varnost se od častnega akceptanta celo mora za-
htevati, sicer ni regresa za varnost.

Upravičen zahtevati varnost radi nezanesljivosti od glav-
nega meničnega zavezanca je imetnik menice brez formalne
in materijalne legitimacije, upravičen je tudi, da s prote-
stom ugotoviti, da ni dobil varnosti od akceptanta (izdatelja
lastne menice) in da ni dobil akcepta za čast od meničnega
naslovljenca. Protest pa je potreben samo za regres, zoper
akceptanta (izdatelja lastne menice) protesta sploh ni treba,
da se sme od njega zahtevati varnost. Nelegitimovani imetnik
menice pa ni upravičen zahtevati varnost od garantov, nego
le legitimovani imetnik menice in vsak indosant, toraj tudi
remitent. V pravdi mora on dokazati, da je res nastopil za-
konit razlog nezanesljivosti, s protestom dokaže le, da ni dobil
varnosti od glavnega dolžnika.⁵² Kar se tiče načina varnosti,

⁵² Člen 29. m. r. rabi vsled redakcijske pomote izraz „imetnik in vsak
indosatar“, čl. 26. m. r. pravilno „remitent in vsak indosatar“, člen 29. se
pri tem izrecno pozivlje na čl. 26. do 28.

regresatov, da nihče ne more zahtevati in nihče ni dolžan dati dvojne varnosti, veljajo pravila, kakor za varnost vsled odbitega sprejema. Tudi razlogi, ki oproste varnost, so isti, samo da o naknadnem čistem sprejemu po akceptantu tu ni govora, razun, ko bi bil skraja sprejem odrekel delno ali popolnoma in bi bil dan častni akcept, ter bi bil častni akceptant postal nezanesljiv plačnik. Kot razlog za oprostitev varnosti pa treba smatrati razun gori navedenih tudi še ta, da glavni menični zavezanec (ali častni akceptant) naknadno da sam zadostno varnost, ker on je v prvi vrsti poklican dati jo. Dvomljivo je, ali je varnost prosta, če se pozneje izkaže, da je glavni dolžnik (zopet postal) zanesljiv plačnik.

§ 54.

c) Določbe drugih zakonov o regresu za varnost.

1. Po bosanskem zakonu (čl. 25.—29.) ni nikake razlike; samo to določa izrecno, da sme legitimovani imetnik menice varnost zaradi nezanesljivosti v menični pravdi zahtevati tudi od glavnega meničnega dolžnika. Po naredbi just. min. z dne 2. novembra 1858, drž. zak. št. 198, velja isto pri nas; neloogično bi res bilo, dati regres v menični pravdi, ne pa pravice, na isti strogi način zahtevati varnost od onega, ki je predvsem dolžan dati jo.

Po § 558. cp. r. sme v tožbi za varnost po čl. 25. ali 29. m. r. tožitelj, če predloži izvirni protest in dokaže v primerih čl. 29. m. r. tudi ostale temelje svojega zahtevka z verodostojnimi, tožbi v izvirnikih priloženimi listinami, predlagati, da se tožencu naloži, da naj v nepodaljšljivem roku treh dni da varnost, kakor jo zahteva menični red, in plača zahtevane stroške, kakor jih odmeri sodnik. Ta menični nalog more toženec izpodbijati tekom istih 3 dni s tem, da vloži vse svoje prigovore, nakar se določi narok za sporno razpravo.

2. V hrvatskem zakonu (§§ 25.—29.) manjka določbe našega čl. 25. odst. 3. m. r., da ima menični upnik tudi brez izrecnega dovoljenja zastavno pravico na stvari, ki se je dala kot varščina, dalje ni izrecno določeno, — ali vendar velja in je v odst. 1. §^a 26. vsaj naznačeno („od ma kojeg prednika“)

— načelo, da upravičenec v regresu ni vezan na vrsto indosantov in na onega prednika, ki si ga je bil prej že izbral kot regresata. § 28. je sicer po besedilu izpremenjen napram našemu členu 28., vendar bistvenih razlik tudi v njem ni. Regres radi nezanesljivosti pa pozna § 29. hrv. zak. samo v primeru konkurza in v primeru, da se po akceptu, dotično po izdajanju menice brez uspeha uvede zaradi denarne terjatve izvršba zoper glavnega meničnega dolžnika. Nadalje izraža § 29. izrecno, da se mora varnost, dana radi nezanesljivosti, vrniti tudi tedaj, če menični naslovljenec naknadno da sprejem ali ako akceptant naknadno da popolno varnost, o tem tudi pri nas ni utemeljenih dvomov.

3. S r b s k i t r g . z a k o n i k (§ 90.) ureja stvar, kar se tiče varnosti zaradi odbitega ali modificovanega sprejema, vobče tako, kakor naš menični red, pristavlja pa izrecno, da porok, ki je dan za varnost, jamči zaeno samo z onim meničnim zavezancem, za kogar je dan — nepotreben pristavek, ker ta porok ni avalist; ko bi pa tak porok podpisal menico kot avalist, bi vsaj napram dobrovernim pridobiteljem menice brez dvoma tudi bil zavezan kot avalist (§ 118. srb. trg. zak.). Kar se tiče dolžnosti, iskati pred regresom sprejem za čast pri meničnem naslovljencu, srbski trg. zakonik sicer ne pozna izrecno meničnega naslova, vendar ga doktrina priznava; sklep, da vsled tega menični upravičenec ne more od prednikov zahtevati varnosti, dokler ni s protestom ugotovljeno, da tudi menični naslovljenci odrekajo sprejem, pa ni dopusten, ker ima srbski trg. zakonik določbo, da sme upravičenec zahtevati varnost navzlic temu, da je dobil sprejem za čast.⁵³ Glede varnosti zaradi nezanesljivosti določa srbski trg. zakonik, da

⁵³ Ta določba se v doktrini nedosledno tolmači tako, da velja samo za primer intervencije v ožjem smislu, ne pa tudi za primer, da sprejme menico za čast menični naslovljenec. Nedosledno je to mnenje iz sledečih razlogov. Srbski zakonik dopušča intervencijo (v širšem smislu), ne zahteva pa izrecno, da jo je treba pripustiti; če je ni treba pripustiti, zakaj naj menični upravičenec, ki jo je pripustil prostovoljno in pač gotovo zato, ker se mu je intervenijent zdel zanesljiv, obdrži pravico do varnosti? (v toliko je nedosleden zakon sam). Če pa doktrina dela razliko med sprejemom za čast meničnega naslovljenca in sprejemom za čast, ki ga da nepozvan intervenijent, potem je neupravičeno, da naj menični upnik nima pravice zahtevati še varnost ravno v onem primeru, v katerem mora dovoliti sprejem za čast, kjer si torej sprejemnika ne sme izbirati.

ima imetnik menice pravico napraviti dati protest in zahtevati odškodnino (naknado), ako je glavni menični zavezanec prišel pred dospelkom v prezadolženo stanje (§ 139. srb.), vendar mnenja niso edina, je li ta odškodnina res odškodnina v pravem smislu ali predčasno plačilo menične vsote ali varnost v smislu § 90. srb. trg. zak. (Gl. § 37.).

4. Enotni menični zakon (čl. 42. in sl.) je stvar uredil povsem drugače. On izhaja s stališča, ki je že sedaj priznavajo nekateri menični zakoni, da namreč ni praktično v primerih, kadar se menica ne sprejme ali kadar postane glavni menični dolžnik nezanesljiv za plačilo, čakati radi plačila do dospelka menice, medtem pa garantom odtegniti menično vsoto na ta način, da morajo dati varnost. Zato dovoljuje enotni menični zakon načelno, da sme menični upravičenec v obeh primerih, v katerih mu naš menični zakon daje regres za varnost, takoj zahtevati v regresu, da se menica plača. Regres zaradi plačila namreč sme legitimovani imetnik menice vzeti pred dospelkom menice a) če se je odrekel sprejem (popolnoma ali deloma); b) če se je nad imovino trasata, bodisi, da je menico sprejel, bodisi, da je ni sprejel, otvoril konkurz ali če je trasat tudi samo ustavil plačila, ali če je (tudi samo ena) izvršba zoper njegovo imovino potekla brezuspešno; c) če se je otvoril konkurz nad imovino izdatelja menice, ki je prepovedal predložiti jo v sprejem (čl. 42. enot. m. z.).

K a). Da se je odrekel sprejem, treba dati ugotoviti s protestom tekom roka, ki je določen za prezentacijo menice v sprejem; kjer toraj ni v menici določen za sprejem nikakoršen rok, se sme prezentirati in protestirati še zadnji dan pred dospelkom. Protest zaradi sprejema se pa sme dati napraviti tudi še naslednji dan, če se je menica predložila v sprejem zadnji dan roka in je pozvanec zahteval, da se mu menica predloži prihodnji dan še enkrat. Enotni menični zakon (čl. 43.) določa celo, da ni treba prezentacije v plačilo niti protesta zaradi plačila, če se je napravil protest zaradi sprejema. Zamuda roka za protest radi sprejema pa pomeni v primerih, kjer je predložitev v sprejem v menici vezana na rok, izgubo meničnih pravic zoper vse menične zavezanice — trasanta, indosanta in vse druge — razum akceptanta (izdatelja lastne menice), glej tudi § 51. Dvomljivo je le, ali poleg akceptanta ostane zavezan njegov avalist; po besedilu čl. 52.

bi se dalo vprašanje zanikati: „vse druge menične zavezanec“, vendar to pač ni mišljeno. Če je rok za predložitev v sprejem dal indosant, se more samo on sklicevati na zamudo roka.

K b). Dejstvo, da je postal pozvanec nezanesljiv za plačilo, ne daje pravice do plačilnega regresa pred dospelkom menice, če se ni s protestom ugotovilo, da se je nedospela menica zaman predložila pozvancu v plačilo. Da se prav razume določba, da tudi konkurz i. t. d. pozvanca, ki še ni sprejel menice, zadostuje za predčasni regres radi plačila, treba upoštevati zlasti to, da pozna enotni menični zakon tudi nesprejemljivo trato. Posebno tam, kjer se je menica izdala na trasata, ki si je prepovedal, da bi se mu predložila v sprejem, treba konkurz i. t. d. trasata smatrati za ravnotako ogražajoče dejstvo, kakor sicer konkurz akceptanta. Pa tudi sicer je konkurz i. t. d. pozvanca sumljiva stvar, saj menični upravičenec pogosto ne ve, ali ne bo pozvančev konkurz za seboj potegnil še trasanta. Vendar pa zakon na vsak način zahteva pred regresom predložitev — ne v akcept, to niti tam ne, kjer ne gre za nesprejemljivo trato — nego v plačilo; tudi ne zadostuje za regres radi plačila pred dospelkom, da se dokaže otvoritev konkurza, ustavitev plačil, brezuspešnost izvršbe, nego treba formalnega protesta. 843/6.

K c). Če je trasant — naravno da po dogovoru s trasatom — odredil v menici, da se ne sme zahtevati akcept, je trasantov konkurz za meničnega upravičenca ravnotako nevaren, kakor trasatov. Regres za plačilo pred dospelkom je torej povsem upravičen. Tu je nepotreben tudi protest, zadostuje, da je otvoritev konkurza dokazana s sodnim sklepom.

Kakor enotni menični zakon ne pozna regresa za varnost, tako tudi ne zahteva, da bi menični upravičenec moral menico, predno išče plačilni regres pred dospelkom, predložiti v sprejem naslovljencem za silo. Enotni menični zakon (čl. 55.) sicer v vsakem primeru plačilnega regresa pred dospelkom pripušča sprejem za čast — razun če je predložitev v sprejem prepovedana — in pozna tudi institucijo naslova za silo (čl. 54.), ali obenem določa splošno, da sme menični upravičenec zavrniti sprejem tudi, ako ga ponuja menični naslovljenec (čl. 55.). Iz tega sledi, da menični upravičenec sploh ni dolžan, zaradi odbitega sprejema predložiti protestirano menico meničnemu

naslovljencu v sprejem. Če pa pripusti sprejem za čast od kogarkoli, on nima pravice do regresa za plačilo pred dopetkom.

Ker enotni menični zakon ne pozna regresa za varnost, tudi nima določbe, da bi nasledniki honorata izgubili regres za varnost, če se je dal akcept za čast, vendar sledi to iz določbe, da morejo, če se je dal akcept za čast, samo honorat in njegovi predniki za plačilo regresne vsote zahtevati, da se jim izroči menica in morda napravljeni protest; ti namreč niso prosti regresa za plačilo, če pride do plačila za čast, zato imajo jus offerendi (čl. 57. enot. m. z.).

§ 55.

4. Pravica do plačila.

a) Kdo mora in kdo more menico plačati, učinek plačila.

Glavni menični zavezanec je pri trati akceptant, pri lastni menici izdatelj. Če ne plača eden ali drugi, mora trato plačati morebitni sprejemnik za čast, ali trato in lastno menico garant (regresni dolžnik), v vseh primerih tudi avalist.

Menico pa lahko, ne da bi bil menični zavezanec, veljavno plača tudi domicilij, trasat, naslovljenec za silo, nepozvan intervenijent, slednjič kdorkoli v smislu §§ 1422., 1423. o. d. z. Učinek plačila je jako različen. Če plača oseba, ki nima prednika v smislu meničnega prava, to je osebe, ki bi ji bila zavezana po meničnem pravu, ugasne vsaka menična pravica. Tak učinek ima plačilo glavnega meničnega zavezanca in njegovega avalista in plačilo tretje osebe, ki ni zavezana po menici in tudi ni pozvana v menici, da naj plača, in ki tudi ne posreduje kot menični intervenijent, nego kot „ne-dolžnik“ v smislu občnega drž. zakonika. S tem seveda ni rečeno, da zadene končni gospodarski učinek plačila te osebe: domicilij plača redno na akceptantov račun, akceptant in trasat pogosto na račun trasanta, ki jima je (še) dolžan pokritje, avalist ima kot porok redno pravico zahtevati naknado od osebe, kateri na ljubo je jamčil, tretja oseba, ki ni s plačilom dobila me-

ničnih (regresnih) pravic, ima pravice, ki in kolikor jih daje občini drž. zakonik. Toda te pravice do pokritja ali naknade niso menične pravice.

S plačilom, ki je da prednik ali menični intervenijent, pa menična terjatev redno ne ugasne povsem, nego oproščeni so menične zaveze redno le plačnikovi nasledniki, predniki pa redno ostanejo plačnikovi menični zavezanci — izjema n. pr. pri avalistu, ki sam nima meničnih pravic, dasi je menični zavezanec.⁵⁴

Menična terjatev je terjatev, po katero treba iti, le izjemoma (§ 23., št. 3.) prinosna terjatev. Iti se more po terjatev le z menico v roki, ker se le iz menice vidi, ali in kaj mora oni plačati, od ktere se plačilo zahteva, in ker je dolžan plačati le za pobotano menico. Menični upravičenec mora toraj menico predložiti v plačilo. Prezentovati jo mora, če je na menici domicil, na mestu domicila, sicer na meničnem stanovanlišču trasata, akceptanta, izdatelja lastne menice; akceptantu za čast ali naslovljencu za silo tudi le na domicilu ali na meničnem stanovanlišču glavnega zavezanca ali trasata. Prezentovati se mora menica domicilijatu, če je imenovan, sicer trasatu (sprejemniku), izdatelju lastne menice, akceptantu za čast, naslovljencu za silo, tudi avalistu. Trasatu in naslovljencu za silo se mora menica v plačilo predložiti tudi v primeru, da sta odrekla sprejem in sicer v prvi vrsti trasatu tudi tedaj, če je odrekel sprejem in je na menici akcept za čast, saj ni izključeno, da je trasat odrekel sprejem le za to, ker še ni dobil poročila ali pokritja, v času po prezentaciji za sprejem pa je lahko dobil poročilo ali pokritje in je potem pripravljen plačati. Če je na menici zapisano plačilno mesto, se prezentira na tem mestu trasatu ali akceptantu, izdatelju lastne menice.

Prezentovati v plačilo se sme že na dan dospelka, če ni nedelja ali splošni praznik, če je, je plačilni dan prihodnji delavnik; dan dospelka toraj ni vedno identičen s plačilnim dnevom. Dalje se more prezentovati v plačilo še na oba dejanskemu plačilnemu

⁵⁴ Tudi oseba, ki s plačilom samim ne postane upravičena, da bi uveljavljala menične zaveze, pa lahko postane menični upravičenec z indosamentom po protestu, kolikor ta pač da meničnih pravic.

dnevu sledeča delavnika (čl. 41. m. r). Pomniti pa treba, da se mora menica tekom teh treh dni prezentovati in protestovati le, da se ohrani regres za plačilo, akceptantu (izdatelju lastne menice) se toraj menica, ki ni bila domicilovana z imenovanim domicilijatom, lahko predloži v plačilo kadarkoli od dneva dospelka do konca dobe zastaranja (čl. 44., 99. m. r.).

Respektnih dni ni, tudi ne — v Dalmaciji in v Sloveniji — blagajniških dni v smislu čl. 93.).⁵⁵ Pri nas se toraj plačilo lahko zahteva na plačilni dan in ta dan se tudi lahko že protestira in toži, od dne dospelka pa se računi doba zastaranja za glavnega zavezanca in začno teči obresti za primer regresa.

Pred dospelkom zavezanec ne le ne more zahtevati, da se menična vsota sprejme, nego tudi če se sprejme plačilo, je menični dolžnik plačal na vsak način na svojo nevarnost (ukradena, poneverjena menica, ponarejen indosament, trasant gre po plačilu pa pred dospelkom v konkurz), eventuelno mora še enkrat plačati, akceptant (trasat) lahko izgubi zahtevek do pokritja in izključeno ni, da ga zadene še nadaljna odgovornost. Na vsak način pa zadene dokazno breme, da je plačal veljavno, v takem primeru njega, dočim je, če o pravem času plača formalno legitimovanemu imetniku menice, dokazno breme prevaljeno na onega, ki trdi, da plačilo ni bilo veljavno (§ 48.).

Če je zavezanec plačal pravemu upravičencu pred dospelkom, seveda plačilo velja. O dospelku pa sme trasat (akceptant, izdatelj lastne menice in domicilijat) ponuditi upniku plačilo z učinkom, da upnik pride in moram accipiendi; treba jim ni čakati preteka protestnih dni.

Akceptant (izdatelj lastne menice) ostane zavezan redno (§ 57.) še tri leta po dospelku, tudi če se ni napravil protest zaradi plačila, toraj sme plačati tudi po preteku protestnih dni in sme — akceptant — zahtevati pokritje. Trasat pa sme po dospelku plačati le, če je oni, za čegar račun naj plača, (še) v menični zavezi, toraj zlasti, če se je menica protestirala, ne pa, če oni, za čegar račun naj bi se menica plačala, ni ali

⁵⁵ Po tem členu treba v krajih, kjer so splošni blagajniški dnevi uvedeni, plačati šele prihodnji blagajniški dan po dospelku, ali z omejitvijo, da se ne sme prekoračiti rok za protest.

ni več v menični zavezi, zlasti če je menica prejudicirana, ker je trasant s tem oslobojen menične zaveze.⁵⁹

Če se plačilo ni zahtevalo do preteka protestnih dni, sme akceptant (izdatelj lastne menice) menično vsoto založiti pri sodišču na stroške in nevarnost meničnega upravičenca, ni pa to njegova dolžnost (čl. 40. m. r.). Ako bi založil prej, bi ne bil oproščen plačila, s pravilno založitvijo pa je oproščen, ne da bi bilo treba imetnika menice pozvati; to redno niti ni mogoče. Stroški pravilne položitve zadenejo meničnega upnika, ki je s svojo zamudo povzročil depozicijo.

Plačilo sme terjati — drugače kakor sprejem in varnost — le remitent nežirirane menice ali dobroverni na že opisani način legitimovani zadnji indosat ar, pa tudi pooblaščenec upravičenca in zlasti zakoniti oziroma po sodišču postavljeni zastopnik, cesijonar, izvršilni organ, dedič. (§ 48.).

Po bosanskem pravu ni razlik (čl. 40., 41., 43., 44., 93., 99.). Tudi hrvaški zakon (§§ 33., 40., 41., 43., 44., odst. 1, 113) se v obče strinja z našim. Protest zaradi plačila pa se more delati šele plačilni dan popoldne. Tudi srbsko menično pravo se v obče strinja z našim; posebne izrecne norme, da dolжник pred dospelkom menico plača na svojo odgovornost (§ 120. srb.) in da tudi meničnega upravičenca ni mogoče siliti, da bi pred dospelkom sprejel plačilo (§ 122. srb.), da se sme plačilo odreči le v primeru, da se je menica izgubila ali da je menični upravičenec prišel v prezadolženo stanje, ali da je sicer izgubil samopravnost (§ 125. srb.), ne pomenijo razlik od našega prava (o izgubljeni menici pozneje). Važno pa je, da menični upnik mora zahtevati plačilo na plačilni dan (§§ 137., 138. srb.). Če se menica ta dan ne plača kljub pravilni prezentaciji, mora dati napraviti protest sledeči delavnik, sicer je menica prejudicirana. Dalje srbski trgovinski zakonik nima določbe, ki bi ustrezala čl. 40. m. r., glede položitve velja torej obče državljansko pravo.

Enotni menični zakon (čl. 39.) določa istotako kakor srbski trgovinski zakonik izrecno, da imetnik menice

⁵⁹ V menični zavezi ni oni, po čegar nalogu in za čegar račun je trasant izdal (komisijsko) trato. Iz plačila prejudicirane menice ali tudi iz plačila menice po protestu bi trasat zoper naročnika menice ne mogel izvajati tožbe za menično pokritje.

ni dolžan plačilo sprejeti pred dospelkom in da trasat (akceptant, izdatelj lastne menice), ki plača pred dospelkom, ravna na lastno nevarnost; nadalje določa enotni menični zakon (čl. 37.), da treba menico predložiti v plačilo na plačilni dan ali eden od obeh sledečih delavnikov; vložitev menice pri obračunavališču velja kot prezentacija (primeri § 10. našega zakona o čeku). Vsak država pogodnica pa sme odrediti, da se mora menica predložiti na dan dospelka sam, vendar posledica zamude ni prejudiciranje menice, nego samo odškodninski zahtevek, menica se tudi v tem primeru lahko prezentuje še naslednja dva delavnika. Druge države sopogodnice imajo v primeru, da ktera država da tako določbo, pravico ustanoviti, s katerimi pogoji priznavajo tako določbo (čl. 7. konvencije).

Enotni menični zakon ne pozna določbe čl. 43., odst. 2. meničnega reda; če se domicilovana menica imenovanemu domicilijatu tekom protestnega roka ne predloži v plačilo, zato ni izgubljen menični zahtevek zoper glavnega meničnega dolžnika. Enotni menični zakon, kakor že omenjeno, ne dela bistvene razlike med domicilovano menico in menico s plačilnim mestom v našem smislu in ravna tudi z domicilovano menico tako, kakor z menico s plačilnim mestom.

Če se menica ne predloži v plačilo tekom zakonitega roka, sme dolžnik menično vsoto na stroške in nevarnost imetnika založiti pri pristojnem oblastvu (čl. 41. enot. m. z.). Ali treba upravičenca obvestiti o položitvi, odločajo zakoni posamezne države. Z besedo „dolžnik“ mesto našega izraza akceptant (čl. 40. m. r.) naj bo izraženo, da sme menično vsoto položiti tudi trasat, če je že prejel pokritje, ker se po nekterih meničnih zakonih trasat, ki je prejel pokritje, smatra za meničnega dolžnika in enotni menični zakon tega naziranja ni hotel opovreči.

§ 56.

b) Vseбина plačilnega zahtevka.⁵⁷

Zahtevek gre pri menici na določeno vsoto denarja, ki mora biti izražena z določeno valuto ali vrsto denarja. Ni pa

⁵⁷ V današnjih negotovih valutnih prilikah se treba v učni knjigi omejiti na najpotrebnejše, predvsem na stvari, ki so kolikor toliko nesporne.

treba, da bi bila menična vsota izražena v valuti, ki je kjerkoli zakonito plačilno sredstvo, zadostuje tudi, da je izražena z vrsto denarja, ki ni zakonito plačilno sredstvo, ali samo z računsko vrednostjo. V obče pa treba ločiti valuto od denarne vrste, ker ima ena in ista valuta lahko različne denarne vrste.

O valuti menični red naravnost ne govori, za ta del veljajo norme občega državljanskega prava, sicer pa določa v čl. 37., da se sme menična vsota, če se glasi na denarno vrsto, ki v plačilnem kraju ni zakonito plačilno sredstvo, ali ki je računsko vrednost, plačati z državnimi novci po tečaju, ki ga ima dotična denarna vrsta ali računsko vrednost o dospelku. Če pa je izdatelj s tem, da je porabil besedo *efektivno* ali *sličen pristavek*, v menici izrecno določil, da naj se plača z denarno vrsto, ki je imenovana v menici, treba plačati s to denarno vrsto. Iz splošnih načel o plačevanju denarnih dolgov in iz teh norm meničnega reda sledijo sledeča pravila: 1. V domači državi izdana in plačljiva in na domačo valuto brez določbe denarne vrste glaseča se menica se mora plačati v domači valuti po imenski vrednosti s katerokoli domačo vrsto valutnega denarja, brez ozira na to, ali se je v času med izdajo in dospelkom menice kurzna vrednost izpremenila. Isto velja tudi za menico, ki je izdana sicer v inozemstvu, pa v naši valuti in jo treba plačati v naši državi. Obratno se mora menična vsota iz menice, ki je izdana v naši državi, pa naj se plača v valuti one tuje države, v kateri leži plačilni kraj, plačati v dotični valuti; menična vsota, ki je izražena v valuti plačilnega kraja, se mora plačati v dotični valuti po imenski vrednosti brez ozira na kurz; kaj drugega bi veljalo le, ko bi v inozemstvu veljalo za ta del po tamošnjih zakonih kaj drugega.

2. Če naj se menica plača v naši državi in se menica glasi na valuto, ki v plačilnem kraju — toraj v naši državi — nima tečaja t. j. ni zakonito plačilno sredstvo, sme, ako ni to prepovedano po pozitivni določbi, veljavni v plačilnem kraju, menični dolжник menico plačati z napovedano valuto, sme pa tudi plačati z domačo valuto po tečaju, ki ga ima tuja valuta o času dospelka pri nas na plačilnem kraju. Izpremembe v valuti o času izdaje in o času dospelka in med tema trenutoma se ne upoštevajo za redno plačilo. Upoštevajo se pa v regresu kurzne izpremembe, ki nastopijo po dospelku (čl. 50.,

51. m. r.). Tečaj bo treba tudi v primeru, da pride v poštev pri rednem plačilu, določiti po čl. 50., 51. m. r. Potrditi treba vprašanje, ali se sme v domači državi izdati v domači državi plačljiva menica v tuji valuti.

3. Če denarna vrsta — domača ali tuja —, v kateri je izražena menična vsota, nima (več) tečaja na plačilnem kraju, velja po smislu isto, kar je rečeno v šte. 2.; v vseh treh primerih (1. do 3.) sme dolžnik plačati s katerokoli domačo denarno vrsto, ki ima tečaj. Ravno tako, če je menična vsota izražena z računsko vrednostjo.

4. Drugače je, če naj se po izdateljevi, v menici izraženi volji menica plača z isto valuto (denarno vrsto), ki je v menici napisana. Tu more dolžnik veljavno plačati le z isto valuto (denarno vrsto), ki je v menici naznačena, ako na plačilnem kraju ni prepovedano, ali sploh plačevati s to valuto (denarno vrsto) ali ni vsaj prepovedano zahtevati plačila s to valuto (vrsto denarja).⁵⁸ Zlasti ne more upnik zahtevati plačila s kovanim denarjem kljub klavzuli „efektivno“, če imajo papirni denar ali bankovci na plačilnem kraju prisilni kurz.

5. Če je menica izdana v kraju, ki ima sicer po nazivanju isto valuto ali isto denarno vrsto, kakor kraj, kjer naj se menica plača, valuti (denarni vrsti) obeh krajev pa kljub enakemu nazivanju nista enaki, velja v dvomu, da treba menico plačati po številični vsoti v valuti plačilnega kraja: Menica izdana pri nas na 1000 K — brez pristavka ktere krone so — se mora, če je plačljiva na Dunaju, plačati s kronami Avstrijske republike, če je plačljiva v Pragi, s češkimi kronami, če je plačljiva v Stokholmu, s švedskimi kronami. Ta valuta velja tudi v regresu brez ozira na kraj, kjer stanuje regresat.

6. Upnik, ki se mu ponudi plačilo v drugi valuti ali z drugo vrsto denarja, nego sme dolžnik po teh normah plačati, ni dolžan sprejeti plačila, nego sme dati napraviti protest in zahtevati regres. Če pa upnik neupravičeno ne sprejme plačila,

⁵⁸ Med vojno so za ta del izšle različne omejitve; tudi sedaj še veljajo omejitve glede plačevanja s kovinskim denarjem, vendar treba ločiti, ali so te omejitve pravne narave ali pa samo dejanske (omejitev kroga oseb, ki smejo kupovati in prodajati kovani denar, zlato, srebro) in s tako omejitvijo morda združena nemožnost plačati efektivno.

sme glavni menični zavezanec po preteku roka za protest radi plačila tudi v takem primeru vsoto založiti pri sodišču (čl. 40., 98., št. 5 m. r.).

Delno plačilo mora upravičenec pred protestom sprejeti in sicer brez ozira na to, ali se je bil sprejem dal za celo vsoto, ali se je popolnoma odbil, ali dal za to ali drugo delno vsoto (čl. 38., 98., št. 5 m. r.). Če upnik sprejme delno plačilo, ima regres za ostanek (ako napravi protest). Če ga ne sprejme, izgubi regres za oni del menične vsote, ki ga je zavrnil. Po protestu delnega plačila ni treba sprejeti, ravnotako ne delne regresne vsote, razun če gre za oni del menične (regresne) vsote, ki se ni plačal o dospelku (čl. 48., 98., št. 6 meničnega reda).

Plačati treba le za pobotano menico; če prezentant noče dati menice ali ne zapisati na nji pobotnice, pride v zamudo; zavezanec (plačnik: trasat, domicilijat, naslovljenec ali sploh intervenijent) lahko deponuje (čl. 39., 98., št. 5 m. r.). Pri delnem plačilu sme dolžnik zahtevati, da se delno plačilo odpiše na menici sami in da se mu da pobotnica na prepisu (kopiji menice, čl. 39., 98., št. 5 m. r.). Pravico zahtevati, da se mu izroči pobotana menica (kopija s pobotnico o delnem plačilu) ima zavezanec tudi tedaj, če je bil šele od sodišča obsojen, da mora plačati. To zahteva po eni strani varnost dolžnika zoper sicer mogočo zlorabo menice, ker bi sicer lahko prišlo do tega, da bi moral še enkrat plačati, na drugi strani more akceptant ali trasat še ne dobljeno pokritje zahtevati le z menico v rokah, iz ktere se vidi, da je plačana. Niti posebna pobotnica sama ne zadostuje in ne nadomestuje izročitve menice, ker bi se sicer na menici zapisana pobotnica lahko črtala.

O kraju in času plačila glej tudi §§ 17., 20., 43.

Po bosanskem meničnem zakonu (čl. 37.—40., 48., 50., 51., 98., št. 5, 6) ni razlike. Hrvaški menični zakon (§§ 37.—40., 48., 50., 51., 112., št. 5, 6) ima to posebnost, da izrecno ustanavlja, da treba menico plačati z denarno vrsto, ki je v nji imenovana, dalje, da se sme menična vsota, ki je navedena z valuto ali denarno vrsto, ktera ni zakonito plačilno sredstvo na kraju plačila in ki nima pristavka „efektivno“ ali sličnega, plačati v valuti plačilnega kraja po tečaju, ki se določi s poprečno

ceno te vrste denarja po zadnjem pred plačilnim dnevom na borzi za efekte v Budimpešti uradno ugotovljenem tečaju.⁵⁹

Tudi po s r b s k e m meničnem pravu veljajo ista načela kakor pri nas, dasi je zakon nepopoln in določa samo, da se mora menica plačati ali z novcem (moneta), v nji naznačenem, ali z novcem, ki ima na mestu plačila zakonit tečaj. Delno plačilo se mora sprejeti, zakon še izrecno poudarja, da gre v korist tudi garantom.

Tudi po e n o t n e m meničnem zakonu (čl. 38.) je delno plačilo urejeno kakor pri nas, vendar sme vsaka država pogodnica določiti, da more za menice, če naj se plačajo na njenem ozemlju, imetnik zavriniti delno plačilo (čl. 8 konvencije); ostale države pogodnice morajo priznati tako imetnikovo pravico. Glede valute in denarne vrste, s kterima naj se plača menična vsota, velja vobče isto, kar pri nas (člen 40. e. m. z.); enotni menični zakon pa izraža naravnost gori v št. 5 izraženo načelo: „če se glasi menica na denarno vrsto, ki ima v deželi izdaje isto ime, pa drugačno vrednost, nego v plačilnem kraju, potem se domneva, da je mišljena denarna vrsta plačilnega kraja“. Ni pa po enotnem meničnem zakonu za preračunanje tuje valute v domačo vedno odločilen dan dospelka, nego če se zahteva plačilo pred dospelkom v regresi, odloča tečaj dneva, kateri se m o r e zahtevati plačilo. S tem je rečeno, da upnik ne sme spekulirati v dolžnikovo škodo s tečaji. Tečaj se določa po trgovinskih običajih plačilnega kraja, dovoljeno je pa izdatelju, da v menici določi tečaj, po katerem naj se preračuni menična vsota, ali pa prepusti določitev tega tečaja kakemu indosantu. V takem primeru mora dolžnik plačati menično vsoto ne v tuji, v menici navedeni valuti, nego v deželni valuti po izrecno določenem tečaju (čl. 40. e. m. z., važno zlasti v prekomorskem prometu).

§ 57.

5. Pravica do regresa zaradi plačila.

Ako glavni dolžnik ali trasat ali domicilijant kljub redni prezentaciji ne plača menične vsote, kakor po menici treba, se mora (§ 55.) s protestom ugotoviti, da se je menica pra-

⁵⁹ Ni dvoma, da sedaj ne odločuje več budimpeštanski tečaj, nego tečaj domače borze.

vilno predložila za plačilo (prezentacija poskusila) in da se ni (povsem) plačala. Protest se mora napraviti — in listina o njem dokončati — pred pretekom drugega delavnika po plačilnem dnevu. Če se protest zamudi oziroma opusti, so izgubljene regresne pravice in pravice zoper častnega sprejemnika; zoper akceptanta in izdatelja lastne menice ni treba protesta, da se varujejo pravice zoper nju, razun če gre za domicilovano menico z imenovanim domicilijatom (čl. 43., 99. m. r.). Domicilijat velja za ta del za glavnega dolžnika, akceptant, izdatelj lastne menice za njegovega garanta, vendar pravno nista povsem istovetna z osebam, ki so regresni zavezanci; zahtevati n. pr. ne moreta notifikacije, zastaranje zoper nje je triletno od dneva dospelka, zoper nje je mogoča obogatitvena tožba, akceptant je zavezan po večjih sprejetih duplikatih iste trate, dasi je v vseh imenovan domicilijat. Če pa se je menica protestirala pri domicilijatu, ni treba še posebnega protesta pri trasatu (akceptantu) ali izdatelju lastne menice. Tudi domicilijat, ki je sam menični upravičenec — zadnji indosatar o času dospelka — mora pri sebi napraviti (deklaracijski) protest, če ni dobil pokritja, da si ohrani menični zahtevki zoper glavnega meničnega dolžnika in garante; s prepisom menice v protestu se ugotovi, kateri indosamenti so bili na menici pred dospelkom. Napačno je toraj mnenje, izraženo v številnih razsodbah bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča, da za ohranitev meničnega zahtevka zoper glavnega meničnega zavezanca ni treba deklaracijskega protesta, če je domicilijat v času dospelka sam menični upnik. Saj ravno s protestom se ugotovi, da je bil v tem času menični upnik; če se ne zahteva protest, potem bi indosatar, ki je zamudil protest, prejudicirano menico lahko pozneje dogovorno indosiral domicilijatu z nedatiranim indosamentom in na ta način spravil glavnega meničnega zavezanca v menično zavezo, katere bi bil sicer po čl. 43., odst. 2., čl. 99. m. r. že rešen. Mogoče je sicer, da je deklaracijski protest v posameznem primeru dejanski brez pomena, ali vočigled jasnemu predpisu čl. 48., odst. 2., čl. 99. m. r. ga treba dati napraviti. Iz kazuistike naj se omeni še to: protestirati treba na domicilu, tudi če ga je domicilijat že zapustil; protestirati treba zoper domicilijata

osebno, tudi če je v konkurzu, ravno tako če je akceptant pal v konkurzu.

Protesta ni treba, da se ohranijo regresne pravice, če je izrecno odpuščen. Zakon (čl. 42. m. r.) določa, da poziv, naj se protest ne napravi („brez protesta“, „brez stroškov“, „brez prejudica“) velja za odpust protesta, ne pa za odpust dolžnosti pravočasne prezentacije. Meničnega zavezanca, ki izda tak poziv, zadene dokazno breme, ako taji, da se je menica o pravem času prezentovala, poziv ga pa ne oprosti dolžnosti, povrniti stroške protesta, ki se je napravil kljub odpustu. Upravičencu toraj ni treba upoštevati odpusta, odpust mu ne nalaga dolžnosti, nego daje pravico opustiti protest, ne samo protest radi plačila, nego tudi protest radi sprejema celo v primeru, kjer je sicer predpisan. Odpuščena pa ni s to klavzulo dolžnost notifikacije, da se menica ni plačala. Za to bi trebalo posebnega odpusta. Določeno mesto za to klavzulo na menici ni predpisano, ali zapisati jo treba radi jasnosti tako, da se iz menice spozna, kdo jo je zapisal. Zapiše jo lahko vsak regresni zavezanec, ne pa akceptant ali izdatelj lastne menice, ki itak odgovarjata za menični dolg brez protesta; le akceptant domicilovane trate — izdatelj lastne menice — z imenovanim domicilijatom jo lahko pristavi. Pristavi jo lahko častni akceptant, tudi avalisti onih meničnih zavezancev, ki jo sami smejo pristaviti. Mogoče je protest opustiti tudi izven menice, tudi ustno, ali tak odpust velja le med strankama; na menici zapisani odpust pa oprasha protesta vse naslednike onega, ki ga je zapisal.⁶⁰ Če se protest ni odpustil z zaznamkom v menici, zadene dokazno breme onega, ki trdi, da se je odpustil.

Če se menica kljub redni prezentaciji ni povsem plačala in se je to ugotovilo s protestom, razun kjer je bil odpuščen, so po čl. 41. m. r. izpolnjeni pogoji za regres, to je za uveljavljenje menične terjatve zoper garante kot pogojne, subsidiarne menične zavezance. Ako so na menici naslovi za silo ali

⁶⁰ Učinek je toraj, če izdatelj odpusti protest, povsem drugačen, kakor če je zapisal privezno klavzulo, izdateljeva privezna klavzula velja za celo menično obligacijo, njegov odpust protesta samo napram njemu; praktični pomen odpusta protesta je toraj precej neznaten, zato se tudi redko zapiše na menico, ki je res namenjena cirkulaciji, to tudi za to, ker izraža nekak sum, da se menica ne bo pravilno plačala.

akcept za čast, pa je nadaljni pogoj za regres še ta, da je imetnik menico tekom protestne dobe predložil vsem naslovom za silo in sprejemniku za čast in da je dal vspeh ugotoviti v protestu zaradi plačila ali v dodatku k protestu. Ako tega ne stori, izgubi regres zoper naslovitelja ali honorata in njihove naslednike (čl. 62. m. r.).

Čim je tako dognano, da je regres mogoč, ima vsak menični dolžnik odkupno pravico (jus offerendi), to je pravico, da ponudi — realna oblacija — menično vsoto z obrestmi in stroški za izročitev pobotane menice in protesta radi plačila (čl. 48., 98., št. 6 m. r.).⁶¹ Ali se mora ponuditi tudi provizija, je sporno; iz besedila čl. 50. m. r. bi sledilo, da ne, ker ta določba strogo loči 1. vsoto z obrestmi, stroške protesta in druge izdatke; 2. provizijo, čl. 48. pa o proviziji ne govori. Vendar se provizija splošno priznava, češ da je zapopadena v besedi „stroški“, primeri tudi čl. 45. m. r. Zoper upravičenca, ki ponudbe ne sprejme, nastopi mora accipiendi, toraj izgubi tudi nadaljne obresti, ne izgubi pa regresa, tudi ne zoper ponudnikove naslednike. Ako se tak naslednik, ki je potem menico plačal v regresu, obrne do ponudnika, mu mora ta plačati celo regresno vsoto, zahteva pa lahko odškodnino od onega, ki mu je škodo povzročil s tem, da je ponudbo odklonil. Izmed več ponudb mora upravičenec sprejeti ono, ki oprosti največ naslednikov, sicer tudi tem odgovarja za škodo (dvomljivo, mogoča bi tudi bila analogija s pravnimi posledicami, kakor zadenejo intervenijenta, ki se je vrnil pri plačilu za čast, gl. § 64., b).

Oblacija je mogoča vsak čas po protestu in napram vsakočasnemu meničnemu upravičencu. Ponuditi morejo ne samo garantje, nego tudi akceptant, častni akceptant, avalisti, ne pa pozvanec ali indosant brez zaveze, ker nista menična dolžnika. Vsota, ki jo treba ponuditi in plačati, ni vedno ista: iz določbe, da treba plačati menično vsoto z obrestmi in stroški, sledi, da treba plačati regresno vsoto, kakor jo sme zahtevati vsakokratni regresant; ni pa treba ponuditi in plačati pravnih stroškov, ker ti niso del regresne vsote.

Posamezne skripturne menične obligacije so samostojne; pa tudi dobroverni formalno legitimovani imetnik menice ima

⁶¹ Tu se zlasti vidi pomen notifikacije o protestu zaradi plačila.

samostojne menične pravice zoper vsakega meničnega zavezanca. Samostojnost zaveze in pravic ima dve strani. Menični upnik lahko zahteva v regresu menično vsoto od vsakega meničnega dolžnika posebej celo, lahko toži vse skupaj, ali nekatere skupaj, ne da bi imeli beneficium divisionis; sodba se glasi „da so dolžni plačati nerazdelno“, to je, izvršba gre zoper vsakega za celo vsoto, seveda pa le tako, da se dolg plača upniku samo enkrat. Zavezanci pa tudi nimajo beneficija ordinis: tožnik se loti lahko najprej trasanta ali akceptanta, potem svojega neposrednega indosanta, potem kakega drugega prednika, z eno besedo, menični red daje izbirni (preskočni) regres s pravico varijacije (čl. 49., 81., 98., št. 6, 9 m. r.). Skraja preskočeni predniki toraj niso prosti, dokler vsota ni plačana — ali ako traja pravda dalj časa, nastopi njim v prid lahko zastaranje in s tem ugasnejo njihove samostojne zaveze samostojno —; s tem, da se je tožba vročila njihovemu predniku, se ne prekine zastaranje zoper naslednike. Tudi dejstvo, da je zoper prednika že izšla pravnomočna sodba, ne oprosti naslednika, ki je bil prvotno preskočen. Ta preskočeni naslednik zopet lahko toži že prej toženega prednika, ki ni plačal. Če odpusti dolg enemu, zahteva upnik kljub temu od drugega lahko celi dolg.

Z druge strani ima vsak garant pravico zahtevati povračilo vsega, kar je plačal, od svojih prednikov tja do trasanta ali prvega indosanta lastne menice, pa tudi od akceptanta oziroma izdatelja lastne menice, v regresu dolg celo raste kvantitativno.

Menični upnik, ki je po menici legitimovan v trenutku dospelka, sme v regresu zahtevati (čl. 50., 98., št. 6 m. r.):

1. Menično vsoto s 6% obrestmi od dneva dospelka in sicer po pravilnem naziranju tudi za ta dan, — praksa bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča je nasprotna — bodisi tudi, da je bil ta dan nedelja ali splošni praznik (sporno), in da se je protest napravil še le po plačilnem dnevu. Obresti tečejo do dneva, ko se menična vsota (popolnoma) plača, te obresti niso zamudne, nego so zakonite obresti, prednik vsaj do notifikacije gotovo ni bil zamuden, po pravilnem naziranju ga pa tudi notifikacija ne spravi v zamudo, ker iz-

vrševanje gori omenjene odkupne pravice je njegova pravica, ni pa njegova dolžnost.

Zakon o vplivu višje sile na izvrševanje meničnih dejanj (§ 46.) ni rešil vprašanja, kako naj se računijo regresna vsota in zlasti regresne obresti v primerih, za katere velja ta zakon. V pošteev pridejo razni primeri: a) mogoče je, da se je v zakonu ali v menici predpisani prezentacijski rok vsled višje sile sicer podaljšal, da je pa vendar bilo mogoče, menico prezentirati pred potekom 30 dnevnega roka, ker je višja sila prej prestala, in da se je menica pri prezentaciji plačala.⁶² V tem primeru bo pač treba reči, da imetniku ne gredo obresti, 30-dnevni rok ne teče samo v prid imetniku, nego tudi zavezanцу, ki je v takem primeru gotovo bil voljan plačati tudi o dospelku menice.

b) Mogoče je, da se v ravno omenjenem primeru ne dobi plačilo.

c) Mogoče je slednjič, da se zahteva regres po preteku onih 30 dni, ne da bi bilo mogoče prezentovati in protestovati, ker višja sila še traja. V primeru b) teko obresti od dne dospelka, kakor je v menici zapisan, ker treba domnevati, da tudi o rednem dospelku glavni dolžnik ne bi bil plačal, v primeru c) pa od preteka onih 30 dni; ne more se tu reči, da bi bil glavni zavezanec prej v zamudi.

d) Pri vpoglednicah bodo tekle obresti od dne, kateri je imetnik prednika obvestil o nastopu višje sile, pri povpoglednicah pa po preteku povpoglednega roka, računši od dne obvestitve, če je povpogledni rok daljši nego 30 dni, po preteku dneva po obvestitvi (dvomljivo).

2. Protestne stroške in druge izdatke; druge izdatke, če so bili potrebni, ali so vsaj običajni, n. pr. poštnino za notifikacijo, za poslatev menice k regresatu, mešetarino za menico povratnico, ne pa obresti od stroškov in zlasti ne stroškov pravde zoper druge menične zavezančce. Pač pa se smejo zahtevati protestni stroški, če se je protest napravil, dasi je bil odpuščen.

⁶² Tu lahko nastane vprašanje, ali v tem primeru prične pri povpoglednici teči povpogledni rok. Vprašanje treba načelno potrditi, v povpogledni rok pa treba všteti one dni trajanja višje sile, kolikor jih je preteklo po preteku 2 letnega ali v povpoglednici predpisanega prezentacijskega roka.

3. $\frac{1}{8}\%$ provizije od menične vsote, tudi če je bil protest odpuščen in se res ni napravil. *47 m. r.*

Če gre regres v tujino, se smejo po čl. 52. m. r. računati tudi višje obresti in višja provizija po postavkah, ki so dovoljene v inozemskih krajih, kamor gre regres; to brez razlike ali je regresat inozemec ali domačin. Ne more pa regresant zahtevati menično vsoto presegajoče valute, ki jo je morda dal za menico, n. pr. vsled takrat višjega meničnega kurza, tudi ne more zahtevati višje odškodnine iz drugih razlogov.

Prednik, ki je v regresu prostovoljno ali vsled tožbe plačal menico ali jo je sprejel kot rimeso,⁶³ ima pravico od svojih prednikov zahtevati celo vsoto, ki jo je naravnost plačal, ali ki se je poravnala z rimeso — toraj vse gori navedene postavke 1.—3. — dalje 6% obresti od cele te vsote od dne plačila (prejema rimese) do tedaj, ko sam prejme plačilo, potem redne in običajne stroške, ki so nastali njemu (brez pravnih stroškov), slednjič $\frac{1}{8}\%$ provizije od cele vsote (čl. 51., 98., št. 6 m. r.). Če je šel regres zoper novega regresanta na inozemski kraj, velja že omenjeno načelo, toraj tudi če gre novi regres nazaj v domovino; seveda tudi, če gre regres šele od prvega regresata v inozemstvo (čl. 52., 98., št. 6 m. r.).

Regresant sme zahtevati, da se mu regresni zahtevek plača z gotovino, sme pa regresno terjatev izterjati tudi na ta način, da potegne (povratno) menico o celi po navedenih načelih izračunjeni vsoti na regresata kot trasata. Ta menica mora biti vpoglednica in mora biti izstavljena naravnost na regresata in na njegovo resnično, ne menično stanovališče, ne sme biti domicilovana. Z eskontiranjem te menice pride regresant lahko prej do svojega denarja nego z običajnim regresom, seveda če se more zanesti, da bo regresat povratno menico pri vpogledu res plačal. Menični vsoti povratne menice sme regresant prišteti tudi stroške za menični kolek, mešetarino za negocijacio menice in morebitno razliko vsled me-

⁶³ Menico, na temelju ktere se more zahtevati regres, sme upravičenec izkoristiti tudi na ta način, da jo pošlje regresatu, kateremu je sam dolžnik, v pokritje ali na račun svojega dolga. Regresatova terjatev napram regresantu se tako zniža za regresno vsoto, regresat pa ima z menico v roki regres zoper svoje prednike.

ničnega kurza s kraja, kjer se izstavi povratna menica (plačilni kraj, stanovališče regresanta) na kraj stanovališča regresata: z eno besedo, izračuniti sme menično vsoto tako, da dobi dejanski to, kar bi smel zahtevati ob takojšnjem plačilu s fingirano (namišljeno) povratno menico (čl. 53., 98., št. 6 m. r.).

Povratna menica se lahko indosira. Če je regresat ne plača, ima indosatar običajne regresne pravice do regresanta nazaj, ki jo mora plačati kot retrasant (regresat je retrasat), ali za toliko več, kolikor ima retrasant s tem stroškov, odgovarja retrasat. Ne more pa regresant sam zoper regresata samega uveljaviti povratne menice, ker regresat je v nji sicer trasat, ni pa menični zavezanec iz te menice.

Povratna menica ni ravno priljubljena pot regresa, navadno se zahteva regres naravnost s plačilom. Tudi tu pa dovoljuje zakon, da si regresat gori navedene zahtevke zaračuni po meničnem kurzu vpoglednice, ki bi se izdala s plačilnega kraja (regresantovega stanovališča) na regresatovo stanovališče. Zakon namišlja, da se je povratna menica res izdala (fingirana povratna menica), vendar pa se ne smejo zaračunati stroški za kolek in negocijacio, če se ni res izdala. Pravica, upoštevati menični kurz v regresu, ima pomen, ako je menični kurz padel; za dejansko menično (regresno) vsoto bi bil regresant potem v trenutku dospelka (svojega regresnega plačila) lahko kupil drugo menico z višjo menično vsoto, ali narobe, če bi izdal povratno menico s prvotno menično vsoto, bi pri diskontiranju dobil po kurzu zanjo manj, nego prvotno menično vsoto. To izgubo mu mora regresat povrniti in to se ravno zgodi z namišljeno ali dejansko povratno menico. Računi se po meničnem kurzu na dan dospelka oziroma na dan, ko je regresatu prišla v roke menica s protestom in povratnim računom, ker ta dan bi se bila morala plačati (regresna) vsota. Vsak nadaljni regresat lahko kot regresant ponovi to postopanje, zadnji regresat mora toraj plačati vse stroške in menične kurze (namišljenih) povratnih menic — način kumulovanih povratnih menic in večkratnega povratnega računa.

Če na plačilnem kraju (stanovališču regresanta) ni ničnega kurza na mesto regresatovega stanovališča, se računi kurz na kraj, ki je temu stanovališču najbližji. Na regresatovo zahtevo treba kurz posvedočiti z uradnim kurznim listom ali

s potrdilom javnega mešetarja, ako takega ni, s potrdilom dveh trgovcev (čl. 50., 51., 98., št. 6 m. r.).

Regresni zavezanec mora plačati le za menico, protest in pobotani povratni račun; to je račun, v katerem je podrobno predloženo, kako je sestavljena regresna vsota. Povratni menici treba priložiti prvotno menico, protest in pobotani povratni račun (menica s prilogami), lahko se pa te priloge pošljejo naravnost regresatu ali pa se v povratni menici pove, kje so, da si jih more prezentant povratne menice pravočasno preskrbeti (čl. 54., 98., št. 6 m. r.).

Indosant, ki je plačal nasledniku, sme črtati — kakor rečeno § 48. — svoj in svojih naslednikov indosament, potrebno pa to za njegovo legitimacijo ni, ker v regresu ima prednik, ki je bil zavezan za regres in ima menico in protest v roki, za se domnevo, da je poravnal menično terjatev; samo pripadke, ki se ne dajo izračunati po zakonu in protestu in morebitnih povratnih računih, mora dokazati posebej. Drugih izprememb nego črtanje indosamentov indosant ne sme napraviti v menici, negde jo mora izročiti nepokvarjeno tako, da more regresat izvrševati vse pravice, ki jih je imel takrat, ko je sam bil v rednem teku menice menični upravičenec, všteti poznejši akcept, (sporno, Grühutu zadostuje, da ostaneta iz menice razvidni aktivna in pasivna legitimacija regresnega zavezanca).

Nazadnje morata plačati vso regresno vsoto akceptant ali izdatelj lastne menice, ako se je menica redno prezentirala. Zakon namreč določa s čl. 81., odst. 2., 98., št. 10, da mora tudi akceptant (izdatelj lastne menice) plačati vse, kar sme imetnik menice terjati, ker se ni izpolnila menična zaveza, toraj regresno vsoto po čl. 50. in 51. m. r. Zato sme tudi upravičenec, ki nima prednikov (izdatelj trate na lastni ukaz, remitent lastne menice), terjati regresno vsoto po čl. 50. m. r., ne pa po čl. 51. m. r., ker zoper prednike regres v takem primeru sploh ni bil mogoč. Zlasti se smejo od glavnega meničnega dolžnika terjati tudi protestni stroški, če se je napravil sicer ne predpisani protest, ne morejo se pa zahtevati, če ni bilo protesta. Jako sporno je, ali sme upravičenec, ki nima prednikov, terjati tudi provizijo od glavnega dolžnika. Po praksi bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča ne more od

akceptanta terjati ne protestnih stroškov ne provizije izdatelj, ki je imel pri sebi samem domicilovano trato o dospelku v rokah, tako tudi sploh ne trasant, ki je dal menico protestirati, pa je ni n a z a j pridobil.

Drugače je, če menični upravičenec o dospelku sploh ni zahteval plačila od glavnega zavezanca. Menica zaradi tega (izjema čl. 43., odst. 2., 99. m. r.) sicer ni prejudicirana, ali provizije v tem primeru ni mogoče zahtevati in tudi ne protestnih in drugih stroškov, obresti pa samo od prezentacije. Te obresti so prave zamudne obresti, ne počno teči z dospelkom, rek „dies interpellat pro homine“ tu ne velja, ker gre za terjatev, po katero treba iti in dolžniku pri cirkulacijskem papirju ni, da bi moral biti znan upnik. Ko bi menica imela klavzulo, da je glavni dolžnik zavezan prinesti menično vsoto, bi pa zamudne obresti začele teči z dnem dospelka.

Za indosatarja po protestu je podstava njegovih pravic menica s protestom, brez protesta niti omejenih (§ 39.) pravic ne more izvrševati, ker samo s protestom more dokazati, da menica ni prejudicirana. Če je bil protest odpuščen, menica kljub temu, da se protest ni napravil, ni prejudicirana napram onim zavezancem, ki so odpustili protest (in redno zoper glavnega meničnega zavezanca); pravice zoper te preidejo torej z indosamentom po dospelku tako kakor z indosamentom po protestu.

Za celo to poglavje velja, da menični upravičenec nima nikakršnih m e n i č n i h pravic do pokritja, ki je je trasant dal trasatu (akceptantu). On ima brez ozira na to, ali se je dalo pokritje ali ne, menične pravice zoper akceptanta in regresne pravice zoper prednike s trasantom vred, na pokritje sme seči le, če mu trasant odstopi svoje pravice zoper trasata (akceptanta), ki ni plačal.

Za postopanje v meničnih pravdah daje civilnopravdni red posebne določbe (§§ 555. in sl.). Če se opira s tožbo uveljavljana terjatev na menico, ki vsebuje vse potrebnosti za formalno veljavnost in ki ni pomislekov zoper njeno pristnost, ter so tožbi priloženi v izvirniku menica, protest in povratni račun, v kolikor so te listine v posameznem primeru potrebne za utemeljitev tožiteljevih zahtevkov, sme tožitelj zahtevati, da se tožencu naloži, da naj v neodložljivem roku 3 dni pod izvršbo plača menični dolg z izkazanimi postranskimi terjat-

vami in stroški, kakor jih tožitelj zahteva in sodnik prizna. Če toženec v istem roku ne vloži vseh svojih prigovorov, postane menični plačilni nalog pravnomočen, če jih vloži, se razpiše narok za ustno sporno razpravo. Paricijski rok je tri-dneven, roki za postavitev v prejšnji stan, za priziv in za revizijo ter za prizivno priobčilo in revizijski odgovor so 8 dnevni. Postavitev v prejšnji stan in obnova postopanja sta nemogoči v škodo stranki, ki je v glavni pravdi ravnala v dobri veri, če je ta stranka med tem izgubila svoje menične zahtevke zoper druge osebe vsled poteka časa popolnoma ali deloma ali jih vsaj zavoljo kratkosti preostalega roka ne more več uveljaviti.

Na temelju plačilnega naloga je po § 371., št. 2, izvrš. reda dovoljena izvršba v zavarovanje, če so se zoper plačilno povelje ali zoper menični nalog za zavarovanje vložili prigovori, ne da bi trebalo sodišču izkazati, da bi bilo brez izvršbe za zavarovanje izterjanje menične terjatve obrezuspešeno ali znatno oteženo ali da bi se morala menična terjatev z izvršbo izterjavati izven naše države. Glede začasnih odredb (§ 378. sl. izvrš. reda) za menične terjatve ne velja nič posebnega, nego, da sme sodišče, če treba z menico, ki se je vzela z začasno odredbo v shrambo, kaj ukreniti, da se odvrne škoda, v posebno nujnih primerih izdati svoj ukrep, ne da bi prej zaslišalo nasprotnika.

B o s a n s k i menični zakon (čl. 41.—43., 48.—54., 81., 98., št. 6, 10) se razlikuje od našega samo v tem, da se menični kurz dokazuje le z uradnim tečajnim listom ali s potrdilom dveh trgovcev, ne tudi s potrdilom zapriseženega senzala. Po besedilu h r v a š k e g a zakona je razlik več, ali večinoma se strinjajo z našim naukom: 1. Protest se sme plačilni dan delati šele po 12. uri opoldne (§ 41. hrv.); 2. če se menica zoper imenovanega domicilijata ne protestira pravilno, je izgubljena pravica menične tožbe zoper akceptanta, smisel je isti kakor v čl. 43., odst. 2. m. r. „menični zahtevke“ (§ 43. hrv.); 3. važna je izrecna določba, da protesta ni treba pri domiciliovani menici, če kot domicilijata ni imenovana od trasata različna oseba, niti ne, če je domicilijata ob enem imetnik menice (§ 44., odstavek 2. hrv.); prvo ni različno od našega prava, dasi menični red o tem ne govori, drugo se strinja sicer s prakso bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča, je pa v nasprotju

z našim meničnim redom. 4. Glede pravice ponudbe (odkupa, jus offerendi) izraža zakon izrecno, da mora upravičenec sprejeti od večih ponudb ponudbo onega meničnega dolžnika, čegar plačilo oprosti največ meničnih dolžnikov zaveze (§ 48. hrv.) — pri nas velja po nauku isto, zakon ne govori o tem. 5. V določbi o varijacijskem regresu ureja hrvaški zakon — besedilo dvomljivo — samo to, da imetnik ne izgubi zahtevka zoper one prednike, ki jih (še) ni tožil, razume se pa, da sme regres zahtevati od njih tudi izvensodno, brez tožbe (§ 49. hrv.) 6. Hrvaški zakon (§ 50.) določa naravnost, da sme imetnik menice in sploh vsak regresant zahtevati s tožbo — toraj tudi brez tožbe — celo regresno vsoto od akceptanta samega, ne da bi zahteval regres od prednikov. Pri nas velja po pravilnem nauku isto, če se je napravil protest. 7. §§ 50., odstavek 3. in 51., odst. 3. m. r. določata naravnost, da se računi povprečni menični kurz, ki se ugotovi ali z uradnim kurzničnim listom ali s potrdilom dveh trgovcev, ne pa s potrdilom zapriseženega mešetarja. 8. Hrvaški zakon ne govori izrecno o primeru, da se regres vzame s tem, da se protestirana menica uporabi kot rimesa na regresata, vendar ni dvoma, da tega ne brani. 9. Izrecno je dovoljeno inozemskemu regresantu, da v regresu v področje hrvaškega (ogrskega) meničnega zakona zaračuni višje tuje obrestne in provizijske postavke, če jih je sam moral plačati (§ 52. hrv., pri nas po nauku isto).

Hrvaški (ogrski) menični zakon (§§ 106.—109) posebno ureja zastavno pravico in pravico pridržanja za menične terjatve. Če dolžnik ne izpolni svoje zaveze pravočasno, sme imetnik menice iz predmetov, ki je na njih „po privatni poti“ — torej ne s sodnim izvršenim odlokom — dobil zastavno pravico, iskati plačilo po menični poti. V to svrho sme: 1. premičnine po propisih meničnega postopnika upotrebiti za poplačilo svoje terjatve. 2. Vrednotnice, ki imajo borzni tečaj, sme na dan dospelka na borzi v plačilnem kraju dati prodati, ali jih sme po tečaju tega dne do višine svoje terjatve zase obdržati. Če na plačilnem kraju ni borze, sme vrednotnice prodati 3. dan po dospelku na najbližji borzi ali jih obdržati po kurzu tega dne. O izvršitvi ktere od teh pravic mora tekom 24 ur obvestiti dolžnika. Za vrednotnice, ki se notirajo na domači borzi, velja domača borza kot najbližja, za druge vred-

notnice tuja borza, kjer so notirane.⁶⁴ 3. Zastavljene terjatve ktereoli vrste sme izterjati ali do zneska svoje terjatve zase obdržati. — Vse te pravice ima tudi, če je dolžnik med tem prišel v konkurz, vendar mora, ako je dobil popolno pokritje, upniku ali konkurznemu skladu izročiti izvirno menico in presešek. Ako pa imetnik menice zakrivi kako opustitev, vsled ktere se popolnoma ali deloma izgubi zastavljeni predmet ali zastavljena terjatev, mora dolžniku povrniti škodo.

Nadalje sme imetnik menice za dospelo menično terjatev pridržati (retencijska pravica) one novce, premičnine in vrednotnice svojega dolžnika, ki so mu prišli po zakoniti poti v dejansko posest ali s kterimi more razpolagati, razun ako mu je dolžnik ali kdo drugi glede teh stvari pred predajo ali ob predaji naravnost naložil, kaj naj se z njimi zgodi. Pravica pridržanja pa se sme izvršiti tudi za nedospelo menično terjatev, če je dolžnik pal v konkurz ali če je ostala izvršba zaradi denarne terjatve zoper dolžnika brez uspeha. V tem primeru tudi niti dolžnikovo navodilo niti določeni način razpolaganja ne izključujeta, da se izvrši retencijska pravica, ako se je konkurz otvoril ali je izvršba ostala brez uspeha po predaji ali ako je upnik za tako dejstvo zvedel potem, ko je bil predmet že prevzel. O uveljavljanju pravice pridržanja mora imetnik menice takoj obvestiti dolžnika. Slednjič določa zakon da ina retencijska pravica pravno moč ročne zastave, in da se sme uveljavljati s tožbo.⁶⁵

Tudi po s r b s k e m pravu so vse osebe, ki so menico podpisale, sprejele ali prenesle (indosirale) zavezane druga za drugo (§ 116. srb.). Pogoj regresa je redna prezentacija in reden protest (§§ 137. in sl. srb.). Protest pa treba dati napraviti, če se menica ne plača na plačilni dan, prvi delavnik za plačilnim dnem; zakon določa izrecno, da protest zaradi sprejema ali konkurz ali smrt trasata ne oprasčajo, da bi se opustil protest zaradi plačila; dovoljena je po nauku klavzula „brez protesta“.

⁶⁴ Določbe v Vojvodini veljavnega ogrskega meničnega reda so nekoliko drugačne.

⁶⁵ Vidi se, da je retencijska pravica stvarno urejena približno tako kakor v našem trgovinskem zakoniku, razširjena pa je glede kroga oseb, ki jo morejo izvrševati in zoper ktere se more izvrševati.

Regresna terjatev se more uveljavljati posebej zoper izdatelja ali ktereга od indosantov, ali skupaj zoper izdatelja in vse indosante (§ 140. srb.); dvomljivo je po besedilu zakona, ali se sme regres zahtevati tudi samo od večih in ne od vseh prednikov skupaj, naj si bo med njimi izdatelj ali ne; po smislu bi pač ne bilo izključeno. Tožbo mora imetnik menice vložiti tekom 15 dni po dnevu, ko se je izdal protest,⁶⁶ če prednik, od kogar upravičenec zahteva regres, ne prebiva dalje nego 10 ur hoda od plačilnega mesta; za vsakih 5 ur dalje se podaljša rok za en dan. Ta rok pa velja samo, ako stanuje regresat in ako ima menica plačilni kraj v območju srbskega trgovinskega zakonika (§ 141. srb.). Če je menica izdana v Srbiji s plačilnim krajem izven Srbije v Evropi (razun na Islandu ali Farörjih), treba zoper prednika, ki živi v Srbiji, tožbo vložiti tekom treh mesecev od dne, ko se je izdal protest; če se je izdala menica v primorskih deželah Azije ali Afrike ob Sredozemskem in Črnem morju ali na otokih v teh morjih, je rok šest-mesečen. za vse druge kraje osemnajst-mesečen (§ 142. srb.). Pred tožbo treba da imetnik menice onemu predniku, ki se posebej obrne do njega za plačilo (§ 141. srb.), vroči protest, vendar se ta „notifikacija“ v praksi redno združi s tožbo samo. Pet-najstdnevni ali daljši rok za tožbo teče zoper vsakega prednika posebej. Regresatu, ki je menico plačal, tečejo enaki roki za notifikacijo in tožbo zoper prednike, računajo pa se od dne, ko je regresat menico plačal, — če jo je plačal pred potekom roka, ki je bil za tožbo na razpolago njegovemu nasledniku regresantu — ali od dne, ko se je vložila tožba zoper njega. Tudi regresat, ki s plačilom postane regresant, treba, da na enak način kakor zadnji imetnik „notifikuje“ protest (§ 143. srb.).

Z zamudo roka za protest radi plačila in roka za regresno tožbo, ne pa če se opusti „notifikacija“, izgubi imetnik menice in vsak naslednik regres zoper žirante, z zamudo roka za tožbo le zoper one žirante, zoper ktere je rok zamujen (§§ 144. 145. srb.). Te roke treba smatrati za prekluzivne roke; zakon

⁶⁶ Judikatura razume to tako, da računi rok od dne, ko sodišče protest izroči stranki, ni toraj za ohranitev regresnih pravic treba, da se protest napravi prvi delavnik za plačilnim dnem, nego ta delavnik treba pri sodišču zahtevati, da napravi protest.

sam jih ne označuje kot roke zastaranja, nego ureja menično zastaranje povsem drugače (glej § 67.). Zoper izdatelja pa je regres izgubljen le, če izdatelj dokaže, da je akceptant imel pokritje v času dospelka. Dokazno breme toraj zadene trasanta; če se mu dokaz posreči, ostane upravičencu samo tožba zoper pozvanca, ki je prejel pokritje; če se mu ne, mora plačati trasant tudi ako se ni napravil protest radi plačila, plačati mora seveda tudi, če trasat menice sploh ni sprejel, sprejem sam pa tudi ni za trasanta dokaz, da je akceptant prejel pokritje (§§ 146., 87. srb.). Regresna tožba pa je dopuščena tudi zoper trasanta, ki je dokazal, da je trasat pravočasno imel pokritje, in zoper indosante, ako je trasant ali indosant po preteku roka za protest, „notifikacijo“ ali za regresno tožbo na kakoršen koli način dobil (nazaj) pokritje; zakon ga v tem primeru smatra za trasanta, ki ni dal pokritja, in pripušča zoper njega menično tožbo, celo če se je zamudil protest in brez ozira na to, ali je bila menica akceptirana ali ne (§ 147. srb.). Dasi potemtakem reden protest za ohranitev pravice zoper trasanta ni neobhodno potreben, vendar ni brez pomena; če se je napravil reden protest zaradi plačila, je trasant zavezan kakor vsak drug prednik, dokaz, da je dal pokritje, bi ga ne rešil regresa.

Imetnik menice, ki je protestovana zaradi plačila, sme po zakonu poleg regresa zahtevati pri sodišču za svojo varnost rubež premičnin izdatelja, sprejemnika in indosantov (§ 148. srb.), no ker niti za menično tožbo zoper izdatelja in sprejemnika ni treba protesta, treba reči, da ga zoper nje tudi v tem primeru ni treba. S to „zabrano“ pa se regresne pravice ne ohranijo, zato treba vsekako pravočasne regresne tožbe.

Regresne vsote zakon za navadni regres ne določa posebej, določa jo pa v poglavju o regresu s povratno menico (§§ 153.—160. srb.). Zadnji imetnik sme zahtevati menično vsoto s 6% obrestmi od dne, ko je zahteval, da se napravi protest, stroške protesta in druge „zakonite“ stroške in obresti od stroškov od dne, ko vloži tožbo; ali tudi menični kurz, ni povsem jasno, pravilneje je pač mnenje, da se sme računati, ali tako, da vsak regresat plača samo en menični tečaj, kumulovanje tečajev zakon izrecno izključuje. Provizije srbski trgovinski zakon ne pozna. Nadaljni regresant sme zahtevati

vsoto, ki jo je sam moral plačati, s 6% obrestni od dne plačila, svoje stroške in obresti od njih od dne, ko vloži tožbo.

Povratna menica se more izdati ali na izdatelja ali na ktere-rega izmed indosantov; da bi se morala izdati a drittura in na vpogled, v zakonu ni rečeno, vendar se priznava. Menični kurz se tu računi in sicer napram izdatelju s plačilnega kraja temeljne menice na plačilni kraj povratne menice, napram indosantu s kraja, kjer je bila menica izročena ali prodana, na plačilni kraj povratne menice. Priložen ji mora biti povratni račun, čegar vsebina je podrobno predpisana. Dovoljena je samo ena povratna menica, ker zakon izrecno določa, da je mogoč samo en povratni račun, ki ga plačujejo en regresat za drugim do izdatelja; tečaja ni treba plačati, če ni potrjen od dveh trgovcev.

Srbski zakon slednjič nima izrecne določbe, da treba menico plačati samo proti izročitvi menice (s protestom in povratnim računom), toda to sledi že iz bistva prezentacijske ordrske vrednotnice in se priznava. Pravica ponudbe v smislu našega člena 48. m. r. v srbskem trgovinskem zakoniku ni urejena.

Enotni menični zakon ustanavlja enako kakor naš menični red, da so vsi, ki so menico izdali, sprejeli, indosirali ali dali poroštveno izjavo, imetniku menice zavezani solidarno. Regres je preskočen s pravico varijacije. Pogoj zanj je redna prezentacija in reden protest radi plačila ali sprejema (čl. 46. e. m. z., glej § 54.). Protest radi plačila treba dati napraviti na plačilni dan ali na eden obeh sledečih delavnikov (čl. 43. e. m. z.), vendar sme vsaka država pogodnica določiti, da se mora protest napraviti prvi delavnik ali prva dva delavnika po plačilnem dnevu, torej ne že na plačilni dan (čl. 10. konvencije). Ker odreja enotni menični zakon, da se roki za napravo protesta ravnaajo po zakonih države, na koje ozemlje treba protest napraviti, je taka določba obvezna za druge države. Odpustiti se more s primerno klavzulo v menici protest radi sprejema in radi plačila, odpusti ga izdatelj z veljavnostjo ne samo napram sebi, nego napram vsem meničnim zavezancem, indosant samo z veljavnostjo napram sebi. Pravne posledice odpusta so iste kakor po našem meničnem redu z izjemo, da zadenejo stroški protesta, ki se je napravil, dasi ga je odpustil izdatelj, imetnika menice; stroške

protesta, ki ga je odpustil indosant, mora povrniti vsak menični zavezanec, tudi indosant, ki je odpustil protest (čl. 45. e. m. z.). Menični zavezanec, od kogar se zahteva regres ali od kogar bi se lahko zahteval regres, sme zahtevati, da se mu za plačilo regresne vsote izroče menica, protest in pobotani račun (čl. 49. e. m. z.). Pobotnice na menici ne more zahtevati (drugače čl. 48. m. r.), to sme zahtevati samo glavni menični dolžnik (trasat, domicilijat), ki plača.

Regresna vsota, ki jo sme zahtevati zadnji imetnik, obsega (čl. 47. e. m. z.):

1. ne sprejeto ali ne plačano menično vsoto, če je menica obrestna, s pogojenimi obrestmi.

2. 5% obresti od dne dospelka; te se računijo tudi od obresti, ki so določene v obrestni menici sami. Vsaka država pogodnica pa lahko določi za menice, ki so na njenem ozemlju izdane in plačljive, 6% obrestno mero; druge države morajo to obrestno mero priznati. Višino obresti, ki teko od sodnega uveljavljenja regresne terjatve, določa prosto država, v kateri se zahtevek uveljavlja. Zavezanec pa, ki je bil tožen, nikakor ne more zahtevati v nadaljнем regresu več nego povračilo 5% ali 6% rednih meničnih obresti, dasi je morda moral plačati višje pravnne obresti (čl. 12. konvencije).

3. Stroške protesta in notifikacije in druge -- potrebne -- stroške.

4. Provizijo, ki se določi z dogovorom; če dogovora ni, ne sme presegati $\frac{1}{6}\%$ od glavnice menične vsote.

Če se zahteva regres pred dospelkom (§ 54.), se od menične vsote odbijejo obresti (diskont) za čas od plačila pred dospelkom pa do dne dospelka. V menično vsoto se računijo tudi v menici pogojene obresti, od celega zneska se odbije diskont. Za obrestno mero diskonta sme imetnik izbrati ali javno razglašeni diskontni postavki centralne banke, ki izdaja bankovce, ali pa tržni postavki, ki velja na dan regresa v stanovališču imetnika (čl. 47. e. m. z.).

Kdor je menico plačal v regresu, sme od svojih prednikov zahtevati:

1. celo vsoto, ki jo je plačal sam,

2. 5% (ali 6%) obresti za ta znesek od dne plačila,

3. svoje stroške,

4. provizijo v že omenjeni višini, toda samo od menične glavnice (čl. 48. e. m. z.).

Če gre za regres pred dospelkom, ker se je dal samo delni akcept, sme oni, ki plača ostali del menične vsote (regresat), zahtevati, da se to zabilježi na menici in da se mu da pobotnica; poleg tega mu mora imetnik dati poverjen prepis menice in mu izročiti protest, zato da more regresat nadalje iskati regres; deloma sprejeta menica potem lahko kroži naprej (čl. 50. e. m. z.).

Važno je, da enotni menični zakon izrecno daje imetniku menice, bodisi tudi da je njen izdatelj, pravico, zahtevati od glavnega meničnega dolžnika, ki ni redno plačal, celo regresno vsoto, kakor bi jo smel zahtevati od prednika; rešeno je toraj vprašanje, ali sme zahtevati stroške, obresti in zlasti provizijo, v trdilnem smislu (čl. 47. e. m. z.).

Poleg doslej opisanega regresa pozna enotni menični zakon tudi regres s povratno menico, ki je urejen vobče tako kakor pri nas, z izjemo, da se sme z zaznamkom v menici izključiti ta način regresa (čl. 51. e. m. z.). Kdo sme pristaviti tak zaznamek, tega zakon ne določa; ni dvoma, da izdatelj, gotovo pa tudi indosant, toda ta le z veljavnostjo zase. Za povratno menico dovoljuje enotni menični zakon izrecno tudi vpoštevanje meničnega kurza in sicer tako, kakor naš menični red, samo da ne določa, kako naj se posvedoči višina tečaja, to je prepuščeno trgovinski šegi. Za običajni regres pa enotni menični zakon ne ureja upoštevanja meničnega tečaja s fingirano povratno menico, vendar ga tudi ne izključuje; odločeval bo pač po eni strani vidik, da sme upravičenec načelno v regresu zahtevati toliko, kolikor bi moral dobiti na plačilnem kraju o plačilnem času, po drugi strani trgovinski običaj.

§ 58.

C. Menične pravice izdatelja.

Izdatelj lastne menice v tem svojstvu nima meničnih pravic zoper nikogar. Izdatelju trate pa je menično zavezan sprejemnik na temelju svojega skripturnega akta in sicer brez ozira

na podstavo te zaveze (čl. 23., odst. 2. m. r.), z njim njegov avalist. Ta zaveza velja bodisi, da je menica po žiru prišla nazaj v trasantove roke, bodisi da jo je trasant dobil v roke kot regresat, ki je moral plačati menico, protestovano zaradi plačila, bodisi da jo je kot remitent trate na lastni ukaz obdržal v rokah, ne da bi jo bil indosiral, brez ozira na to, ali je dal pokritje ali ne. Če ga ni dal, bo akceptant redno imel prigovor, da pokritja ni dobil, toda dokazno breme zadene njega. Če akceptant dokaže, da pokritja ni dobil, je trasantova stvar, da z nasprotnim prigovorom uveljavi, da pokritja ni bil dolžan dati.

Zoper trasata, ki menice ni sprejel, dasi je imel pokritje ali dasi se je zavezal menico sprejeti brez (predhodnega) pokritja, trasant nima meničnega zahtevka, to (pokritveno) razmerje se presoja po občem državljskem pravu.

Hrvaški (§ 23.) in bosanski (čl. 23.) zakon se ne razlikujeta od našega. Tudi enotni menični zakon (čl. 27.) daje izdatelju menični zahtevk zoper sprejemnika in sicer v celem obsegu, kakor drugim regresatom. Srbski trgovinski zakon nima določbe, ki bi bila enaka našemu čl. 23., odst. 2 m. r., v literaturi pa se najde mnenje, da ima trasant, ki je plačal menico v regresu, menično tožbo zoper akceptanta in njegovega avalista.

§ 59.

D. Menične pravice avalista.

Menični red avalistu ne daje meničnih pravic, niti zoper onega meničnega zavezanca, ki se mu je pridružil kot avalist, niti zoper njegove prednike, niti zoper glavnega meničnega zavezanca. Avalist ni indosant, toraj nima meničnega regresa, ampak samo regres, kakor ga ima sicer porok po občem državljskem pravu. Po § 1358. o. d. z. stopi porok v pravice upnika, ki mu je menico plačal, in sme od dolžnika zahtevati povračilo za plačano terjatev. Plačani upnik mu mora izročiti pravne pomočke, menico s protestom in povratnim računom. Avalist toraj sme uveljavljati regresne pravice plačanega upnika, toda ne kot samostojne menične pravice; prigovori, ki bi jih imel prednik zoper plačanega

upnika, gredo tudi zoper avalista. Nikakor pa nima, dasi bi jih bil morda še imel plačani upnik — ko bi avalist ne bil plačal — meničnih pravic zoper naslednike meničnega dolžnika, ki mu je bil dal aval. Pravni učinek je toraj — z ravno navedeno izjemo — tak, kakor pri indosamentu protestirane menice, avalist si pa plačano menico tudi lahko res da indosirati z indosamentom po dospelku. Od večih avalistov istega meničnega zavezanca je vsak napram upniku zavezan plačati celo menično terjatev. Med seboj pa so, če ni med njimi drugega pravnega razmerja, v smislu § 896. o. d. z. zavezani po enakih deležih, avalist, ki bi plačal več, nego po notranjem razmerju med avalisti zadene njega, sme po §§ 1359. in 896. o. d. z. zahtevati od soavalistov povračilo onega zneska, ki ga je plačal preveč.

B o s a n s k i menični in s r b s k i trgovinski zakon tudi ne dajeta avalistu meničnih pravic, pravice avalista se presojajo po občem civilnem pravu, v posameznem primeru morda tudi po trgovinskem pravu. Po h r v a š k e m meničnem zakonu (§ 69.) pa ima avalist menično tožbo zoper onega, za kogar je plačal, zoper druge menične zavezance le tedaj in v toliko, kolikor bi jih bil imel oni, za kogar je plačal, ko bi bil plačal ta sam, avalist toraj vstopi v pravice meničnega zavezanca, za kogar je plačal, ne v pravice upnika, kteremu je plačal.

E n o t n i menični zakon (čl. 31.) daje meničnemu poroku, ki je menico plačal, popolne regresne pravice zoper onega meničnega zavezanca, ki je bil zanj prevzel jamstvo, in zoper njegove prednike; ni menda dvoma, da tudi zoper akceptanta in izdatelja lastne menice, dasi ta dva ne spadata strogo pod pojem prednika.

§ 60.

E. P r a v i c e akceptanta, trasata, domicilijata

A k c e p t a n t nima meničnih pravic zoper nikogar, samo neizpolnjen domicil sme izpolniti z imenom domicilijata. Če dobi menico z indosamentom pred dospelkom, menična terjatev počiva, dokler akceptant menice ne indosira

naprej; če jo obdrži do dospelka ali če jo dobi z indosamentom po dospelku, ugasne menična terjatev povsem, akceptant je ne more oživiti niti z indosamentom po dospelku. V primeru indosamenta po protestu je to jasno že vsled besedila čl. 16., odst. 2. m. r., isto pa velja tudi v primeru indosiranja prejudicirane menice, z zedinjenjem (konfuzijo) je menična terjatev že ugasnila in ne more več oživeti. Kdor dobi tako menico kot indosatar, toraj nima nikakoršnih meničnih pravic zoper akceptanta kot takega; dvomljivo pa je, ali more v smislu čl. 16., odst. 1. m. r. imeti menične pravice zoper akceptanta kot indosanta in zoper druge indosante po protestu. Grünhut zanika to vprašanje, vendar bi se moglo prigovarjati, da ima indosatar, ki je menico dobil z indosamentom po prejudici, menične pravice zoper indosanta po prejudici tudi v primeru, da menica ni bila niti sprejeta, da so toraj s prejudicem ugasnile sploh vse menične pravice zoper menične zavezance pred dospelkom. Da sme trasat, ki ni dal akcepta, menico indosirati tudi po dospelku, o tem ni dvoma.

Akceptant in trasat, ki sta plačala menico, ne da bi bila imela zanj pokritje, imata pravico zahtevati pokritje od trasanta, pri komisijski trati od komitenta, za čegar račun se je trata izdala. Ta zahtevk ni menični zahtevk in se ne more uveljavljati v meničnem postopku. Vprašanje pa je, kakšen je pravni značaj pokritvene tožbe. Gotovo je, da ima trata po svoji obliki („plačajte za to menico“) videz naloga za plačilo, zato je razširjeno mnenje, ki je zastopajo zlasti tudi Grünhut, Lehmann in Canstein, da je tožba za pokritje mandatna tožba, v kateri tožitelju ni treba ničesar drugega dokazati, nego da je nalog dobil in izpolnil; to dokaže lahko z menico, ki je na nji potrjeno, da je plačana. Stvar *tr a s a n t a* je po tem mnenju, da odkrije pravo pravno razmerje med seboj in akceptantom (trasatom), njega zadene dokazno breme, da ne gre za mandatno razmerje ali da je pokritje dal ali da mu ga ni bilo treba dati. Samo za neindosirano trato na lastni ukaz dopušča Grünhut izjemo, ker ta trata je prav za prav redno lastna menica akceptanta ali trasata, v kateri bi bil trasant remitent; trato na lastni ukaz plača akceptant (trasat) redno v lastnem interesu, tako da ni mogoča mandatna tožba. Drugo mnenje trdi, da z

besedami „plačajte“ ni zanesljivo izraženo, da gre za mandatno razmerje; one besede so nekaka običajna rečenica brez določene pravne vsebine. Toraj mora t r a s a t (akceptant) odkriti pravno razmerje, na čegar temelju je menico plačal, in da je trasant (komitent) dolžan dati pokritje (zlasti Staub-Stranz, Adler). Glavna razlika med obema nazoroma je toraj dokazno breme.

Pravilnejše je drugo mnenje. Akceptant (trasat) res plača po menici, ki ima obliko naloga, ali dejanski je pravno razmerje lahko povsem drugačno, nego mandatno. Lahko da je sprejel in plačal menico animo donandi, lahko animo solvendi, v teh dveh primerih mu pokritvena tožba kljub obliki mandata gotovo ne gre; mogoče je pa tudi, da je (sprejel in) plačal animo credendi in sicer bodisi za uslugo, bodisi, ker je bil zavezan dati kredit. Če je plačal za uslugo, sme pokritje zahtevati takoj, ko je plačal; če je plačal na temelju kreditne pogodbe, pa šele tedaj, ko dospe njegov zahtevek iz kreditne pogodbe. Plačilo menice ima toraj dejanski lahko povsem različne podstave. Te podstave ni mogoče dokazati s samo menico, ki ne navaja pravne podstave; da njena oblika ni vedno odločilna, priznava tudi Grünhut za trato na lastni ukaz, iz zakona pa sledi po besedilu samem, da m e n i c a s a m a pozvancu ne daje nikakoršnih pravic (čl. 23. m. r.). Akceptant se z akceptom prizna za dolžnika legitimovanemu imetniku menice, v regresu tudi trasantu, njegova stvar je toraj dokazati, da s plačilom menice ni le zadostil svoji zavezi, nego da si je s plačilom tudi pridobil pravico zoper izdatelja. Ako bi smel s plačano menico samo zahtevati pokritje, bi mu bil s tem priznan nekak (abstrakten) menični zahtevek, ravno to pa zakon sam izključuje izrecno. Isto velja po izrecnem besedilu zakona tudi za trasata. Pozvane mora toraj odkriti pravno razmerje, na čegar temelju se je odzval pozivu, da naj plača, in iz katerega izvaja pokritveni zahtevek. Trasantova (komitentova) stvar je, da dokaže, da kljub pravnemu razmerju, na koje se opira nasprotnikov zahtevek, ni dolžan dati pokritja, ali da je pokritje dal.⁶⁷

Tudi domicilijat kot tak nima meničnih pravic, njegov zahtevek se ravna po civilnopravnem razmerju med njim in akceptantom (izdateljem lastne menice). Za ta del velja analogno

⁶⁷ Povsem drugače je stvar urejena pri akceptu ali plačilu za čast. Plačnik za čast ima regres, toraj menične pravice (čl. 63. m. r., gl. § 63.).

isto, kar za razmerje med pozvancem in trasantom. Važna razlika pa je med akceptantom, ki je v trenutku dospelka menični upravičenec, in med domicilijatom, ki je v istem položaju. Domicilijat ni menični zavezanec, niti ni po menici pozvan, da plača v svojem imenu, on je *solutionis causa adjectus*, da plača za trasata. Menična terjatev toraj ne ugasne s konsolidacijo, nego domicilijat, ki je indosatar v trenutku dospelka, mora dati napraviti deklaracijski protest in ima menični regres.

Po h r v a š k e m (§ 23.) in b o s a n s k e m (čl. 23.) pravu ni razlike; hrvaški menični zakon samo pojasnjuje čl. 23., odstavek 3., m. r. tako, da trasat na temelju sprejema nima m e n i č n e t o ž b e zoper trasanta.

Tudi s r b s k i trgovinski zakon ne daje akceptantu menične tožbe za pokritje, predpisuje pa, kakor že omenjeno (§ 23., št. 4., b), da mora trasant (komitent) pravočasno, to je pred dospelkom, skrbeti za pokritje, in postavlja domnevo, da je bilo pokritje dano pravočasno, če je trasat bil o dospelku trasantu (komitentu) dolžan toliki znesek kolikoršna je menična vsota. Akcept tvori domnevo, da je bilo pokritje pravočasno dano, vendar ne v pravdi med regresantom, ki je zamudil protest, in trasantom; tu mora trasant dokazati, da je dal pokritje. Če to dokaže, je mogoča tožba zoper trasata, dasi ni dal akcepta (§§ 85.—87. srb., § 57. pri koncu).⁷⁸ Ne more se pa akceptant braniti s prigovorom, da ni prejel pokritja, zoper nobenega meničnega upravičenca razun zoper trasanta.

E n o t n i menični zakon je opustil določbo čl. 23., odst. 3. m. r. kot nepotrebno, to se pravi, da pozvanec s plačilom menice ne dobi meničnega zahtevka za pokritje. Ali ima imetnik menice kako pravico do pokritja, naj po konvenciji o izenačenju meničnega prava (čl. 14.) uredi posamezne države;

⁷⁸ Stvar je, kar se tiče akceptanta, gotova, dvomljiva pa, kar se tiče trasata. Zakon sam se izraža tako, da regresant, če menica ni bila protestirana, nima regresne pravice zoper izdatelja, ki dokaže, da je sprejemnik dobil pravočasno pokritje. Če to dokaže, ostane regresantu zahteva zoper onega, na kogar je bila menica potegnjena; v prvem stavku je toraj govor o akceptantu, v drugem o trasatu. Ratio legis je pač, da ima regresant pravico na pokritje bodisi, da je pokritje pri onem, ki je menico izdal, bodisi pri onem, ki je bil pozvan, da je plačal; pozvan je pa tudi trasat.

francoska skupina pozna, kakor srbski trgovinski zakonik, tako pravico, nemška ne, konferenca se o tem vprašanju ni mogla zediniti,⁶⁹ kakor tudi ne o vprašanju, ali naj se izdatelju izrecno naloži, da mora skrbeti za pokritje o dospelku.

⁶⁹ Priznati treba, da ima francoski sistem tudi nekatere prednosti pred nemškim (našim).

X. Poglavlje.

Posredovanje (intervencija).

§ 61.

1. Splošni nauki.

Če trasat menice ne sprejme, če glavni menični zavezanec (ali domicilij) ne plača, če glavni menični zavezanec postane nezanesljiv za plačilo, trpita ugled in kredit izdatelja pa več ali manj tudi indosantov, ki jamčijo za sprejem in plačilo; poleg tega nastanejo regresni stroški. Te neprijetne posledice se odvrnejo ali vsaj zmanjšajo, če menico sprejme ali plača in ji tako reši čast kdo drugi namesto osebe, ki je za to pozvana v prvi vrsti: **posredovanje, intervencija** (terminologija § 3.). Posredovanje je **pozvano**, če je v menici naznačena oseba, do ktere naj se upravičenec v sili obrne za sprejem ali plačilo, sicer je **nepozvano**. Oseba, ki je pozvana za intervencijo, se označi z naslovom za silo, za intervencijo pri plačilu je pozvan intervenijent tudi akceptant za čast, ki ni bil naslovljenec za silo.

Razlika med pozvano in nepozvano intervencijo je važna zato, ker izgubi upravičenec regres za varnost, če ne upošteva pri sprejemu ali ako gre za nezanesljivost, pozvanega intervenijenta, ne izgubi ga pa, če ne upošteva nepozvanega intervenijenta (čl. 29., 98., št. 4., 56. m. r.); pa tudi pri regresu za plačilo so pravne posledice strožje, če se ne upošteva pozvan posrednik (naslov za čast, sprejemnik za čast), nego če se ne upošteva nepozvan posrednik (čl. 62., 98., št. 7 m. r.).

Naslov za silo mora biti dan v menici sami, poziv ali nalog, ki ga da menični zavezanec komurkoli izven menice, da naj menico sprejme ali plača, ko bi prišla v stisko, ni menični naslov za silo. Menični naslov nima predpisane oblike, glasi se redno „v sili pri N. N.“, „ako treba, pri N. N.“, „à besoin chez...“, „al bisogno“ in slično. Mogoč je naslov na trati in na lastni menici, tudi posebno mesto ni predpisano, stoji lahko tudi na kopiji ali alonži (čl. 62., 98., št. 7 m. r.). Pravne posledice, ki so zvezane z dejstvom.

da se naslov za silo ni upošteval, ne nastopijo, če se glasi naslov za silo na drug kraj, nego je v menici določen kot plačilni kraj, v takem primeru menični upravičenec ni dolžan iskati sprejema ali plačila pri naslovljencu za silo, predno sme zahtevati regres.⁷⁹ Pristaviti sme naslov za silo, kdor je v regresni zavezi, toraj ne indosant, ki je žiriral brez zaveze; ali tudi akceptant in izdatelj lastne menice? Zakon tega ne prepoveduje, po smislu pa treba sklepati, da tak naslov ne nalaga meničnemu upravičencu onih dolžnosti, ki mu jih sicer nalaga menični naslov; nekak nesmisel je namreč, da bi glavni menični zavezanec že takrat, ko se zaveže plačati menično vsoto, izrazil z naslovom za silo vnaprej možnost, da ne bo redno plačal. Nadalje je akcept z meničnim naslovom modificovan akcept, ki bi sicer vezal akceptanta, ne bi pa zabranil regresa zaradi varnosti; pa tudi izdatelj lastne menice ne sme poleg prezentacije pri sebi samem (domicilijatu) postaviti še enega pogoja za regres, namreč pogoja, da se menica pred regresom predloži naslovljencu za silo. To velja tudi v primeru, da je menica domicilovana in domicilijat imenovan. Ni pa izključeno, da tudi v čast glavnemu zavezancu nastopi nepozvan intervenijent pri plačilu. Taka intervencija je celo jako koristna, ker odreže ves regres. Mogoča je tudi nepozvana intervencija v prid akceptantu za čast, ki ne plača sam.

Menični naslovljenec mora imeti pasivno menično sposobnost. Lahko je oseba, ki še ni v menični zavezi, lahko tudi trasant, indosant, avalist. Indosant in trasant lahko tudi sama sebe naznačita kot naslovljenca za silo in dosežeta s tem, da se mora menica pred regresom predložiti tudi njima; tako dobita priliko, da s sprejemom ali plačilom za čast sploh preprečita ali vsaj skrčita regres; tudi tak menični naslov pa se mora izrecno ali tiho glasiti na plačilni kraj, da je obvezen. Od oseb, ki (še) niso menični zavezi, ne more biti v pravem smislu naslovljenec za silo trasat; zoper njega ni treba posebnega intervencijskega ali kontraprotesta, če ne sprejme ali ne plača kot trasat (nepristni naslov za silo). Isto velja za domicilijata.

⁷⁹ Akcept treba iskati na v menici naznačenem trasatovem stanovallišču, tudi če je različno od plačilnega kraja, akcept za čast na plačilnem kraju.

Kdor more biti naslovljenec za silo, je lahko tudi nepozvan intervenijent, poleg teh oseb pa je lahko plačnik za čast tudi trasat in domicilijat. Glavni menični zavezanec ne more biti niti pozvan niti nepozvan intervenijent, njegova zaveza sega dalje.

Pogoj intervencije je, da je menica prišla v stisko, to je, da ni bilo dobiti rednega (čistega) sprejema ali varnosti za nezanesljivost ali plačila. Ta pogoj mora biti posvedočen s pravilnim protestom. Poleg protesta, ki dokazuje, da je menica bila v stiski, treba s protestom posvedočiti še, da se je intervencija izvršila (intervencijski protest); ta protest je s prvim lahko združen (čl. 88., št. 5 m. r.), lahko se pa tudi napravi kot dodatek k prvemu protestu.

Če se je intervencija izvršila, ne da bi bilo s pravilnim protestom dokazano, da je menica bila v stiski, so pravne posledice različne po tem, ali je menica bila v stiski ali ne. Ako sploh ni bila v stiski, n. pr. na menici je bil trasatov akcept, potem je častni akcept kot tak ničen, veljaven pa bo kot aval; intervenijent se ni mogel zavezati kot častni akceptant, zavezati se je hotel in mogel se je zavezati kot avalist.⁷¹ Če je intervenijent plačal „za čast“, dasi je bila menica že plačana, je položaj različen; lahko je plačal v zmoti, da je menica v stiski; potem bo smel zahtevati plačilo nazaj; lahko je plačal animo donandi itd. Ako pa je menica bila v stiski in stiska samo ni bila posvedočena s protestom, veže častni akcept kot tak in plačilo za čast je veljavno plačilo. Ali izključen je regres in sicer regres za varnost za honorata, regres za plačilo za intervenijenta samega, ker treba za regres protesta, razun če je bil odpuščen, kar pa učinkuje samo napram onemu meničnemu zavezancu, ki je protest odpustil. Poleg tega je tak „intervenijent“ odgovoren za škodo. V nobenem primeru ne dobi intervenijent z intervencijo nikakršnih meničnih pravic, če ni s protestom posvedočeno, da je menica v stiski. Ako je v nasprotju z dejanskim stanjem posvedočeno, da je menica v stiski, je pa intervencija upravičena, razen ko bi bil intervenijent vedel, da

⁷¹ To bo veljalo vsekako, če je intervenijent vedel, da menica ni v stiski, imel je morda poseben namen, da pride v menično zavezo; če je ravnal v zmoti, bo morda imel prigovor zmote ali zvijače, vendar ne zoper poštenega imetnika.

protest posvedoča neresnico. Culpa lata ne zadostuje napram takemu dokaznemu sredstvu, kakor je protest.

Tudi opustitev intervencijskega protesta ima pravne posledice. Po čl. 58., odst. 3. m. r. je za škodo odgovoren akceptant za čast, ki ni skrbel za to, da se intervencija posvedoči s protestom. Škode sicer ni mogoče misliti si, če je dala akcept za čast nepozvana oseba, mogoča pa je, če je dal akcept za čast brez intervencijskega protesta naslovljenec za silo. Tu je iz prepisa menice, ki se nahaja v protestu zaradi sprejema, razvidno, da je menica imela naslov za silo, ni pa posvedočeno, da se je naslov upošteval, toraj honorat nima regresa za varnost (čl. 56. m. r.), zaradi tega lahko pride v škodo. V primeru plačila za čast ne morejo sicer niti menični upravičenec niti menični zavezanci imeti škode, če se intervencija ne posvedoči s protestom, škodo pa ima neposredno intervenijent sam, ker ne dobi meničnih regresnih pravic, nego samo regresno pravico po občem državljskem pravu. Interes, da se napravita tako glavni kakor intervencijski protest, ima torej vedno intervenijent sam; interes, da se napravi kontraprotest, ima menični upravičenec, ki brez njega nima regresa.

§ 62.

2. Akcept za čast.

Z akceptom za čast se — pozvani ali ne pozvani — intervenijent zaveže, da bo plačal menico, če je v menici imenovani plačnik ne bi (popolnoma) plačal o dospelku. Zaveza akceptanta za čast je torej subsidijarna.⁷² Posebna oblika za častni akcept ni predpisana, zadostuje sam podpis na menici, kopiji ali alonži (čl. 62., 98., št. 7. m. r.); navadno pa se akcept označi kot akcept za čast z izrecnim pristavkom kakor S. P. (sopra protesto), ali „v čast N. N.“ in slično. Sprejem za čast, ki bi ne bil zapisan na menici, kopiji ali alonži, ni častni

⁷² Dvomljivo je, ali je mogoč sprejem za čast pri lastni menici. Za potrditev govori besedilo zakona (čl. 29., 98., št. 4 in 7 m. r.) in dejstvo, da bi taka intervencija mogla imeti pomen; zoper, da je po smislu težko govoriti o sprejemu pri lastni menici. Literatura je deljena, vendar se v obče priznava možnost akcepta za čast pri lastni menici in vprašanje treba potrditi tudi z ozirom na dovolj jasno besedilo zakona.

akcept v smislu meničnega reda, niti ko bi bil posvedočen v protestu, nasproti pa je veljaven, če je zapisan na menici, kopiji ali alonži, tudi če ni posvedočen s protestom. Vendar nastane v tem primeru, če ni dal častnega akcepta naslovljenec za silo, ampak nepozvan intervenijent, lahko dvom, ali gre za sprejem za čast ali morda za aval; razlika je znatna.

Če je s protestom ugotovljeno, da je menica v sili, ker je trasat odrekel sprejem ali ker je glavni zavezanec postal nezanesljiv, je moral imetnik predložiti menico na plačilni kraj glasečemu se naslovu za silo v sprejem, predno more izvrševati pravico do regresa za varnost (čl. 56., 29., 98., št. 4 m.r.).

Od naslovljenca za silo ponujeni sprejem za čast se mora sprejeti, dvomljivo je le, ali ga treba sprejeti, ako je naslovljenec za silo sam nezanesljiv v smislu čl. 29. m. r. Nekteri trdijo, da ne, drugi potrjujejo vprašanje, dajejo pa kavcijski regres tudi v primeru, da je častni akceptant nezanesljiv v smislu čl. 29. m. r. Duhu meničnega reda ustreza drugo mnenje bolje, ker ni dvoma, da treba iskati redni sprejem tudi pri trasata, ki je v konkurzu ali zoper ktereга imovino se je brezuspešno poskusila izvršba. Častni akcept meničnega naslovljenca se mora sprejeti do poteka protestnega roka zaradi plačila. Ko bi torej naslovljenec za silo, ki je sprva odrekel sprejem za čast, pozneje hotel sprejeti menico za čast, se mu to ne more braniti; pravna posledica bi bila zlasti, da bi morda dana varnost postala prosta. (Analogija iz čl. 28. in 29. m. r., § 52.). Niti od naslovljenca za silo pa ni imetnik menice dolžan sprejeti modifikovanega ali omejenega akcepta za čast, razun če je bil redni sprejem omejen na del menične vsote. Izključeno ni, da dobi menica več častnih akceptov za istega ali za različne honorate (sporno), zahtevati pa more imetnik menice samo en častni akcept, ker mora intervenijentu izročiti protest zaradi sprejema (nezanesljivosti), tak protest pa se redno napravi samo enkrat. Akcepta za čast od nepozvanega intervenijenta imetnik menice sploh ni dolžan sprejeti (čl. 57. m. r.).

Če častni akceptant ne pove v akceptu — navedba v protestu ne bi zadostovala — komu v čast je menico sprejel,⁷³ ve-

⁷³ Tudi naslovljenec za silo ni da bi moral sprejeti v čast naslovitelju, sprejem za čast da lahko komurkoli, ki sploh more biti honorat, odgovornost napram adresantu se presoja po njihovem civilnopravnem razmerju.

lja trasant za honorata (čl. 59. m. r.); sporno je, ali tudi izdatelj lastne menice. Akcept za čast je sicer, kakor omenjeno, mogoč tudi pri lastni menici, vendar čl. 98. m. r. ne navaja čl. 59. m. r.; pravilno je mnenje, da velja za honorata častnega akcepta lastne menice v dvomu prvi indosant; smoter častnega akcepta je, očitati regresne zavezance regresa, izdatelj lastne menice pa ni regresni nego glavni zavezanec. Domneva čl. 59. m. r. velja tudi v primeru, da naslovljenec za silo v akceptu ne pove, komu v čast sprejema menico, v dvomu torej ni honorat naslovitelj, nego trasant (prvi indosant).

Pravni značaj zaveze častnega akcepta je sporen, zakon določa samo, da je sprejemnik za čast menično zavezan vsem honoratovim naslednikom. Zlasti Grünhut vidi v akceptu za čast vrsto pravega akcepta; samo zaveza, ki je v bistvu enaka akceptantovi, je upravičencu nadomestilo za regres za varnost, ki mu ga zakon daje sicer v primeru, da ne dobi čistega rednega akcepta ali da postane glavni zavezanec nezanesljiv. Zato tudi čl. 81. m. r., ki našteva menične zavezance, ne imenuje posebej akceptanta za čast, nego govori samo o akceptantu. Iz mnenja, da ima tudi častni akcept pravni značaj akcepta, bi sledilo zlasti, da bi bil zavezan večkrat oni intervenient, ki bi sprejel več duplikatov iste menice, da bi tudi prečrtan častni akcept ostal veljaven, da bi tudi zoper akceptanta za čast tekla 3 letna doba zastaranja, da bi bil dolžan dati varnost, če postane nezanesljiv, in poleg njega vsi regresni zavezanci (po analogiji čl. 29. m. r.). slednjič, da bi šel obogatitveni zahtevek (čl. 83. m. r.) tudi zoper njega. Drugo mnenje smatra častni akcept za nekak prevzem meničnega regresa. Za to mnenje se da navesti, da je redni akceptant zavezan nepogojno, častni akceptant pa le s pogojem, da trasat (izdatelj lastne menice, domicilijat) ne bi plačal in da se napravi pri trasatu (domicilijatu) ali glavnem meničnem zavezancu protest zaradi plačila; glavni menični dolžnik je zavezan vsem meničnim upnikom, častni akceptant samo honoratovim naslednikom; častni akcept sme biti zapisan na kopiji ali alonži, redni ne; redni akceptant nima meničnih pravic zoper nikogar, častni akceptant, ki plača za čast, dobi menične pravice imetnika menice zoper honorata, njegove prednike in akceptanta; menica se mu mora predložiti v plačilo tekom dveh delavnikov po plačilnem dnevu, sicer je prost,

redni akceptant je zavezan 3 leta po dospelku, tudi če se menica ni pravočasno akceptirala in prezentirala, (izjema samo pri domicilovani menici z imenovanim domicilijatom).

Drugo mnenje je pravilneje. Iz čl. 81. m. r. se za značaj menične zaveze posameznih vrst meničnih zavezancev ne da ničesar sklepati, dasi je res, da misli zakon na tem mestu z akceptantom tudi častnega akceptanta. Da zakon tu ni hotel urediti značaja posameznih vrst meničnih zavez, se vidi zlasti iz čl. 81., odst. 2. m. r.: akopram tu določa zakon, da zaveza vseh v prvem odstavku imenovanih oseb obsega vse, kar sme upravičenec zahtevati, ker se ni (redno) izpolnila menična zaveza, ne dvomi nihče, da n. pr. značaj indosantove zaveze ni isti, kakor značaj zaveze rednega akceptanta. Tudi nadaljni Grünhutov razlog, da samo častni akcept s pravnim značajem rednega akcepta daje upravičencu nadomestilo za kavcijski regres, ni povsem pravilen, zakon sam (čl. 60., 63. m. r.) določa, da je častni akceptant zavezan plačati samo, če se mu izroči protest zaradi plačila in če se zahteva od njega plačilo tekom protestnih dni. S tem, da se prizna kot pravilneje drugo mnenje, pa ni rečeno, da so ovržene vse pravne posledice, ki izvirajo iz prvega mnenja. Priznati bo treba, da ostane častni akceptant zavezan, tudi če črta (sam ali kdo drugi) častni akcept. saj se da častni akcept, ki za honoratove naslednike nadomestuje redni akcept, lahko tudi v čast takemu predniku, ki je menico indosiral, že predno je prišel častni akcept na menico, Tudi sporno vprašanje, ali ima menični upravičenec regres za varnost zaradi nezanesljivosti zoper častnega akceptanta, bo treba načelno potrditi, in sicer je mogoče varnost zahtevati od vseh prednikov; njihov položaj s tem ni nič slabši, nego bi bil, ko bi se častni akcept ne bil dal. Ne bo pa mogoče reči, da je častni akceptant iz večih častnih akceptov na raznih izvodih menice, ki jih je dal za istega honorata, zavezan večkrat.⁷⁴ Glede zastaranja treba v smislu drugega mnenja reči, da teče v prid akceptantu za čast sicer samostojno, kakor zoper regresne zavezance, vendar ne traja dalje, kakor zoper

⁷⁴ Če je dal častni akcept na raznih izvodih za različne honorate, je zavezan iz vsakega izvoda tako, kakor je na njem dal akcept. Ako so vsi akcepti dani, predno so se razni izvodi indosirali v razne roke, bo toraj v smislu čl. 56., odst. 2. m. r. šla njegova zaveza zoper naslednike onega honorata, ki je najbližji izdatelju, če je več izvodov šlo v razne roke in je

honorata, ker če honorat nima več naslednikov, ki bi jim bil zavezan, jih tudi ne more imeti častni akceptant. S tem pa ni rečeno, da bi častni akceptant ne bil zavezan, če honorat ni zavezan, ker mu manjka pasivne menične sposobnosti; tu velja splošno načelo. Slednjič obogatitveni zahtevek nikakor ne gre zoper častnega akceptanta, zakon izrecno imenuje samo izdajatelja in akceptanta kot početnika menice —, pa ne gre, da bi se razširjal krog oseb, zoper ktere gre obogatitvena tožba kot izjemno pravno sredstvo, da se odvrne škoda, ki jo trpi menični upravičenec.

S častnim akceptom izgubi imetnik menice pravico do regresa za varnost. Vseeno je, ali je dal častni akcept pozvan ali nepozvan intervenijent. Ravno tako izgube regres za varnost honoratovi nasledniki, pač pa smejo zahtevati varnost honorat in njegovi predniki, ki jim častni akceptant ni menično zavezan; nasledniki ne izgube samo regresa za varnost radi odbitega sprejema, nego tudi regres za varnost radi nezanesljivosti glavnega zavezanca (čl. 61., 29., 98., št. 4 m. r.). Regresa za varnost nima častni sprejemnik sam, ki kot tak ravno tako nima meničnih pravic, kakor jih nima redni akceptant. Od honorata sme zahtevati — navadni civilnopravni zahtevek — samo povračilo protestnih in notifikacijskih stroškov. Da namreč morejo honorat in njegovi predniki uveljavljati regres za varnost, zadostuje, kakor že rečeno (gl. § 52.), protest, ni treba menice same. Zato pa, da dobi honorat protest zaradi sprejema (nezanesljivosti), je intervenijent dolžan, dati si vročiti protest od osebe, ki zahteva ali sprejme akcept za čast. Protest mora ta oseba izročiti le, če intervenijent plača stroške. Protest z intervencijskim protestom vred mora častni sprejemnik tekom 2 dni po protestu, to je potem, ko se je intervencija posvedočila s protestom, poslati honoratu s pismenim obvestilom o intervenciji, sicer je odgovoren za škodo in to ne samo honoratu, nego vsakemu prizadetemu (čl. 58. m. r. prim. § 45.). Odškodninski zahtevek zoper inter-

častni akcept prišel na ktereга izmed njih po ločitvi, bo veljalo isto, ako se vsi izvodi zopet združijo in skupaj uveljavljajo o dospelku: če se uveljavljajo posamič, bo moral častni akceptant eventuelno večkrat plačati; njegov položaj je sličen položaju avalista, ki bi bil dal aval različnim indosantom na raznih izvodih menice potem, ko so se ločili.

venijenta, ki ne izpolni s čl. 58. m. r. naloženih dolžnosti, se ne da uveljavljati v meničnem postopku. Da akcept za čast, ki se da brez protestnih posvedočenj, ni pravi akcept za čast, se je že omenilo.

Menična zaveza akceptanta za čast obsega, ako se mu menica predloži — s protestom zaradi plačila — tekom protestnih dni, samo menično vsoto in stroške (zlasti protesta zaradi plačila) in po skoro splošnem mnenju tudi obresti od dne prezentacije v plačilo pri glavnem zavezancu;⁷⁵ ni pa v tem primeru dolžan plačati eno tretjino odstotka provizije. Če ne plača, dasi se mu je menica predložila pravočasno, in če se to dejstvo posvedoči s (kontra-) protestom, je zavezan za popolni regresni zahtevek (čl. 50., 51., 81. m. r.). Častni akceptant pa, ki ne pride v položaj, da bi moral menico plačati, ker jo plača glavni zavezanec sam ali drug intervenient, ima pravico zahtevati eno tretjino odstotka provizije od onega, ki je menico plačal; ni treba da bi se bilo plačilo za čast od njega sploh zahtevalo. Če plača častnemu akceptantu to provizijo drug intervenient, jo sme od drugih meničnih zavezancev kot stroške zahtevati poleg provizije, ki mu gre po čl. 50. in 52. m. r., če jo plača trasat, potem je ne bo smel zahtevati od trasanta (komitenta), ako je kljub pravilnemu avizu in pokritju odklonil akcept in s tem sam spravil menico v stisko. Ali se provizijski zahtevek izpodrinjenega častnega akceptanta more uveljavljati v meničnem postopku, je sporno; po pravilnem mnenju ne, saj tudi dejanski ni mogoče, ker izpodrinjeni častni akceptant nima v rokah ne menice ne protesta. Zahtevek do provizije izgubi častni akceptant, če o dospelku odreče plačilo.

Imetnik menice, ki ne zahteva sprejema za čast od naslovov glasečih se na plačilni kraj, izgubi regres zaradi varnosti popolnoma, tudi zoper adresanta in njegove prednike (čl. 56., 29., 98., št. 4 m. r.), pa tudi ti sami nimajo regresa za varnost.

⁷⁵ Stvar nima posebnega pomena, za daljši rok ne more iti, ker niti s prazniki ne bo lahko preteklo od prezentacije pri glavnem zavezancu do prezentacije pri častnem akceptantu več nego 5 dni, redno manj. Po besedilu čl. 63. m. r. pa je bolj utemeljeno mnenje, da je častni akceptant zavezan plačati samo menično vsoto in stroške.

§ 63.

3. Plačilo za čast.

Plačilo za čast je subsidijarno plačilo menice v primeru, da glavni zavezanec (trasat, domicilijant) ne plača, da se to ugotovi s protestom in da se subsidijarno plačilo posvedoči z intervencijskim protestom. Vsakdo, ki je sposoben za pravno zavezo, tudi če nima pasivne menične sposobnosti, je lahko plačnik za čast, pozvan intervenijent (naslovljenec za silo in častni akceptant, tudi če ni bil naslovljenec za silo) in nepozvan intervenijent, samo ne glavni zavezanec.

Menični upravičenec mora (čl. 62., 98., št. 7 m. r.) menico ali kopijo, ki se ni redno plačala in ki so na nji menični naslovi ali akcept za čast na kraj plačila, tekom protestnih dni predložiti vsem naslovljencem za silo in častnemu akceptantu in mora dati uspeh posvedočiti v protestu zaradi plačila ali v dodatku k njemu. Če to opusti — prezentacijo samo ali posvedočenje, da pozvan intervenijent ni plačal —, izgubi regres zoper naslovitelje oziroma zoper honorata in zoper njihove naslednike (čl. 62., odst. 2., 98., št. 7 m. r.), ne pa zoper njihove prednike in ne zoper glavnega meničnega zavezanca; v istem obsegu izgubi regres, če neupravičeno zavrne ponujeno mu plačilo. Dočim pa menični upravičenec ni dolžan sprejeti od nepozvanega intervenijenta ponujeni akcept za čast, mora sprejeti ponujeno plačilo za čast tudi od nepozvanega intervenijenta; če je zavrne, izgubi regres zoper honoratove naslednike, obdrži pa regresne pravice zoper honorata, to je zoper onega regresnega zavezanca, komur v čast je nepozvani intervenijent hotel plačati, in zoper njegove prednike. Treba misliti, da je pozvan intervenijent že dogovorjen z adresatom ali honoratom zaradi pokritja za častno plačilo in da bi bil toraj naslovljenec ali honorat oškodovan, ako bi moral menico plačati v regresu, mesto da se je regres odrezal ali vsaj skrajšal s častnim plačilom; pravično je toraj, da ostane on prost regresa, če krši menični upravičenec z zakonom naloženo mu dolžnost. Tudi se je menični upravičenec s tem, da je vzel menico z naslovom za silo ali akceptom za čast, naravnost priznal pripravljenim, da bo iskal plačilo pri teh, predno nastopi pot regresa. Glede honorata nepozvanega intervenijenta pa po vsebini menice ni mo-

goče domnevati, da je že kaj ukrenil zaradi pokritja, zato treba misliti, da bi honorant napram njemu vsekako uveljavljal menične pravice, ki jih pridobi s plačilom za čast, zato njegov položaj zaradi odbite intervencije tudi ni poslabšan in on ostane v regresni zavezi. Pomniti pa treba, da menični upravičenec ni dolžan sprejeti delnega plačila za čast, niti se mu ni treba zadovoljiti s samo menično vsoto, če sme terjati več; neupravičeno bi zavrnil intervencijo pri plačilu le, ako se mu je ponudilo tekom protestnih dni na plačilnem kraju in v celem obsegu, kakor sme zahtevati. Samo takrat se mora zadovoljiti z delnim plačilom za čast, kadar dobi s tem delnim plačilom vse, kar še sme zahtevati, zlasti toraj, kadar je glavni zavezanec sam plačal del menične vsote.

Intervenijent, ki je pravilno plačal za čast, vstopi v pravice, ki jih imetniku dajeta čl. 50. in 52. m. r. zoper honorata, njegove prednike in glavnega meničnega zavezanca ter njihove avaliste; prosti pa so regresa honoratovi nasledniki. Stvar intervenijenta je torej, da ne plača, ne da bi se bil pravačasno, to je tekom protestnih dni, napravil protest zaradi plačila in ne da bi se bila s protestom posvedočila intervencija. Sicer bi njegovo plačilo ne bilo intervencijsko plačilo in on bi ne dobil meničnih pravic zoper navedene osebe. Njegovo pravno razmerje napram meničnim zavezancem bi se presojalo po določbah občega državlanskega prava. Plačati pa intervenijentu ni treba, niti častnemu akceptantu ne, če se mu ne izročita menica in protest (plačilni in intervencijski), dasi je pripravljen imetniku poravnati stroške (čl. 63., odst. 1., 98., št. 7 m. r.). Imetnik, ki bi kljub temu, da se mu ponudi popolno plačilo, ne hotel izročiti menice in protesta, se smatra kakor bi bil pozvanega intervenijenta izpustil ali nepozvanega odbil. Intervenijent pa, ki bi pravilno plačal za čast, ne da bi bil dobil menico in protest, je intervenijent in more s tožbo zahtevati izročitev menice in protesta. Ako menica ni nedotaknjena ali protest ne v redu, sme v dvomu tudi plačano vsoto samo kondicirati, ker treba domnevati, da je hotel s plačilom dobiti menične pravice, teh pa ne more izvrševati brez pravilne menice in pravičnega protesta.

Intervenijent-plačnik ni pravni naslednik imetnika menice v tem smislu, da bi bilo od imetnika menice odvisno, ali

naj intervenijent dobi pravice, ki jih je imel imetnik, ali ne. Zlasti tudi ni treba, da bi mu imetnik menico indosiral, nego imetnikove pravice dobi po zakonu kot samostojne menične pravice, proste prigovorov iz imetnikove osebe (razlika od pridobitve menice z indosamentom po protestu). Nagib, zakaj je intervenijent plačal za čast, za ta prehod meničnih pravic ne pride v poštev, zlasti ni treba, da bi bil intervenijent plačal kot honoratov mandatar ali negotiorum gestor. Tudi plačnik za čast ima preskočni in izberni regres; gospodarski je celo ugodnejše, če seže kolikor mogoče daleč nazaj: če plača trasant, je nadaljni regres zoper prednike sploh odrezan, trasantu je zavezan samo akceptant. Če plačnik za čast ni imenoval honorata, ima po zakonu samem (čl. 59. m. r.) regres samo zoper trasanta ali prvega indosanta lastne menice in zoper glavnega meničnega zavezanca. Obseg regresne terjatve je isti, kakor za imetnika menice, vendar plačnik za čast ne more vzeti regresa z resnično povratno menico, ker čl. 63. m. r. ne navaja čl. 53. m. r. Kakor sicer pa je pogoj popolne regresne terjatve notifikacija, bodisi da plačani imetnik menice da svojemu neposrednemu predniku obvestilo v smislu čl. 45. m. r., bodisi da intervenijent sam obvesti honorata o protestu zaradi plačila in o intervenciji. Zakon mu tega sicer — drugače pri sprejemu za čast — izrecno ne veleva, vendar treba ravno iz določbe čl. 58. m. r. po analogiji sklepati, da treba notifikovati tudi častno plačilo, če se ni izvršilo obvestilo po čl. 45. m. r.

Pravice menico indosirati častni plačnik nima, če ni bil tudi indosatar; indosament je vsekako indosament po protestu. Honoratu pa in njegovim prednikom, ki so menico pridobili v regresu, indosamenta za njihovo legitimacijo v nadaljnjem regresu sploh ni treba (§ 48.).

Ali ima honorant poleg regresa tudi pokritveno tožbo zoper honorata, je odvisno od njihovega civilnopravnega razmerja.

§ 64.

4. Več intervenijentov.

a) Pri sprejemu za čast.

„Izmed večih naslovljencev za silo gre prednost tistemu, ki bi s svojim plačilom oprostil največ zavezancev.“ (Čl. 56. m. r.) Ta

določba zakona se redno tolmači tako, da se mora menica predložiti v častni sprejem naslovljencem za silo po vrsti, kakor je razvidna iz menice, namreč najprej naslovu, ki ga je zapisal trasant (prvi indosant lastne menice), potem naslovu, ki ga je zapisal 1., 2. i. t. d. indosant, ne toraj morda po časovnem redu, v katerem so se zapisali naslovi za silo. — Če se imetnik menice te vrste ne drži, izgubi regres za varnost popolnoma, tako kakor ne bi bil zahteval sprejema za čast od nobenega naslovljenca za silo. Če dobi akcept za čast poznejšega naslovljenca, je sicer to za upravičenca brez zlih posledic, ker mu akcept za čast itak odvzame regres za varnost, ima pa za honorata in njegove prednike to posledico, da izgube regres za varnost zoper naslovitelja, čegar naslov se je preskočil, in njegove naslednike. Tak urinjeni akceptant za čast odgovarja poleg tega za škodo in nima pravice do provizije po čl. 65. m. r. Tako zlasti Grünhut in tudi Adler, ki pa gre po eni strani celo dalje in odreka sploh vsak regres za varnost, tudi zoper prednike najboljšega adresanta, čegar naslov se je preskočil, po drugi strani pa priznava možnost, da se napaka, če so prej vprašani poznejši naslovljenci sprejem za čast odrekli, lahko popravi s tem, da se povpraševanje še enkrat prične pri naslovljencu najboljšega adresanta.

Vendar pa to mnenje ni povsem dosledno. Čl. 56., odst. 2. m. r. daje prednost onemu naslovljencu za silo, ki bi s svojim plačilom oslobodil največ meničnih zavezancev, toda ne pove, kako se ta vrstni red določa, in zlasti ni določil, da se ustanavlja po prednosti nasloviteljev. Noben naslovljenec pa ni zavezan sprejeti v čast ravno svojemu adresantu; sprejem da lahko v čast kateremu koli meničnemu zavezancu, ki sploh more biti honorat. Dasi bo toraj adresat redno sprejel v čast adresantu, je vendar mogoče, da bi adresat prejšnjega adresanta izjavil, da hoče sprejeti v čast naslednika, in obratno, da bi adresat poznejšega adresanta hotel sprejeti v čast predniku tega adresanta. Jasno je, da bi s tem boljši naslovljenec postal slabši, in slabši boljši. Dosledno bi toraj trebalo reči, da se da ta prednost naslovljencev dognati le na ta način, da se po protestu zaradi sprejema ali nezanesljivosti najprej vprašajo vsi naslovljenci, komu v čast bi sprejeli. Kljub temu pa bo treba načelno pritrditi navedenemu mnenju, ki ima vsakako prednost enostavnosti in ima tudi oporo v splošnem na-

čelu meničnega prava, da ima pravni pomen vobče samo to, kar je razvidno iz menice, zlasti pa v čl. 62., odst. 2. m. r., ki določa, da izgubi regres zoper adresanta in njegove naslednike, kdor prezre njegov naslov za čast pri plačilu. Imetnik toraj zadosti zakonu, če vpraša adresate po vrsti adresantov in sprejme akcept od adresata, ki ga je imenoval najsprejnejši adresant, če ta ne sprejme, od prihodnjega i. t. d.; ni treba, da bi vprašal vse in izbral onega, ki bi oprostil največ prednikov. Vendar bi bilo prav ozkosrčno in tudi v zakonu ni utemeljeno, zahtevati, da se menični upravičenec mora držati pri vpraševanju za častni sprejem ravno iz menice razvidnega reda naslovov za silo. Da si ohrani regres za varnost, zadostuje, da vpraša za častni akcept vse naslovljence; v katerem redu, je zanj vseeno; ako pa izpusti kogarkoli izmed njih, izgubi regres za varnost povsem. V skladu z Grünhutovim mnenjem tudi treba reči, da izgube honorat in njegovi predniki regres za varnost zoper adresanta, čegar naslov se je preskočil, in njegove naslednike (analogija iz čl. 62., odst. 2. m. r.), in da urinjeni akceptant izgubi pravico do provizije v zmislu čl. 65. m. r. ter je odgovoren za škodo. Ako pa so se res vprašali vsi naslovljenci, predno se je imetnik odločil za častni sprejem enega izmed njih, potem za prednost ne bo odločilen vrstni red adresantov, nego vrstni red prednikov, kakor jim hočejo naslovljenci po vsebini protesta sprejeti za čast. Določba čl. 56., odst. 2. m. r. ima toraj pomen pred vsem za naslovljence same in za honorata; za imetnika menice nima nikakih zlih posledic niti, če nalašč preskoči po vrsti boljšega naslovljenca in poišče akcept za čast pri poznejšem naslovljencu, ki se mu morda vidi zanesljivejši za plačilo.

Vrsta naslovov ali bolje vrsta nasloviteljev iz menice ni vedno razvidna. V tem primeru je tudi po gori navedenem razširjenem mnenju upravičencu dano na voljo, da v kateremkoli redu vpraša vse naslovljence za častni akcept. Med seboj se naslovljenci ne morejo sklicevati na vrstni red, razun če se določi s protestom. Dosledno tudi ne izgube regresa za varnost honorat in njegovi predniki iz razloga, da bi bil drug naslovljenec dal akcept v čast prejšnjemu predniku, razun ko bi bil vrstni red naslovljencev ugotovljen s protestom.

Povsem prosto izbero ima imetnik menice med nepozvanimi intervenienti; med temi samimi pa velja morda s pro-

testom ugotovljeni vrstni red s pravnimi posledicami, kakor veljajo za naslovljenca, ki se urine s častnim sprejemom pred boljšega. Če so na menici naslovi za silo in ponudi sprejem za čast tudi nepozvan intervenijent ali njih več, veljajo ista načela: nikakor nima prednosti pozvan intervenijent pred nepozvanim, ki bi s svojim plačilom oslobodil več zavezancev. Med pozvanim in nepozvanim intervenijentom v čast istega zavezanca ima imetnik menice izbero.

b) Pri plačilu za čast.

Enako kakor za častni sprejem čl. 56., odst. 2. m. r. določa za častno plačilo čl. 64. m. r., da ima med večimi intervenijenti, ki ponujajo plačilo za čast, prednost oni, čegar plačilo oslobodi največ meničnih zavezancev. Dočim pa urinjenega intervenijenta pri sprejemu za čast zadene samo odgovornost za škodo, ga zadene, če se urine pri plačilu za čast, izguba regresa za plačilo zoper one indosante, ki bi bili oproščeni, ko bi bil plačal izrinjeni intervenijent (čl. 64., 98., št. 7 m. r.). Urinjeni akceptant za čast izgubi poleg tega pravico do provizije po čl. 65., 98., št. 7 m. r.

Tudi tu zakon ne predpisuje določenega reda, v katerem bi moral menični upravičenec vprašati naslovljenca za silo in morebitnega častnega akceptanta. Upravičencu je vseeno, od koga dobi plačilo in formalistiško bi bilo reči, da izgubi regres zaradi plačila, če se ne drži iz menice ali iz protesta razvidne vrste intervenijentov. Kakor v primeru odbitega rednega sprejema ali nezanesljivosti zakon ne zahteva na vsak način, da bi se imetnik menice obrnil do naslovljenca za silo, tako tudi ne zahteva, da bi iskal častno plačilo pri naslovljencih in pri častnem akceptantu, če ne dobi rednega plačila. Dočim pa je v prvem primeru posledica izpustitve bodisi tudi samo enega naslovljenca popolna izguba regresa za varnost, določa zakon pravne posledice izpustitve naslovljenca za silo ali častnega akceptanta pri plačilu povsem individualno. Izgubljen je regres za plačilo samo zoper adresanta ali honorata (častnega sprejema) in zoper njihove naslednike (čl. 62., odst. 2. m. r.). Treba toraj reči, da menični upravičenec niti ne izgubi popolnoma regresa za plačilo, če ne vpraša sploh nikogar za častno plačilo; izgubil bi ga popolnoma le, če je trasant (prvi indosant

lastne menice) sam dal naslov za silo ali če se je častni akcept dal njemu v čast, bodisi tudi samo tiho (čl. 58. m. r.). Pri sprejemu za čast imajo interes, da se upošteva vrstni red intervenientov, intervenienti sami in honorati, katerim v prid hočejo posredovati, ter njihovi predniki do adresanta (honorata) boljšega intervenienta. Pri plačilu za čast pa ima škodo urinjeni intervenient sam, on izgubi menični regres za plačilo zoper vse indosante (in avaliste), ki bi bili oproščeni, ako bi bil ponujeno plačilo dal drug intervenient. Toraj nima meničnega regresa niti zoper honorata, komur v čast je plačal, niti zoper naslednike boljšega adresanta (honorata pri častnem akceptu). Pač pa mu ostane regres za plačilo zoper onega prednika, ki bi se mu bila v čast izvršila boljša intervencija (saj bi bil ta zavezan ostal tudi svojemu honorantu) in zoper prednike tega prednika; urinjeni pozvani intervenient je toraj, kar se tiče kroga njegovih regresnih zavezancev, v istem položaju, kakor menični upravičenec, ki je odklonil nepozvano intervencijo (čl. 64., odst. 2., čl. 62., odst. 3. m. r.).

Tudi če se pri plačilu za čast oglasi več nepozvanih intervenientov ali če se poleg pozvanega intervenienta (ali večih) oglasi eden ali več nepozvanih, morajo v lastnem interesu paziti, da se kdo izmed njih ne urine pred boljšega pozvanega ali nepozvanega intervenienta, menični upravičenec pa ima slobodno izbero.

Dolžnost intervenientov ne sega preko menice in protesta; samo če je iz menice ali protesta videti, da bi se urinili pred boljšega intervenienta, jih zadenejo pravne posledice urinjene intervencije (čl. 64. m. r.). Zlasti bo toraj stvar nepozvanega intervenienta, da ne plača prej, nego je s protestom ugotovljeno, da naslovljenci za silo in sprejemnik za čast ali sploh ne plačajo za čast ali vsaj ne v čast prejšnjemu predniku, nego namerava on sam. Brez skrbi bo plačal v čast glavnemu zavezancu samemu.

Tudi pri plačilu za čast pozvan intervenient kot tak nima prednosti pred nepozvanim, tudi ne trasat sam ali domicilijat, ki hoče plačati za čast, potem ko je odrekel redno plačilo.

§ 65.

5. Drugi zakoni.

Bosanski menični zakon je našemu enak (čl. 56.—65., 98., št. 7).

Hrvaški menični zakon (§§ 56.—65., 112., št. 7) ima sledeče razlike:

1. Izrecno je določeno, da se mora menica izmed večih meničnih naslovov predložiti najprej onemu, ki ga je dal prejšnji prednik; če se to iz menice ne vidi, ni prezentacija vezana na noben red. Mnenje, ki se po našem meničnem pravu zastopa, dasi ni povsem v skladu s čl. 56., odst. 2. m. r., je toraj v hrvaškem meničnem zakonu uzakonjeno (§ 56. hrv.).

2. Tudi v primeru, da imetnik menice zavrne nepozvanega intervenijenta, izgubi regres zoper onega prednika, komur v čast se je plačilo ponudilo. Razlike med odstavkoma 2. in 3. čl. 62. m. r. toraj hrvaški zakon ne pozna; za oba primera velja določba čl. 62., odst. 2. m. r. (§ 62. hrv.).

3. V §-u 63. hrvaškega zakona je očita redakcijska hiba, da dobi častni plačnik pravice imetnika menice zoper akceptanta, honorata in svoje prednike, mišljeno je „njegove“ (honoratove) in tako tudi rečeno v ogrskem meničnem zakonu.

Srbski trgovinski zakon (§§ 96.—98., 134., 135) o intervenciji ne daje tako podrobnih določil, kakor ostali zakoni v naši državi, vendar bistvenih razlik ni, zlasti ne v nauku.

a) Sprejem za čast (§§ 96.—98. srb.). Mogoč je, če ni rednega sprejema ali če pride akceptant v konkurz. V nauku se priznava, da je mogoč tudi delni častni akcept, da menico lahko sprejme za čast tudi trasat, da je pa ne more sprejeti za čast, kdor je že kakorkoli v menični zavezi. Sprejem je mogoč v čast trasantu in indosantu; priznava se možnost večih sprejemov za čast na isti menici (pri nas sporno). Če sprejemnik ne naznači honorata, velja po nauku za honorata trasant, naslovljenec za silo sprejme v takem primeru adre-santu v čast. Pogoj sprejema za čast je protest zaradi sprejema, v njem se mora posvedočiti tudi intervencija, posrednik mora podpisati protest, dati pa mora akcept tudi na menici sami. Protest se mu izroči, če plača stroške. Obvestilo o intervenciji za honorata mora s protestom vred honorant tekom

3 dni dati priporočeno na pošto, sicer odgovarja za škodo, ki bi nastala vsled te opustitve.

Zavezan je po nauku — zakon o tem ne govori — častni sprejemnik tako kakor honorat (dvomljivo), imetnik menice pa po zakonu vsekako in brez ozira na častni akcept obdrži svoje pravice zoper trasanta in indosanta, toraj tudi sme zahtevati varnost (gl. § 54.).

b) Plačilo za čast (§§ 134., 135. srb.). Plačilo za čast je mogoče samo, če je menica radi plačila protestovana, posvedočiti se mora v protestu ali dodatku in navesti tudi honorat. Plačati za čast more po nauku samo oseba, ki še ni v menični zavezi, vendar se zastopa tudi nasprotno mnenje in zakon ne sili k prvemu. Naslovljencem za silo se menica mora predložiti za častno plačilo, od nepozvanih intervenijentov se plačilo mora sprejeti (nauk, zakon molči). Plača se lahko v čast trasantu ali indosantu, toraj po besedilu zakona ne v čast akceptantu. Plačnik za čast vstopi v pravice imetnika menice, dobi toraj tudi po srbskem pravu regresne pravice originarno, in sicer zoper honorata, njegove prednike in glavnega meničnega dolžnika, honoratovi nasledniki so prosti. Prednost med večimi intervenijenti pri plačilu za čast ima oni, ki oslobodi največ prednikov, vendar ima po zakonu pred vsemi prednost trasat, ki je sprejem odbil, ako se je o tem napravil protest. Nauk to določbo pravilno tolmači tako, da ima trasat prednost le, če drug intervenijent ne bi oprostil več zavezancev.

Enotni menični zakon (čl. 54.—62., 79.). Sprejem in plačilo sta načelno mogoča v čast vsakemu meničnemu zavezancu. Intervenijent more biti oseba, ki je že v menični zavezi, izvzemši akceptanta in po smislu izdatelja lastne menice, dalje vsakdo, ki še ni v menični zavezi. Trasant in vsak indosant sme napisati naslov za silo; po besedilu zakona se toraj mora sklepati, da tudi indosant, ki je izključil svojo zavezo; ker zakon ne predpisuje, da bi imetnik menice moral sprejeti častni akcept naslovljenca za silo, stvar nima posebnega pomena.⁷⁶ Kdor sprejme ali plača za čast, mora

⁷⁶ Po našem meničnem pravu treba častni akcept pozvanega intervenijenta sprejeti; indosant brez zaveze nima posebnega interesa, da bi se menica sprejela in plačala, ker ni v regresu zavezanec, zato tudi ne bi

honorata brez odloga obvestiti; notifikacija je torej predpisana tudi pri plačilu za čast izrecno.

Sprejem za čast je mogoč v vseh primerih, v katerih ima menični upravičenec regres pred dospelkom (§ 54.), razun, če gre za menico, v kateri je prepovedana prezentacija za sprejem. Kjer treba za regres pred dospelkom protesta za ugotovitev dejstva, ki utemeljuje regres, ga je treba tudi za sprejem za čast, ni pa treba da se sprejem za čast posebej posvedoči v protestu ali dodatku, zadostuje, da je sprejem za čast na menici zapisan in po intervenijentu podpisan. Če v sprejemu ni naznačen honorat, velja za honorata trasant, pri lastni menici dosledno prvi indosant (čl. 56. e. m. z.).

Imetnik menice ni dolžan sprejeti akcepta za čast niti od naslovljenca za silo, kljub naslovu za silo lahko zahteva regres pred dospelkom; če pa pripusti komurkoli sprejem za čast, izgubi regres pred dospelkom zoper vse svoje prednike (čl. 55. e. m. z.). Sprejemnik za čast je zavezan imetniku menice in honoratovim naslednikom tako kakor honorat (čl. 57. e. m. z.). Sporno vprašanje, ali je častni sprejemnik zavezan kot akceptant (izdatelj lastne menice), je torej v primerih, kjer se je častni akcept dal trasantu ali indosantu, rešeno v nikalnem smislu; tam, kjer se je akcept dal za čast glavnemu zavezancu, pa je častni akceptant zavezan kot glavni dolžnik, njegova zaveza je torej analogna zavezi avalista glavnega dolžnika.

Kljub sprejemu za čast smejo menični zavezanec, komur v čast se je menica sprejela, in njegovi predniki zahtevati, da jim imetnik menice izroči menico in morda napravljeni protest, če mu plačajo regresno vsoto. V tem primeru sme honorat ali njegov prednik, ki je menico na tak način pridobil, izvrševati regres pred dospelkom zoper svoje prednike in zoper glavnega meničnega zavezanca (čl. 57. e. m. z.).

O vrstnem redu večih intervenijentov pri sprejemu za čast zakon nima določb, imetnik ima prosto izbero, kar sledi že iz tega, da lahko odkloni vse intervenijente.

Plačilo za čast je mogoče v vseh primerih, kadar ima imetnik menice pravico regresa o dospelku ali pred do-

imel posebnega interesa, da postavi solventnega naslovljenca; tako bi brez škode za se spravil lahko v škodo meničnega upravičenca, ko bi smel zapisati naslov za silo.

spetkom; v drugem primeru je torej mogoč sprejem za čast ali plačilo za čast, ne pa oboje. Če je dan sprejem za čast, imetnik nima regresa pred dospelkom. Mogoče pa je plačilo za čast tudi še prvi delavnik po roku za protest radi plačila. Pri regresu pred dospelkom je toraj plačilo za čast mogoče od trenutka, ko je bilo mogoče zahtevati regres pred dospelkom, pa do dne, ko je mogoče zahtevati redno plačilo, z dospelkom preide regres pred dospelkom v regres zaradi neplačane dospele menice, nove prezentacije in novega protesta zaradi plačila ni treba (čl. 58., 55., 43. e. m. z.).

Če nosi menica naslove za silo ali akcept za čast, jo mora imetnik najkasneje na prvi delavnik po preteku roka za protest radi plačila predložiti imenovanim osebam na plačilnem kraju — obvezni so toraj samo naslovi za silo in častni akcept, ki se glase izrecno ali tiho na plačilni kraj — in posvedočiti mora dati s protestom, če ne dobi plačila za čast. Ako se ta protest ne napravi pravočasno, so prosti adresanti in honorat častnega sprejema in njihovi nasledniki. Sprejeti je treba samo popolni znesek, kakor bi ga moral plačati honorat, toraj tudi obresti od dospetka in stroške, ni pa treba plačati provizije. Ako imetnik zavrne tako, od kogarkoli, tudi od nepozvanega intervenijenta ponujeno plačilo, so prosti regresa zavezanci, ki bi jih bilo plačilo oprostilo (čl. 59., 60. e. m. z.); razlika torej od primera, da se ne napravi (pravočasno) kotraprotest: tu je prost tudi adresant in honorat, v primeru, da se odbije pravilno plačilo za čast, pa honorat ni prost, adresant le, če je honoratov naslednik.

O uspešni intervenciji pri plačilu ni treba protesta, plačilo za čast se posvedoči s pobotnico na menici, ki navaja tudi honorata, če ga ne, velja za honorata trasant (prvi indosant lastne menice). Menica se izroči plačniku za čast, ravnotako protest, če se je napravil (čl. 61. e. m. z.).⁷⁷ Plačnik za čast vstopi v pravice imetnika zoper honorata in zoper osebe, ki so temu menično zavezane, torej tudi zoper glavnega zavezanca in zoper avaliste tega in prednikov, honoratovi nasledniki so prosti (čl. 62. e. m. z.).

⁷⁷ Ni vedno treba, lahko je odpuščen — tako tudi pri nas — nadalje ga ni treba, če gre za regres pred dospelkom zaradi konkurza izdatelja trate, v kateri je prepovedana predložitev v sprejem.

Med večimi intervenijenti pri plačilu ima prednost oni, čegar plačilo bi oprostilo največ zavezancev. Kdor plača za čast, dasi mu je bodisi tudi izven menice ali protesta znano, da izpodrine boljšega intervenijenta, izgubi regres zoper one, ki bi jih bilo oprostilo plačilo boljšega intervenijenta (čl. 62. e. m. z.).

Častni plačnik kot tak menice ne sme indosirati (čl. 62. e. m. z.). Provizije za častnega akceptanta, ki ne plača za čast, ker plača drug intervenient ali trasat, enotni menični zakon ne pozna.

20/15

XI. Poglavje.

Prestaneek menične zaveze.

§ 66.

I. Redni način prestanka menične zaveze je plačilo menične terjatve. S plačilom glavnega dolžnika ali dolžnika, ki nima po men. pravu zavezanega mu prednika, ugasnejo vse menične zaveze, s plačilom vsakega drugega meničnega zavezanca ugasne menična zaveza onih oseb, ki jim je bil on sam zavezan. Njegovi predniki ostanejo v zavezi. Izjema velja za častnega akceptanta, ki je plačal po preteku dobe za protest radi plačila, in za avalista; ta dva v tem svojstvu ne dobita meničnih pravic in nimata meničnih prednikov, menične pravice dobita honorat ali menični zavezanec, ki mu je bil avalist pristopil kot dolžnik, če dobita v roke menico s protestom in povratnim računom.

II. Menična zaveza ugasne povsem z založitvijo menične vsote pri sodišču po glavnem meničnem dolžniku, če se plačilo ni zahtevalo pred pretekom roka za protest radi plačila.

III. Regresna menična zaveza ugasne za vse ali za del regresnih zavezancev, če menični upravičenec odkloni pravilno intervencijo pri plačilu.

IV. Vsled zamude ugasne menična zaveza (prejudicirana menica v širšem smislu) a) za trasanta in indosante, če se menica vpoglednica ali povpoglednica ne predloži v roku, ki ga je v menici določil izdatelj, ali, ako ga ni določil, v zakonitem roku v plačilo ali v sprejem (vpogled) in se ne napravi pri povpoglednici pravočasno protest zaradi sprejema; ako pa je rok za prezentacijo predpisal posamezni indosant, ugasne samo njegova zaveza. To velja tudi v primeru, da je menica dobila sprejem, da se pa ni pravočasno napravil protest zaradi datiranja.

b) Če se menica ne predloži pravočasno v plačilo ali če se je sicer pravočasno predložila, pa se ni napravil pravočasno

protest zaradi plačila, za regresne zavezanca in za častnega akceptanta, če se ne predloži pravočasno v plačilo in ne protestira pri imenovanem domicilijatu, tudi za glavnega zavezanca (prejudicirana menica v ožjem smislu); ako je protest odpuščen, ne ugasne zaveza za onega, ki ga je odpustil.

c) Če se pri plačilu ne upošteva naslov za čast ali častni akcept, za adresanta ali honorata in njihove naslednike in za častnega akceptanta, če se ne upošteva nepozvana intervencija, za honoratove naslednike; če se ne upošteva naslov za silo pri sprejemu (nezanesljivosti), ugasne zaveza dati varnost za vse regresne zavezanca.

V. Če plačnik za čast izpodrine boljšega intervenienta, so prosti regresne zaveze vsi indosanti, ki bi bili oproščeni po plačilu izpodrinjenega intervenienta.

§ 67.

VI. Menično zastaranje.

Zakon je za zastaranje stroge menične zaveze določil posebne kratke roke in obenem tudi omejil način, kako se menični roki zastaranja prekinjajo. Zastaranje menične obligeacije se prekine le a) z vročitvijo tožbe (čl. 80. m. r.), ne že z vložitvijo tožbe (§ 1497. o. d. z.); b) z uveljavljanjem meničnega zahtevka v ustni sporni razpravi (čl. XLV. uv. zak. k c. p. r. § 232. c. p. r.); c) z naznanitvijo spora po tožencu (čl. 80. m. r.); č) s prijavo v konkurzu (§ 9. k. r.).

Pojem vročitve določa civilnopravdni red, protest zaradi plačila, opomin, izvensodno priznanje ali izvensodna poravnava, plačilo delnega zneska ali obresti ne prekinajo zastaranja. Ravnotako veljajo za naznanitev spora in za uveljavljanje meničnega zahtevka v ustni sporni razpravi določbe civilnopravnega reda.

Če se pravda konča z rabsodbo po tožbenem zahtevku, zastari judikatna obligacija v rednem roku zastaranja po občem državljanskem zakoniku; ako se tožbeni zahtevek zavrne iz stvarnih razlogov, je s tem rečeno, da menične pravice zoper toženca ni, če se zavrne iz drugih razlogov, n. pr. zaradi nepristojnosti sodišča in ravno tako, če se iz takega razloga tožba umakne, velja po pravilnem mnenju, da v takem pri-

meru vročitev tožbe zastaranja sploh ni prekinila, tožiteljeva stvar je, da skrbi za pravilno zastopstvo, da vloži tožbo pri pristojnem sodišču. Ne more se reči, da začne šele po pravnomočnosti zavrnitve teči nov rok zastaranja. Po praksi bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča za prekinitev meničnega zastaranja ni treba, da bi se pravda redno nadaljevala, kakor treba, § 1497. o. d. z. naj toraj tudi za ta del ne velja, z vročitvijo tožbe naj ne začne teči nov rok zastaranja. To mnenje pač ni pravilno. Utemeljevanje, da obči državljanski zakonik ne velja za menične stvari, ker določa čl. 7. uvodnega patenta k o. d. z., da se menične stvari presojujejo po meničnih zakonih, kolikor so različni od o. d. z., ne more veljati: o vprašanju, ali treba pravdo nadaljevati, menični red sploh ne govori, kakor ne govori o drugih vprašanih zastaranja, ki se zato rešujejo po o. d. z. Menični red hoče zastaranje pospeševati, toraj mora biti stvar upravičenca — tožitelja, zoper kogar teče zastaranje, da vzdrži prekinitev v teku s tem, da pravdo redno nadaljuje. Z zadnjim pravnim dejanjem, ki mu je namen izvesti pravdo do rednega konca, začne toraj teči nov rok zastaranja n. pr. z nastopom počivanja. Drugače, kjer se pravda ne nadaljuje brez tožiteljeve krivde n. pr. pristojno sodišče jenja poslovati iz razlogov § 161. c. p. r. ali pravda se ne more nadaljevati iz razlogov §§ 155., 158., 160., 162. c. p. r.

Z vročitvijo tožbe se prekine tek zastaranja samo v prid tožitelju in samo zoper toženca, v kolikor se tiče njegovih pravic zoper druge menične zavezance. Toženec more prekiniti tek zastaranja le s tem, da naznani svojim zavezancem spor (po določbah civ. pravnega reda). Tudi ta prekinitev velja samo v prid tožencu, ki naznani spor in samo napram onemu zavezancu, ki se mu je spor naznanil. Naznanitev spora po tožitelju bi ne zadostovala. Novo zastaranje prične v tem primeru zoper toženca teči, čim plača, najkasneje pa z dnem, ko postane razsodba v pravdi zoper njega samega pravnomočna.

Šele s prijavo menične terjatve v konkurzu se prekine zastaranje, ne že z otvoritvijo konkurza ali z dnem, ko menični upravičenec zanje zve. Novo zastaranje v prid kreditarju prične teči s potekom dneva, kateri je postal pravnomočen sklep, da se konkurz dvigne.

Ovire zastaranja, ki jih pozna obči državljanski zakonik v §§ 1494., 1495., po meničnem pravu ne veljajo. Pač pa je

zastaranje po § 9. k. r. ovrto, če se menična terjatev pri preizkusnem naroku ospori in sicer od dne prijave pa do poteka roka, ki se da za uveljavljanje zahtevka. Terjatev pa morejo osporiti skrbnik mase, kridatar in upniki (§ 105. k. r.). Tožba na ugotovitev terjatve gre zoper vse osporitelje (§ 110. k. r.). Če je med njimi tudi kridatar, se zastaranje z vročitvijo tožbe zoper njega itak prekine, ne pa, če on menične terjatve ni osporil. V tem primeru bo treba ločiti: ako menični upnik v likvidacijski pravdi zmaga, je njegova prijava v konkurzu priznana in zastaranje velja za prekinjeno s prijavo, če ne zmaga, veljajo načela, kakor veljajo sicer za upliv brezuspešne pravde na tek zastaranja.

Po § 9. poravnavnega reda je ovrto tudi zastaranje terjatve, ki se prijavi v poravnavnem postopanju, in sicer dokler postopanje traja, ako pa se določi v poravnavi plačilni rok, do poteka tega roka. (Gl. sedaj § 29. naredbe bana kraljevin Hrvaške, Slavonije in Dalmacije o postopanju pri prisilni poravnavi izven konkurza itd., ki je proširjena na celo kraljevino — Sl. Nov. 25. aprila 1922, št. 89 —; ta naredba določa zlasti, da rok zastaranja ne more izteči prej nego 30 dni po gori navedenih rokih, za ktere je zastaranje ovrto, bodisi tudi, da bi po običih načelih iztekel prej). Dvomljivo je, ali prekine menično zastaranje uvedba amortizacijskega postopanja (§§ 9. in 17. ces. nar. 31. avgusta 1915, drž. zak. št. 257).

Roki meničnega zastaranja se dogovorno ne morejo podaljšati, lahko pa se skrajšajo. Naprej se zavezanec prigovoru meničnega zastaranja ne more odreči. Po judikaturi bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča mora sodnik menično zastaranje pri vložitvi menične tožbe upoštevati uradno, če pa se je menična pravda že začela, le še, ako toženec prigovarja zastaranje. (Primeri § 557. c. p. r.: menica „ki ima vse potrebnosti za veljavnost“, to se pravi, na temelju ktere se more uveljavljati menični zahtevak, § 1501. o. d. z. naj toraj za menično zastaranje ne velja).

Menični zahtevak zoper akceptanta in izdatelja lastne menice zastari s pretekom 3 let „računši od dne dospelka“, čl. 77., 100. m. r. Ta rok velja tudi zoper glavnega zavezanca pri menici z imenovanim domicilijatom, domicilijat kot tak enako kakor trasat sploh ni menični zavezanec, velja pa tudi zoper akceptanta

(izdatelja lastne menice) vpoglednice in povpoglednice. Če ta ni datiral akcepta (vpogleda) in se ni napravil protest, teče povgledni rok od zadnjega dne 2 letne prezentacijske dobe, s pretekom povpoglednega roka začne zastaranje; pri vpoglednici po naši praksi s pretekom prezentacijske dobe same, vendar je bivše avstrijsko vrhovno sodišče enkrat priznalo, da na tožbo, ki se je vložila po preteku 3 let od izdaje menice, ni več mogoč menični plačilni nalog. Triletni rok za zastaranje od dne dospelka teče tudi takemu akceptantu v prid in škodo, ki je dal modifikovan akcept v tem smislu, da je za se izpremenil dan dospelka.

Triletni rok zastaranja teče zoper vse menične upravičence od istega dne in se konča za vse v istem hipu. Ali se šteje dan dospelka v triletni rok, je jako sporno; pravilno je, da se ne šteje, to sledi iz analogije po čl. 32. m. r. (tako je tudi sodilo bivše avstrijsko vrhovno sodišče). Poprej sporno vprašanje, ali se triletni rok računi po koledarju (čl. 32. m. r.) ali po § 902. o. d. z., s 3 leti po 365 dni, je s tretjo novelo rešeno v prvem smislu.⁷⁸ Glede zastaranja menične zaveze častnega akceptanta glej § 62.; zoper avalista ali sopodpisnika glavnega zavezanca teče 3 letno zastaranje.

Drugače, ne splošno kakor zoper glavnega zavezanca, so urejene dobe zastaranja za regresne zahtevke zoper trasanta in indosante. Regresni plačilni zahtevki zadnjega indosatarja (imetnika menice) zastare v prid trasantu in indosantom v 3 mesecih, če se je morala menica plačati v Evropi, razun na Islandu ali na Farörjih, v 6 mesecih, če se je morala plačati v obrežnih zemljah Azije in Afrike ob Sredozemskem in Črnem morju in azijskih in afriških otokih teh morij, v 18 mesecih, če se je morala plačati kjerkoli drugje. Doba začne teči od dne, ko se je napravil protest (čl. 78., 98. št. 10 m. r., če se ni napravil, so garantje itak prosti). V prid garantu, ki je odpustil protest, teče zastaranje od zadnjega protestnega dne, ta dan kakor tudi dan protesta se ne šteje v

⁷⁸ Adler zastopa mnenje, da kot dan dospelka treba računati prvi plačilni dan, zakon da po pomoti nepravilno rabi izraz „dan dospelka“. Temu mnenju ni pritrditi; res je sicer anomalija, da začne zastaranje teči prej, nego je bilo morda mogoče pravico izvrševati, ali besedilo zakona je jasno in ni razloga zakonu podtikati zmote. Menični red pospešuje razrešitev od menične zaveze.

rok. Kar velja za zadnjega indosatarja, velja tudi za častnega plačnika.

Regresni zahtevki indosanta zoper izdatelja in ostale prednike zastare, če stanuje regresant v Evropi (razun Islanda in Farörjev) v 3 mesecih, v 6 ali 18 mesecih, če stanuje v 2. ali 3. geografskem okrožju. Zastaranje začne teči od dne plačila, če je regresant menico plačal, predno se je zoper njega vložila menična tožba, sicer pa od dne, ko se mu je vročila tožba ali sodno vabilo (čl. 79., 98., št. 10 m. r.), ali ko se je uveljavil menični zahtevek v ustni sporni razpravi, ne pa od dne, ko se mu je naznanil spor. Tudi tu se dan plačila (vročitve itd.) ne računi v rok zastaranja. Zoper avalista ali zoper častnega akceptanta, ki je plačal po preteku zadnjega dne za protest zaradi plačila, menično zastaranje ne teče, ker nimata meničnega regresa; namesto njih imata regres regresni zavezanec, ki mu je bil dan aval, ali honorat, če dobita menico s protestom in povratnim računom. Zoper ta dva teče zastaranje od dne, ko je avalist ali častni akceptant plačal, za dobo je odločilno stanovališče honorata ali regresnega zavezanca, ki je zanj plačal avalist.

Posledica ureditve rokov zastaranja po geografskih okrožjih je, da ima zadnji indosatar 18 mesecev časa tožiti garanta, če je bila menica plačljiva v Ameriki, dasi garant morda stanuje v istem mestu kakor regresant, samo 3 mesece pa, če je bila plačljiva v Evropi. Ravno tako ima regresant, ki stanuje v Ameriki, zoper vsakega prednika, ki stanuje v območju našega meničnega reda, 18 mesečen rok za tožbo, v Evropi stanujoči pa le 3 mesečen rok. Roki zastaranja toraj za posamezne regresante ne začno teči z istim hipom in so tudi med seboj jako različni. Pomniti treba tu, da veljajo določbe meničnega reda o zastaranju le v primeru, da je kraj izpolnitve (menično ali dejansko stanovališče regresatovo) v območju našega meničnega reda. Če gre regres od regresanta zoper regresata izven tega območja, naš menični red sploh ne pride v poštev.

Ako se sešteje več rokov za zastaranje regresnih zavez, je mogoče, da niso še vsi regresni zahtevki zastarani, zahtevek zoper glavnega dolžnika pa že. N. pr. plačilni kraj je bil New-York, zadnji indosatar A ima 18 mesecev časa,

da toži prednika B v Ljubljani. Ta plača, čim se mu vroči tožba in zahteva sam plačilo od prednika C v Kajiri — rok zastaranja za ta zahtevek se ne ravna po našem meničnem redu — C ima 6 mesecev časa, da toži prednika D v Splitu, ta zahteva plačilo od prednika E v Bostonu — rok zastaranja se zopet ne ravna po našem meničnem pravu — E ima zopet 18 mesecev časa, da toži prednika v Sarajevu. Tako je pretekkel absolutni 3 letni rok zastaranja zoper akceptanta G v Mariboru. Ali: regresat A, ki stanuje v New-Yorku in je tam plačal menico, toži prednika B-ja v Ljubljani, B naznani predniku C v Ljubljani spor. Pravda gre skozi vse 3 instance in traja 17 mesecev, B mora vsled sodbe plačati in toži C-ja čez dva meseca; ko je vložil tožbo, je bil 3 letni rok zastaranja zoper akceptanta že potekel. Da se obvaruje takih posledic, upotrebi toženi regresat lahko sredstvo naznanitve spora (B v drugem primeru), lahko tudi izvrši jus offerendi v smislu čl. 48. men. reda., vedno mu pa ni mogoče (C v drugem primeru) niti prvo sredstvo niti, zlasti če se notifikacija ni izvršila, drugo. Sporno je, ali se more regresat, ki ne more več prijeti glavnega meničnega zavezanca, braniti s prigovorom, da je že zastaran zahtevek zoper glavnega dolžnika. Pravilna je Grünhutova rešitev: če je regresant sam zakrivil, da je rok zastaranja za glavnega meničnega dolžnika pretekkel prej, predno je on izvršil regres, mu sme regresat prigovarjati to zastaranje, ker tudi regresant sam ne bi mogel izvrševati meničnih pravic zoper glavnega zavezanca. Če je zoper tega doba zastaranja potekla brez regresantove krivde, pa regresat ne more prigovarjati zastaranja glavne menične zaveze.

Iz načela, da se računijo roki zastaranja med vsakim upravičencem in njegovimi regresnimi zavezanci posebej, more nastati tudi primer, da napram enemu izmed regresantov že nastopivše zastaranje ne ščiti zoper drugega regresanta: A toži prednika B; ta naznani spor predniku C, ne pa prednikom D in E. B plača po sodbi, pa več nego 3 mesece potem, ko se je bila tožba vročila njemu; napram D in E-ju je njegov zahtevek zastarel, ne pa napram C-ju. Če C plača pred potekom 3 mesecev, ima regres zoper D-ja in E-ja. Ko bi pa bil B prijel za plačilo že prostega D in bi ta plačal, bi D ne imel regresa zoper E, ker je D plačal, dasi bi ga B zaradi zastaranja ne bil mogel siliti k plačilu.

B o s a n s k i menični zakon (čl. 77.—80.) se doslovno ujema z našim; h r v a š k i (§§ 84.—89.) ima sledeče posebnosti: 1. Zastaranje prične zoper indosanta teči šele z dnem, ko se mu je tožba vročila, kakor pri nas, zastaranje pa se prekine že z vložitvijo tožbe (§§ 86., 87. hrv.). 2. Zoper prednika, ki je zastaranje prekinil s tem, da je svojemu predniku naznanil spor, začne teči zastaranje, čim je postalo zoper njega izrečeno sodno razsodilo pravnomočno (§ 87. hrv.), kar velja po pravilnem mnenju tudi pri nas. 3. Zastaranje se uradno ne upošteva (§ 88. hrv.). 4. Med tekom konkurza, ki je otvorjen nad imovino meničnega dolžnika, zastaranje ne prične teči — je ovrto — ako je že teklo, se prekine. Toraj ni odločilna prijava menične terjatve (§ 89. hrv.).

S r b s k i trgovinski zakon (§§ 166., 167.) ima povsem drugačen način zastaranja. Regresnim zavezancem in akceptantu za čast v prid posebnega meničnega zastaranja ni, njihova zaveza ugasne, če se ne napravi o pravem času protest ali če se ne vloži o pravem času regresna tožba; roki za tožbo pa niso roki zastaranja, nego treba jih smatrati za izključitvene roke (glej § 57.). Posebno menično zastaranje velja samo v prid akceptantu, v prid izdatelju lastne menice pa le, če jo je izdal ali podpisal trgovec, bankir ali netrгоvec za trgovinski posel, dalje po zmislu v prid trasantu, ki je pozneje dobil pokritje nazaj, slednjič avalistom teh oseb. Tem zavezancem v prid teče 5 letni rok zastaranja od dne, ko se je zahtevalo, da se napravi protest, ali, če se ni zahtevalo pravočasno, od dne, ko je bilo treba zahtevati, ta dan se ne računi. Pri vpoglednicah začne po nauku teči rok zastaranja s pretekom 3-, 6- ali 18 mesečnega roka za prezentacijo, pri povpoglednicah s pretekom dne, ki se izračuni, če se vpoglednemu roku prišteje še povpogledni rok. Za druge zaveze, ki temelje na menici, n. pr. trasata ali domicilijata, ki je prejel pokritje, velja glede zastaranja gradjanski zakonik, če gre za trgovinsko stvar v zmislu §a 166. srb., pa 20 leten rok.

Zastaranje se prekine samo s tem, da se pri sodišču zahteva plačilo, toraj s tožbo ali prijavo terjatve v konkurzu, novo začne teči od dne poslednjega koraka, ki ga je upnik napravil pri sodišču. Če se je pa spor končal s priznanjem, poravnavo ali sodbo, zastari terjatev šele po preteku 24 let, za to zasta-

ranje veljajo načela občega državlanskega prava. S pretekom 5 letnega roka za menično zastaranje ugasne samo menična tožba, ne pa menična terjatev sama, ta postane po preteku meničnega zastaranja navaden obligacijski dolg in zastari po izrecni določbi gradjanskega zakonika (novela iz leta 1864.) šele po 24 letih vračunši 5 letni rok meničnega zastaranja.

Enotni menični zakon (čl. 70., 71.) določa za zastaranje zoper akceptanta in izdatelja lastne menice — in zoper njihove avaliste — 3 leten rok od dne dospelka; zahtevki imetnika menice (zadnjega indosatarja) zoper indosante in trasanta zastare v enem letu od dne, ko se je pravočasno napravil protest; če je bil protest odpuščen, se ta rok računi od dne dospelka. Regresni zahtevki indosantov med seboj in napram trasantu zastare v 6 mesecih od dne, ko je indosant menico plačal ali se je regresni zahtevek prej s o d n o uveljavil „zoper njega“, toraj šele z vročitvijo tožbe. Iz katerih razlogov se zastaranje ovre ali prekine, določi vsaka država glede meničnih zahtevkov, ki naj jih presodijo njena sodišča, druge države pa smejo določiti pogoje, s kterimi priznavajo te vzroke. Ravno tako smejo države sopogodnice določiti pogoje, s kterimi priznajo učinek sodnega uveljavljanja menice za začetek teka zastaranja regresnih zahtevkov med indosanti ter med indosanti in trasantom (čl. 16. konvencije). Kaj je sodno uveljavljanje, tega namreč enotni menični zakon ni določil, izbral je samo široki izraz „sodno“, ki ga morajo izpolniti posamezne države (tožba, prijava v konkurzu, uveljavljanje v ustni sporni razpravi).

Dan, s kterim nastopi dejstvo, ki sproži tek zastaranja, se v rok zastaranja ne šteje.

§ 68.

VII. Amortizacija.

S tem, da se menica izgubi ali da se menica slučajno ali vsaj brez volje imetnika popolnoma uniči, ne ugasnejo menične pravice, ni jih pa mogoče izvrševati. Čl. 73., 98., št. 9, men. reda (prim. § 1. ces. nar. 31. avg. 1915, drž. zak. št. 257) dajejo „lastniku“ prešle menice, to je osebi, ki trdi, da ji je kot lastniku menica prešla, pravico, da predlaga pri trgovinskem sodišču plačilnega kraja amortizacijo menice. Z amortizacijo

se dosežejo tri svrhe: 1. lastniku se omogoči izvrševati pravice iz prešle menice; 2. pridobitelju prešle menice se onemogoči uveljavljati jo; 3. poštenu pridobitelj se opozori na nevarnost, ki preti njegovim pravicam z amortizacijo.

Amortizacija je mogoča za trato in lastno menico, za sprejeto in nesprejeto (sporno) trato, za protestovano in neprotestovano, pa tudi za vloženo, plačano, zastarano (sporno) in prejudicirano menico, slednjič celo za slepo (blanketno) menico. Vendar treba glede te pomniti, da njena amortizacija ne da meničnih pravic, prešlega blanketa ni mogoče izpolniti, kakor prešle menice ni mogoče indosirati; pri prešli menici se z amortizacijo doseže, da je pridobitelj ne more izpolniti in tako storiti — za poštenega pridobitelja — veljavne.

Po predlogu za amortizacijo, v katerem mora predlagatelj izkazati, da je menico imel, da mu je menica prešla, ter navesti njeno vsebino, izda sodišče oklic (edikt), v katerem pozove imetnika menice, da naj jo predloži sodišču⁷⁹ v roku 45 dni, ki se mu določi začetek s prvim dnem po dospelku. Če menica v času, ko se oklic izda, še ni dospela, sicer pa od dne, ko se izda oklic, ne vštevši ta dan. Oklic se enkrat objavi v listih (uradni list). Po preteku tega roka izreče sodišče menico za usmrčeno, če se ni prej predložila sodišču. Ako se je, je stvar predlagatelja, da dokaže imetniku v pravdi, da je ta menico pridobil v zli veri ali z veliko nemarnostjo (čl. 74. men. reda); ravno objava oklica je lahko dokaz za veliko nemarnost ali zlo vero, če je imetnik menico pridobil po objavi. Glede amortizačnega postopanja treba upoštevati tudi ces. patent 31. avg. 1915, drž. zak. št. 257, zlasti §§ 5., 6., 10., 12., 13., 17.

Že dejstvo, da je sodišče uvedlo amortizačno postopanje, daje predlagatelju pravico, da po dospelku zahteva od glavnega zavezanca, ne od domicilijata, plačilo ali položitev menične vsote pri sodišču brez obresti, provizije in stroškov; plačilo pa more zahtevati le, če da varnost dotlej, da sodišče pravnomočno izreče amortizacijo. Ta varnost je potrebna za to, ker bi moral glavni menični zavezanec, ki bi pred amortizacijo plačal menico onemu, kdor je amortizacijo predlagal, (še enkrat) plačati pravilno legitimovanemu imet-

⁷⁹ Jasno je, da je to zgolj formalnost, če je dokazano, da je menica uničena.

niku menice, če jo ta predloži v plačilo, predno je pravnomočno usmrčena. Varnost toraj jamči meničnemu zavezancu in ne, kakor se tudi trdi, imetniku v amortizacijo predlagane menice, kateremu bi smel glavni zavezanec plačilo odreči, potem ko bi bil menico plačal predlagatelju amortizacije. Ker se amortizačno postopanje ustavi, čim se menica sodišču predloži ali sicer dokaže, da jo nekdo ima, ali ako se sicer izkaže, da predlagateljeve navedbe niso resnične (§ 11. cit. ces. naredbe), je v primeru, kjer je glavni dolжник menico pravilno plačal imetniku menice, stvar onega, ki je predlagal amortizačno postopanje, da s tožbo od meničnega upravičenca izterja menično vsoto. Dokazno breme, da je bil sprejem plačila nepravilen, da je vsoto prezentant menice sprejel po krivici, zadene tožitelja. S tožbo bo tudi moral predlagatelj amortizacijskega postopanja prisiliti imetnika neplačene menice, kakor že rečeno, da mu menico izroči, toda uspel bo le, če so dani pogoji čl. 74. m. r.; dokazno breme zadene tožitelja.

Varnost jamči toliko časa, da je menica pravnomočno usmrčena; potem niti formalno in materijelno legitimovan imetnik ne more več uveljavljati menice zoper glavnega meničnega zavezanca. Ako pa se je tekom amortizacijskega postopanja javil imetnik prešle menice, jamči varnost tudi še naprej, dokler ni gotovo, da glavnemu meničnemu zavezancu ne bo treba še enkrat plačati. To se dožene v pravdi med imetnikom menice in onim, ki je amortizacijo predlagal, najdalje pa ostane varnost zavezana dotlej, dokler imetnikova menična terjatev ne ugasne z zastaranjem. Ako je slednjič glavni menični zavezanec plačal najprej onemu, ki je zahteval amortizacijo, in potem pravilno imetniku menice, mu jamči varnost toliko časa, dokler more od predlagatelja zahtevati povračilo neupravičeno sprejetega plačila.

Varnost mora kriti vsoto, ki jo sme predlagatelj po menici zahtevati, lahko je torej tudi manjša od prvotne cele menične vsote..

Pravnomočno amortizačno razsodilo nadomestuje menico zoper glavnega meničnega zavezanca, zoper regresne zavezance, zlasti tudi zoper izdatelja nesprejete trate, pa le, če je menica že bila protestovana zaradi plačila, razun, ako je bil protest odpuščen. Tudi ta omejeni učinek pa je sporen, češ da čl. 73., 98., št. 9 m. r. govori samo o pravicah

zoper glavnega zavezanca. To je sicer res, ali gotovo je, da naj amortizačno razsodilo nadomestuje kolikor mogoče listino samo in predlagatelju varuje ali bolje povrne tiste pravice, ki jih je imel v trenutku, ko je listina prešla. Če je bila menica v trenutku, ko je prešla, že protestovana zaradi plačila, so bile regresne pravice že ustanovljene, amortizacija jih vzdrži, nadomestiti pa ne more protesta; protest bi bil mogoč le na temelju duplikata, ki si ga je morda mogoče preskrbeti, potem pa redno ne bo treba amortizacije, vsaj ne, če prešli izvod ni bil sprejet. Prim. tudi §§ 13. in 17. ces. nar. 31. avgusta 1915, drž. zak. št. 257.

Od prešle menice treba ločiti pokvarjeno in razvrednoteno. Razvrednotena je menica, ki nosi znamenja, s katerimi se običajno nalašč naznači, da je ob veljavo: prebita (preluknjana), prečrtana, raztrgana menica; pokvarjena je menica, če je listina sama poškodovana tako, da manjka menici del njenega besedila. Amortizacija v takih primerih ni na mestu, niti če se je menica razvrednotila ali poškodovala slučajno, iz zmote ali po neupravičeni osebi; listina še je, amortizačno razsodilo pa nadomestuje samo listino, ki je ni več. Slučajno ali pomotno razvrednotena ali pokvarjena — v bistveni sestavini besedila — listina sicer ni več menica, ali materijelne pravice in zaveze iz nje zato niso ugasnile. Izvrševati pravic pač ni več mogoče po meničnem postopku in zlasti ni mogoče na njih temelju zahtevati meničnega plačilnega naloga (naloga za varnost), nego stvar onega, ki izvaja iz listine pravice, je, da v pravdi dokaže, da pravice kljub zunanjemu videzu listine še veljajo. Po pravilnem mnenju toraj tudi ni mogoče take menice protestovati, nego treba bo v to svrho, da se ohranijo regresne pravice, preskrbeti si duplikat, če je to mogoče.

B o s a n s k i zakon (čl. 73.) je doslovno enak čl. 73., odst. 1 in 3 m. r., odstavka 2. — amortizačno postopanje — ni prevzel. Tudi h r v a š k i menični zakon (§§ 77.—79.) se vobče ujema z našim meničnim redom in zlasti tudi z našim naukom. Posebnosti so, da sodišče, čim dovoli amortizačno postopanje, prepove akceptantu (izdatelju lastne menice), plačati menico, da se more amortizacija domicilovane menice z imenovanim domicilijatom zahtevati le, če se s protestom dokaže, da se je menica domicilijatu pravočasno prezentovala — kar velja tudi

po našem nauku, ker je v tem primeru reden protest pogoj za zavezo glavnega meničnega zavezanca —; naravnost je slednjič rečeno v hrvaškem zakonu, da se na temelju amortizacijskega razsodila od glavnega meničnega zavezanca lahko zahteva plačilo po meničnem postopku.

Precej različne so določbe srbskega trgovinskega zakonika (§§ 126.—131.) o prešlih menicah — zakon govori samo o izgubljenih. Pred vsem ni izključeno, da se tudi menica amortizuje tako, kakor vsaka druga listina po določbah zakona o gradjanskem postopku. Posebne, menici primernejše določbe pa daje trgovinski zakonik. Ta loči 1. primer, da se je menica izdala v več izvodih (duplikatih), od katerih vsaj eden ni prešel; 2. primer, da duplikatov ni, ali da so prešli vsi.

1. V prvem primeru zopet treba ločiti, ali je izgubljena menica bila sprejeta ali ne. a) Če ni bila, ima lastnik izgubljene menice pravico, da zahteva plačilo z drugim, tretjim i. t. d. duplikatom, ne da bi mogel menični zavezanec zahtevati, da se mu izroče vsi duplikati, praksa pa zahteva, da je na izvodu, s katerim se išče plačilo, kasatorna klavzula (gl. § 71.). Dejanski imetnik menice v tem primeru od pozvanca in garantov ne more zahtevati plačila;

b) ako je izgubljena menica bila sprejeta, akceptantu nesprejetega izvoda ni treba plačati, razun če to odredi, potem ko je stvar preiskalo, sodišče s sklepom in če lastnik izgubljene menice da varnost. Če se pozneje pojavi pravi imetnik menice, mora akceptant plačati še enkrat in njegova stvar je, držati se za prvo plačilo onega, kateremu je plačal, ali poroka. (Sporno, zastopa se tudi mnenje, da je akceptant na vsak način prost in da je stvar dejanskega imetnika sprejete menice, da dožene pri sodišču svoje pravice, toda ne zoper akceptanta, nego zoper onega, ki mu je akceptant vsled sodnega sklepa plačal nesprejeti duplikat, držati pa se more tudi varnosti. Prvi nazor se boljše strinja z našim naukom, drugi je skoro da boljše utemeljen v besedilu srbskega trgovinskega zakonika.)

2. Če so izgubljeni vsi izvodi ali če se je menica izdala samo v enem izvodu, kar pri lastni menici ni drugače mogoče, daje zakon dve poti, kako se pride do plačila: a) ako je izgubljena trata, ki je bila v besedilu označena kot prva, ali če so se izgubili vsi izvodi, si more lastnik preskrbeti nov dupli-

plikat, z njim v roki pride potem do plačila po načinu 1. a) ali 1. b);

b) če izgubljeni sprejeti ali nesprejeti edini izvod trate ni bil označen kot prvi ali če gre za lastno menico, more lastnik zahtevati plačilo le, če mu sodišče, potem ko je dokazal, da je lastnik izgubljene menice, to prizna z razsodbo in če da varnost. Če varnosti ne da, more zahtevati samo položitev pri sodišču.

Pogoj za sodni sklep ali razsodbo v primerih 1. b) in 2. b) je, da da napraviti lastnik izgubljene menice drugi dan po dospelku izgubljene menice protest zaradi plačila in da ta protest notifikuje izdatelju in indosantu na isti način, kakor protest pri sprejemu za čast. Če to stori, obdrži vse, tudi regresne menične pravice. (Sporno: Trdi se tudi, da se s tem protestom posvedoči, da lastnik izgubljene menice ni dobil plačila na način, opisan v št. 1. b) in 2. b); ali to mnenje z ozirom na rok, ki je stavljen za protest, pač ni pravilno, ker bi v primeru, da se je menica izgubila recimo zadnji dan pred dospelkom ali na dan dospelka sam, ne bilo več mogoče izvesti sodnega postopanja do dne, ko je treba napraviti protest. Prvo mnenje vstreza bolj; če se je menica izgubila po dospelku, ne da bi se bil pravočasno napravil protest zaradi plačila, so regresne pravice itak izgubljene.) Zaveza poroka v primerih 1. b) in 2. b) ugasne v treh letih od prevzema poročstva, če ni prej sodnih korakov zoper njega. Uredba o pravni likvidaciji stanja stvarjenega z vojno 1914.—1919. leta z dne 21. junija 1920. Službene Novine št. 148 z izpremembami z dne 27. junija 1921, Službene Novine št. 155 za Slovenijo ne pride v poštev.

Enotni menični zakon amortizacije ne ureja, konvencija o izenačenju meničnega prava (čl. 15.) prepušča izrecno državam sopogodnicam, da same uredijo posledice izgube menice, plačljive na njihovem ozemlju, zlasti kar se tiče izdaje nove menice ali pravice do plačila ali uvedbe amortizacijskega postopka; druge države pa smejo določiti pogoje, s katerimi priznavajo sodne odloke, ki bi se izdali za ta del.

XII. Poglavje.

Prolongacija.

§ 69.

Prolongacija je pogodba med meničnim zavezancem in meničnim upravičencem, s katero se odgodi plačilo menice. Menični red prolongacije ne ureja.

Prolonguje se menica na različne načine:

1. Z dogovorom med meničnim zavezancem in meničnim upravičencem, ne da bi se dogovor posvedočil na menici. V tem primeru ta upravičenec pred potekom roka, za kateri se je plačilo odgodilo, od tega zavezanca ne more zahtevati plačila, zavezanec bi imel zoper predčasno tožbo prigovor. Ne upliva po odgoditev na pravno razmerje med tem upravičencem in drugimi zavezanci in obratno, izvzemši kjer bi šlo za exceptio doli. Dan dospelka s tako prolongacijsko pogodbo ni izpremenjen, tudi upravičenec, ki je dovolil odgoditev, mora menico predložiti in dati protestovati o dospelku, kakor je določen v menici, sicer izgubi regres in pri domicilovani menici z imenovanim domicilijatom tudi menični zahtevek zoper glavnega meničnega zavezanca. Dosledno teče zastaranje od meničnega dospelka in ne od plačilnega dneva, ki se je določil z odgoditvijo. — Vprašanje, ali tudi v prid zavezancu samemu, ki se mu je plačilo odgodilo, je sporno; pravilno je mnenje, da bi imel menični upravičenec zoper zavezanca, ki se mu je plačilo odgodilo in ki bi prigovarjal, da je menica zastarana, nasprotni prigovor zvijačnosti, če je zastaranje nastopilo samo zaradi odgoditve.

2. Z zaznamkom odgoditve na menici sami (prolongirana menica v ožjem smislu).

3. z izdajo nove menice (p r o l o n g a c i j s k a m e n i c a).

Glede pravnega pomena teh načinov prologacije so mnemja deljena. Grünhut polaga odločilno važnost na voljo strank, ki imajo lahko namen odgoditi dospeltek sam ali pa le plačilo. Za prvi primer treba po Grünhutovem mnenju, da se na novi menici ponove vsi podpisi stare menice ali da zavezanec, ki se mu je prolongacija dovolila s pritrdilom vseh drugih zavezancev, podpiše prolongacijski zaznamek na menici sami. Po enem kakor po drugem načinu gre potem za novo menico z novim dospeltkom, ki odloča početek zastaranja in pravočasno izpolnitev regresnih pogojev. V dvomu pa naj velja domneva, da gre tudi takrat, kadar se je izdala nova menica ali se je odgoditev zaznamovala na menici sami, samo za odgoditev plačila, stara menica naj ostane nedotaknjena v vsakem pogledu, pravni učinek nastopi samo med strankama, stari dospeltek ostane odločilen v gori (št. 1) navedenem smislu, prolongant mora menico o dospeltku (stare) menice protestirati in ima takoj regres zoper menične zavezance, ki jim plačila ni odgodil, to celo tedaj, če je plačilo odgodil glavnemu zavezancu. Staub-Stranz ne priznava niti tega, da bi prolongacijska menica izpremenila dospeltek po stari menici, razun če je jasno izražen animus novandi, daje pa po drugi strani prolongacijskemu zaznamku na menici v toliko učinek in rem, da se nanj sklicujejo lahko tudi regresni zavezanci, če je prišel na menico pred dospeltkom. Adler priznava, da se z izdajo nove menice izpremeni dospeltek za one menične zavezance, ki jo podpišejo, in ravnotako z zapisom novega dne dospelka na stari menici ter pristavlja, da po splošnem mnenju postanejo prosti oni zavezanci, ki nove menice niso podpisali ali ki niso pritrdili izpremembi dospelka v stari menici, da pa po pravilnem mnenju ne postanejo prosti, nego so zavezani po prvotni menici, če upravičenec, ki je dobil novo (izpremenjeno) menico, izpremembe ni mogel opaziti in če se zoper nje izvrši po prvotni menici, kar je treba za regres; sam pa pristavlja, da to ne bo lahko praktično.

Staub-Stranz-ovemu mnenju se lahko oporeka, da na noben način ni izključeno, da bi se ne mogli s sporazumom vseh zavezancev izpremeniti tudi bistveni sestavni deli prvotne menice in s tem ustvariti nova menica; zoper Grünhutovo

ninenje govori, da premalo upošteva formalnost menice. Ne gre za to, kaj sta upravičenec in zavezanec nameravala, ali odgoditev plačila ali dospelka — to bi veljalo res samo *inter partes* — nego, kaj sta izrazila v menici. Če se je izdala nova menica, bo toraj v dvomu treba smatrati, da je odgoden dospeltek, že celo bo to veljalo napram poštenemu pridobilcu nove menice, ki bi se mu zavezanec mogel upreti le z *exceptio doli*. Ako se je prolongacija izrazila z zaznamkom na menici, je dejansko vprašanje, kako se je izrazila. Ne bo dvoma, da se je hotel preložiti dospeltek in ne samo odgoditi plačilo, če je n. pr. zapisano: „menica dospe šele dne...“, ravno tako bo jasno, da gre samo za odgoditev plačila, če je zapisano „ne bom terjal do...“ ali „dovolim odgoditev do...“. Če je izraz nejasen, gre nejasnost v breme upniku, ki ga je rabil, njegova stvar je, da v menici govori jasno. Vprašanje pa je, kaj je zanj večje breme, odgoditev plačila ali preložitev dospelka. V enem in drugem primeru ne more pred potekom novega roka zahtevati plačila od zavezanca, s komur je sklenil pogodbo, pri odgoditvi teče rok zastaranja zoper njega od prvotnega dospelka, pri določitvi novega dospelka od tega. Potemtakem treba reči, da je zanj odgoditev težje breme, za meničnega zavezanca lažje, v dvomu toraj treba na menici zapisano prolongacijo smatrati samo za odgoditev, menica obdrži prvotni dan dospelka, ob tem času treba menico predložiti in dati napraviti protest, da ne nastopi prejudic, ravnotako kakor bi bila odgoditev jasno izražena.

Ostane še vprašanje, kako upliva prolongacija na zavezo onih meničnih dolžnikov, ki niso sklenili prolongacijske pogodbe in sicer napram meničnemu upniku, ki jo je sklenil z drugim zavezancem, in napram meničnim naslednikom tega upnika. a) Izdala se je n o v a m e n i c a, stara se ni uničila. Menični zavezanci, ki so podpisali obe, morajo načelno plačati le, če se jim izročita obe menici, oni so se hoteli zavezati le enkrat; dvakrat bi morali plačati samo v primeru, da krožita obe menici ločeno naprej in prideta v roke poštenih pridobilcev, ki jim prolongacija ni znana. Menični zavezanci, ki so podpisali samo staro menico, ostanejo po nji zavezani s prvotnim dospelkom tudi napram prolongantu. Ta primer ne bo praktičen; če se izda prolongacijska menica, se skrbi za to,

da prvotna ne pride več v cirkulacijo. b) Preložil se je d o s p e t e k z zaznamkom na menici sami. Tu velja analogija s popravljeno (korigirano) menico. Menični zavezanci, ki niso pristopili prolongacijski pogodbi, so prosti; prvotnega dospetka ni več, za novi se niso zavezali; ostali zavezanci so zavezani po izpremenjeni menici, tako prolongantu kakor njegovim naslednikom. c) Prolongacijski zaznamek na menici ima samo pomen o d g o d i t v e. Trdi se, da velja samo inter partes, zlasti Grünhut zastopa to mnenje, češ stvar ni drugačna, nego če akceptant da modifikovan akcept, s katerim se zaveže plačati pozneje nego o dospetku menice; velja naj isto, kar velja v primeru št. 1. Dokazovanje s pozivom na modifikovani akcept sicer ni povsem prepričevalno, ali mnenju treba pritrditi. Za zavezance, ki so menico podpisali, predno je prišel prolongacijski zaznamek nanjo, je položaj isti, kakor v primeru št. 1.; če plačajo v regresu pred potekom odgoditvenega roka, imajo tudi regres zoper zavezanca, ki mu je plačilo bilo odgodeno, brez ozira na oni rok. Drugačna, bi morda kdo rekel, je stvar za one zavezance, ki so menico pridobili in prenesli s prolongacijskim zaznamkom. Ti so vedeli, da je predniku plačilo odgodeno in dalo bi se reči, da so zavezo prevzeli ravno zato, ker je bil rok plačila odgoden, tembolj, ker je tudi pridobilec vedel, da je rok odgoden. Vendar bi ta sklep ne bil pravilen. Če se iz menice ne vidi, da je preložen dospetek, mora vsak menični zavezanec vedeti, da velja v menici zapisani rok dospetka, nelogično bi bilo pustiti veljati dospetek za onega zavezanca, ki nič ne ve o prolongaciji in dati prigovor prolongacije onemu, ki je moral vedeti, da je plačilo predniku — redno je to glavni zavezanec — odgodeno. Tudi če se zaznamek glasi splošno, ne da bi imenoval zavezanca, ki se mu je plačilo odgodilo, ve poznejši zavezanec, da se njemu ni odgodilo; njegova stvar je, dogovoriti s svojim indosatarjem enako prolongacijo. Mnenje, da ima prolongacijski zaznamek v nekaterih primerih učinek in rem, torej ni pravilno.

Od — sporazumne — prolongacije treba ločiti z a k o n i t o p r o l o n g a c i j o, ki jo odredi država o priliki vojne, epidemije ali drugih obćih nezgod za celo državo ali samo za določeno ozemlje. Na ta način, z oblastveno odredbo, pravilno z zakonom (moratorij), se lahko preloži dospetek sam ali rok

za prezentacijo, ali roki za protest, za vlaganje meničnih tožb. Kteri od teh učinkov naj nastopi, treba presoditi po dotičnem zakonu.⁸⁰

⁸⁰ Med svetovno vojno je izšla v bivši Avstriji cela vrsta naredb o moratoriju: državni zakonik št. 193, 216, 261, 267, 280, 321, 333 iz leta 1914; št. 138, 184, 384 iz leta 1915; št. 422 iz leta 1916; št. 494 iz leta 1917 in posebne naredbe za Galicijo in Bukovino. Tehnika teh naredb se je s pridobljenimi izkušnjami izpopolnjevala, dajale so se posebne določbe o času plačila, prezentacije in protesta, o regresu, duplikatih, uplivu višje sile, notifikaciji i. t. d. Slične odredbe so izšle tudi v ostalih delih bivše monarhije; za ozemlje kraljevine Srbije zlasti zakon z dne 29. julija 1914 in začasni zakon o likvidaciji moratornega stanja z dne 24. aprila 1920, Službene Novine št. 90, čl. 31. in sl., z dopolnilom z dne 27. junija 1921, Službene Novine št. 155 in z dne 23. junija 1922, Službene Novine št. 138. Glej tudi Pravilnik o likvidacijski banki z dne 22. marca 1922, Službene Novine št. 77 (XI. — 1922). Te določbe so za menice iz dobe balkanske in svetovne vojne pa do ukaza o obči demobilizaciji bistveno izpremenile propise srbskega trgovinskega zakonika o uveljavljanju meničnih pravic.

XIII. P o g l a v j e.

Menična obogatitvena tožba.

§ 70.

Če je menična zaveza izdatelja (trate ali lastne menice) ali sprejemnika ugasnila vsled zastaranja ali zato, ker so se zamudila dejanja, ki jih zakon predpisuje za ohranitev menične pravice, ostaneta imetniku menice vendar zavezana toda le v toliko, v kolikor bi se obogatila z njegovo škodo (čl. 83., 98., št. 10 m. r.). Pravni značaj tega „obogatitvenega“ zahtevka je jako sporen; odškodninski zahtev, *condictio občega državljanskega prava*, zahtev iz pravnega posla, na katerem temelji menica, meničnopравни zahtev v ožjem smislu, ki se uveljavlja z menično pravdo, slednjič posebne vrste zahtev, ki je menični zahtev v toliko, da mu je temelj menica, veljavna, ko bi ne bila zastarana ali prejudicirana, ki pa je zanj potrebno še, da je izdatelj ali akceptant z imetnikovo škodo obogačen, in ki je po obsegu omejen na znesek obogatitve, katero je izdatelj ali akceptant dobil neupravičeno vsled temeljnega pravnega razmerja. Poslednje mnenje, ki je zastopa zlasti Grünhut, je pravilno. Zahtev torej ni menični zahtev v ožjem smislu in se ne more uveljavljati v meničnem postopku, zanj velja redno in ne menično zastaranje, zastaranje začne teči v trenutku, ko je menični zahtev kot tak zastaran ali menica prejudicirana. Obresti so navadne, ne 6% menične, teči ne začno od dospelka menice, nego po občem državljanskem pravu (1334 o. d. z.), kraj izpolnitve je toženčevo stanovališče, ne plačilni kraj menice; podsodnost je splošna v krajevnem in po naziranju bivšega avstrijskega vrhovnega sodišča tudi v stvarnem pogledu (ne kavzalna).

Za tožbo je kot tožitelj legitimovan, kdor je bil pravilno legitimovan imetnik menice in upravičen za menično tožbo v trenutku, ko sta nastopila zastaranje ali prejudic, dalje

cesijonar tega upravičenca, ne pa njegov indosatar, razun če je indosament mogoče smatrati za cesijo. Če je menica prešla, jo nadomestuje amortizačno razsodilo, vendar bivše avstrijsko vrhovno sodišče tega ni zahtevalo.

Toženec je izdatelj menice ali akceptant, tudi soizdatelj, ne pa avalisti teh oseb, ne indosanti in ne akceptant za čast, seveda tudi ne pozvanec ali domicilijat. Pogoji zaveze je, da sta izdatelj ali akceptant obogačena s tožiteljevo škodo, vendar se to ne sme razumeti tako, da bi morala biti med škodo enega in obogatitvijo drugega vzročna zveza, nego zadosti je, da ima ena stran vsled zastaranja ali prejudica škodo, druga, da je vsled tega obogačena.

Imetnik menice je oškodovan s tem, da je vsled zastaranja ali prejudica izgubil menični zahtevek (sporno, bivše avstrijsko vrhovno sodišče je neredko razsodilo, da je moči o škodi govoriti le, če je tožitelj za menico dal valuto in da mora dokazati, da je dal valuto in koliko; ali vendar ni dvoma, da ima škodo tudi oni, ki mu je zastarela ali zapadla vsled prejudica terjatev iz podarjene menice, zet, ki je menico dobil za doto itd.; ne gre toraj vedno za škodo, ki je nastala vsled tega, ker je imetnik za menico dal valuto, pa ni dobil meničnega plačila). Ker je pa obogatitvena tožba iz čl. 83. m. r. samo izredno sredstvo za obrano materijelne krivice, o škodi ni govora, dokler je mogoče odvrniti jo na drug način in v kolikor je to mogoče, bodisi da se zoper drugega meničnega zavezanca more še uveljavljati menica sama, n. pr. zastarana je menična terjatev zoper trasanta, ne pa še zoper akceptanta in akceptant je zmožen za plačilo (čl. 29. m. r.), bodisi da imetnik menice lahko še toži izdatelja ali akceptanta iz drugega pravnega naslova. To ni mogoče, če se je menica dala namesto plačila, mogoče pa je samo po sebi, če se je dala zaradi plačila; tudi v tem primeru bo tožba iz temeljnega razmerja redno izključena, če imetnika menice zadene odgovornost za to, da se menica ni redno plačala, nego da je nastopilo zastaranje ali prejudic. V takem primeru velja tudi prvotni zahtevek, zaradi čegar plačila se je menica izdala, za ugaslega in tu ostane samo še obogatitvena tožba.⁸¹

⁸¹ Ravno tu se vidi, da obogatitveni zahtevek ni odškodninski zahtevek, ker je dan kljub krivdi imetnika menice.

Tudi pojem obogatitve je sporen. Ni sicer dvoma, da je obogačen trasant, ki je za menico od remitenta ali pri menici na lastni ukaz od prvega indosatarja prejel valuto, pa ni dal (celega) pokritja in mu ga tudi ni treba več dati, ker akceptantu (trasatu, domicilijatu) zastarane ali prejudicirane menice ni treba da bi plačal. Gotovo je tudi obogačen akceptant, ki je pokritje prejel, pa mu menice ni bilo treba plačati. Vprašanje pa je, ali je obogačen trasant, ki valute ni prejel — ker je n. pr. menico podaril —, ki mu pa vsled prejudica ni bilo treba dati pokritja. Nekteri, zlasti Adler in Canstein, trdijo, da je tudi ta prihranek obogatitev, dočim zastopajo drugi, zlasti Grünhut, mnenje, da je mogoče o obogatitvi govoriti le, kjer se je zavezančevo imetje povečalo, ne pa tudi tam, kjer se samo ni zmanjšalo. Pravilnejše je de lege lata drugo mnenje, to pa z ozirom na besedilo zakona, ki izrecno govori o obogatitvi, in na pomen besede obogatitev v navadnem življenju. De lege ferenda pa gre prednost prvemu mnenju. Vendar obogatitev ne obsega vedno cele od izdatelja prejete valute ali celega pokritja, ki je je prejel akceptant; odračuniti treba izdatke ali izgube, ki jih je eden ali drugi imel iz posla, na katerem temelji menica ali iz izdaje menice (akcepta) same. Izdatelj, ki ni dal — celega — pokritja, pa tudi (še) ni prejel — cele — valute, torej ni obogačen ali k večjemu za razliko med prejeto valuto in danim pokritjem; nekteri trde, da je v takem primeru dolžan odstopiti svoj valutni zahtevek napram remitentu (prvemu indosatarju).

Dokazno breme glede škode in obogatitve zadene tožitelja.

Bosanski menični zakon (čl. 83.) je našemu doslovno enak, tudi po hrvatskem (§ 90.) ni stvarne razlike, samo da izrecno povdarja, da spada obogatitvena tožba na redno pravdno pot.

Srbski trgovinski zakon obogatitvene tožbe v našem smislu ne pozna, pa mu je tudi ni treba, ker ostane trasant, ki ne dokaže, da je pravočasno dal pokritje, itak v menični zavezi, če pa to dokaže, ima imetnik prejudicirane menice zahtevek zoper pozvanca, ki je prejel pokritje. Nadalje ima imetnik prejudicirane menice zahtevek zoper izdatelja, ki bi po prejudicu kakorkoli (nazaj) prejel pokritje. Slednjič posebne

obogatitvene tožbe tudi zato ni treba, ker menični zahtevek po nastopu meničnega zastaranja postane navaden civilnopravni zahtevek.

Enotni menični zakon obogatitvene tožbe ne ureja, konvencija (čl. 13.) pa prepušča državam pogodnicam določbo, da na njihovem ozemlju ostane v primeru izgube regresa ali zastaranja zahtevek zoper izdatelja, ki ni dal pokritja, ali zoper izdatelja ali indosanta, ki bi se neupravičeno obogatil. Ravno tako sme vsaka država pogodnica za svoje ozemlje vzdržati zahtevek zoper akceptanta, ki bi bil oproščen vsled zastaranja, pa je prejel pokritje, ali ki se neupravičeno obogati.

XIV. P o g l a v j e.

Duplikati in kopije.

§ 67.

I. Duplikati.

1. R a b a. En edini izvod menice ne zadostuje vedno potrebam prometa, zato si je promet ustvaril možnost izdati eno in isto menico v več izvodih, od katerih je vsak izvirnik menice, to se pravi, podpisi na njem so izvirni. Menični zakoni in tudi naš menični red dajejo za duplikate posebne določbe (čl. 66. do 69. m. r.). Duplikati se izdajajo: 1. zaradi varnosti upnikove: če mu izdatelj pošlje en sam izvod, je nevarnost, da se izgubi, večja, nego če mu pošlje več izvodov po različnih potih ali vsaj ne sočasno z isto pošiljko. Če se izgubi en edini izvod, treba amortizacije in niti ta ne nadomestuje popolnoma menice, z duplikatom pa se lahko uveljavljajo kakor z edino menico vse menične pravice, nanj se lahko zahteva tudi akcept, če izgubljeni izvod še ni bil sprejet, in izvršuje še lahko regres, tudi če se je izgubil sprejeti izvod. 2. Da se olajša cirkulacija: menica, ki se je poslala v akcept, ne more krožiti dokler se ne vrne; če se pa napravita dva izvoda, se eden lahko pošlje v akcept, drugi se indosira dalje, v drugem izvodu, ki naj kroži, treba naznačiti, pri kom se nahaja prvi v akcept poslani izvod. Ta izvod se namreč navadno ne bo poslal naravnost trasatu, nego osebi, do ktere ima izdatelj posebno zaupanje; ta bo menico predložila pozvancu v sprejem in bo sprejeto — ali tudi nesprejeto in morda zaradi sprejema protestovano — hranila, dokler se ne javi imetnik drugega izvoda. Zakaj se bo rabil duplikat, ni treba, da bi se naprej določilo. Duplikati naj, kakor razvidno, slednjič v trenutku uveljavljanja menice pridejo vsi v roke enega in istega upravičenca. Mogoče pa je vendar, da pridejo z voljo ali brez volje prejšnega imetnika v roke različnih imetnikov in za ta primer treba posebnih previdnosti, da se poedini izvodi ne uveljavljajo samostalno. To nevarnost skuša naš zakon zmanjšati z določbo, da morajo biti poedini

izvodi označeni kot prva, druga, tretja itd. menica. Kdor pridobi kot „sekunda“, „tercija“ itd. označen izvod, je s tem opozorjen, da je izdanih več izvodov te menice,⁸² njegova stvar je, da se žuri dobiti tudi ostale izvode ali pa na svoj izvod akcept ali plačilo, da ga ne prehitijo drugi, ker trasat sme načelno sprejeti in plačati vsak izvod, ki se mu predloži. Tembolj ima vzrok hiteti, če ne dobi rednega plačila in mora nastopiti regres, tu se mu namreč lahko pripeti, da ga oni, ki ga je prehitel pri prezentaciji, prehitijo tudi pri regresu in si da v regresu menico plačati od regresata, ki je morda edini zmožen plačila, ki pa s svojim plačilom oprosti zaveze sebe in svoje naslednike tudi napram imetniku drugega izvoda. Enak namen kakor po zakonu predpisano označilo kot prva, druga, tretja itd. menica, ima našemu meničnemu redu nepoznani, v prometu pa neredki k a s a t o r n i zaznamek, s katerim se n. pr. na sekundo zapiše: „Plačajte za to drugo menico, za prvo in tretjo ne“. Tak zaznamek pove pridobitelju izvoda posebno jasno, da krožijo še drugi izvodi, trasatu (akceptantu, domicilijatu) pa, da naj, če je plačal en izvod, ne plača še drugega. Na izvod, ki se pošlje v akcept, se neredko zapiše, da je ta izvod na razpolago imetniku indosiranega drugega izvoda. S tem je izraženo, da naj se v akcept poslani izvod brez drugega, krožečega izvoda ne plača, v akcept poslani izvod s takim zaznamkom sam nima legitimacijske moči. Kdor bi ga pridobil bodisi tudi z indosamentom, bi ga moral izročiti legitimovanemu imetniku drugega izvoda, z dobro vero bi se ne mogel izgovarjati. Nekako mehanično varstveno sredstvo je slednjič, da se prekriža zadnja stran onih izvodov, ki se ne spravijo v kroženje; to je nazorno znamenje, da tak izvod ni namenjen za obtok, nego da naj obtoku služi drug izvod. Izpolnjen indosament na prvi strani bi sicer bil veljaven, ali indosatar redno ne bo mogel trditi, da je bil v dobri veri.

Duplikate pozna menični red samo pri tratah, določbe poglavja o duplikatih niso navedene v čl. 98. m. r. kot uporabne za lastno menico. Več izvodov lastne menice so torej samostojne menice vsaj v rokah raznih poštenih pridobi-

⁸² Sama oznaka kot „prima“ pa ne pomeni, da je res izdana tudi sekunda itd., ker se tudi edini izvod trate pri izdaji redno označi kot „prima“, glej nižje.

teljev, zoper nepoštenega bi izdatelj mogel imeti prigovor zvižčnosti.

2. Izdaja duplikatov. Pravico zahtevati duplikat ima remitent in vsak legitimovani indosatar, tudi tak, ki je menico pridobil s slepim žirom; remitent se ti pravici za svojo osebo lahko odreče v meničnem sklepu, ravno tako poedini indosatar, to pa ne brani drugim indosatarjem, da zahtevajo duplikate. Število izvodov ni omejeno. Redko pa se jih napravi več kakor troje.⁸³ Tudi časovno zahtevke ni omejen, remitent jih lahko zahteva že pri izdaji menice, remitent in indosatar celo po dospelku in celo po prejudicu; niti ni treba, da bi remitent ali indosatar imela svoj prejšnji izvod še v rokah; izjema velja samo za indosatarja, ki je menico pridobil s slepim žirom, on more samo z menico v r o k i dokazati, da je indosatar. Zahtevati se more tudi duplikat menice, ki ni označena kot prima, vendar treba tu prvi izvod naknadno označiti kot primo, kar sme samo trasant. Slednjič je dovoljeno zahtevati duplikat tudi za prešlo menico, mogoče pa je to dejanski le, če se da vzpostaviti besedilo prešle menice, n. pr. na temelju kopije ali prepisa v kakem protestu, in če je bila izgubljena menica označena kot prima.

Duplikate dati je zavezan trasant remitentu neposredno. Indosatar pa, ki hoče dobiti duplikat, se mora obrniti do neposrednega prednika, ta zopet do svojega in tako do trasanta. Nazaj gre pot obratno, trasant torej ne sme duplikata naravnost poslati indosatarju, ki ga je zahteval, za vsakega indosanta je zaradi regresa važno, da ve, koliko duplikatov se je izdalo; pri izdaji duplikata preskočeni indosant bi imel odškodninski zahtevke zoper onega, ki je povzročil preskok. Indosatar pa tudi sme — ne mora — zahtevati, da na povratni poti od trasanta do njega vsak indosant ponovi svoj indosament na duplikatu. Prvi izvod je treba po navedeni poti poslati trasantu le, če ni označen kot prima, da to dostavi. Ne more se pa na duplikat zahtevati ponovni sprejem. Stroški

⁸³ Trdi se sicer po besedilu čl. 66., odst. 1. in 3. m.r., da ima indosatar pravico zahtevati samo en duplikat, toda to mnenje ni pravilno, besedica „ein“ pred „Duplikat“ ni števnik, nego nedoločni člen.

duplikatov (kolek, poštnina, itd.) zadenejo onega, ki je duplikat zahteval.

Pravica zahtevati duplikat je menična pravica v širšem smislu, po svojem bistvu se ne more uveljavljati v meničnem postopku. Od indosanta pa sploh ni mogoče več zahtevati, nego da da zahtevek svojemu predniku in da na duplikatu na povratni poti ponovi svoj indosament.

Duplikati morajo biti v besedilu menice samem označeni s „prima“, „sekunda“, „tercija“ itd. Ker zakon (čl. 66. m. r.) tu ne rabi izraza „ali podobno“, „ali enakovreden izraz“, kakor ga rabi v čl. 14., 15., 17., 42., 70. m. r., sklepajo nekteri, da tu enakovreden izraz, n. pr. prva, druga, tretja i. t. d. ni dovoljen, vendar je to mnenje preformalistično in zadostuje izraz, ki jasno označa, da gre za eden — in kateri — od večih izvodov iste menice, ne pa za edino („sola“) menico. Ako pa izvodi iste menice niso tako označeni, veljajo za samostojne menice in izdatelj in indosanti so iz njih zavezani poštenim pridobilcem tolikrat, kolikor izvodov so podpisali, trasant bi tudi moral dati večkratno pokritje.

Duplikati morajo biti soglasni ne le v bistvenih delih menice, nego tudi v nebistvenih; če niso, velja vsak duplikat tudi ako je kot tak označen, za samostojno menico. Nebistvene razlike, ki niso nameravane, n. pr. očitvidno samo pismene ali pravopisne pomote, ne škodujejo.

3. Pravni pomen. Vsak duplikat je izvornik, vsi duplikati skupaj pa so ena sama menica. Iz tega sledi, da je akceptant enega izvoda zavezan tudi indosatarjem drugih izvodov in da sprejem enega izvoda izključi regres za varnost po vseh izvodih, da so trasant in indosanti zavezani samo po enkrat za regresno plačilo, dasi so dali po več skripturnih aktov, da pa tudi sme indosatar ktereagakoli izvoda uveljavljati s svojim izvodom celo menično terjatev napram glavnemu zavezancu in napram regresnim zavezancem, ki so podpisali njegov izvod. Zoper te tudi v primeru, da se je zoper nje protestiral — tudi — drug izvod. (Sporno, trdi se tudi, da je regresat dolžan plačati le, če se mu vrnejo vsi duplikati, za en duplikat pa samo, če se mu da varnost. Prvi del tega mnenja je napačen, prezentant duplikata morda niti ne ve, koliko duplikatov je izdanih, svoj izvod pa je

prejel v dobri veri; drugi del mnenja — plačilo za varnost — v zakonu nima temelja. Reči bo mogoče le toliko, da sme regresat zahtevati vse izvode, ki jih regresant ima ali bi jih mogel zahtevati od drugih imetnikov, ki so mu znani. Tudi ne bi moral plačati, če ni protestiran izvod, za kateri se sploh sme zahtevati plačilo, n. pr. ne za v akcept poslani izvod, na katerem je zapisano, da je na razpolago imetniku indosiranega izvoda. Ne more pa — in tu se zlasti jasno pokaže samostojnost duplikatov — zahtevati niti pošteni imetnik regresa od oseb, ki na njegovem izvodu niso podpisane, razun če postane upravičen tudi iz dotičnih izvodov, in ne more zahtevati regresa od onih zavezancev, ki so podpisani samo na njegovem, ne pa na protestiranem izvodu, ne da bi dal protestirati tudi svoj izvod. Tudi častni akcept ali aval je mogoče uveljavljati samo s tistim izvodom, na katerem je. Dosledno izgube, čim je glavni zavezanec plačal en izvod, drugi izvodi menično moč zoper njega in zoper vse garante, ki so podpisani samo na tem izvodu ali na vseh izvodih; če pa plača regresni dolжник, ugasne samo njegova zaveza in zaveza onih naslednikov, ki so podpisali (tudi) plačani izvod. Menični zavezanec, pri katerem se sočasno javi za plačilo (regres) dvoje ali več pravilno legitimovanih imetnikov raznih duplikatov, se oslobodi zaveze, če plača kateremukoli izmed njih.

Iz dejstva, da so vsi izvodi ena menica, sledi nadalje, da more pravilno legitimovani imetnik enega izvoda zahtevati ostale izvode od vsakogar, ki sam po svojem izvodu ni pravilno legitimovan. To ne velja samo za zadnjega indosatarja, nego tudi za regresata, ki plača menico v regresu, in to je važno, ker le če ima legitimovani imetnik enega izvoda v rokah tudi ostale, je zanesljivo zaščiten pred nevarnostmi, ki izvirajo zanj iz duplikatov.

Od pravila, da izgube s plačilom za en izvod tudi vsi drugi moč, postavlja zakon dve izjemi (čl. 67. m. r.), ki sledita pravzaprav sami po sebi iz gori navedenih načel.

a) Če je indosant več izvodov iste menice po pomoti ali nalašč — da dobi večkratno valuto od neposrednih naslednikov — indosiral različnim osebam, je zavezan po vsakem indosamentu, toraj večkrat, razun če je indosiral brez zaveze. Vsak duplikat gre nadalje svojo pot, indosant, ki je duplikate na ta način ločil, je prednik za vsak

ločeni izvod posebej. Ravno tako so po vsakem izvodu posebej zavezani vsi poznejši indosanti ločenega izvoda, vsi so odgovorni za sprejem in plačilo onega izvoda, ki so ga podpisali. Zakon pristavlja, da so zavezani indosant, ki je menico ločil, in njegovi nasledniki, ki so podpisani na izvodih, kateri se pri plačilu niso vrnili. Iz tega sledi, kakor se je že omenilo, da treba za regres zoper indosanta, ki je izvode ločil in zoper njegove naslednike posebnega protesta, protest drugega izvoda zanje ni pravilen protest, oni pa tudi niso regresa oproščeni, če se, bodisi redno, bodisi v regresu plača drug izvod, na katerem ni njihovih podpisov. Indosant, ki je duplikate spravil na razna pota, pa celo kljub temu ni oproščen, da je njegov podpis bil tudi na plačanem izvodu. Dejanski je toraj stvar ta, da je vsak prednik onega indosanta, ki je duplikate ločil, za regres zavezan samo enkrat, najsi se je protestiral katerikoli izvod, ker so duplikati zanj še enotna menica. Z njegovim plačilom so oproščeni vsi njegovi nasledniki, kojih podpisi so prišli na menico, predno se je ločila, in tisti nasledniki onega indosanta, ki je izvode ločil, kateri so podpisali plačani izvod, ne pa ta indosant sam in ne njegovi nasledniki, ki so podpisali neplačan izvod. Imetnik drugega ločenega izvoda, ki se pozneje javi za plačilo in da svoj izvod protestirati, toraj nima regresa zoper drugega, nego zoper onega indosanta, ki je menico ločil, in njegove naslednike na svojem izvodu, dalje zoper prednike onega indosanta neločene menice, ki je plačal drug izvod. Ta indosant sam pa z menico in protestom, ki sta se mu pri regresnem plačilu morala izročiti, lahko dokaže, da je plačal in da je regresa prost. Prednik na enotni menici, do ktere se obrne več imetnikov ločenih izvodov, ki so vsak svoj izvod pridobili v dobri veri in so vsi redno izpolnili regresne pogoje, sme med njimi izbrati, komu plača. Če imetnik več duplikatov, dobljenih s slepim indosamentom, na temelju tega prenese raznim indosatarjem, je prednik, ki je dal slepi indosament, zavezan samo enkrat, ker menice ni delil, imetnik, ki je duplikate delil, pa menično sploh ni zavezan. Isto velja za trasata, ki ni sprejel nobenega izvoda. Če pa je sprejel en izvod, more veljavno plačati le legitimovanemu imetniku tega izvoda, bodisi da je legitimovan v tem izvodu samem, bodisi da je legitimovan po drugem izvodu, h kateremu spada v akcept poslani in res sprejeti prvi. S tem plačilom iz-

gube ostali izvodi moč proti akceptantu. Ako pa plača za nesprejet izvod, mora plačati tudi imetniku sprejetega izvoda, pokritje pa sme zahtevati samo enkrat. Jasno je po vsem tem, da je naprava duplikatov, dasi se po njih pospešujeta varnost prometa z menicami in njihova cirkulacija sama, nevarna za vsakega indosatarja, ki nima vseh izvodov v roki v času, ko sme zahtevati plačilo.

b) Od ravno omenjenega primera treba ločiti primer, da je pozvanec sprejel več nego en izvod iste menice. Tu mora plačati legitimovanemu imetniku vsakega sprejetega izvoda, ki je svoj izvod pridobil v dobri veri. Ne more niti zahtevati, da se mu vrnejo vsi sprejeti izvodi; če je pravilno plačal en izvod, ima zoper imetnike drugih prejetih izvodov samo prigovor zvižanosti. Dokazno breme zadene njega, če se mu dokaz ne posreči, mora plačati še enkrat, ostane mu samo zahtevek zoper onega, ki bi bil obogačen sine causa, n. pr. zoper indosanta, ki je več izvodov indosiral raznim osebam in sprejel večkratno valuto.

Akceptant za čast, ki je podpisal več izvodov, je redno zavezan samo enkrat, ravno tako redno avalist, vendar je večkrat zavezan avalist, ki je pristopil kot menični porok večkratnemu akceptu ali indosamentu onega indosanta, ki je ločil več izvodov.

4. Posebne določbe o rabi duplikatov v olajšanje cirkulacije.

Če se od večih izvodov iste trate eden pošlje v akcept, mora pošiljatelj na ostalih izvodih označiti, pri kom se dobi v akcept poslani izvod, ne bi torej zadostovalo, da zapiše samo „prima v akcept“. Ta zaznamek sme pridobilec drugega cirkulaciji namenjenega izvoda zahtevati s tožbo, vendar ne v meničnem postopku. Zaznamek nalaga pridobilcu dolžnost, da gre v akcept poslani izvod iskat; predno tega ni storil, nima regresa. Če takega zaznamka ni ali je nepopoln, menica za to ni neveljavna, pridobilca cirkulacijskega izvoda pa ne zadene ravno omenjena dolžnost, nego sme izvrševati menične pravice, kolikor je to mogoče, brez akceptnega izvoda. Ne bi torej na primer mogel na cirkulacijski izvod zahtevati sprejema od trasata, če je ta že sprejel akceptni izvod, in ne plačila, če se je že veljavno plačal akceptni izvod. V prvi vrsti je potem-

takem v interesu indosatarja, da se v menici zaznamuje, kje se dobi v akcept poslani izvod (čl. 68., odst. 1. m. r.).

Hranitelj je dolžan v akcept poslani izvod izročiti onemu, ki se legitimuje kot indosatar po čl. 36. m. r. ali tudi na drug način n. pr. s pooblastilom ali kot dedič, cesijonar (čl. 68., odst. 2. m. r.); izročiti mora akceptni izvod, tudi če ni sprejet, tudi če v drugem izvodu ni zaznamka, kje je akceptni izvod; hranitelj sme zahtevati priznanico za izročeni akceptni izvod, zadostuje pa tudi potrdilo sprejema na cirkulacijskem izvodu. Legitimovani imetnik cirkulacijskega izvoda ima samostojno, od volje prednika, ki je poslal drugi izvod v akcept, neodvisno pravico zahtevati akceptni izvod, ali dokler se ni javil s svojim zahtevkom, sme napram hranitelju razpolagati z njim pošiljatelj, tako sicer, da mora hranitelj izvršiti njegov nalog n. pr., da naj menico vrne ali izroči komu drugemu, če se legitimovan imetnik ne javi pred izvršitvijo; ne sme ga pa več izvršiti, če se javi imetnik drugega izvoda sicer pozneje, nego je hranitelju došel nasprotni nalog, toda prej, nego je hranitelj nasprotni nalog izvršil. Tudi zahtevek legitimovanega imetnika cirkulacijskega izvoda zoper hranitelja je samo meničnopraven v širšem smislu in se ne da uveljavljati v meničnem postopku.

Če se je en izvod poslal v akcept in je to na drugih izvodih zaznamovano, sicer ni izključeno, da bi dal pozvanec akcept ali plačilo na cirkulacijski izvod — storil bi to brez nevarnosti, če na akceptni izvod še ni dal sprejema, ali če ga ni še pravilno plačal,⁸⁴ redno pa je mogoče izvrševati menične pravice v takem primeru le z obema izvodoma. Če se ne dobi plačilo, treba tudi protestirati oba. Za sam cirkulacijski izvod, na katerem je povedano, kje se dobi akceptni izvod, je mogoče zahtevati sprejem in zaradi odbitega sprejema regres za varnost, ali plačilo in zaradi odbitega plačila regres za plačilo le, če imetnik menice s protestom dokaže (čl. 69. m. r.), da pri hranitelju ni dobil akceptnega izvoda. Ta protest se mora napraviti zoper hranitelja, ki je v drugem izvodu imenovan, v njegovem stanovanju; protest zoper osebo, ki jo navedeni hranitelj imenuje kot posestnika akceptnega izvoda, ne bi zado-

⁸⁴ Pravilno bi pa plačilo ne bilo, ko bi se iz akceptnega izvoda videlo, da je ta na razpolago imetniku sekunde.

stoval, pa tudi ni potreben. S tem protestom mora nato upravičenec zahtevati sprejem ali plačilo za cirkulaciji namenjeni izvod in, če ga ne dobi, napraviti protest zaradi sprejema ali plačila, potem šele ima regres za varnost ali plačilo. Za regres toraj treba, če se je en izvod poslal v akcept in se je na drugem naznačil hranitelj prvega, vsekako dveh protestov; oba se morata napraviti pravočasno, kakor sicer protest zaradi sprejema ali plačila. Regres potem nima posebnosti, zlasti ni morda omejen na onega prednika, ki je en izvod poslal v akcept, in njegove naslednike, nego gre zoper trasanta in vse indosante na cirkulacijskem izvodu. Za regres zaradi nezanesljivosti pa dvojnega protesta ni treba, razloge, iz katerih, se sme v takem primeru zahtevati regres, postavlja zakon objektivno in niso odvisni od tega, ali ima imetnik cirkulacijskega izvoda tudi akceptni izvod ali ne. Pač pa mora imetnik cirkulacijskega izvoda pred regresom upoštevati naslove za silo (častni akcept), ki so morda zapisani na njegovem izvodu, kar velja seveda tudi za duplikate, od katerih se ni nobeden poslal v akcept.

S tem, da si je imetnik cirkulacijskega izvoda na navedeni način zagotovil regres, pa ne more izvrševati meničnih pravic zoper akceptanta v akcept poslanega izvoda; to more le, če s tožbo izposluje odbito mu izročitev sprejetega akceptnega izvoda, ali ako je ta prešel, z amortizacijskim razsodilom v roki. S tožbo pa akceptni izvod lahko zahteva ne samo od hranitelja, ki je naveden v njegovem izvodu, nego od vsakogar, ki ni pošteno pridobil akceptnega izvoda (čl. 74. m. r.). Če se ne napravita omenjena dva protesta, je regres za cirkulacijski izvod izgubljen.

B o s a n s k i zakon (čl. 66.—69.) je našemu meničnemu redu doslovno enak. H r v a š k i menični zakon (§§ 70.—73.) izraža jasno, da sme tudi indosatar zahtevati več duplikatov. nima pa pristavka, da indosatar sme zahtevati ponovitev indosamentov na duplikatih, nego nalaga indosantom to dolžnost, ne da bi bilo treba indosatarju zahtevati. Važnejše je, da trasat, ki je sprejel več izvodov iste menice, po vsakem akceptu, ki se ni vrnil pri plačilu, ni zavezan, če se iz sprejema samega vidi, da se je dal le s pogojem, da kateri izmed duplikatov še ni sprejet.

S r b s k i zakon sicer pozna, kakor že omenjeno pri amortizaciji, duplikate, vendar določa samo, da se mora več izvodov iste menice označiti kot prva, druga, tretja i. t. d., ureja pa v nauku o izgubljeni menici postopek, kako se dobi duplikat, obratno nego naš zakon: duplikat napiše imetnik, z njim se obrne do svojega prednika, ki mora ponoviti podpis, in tako nazaj do trasanta (§ 130. srb.). E n o t n i m e n i č n i z a k o n (čl. 63.—65.) se strinja z našim meničnim redom sicer povsem, vendar ne daje pravice do duplikata, če je iz menice razvidno, da se je izdala v enem samem izvodu; pri nas je mogoče tudi na „sola“-menico zahtevati duplikat, samo da treba dostaviti vanjo oznako, da je prva. Sporno vprašanje, ali treba duplikate označiti ravno z besedami prima, sekunda i. t. d. je rešeno nikalno, vsako tekoče štetje v besedilu samem zadostuje. Dalje določa enotni menični zakon izrecno, da kasatorne klavzule ni treba, kar ima pomen za one države, kjer je sedaj predpisana. Slednjič enotni menični zakon sicer ne določa izrecno, da je cirkulacijski izvod veljaven, tudi če v njem ni zaznamka, kdo hrani akceptni izvod, toda ni dvoma, da velja za ta del isto, kar po našem meničnem redu.

§ 72.

II. Kopije.

Vsak imetnik si sme napraviti prepise trate ali lastne menice; ti prepisi pa imajo pravni pomen le, če so izrecno označeni kot taki in če pride nanje izvirna menična izjava. Menični red sam daje zavezancu, ki plača le del menične vsote, pravico, da zahteva pobotnico na kopiji menice (čl. 39. m. r.), tu je izvirna izjava ravno pobotnica in v takem primeru bo imela smisel tudi kopija lastne menice. Redno pa se prepisi rabijo zlasti pri trati za olajšanje cirkulacije namesto duplikatov. Ravno to uporabo ureja menični red (čl. 70.—72.) podrobneje, določba čl. 98., št. 8 m. r., da so tudi pri lastni menici uporabljivi predpisi šl. 70. do 72. m. r., toraj nima posebnega praktičnega pomena.

Prepis mora, če naj služi v prometu, vsebovati celo vsebino izvirnika natančno, toraj ne samo bistvenih sestavin temeljne menice, nego tudi nebistvene, nadalje vse menične izjave na temeljni menici, zlasti indosamente, pa tudi razne me-

nice tičoče se opazke. Nadalje mora biti v prepisu označeno, doklej sega, toraj za indosamentom, s katerim je prepisovalec pridobil menico, n. pr. „do sem prepis“ ali kaj sličnega (čl. 70., odst. 1. m. r.). Prepis ni da bi moral biti povsem dosloven, ne sme pa vzbujati nikakega dvoma, da gre za prepis določene menice — izvirnika. Če prepis nima te aretačne klavzule in tudi sicer n. pr. v napisu ni označen kot kopija, velja za izvirno menico, na kateri pa so prepisani podpisi seveda nepristni in ne ustanavljajo menične zaveze. Če manjka aretačne klavzule, prepis pa je sicer označen kot prepis, je sporno, ali veljajo tudi poznejši pristni podpisi samo za prepis, to je, ali je dovoljen dokaz, da je pristen ta ali oni podpis na listini, ki je označena kot kopija, pa nima aretačne klavzule. Iz dejstva, da je menica formalna listina, treba pritrditi mnenju, da tak dokaz ni dopusten, kar se tiče menične moči.

Če naj kopija služi olajšanju cirkulacije, če se torej izvirnik trate pošlje v akcept in napravi kopija, ki naj z izvirniki indosamentom kroži naprej, mora ta indosament priti za aretačnim zaznamkom kot prvi, v kopiji pa je vsled tega kakor v cirkulacijskem duplikatu treba povedati, pri kom se dobi v akcept poslani izvirnik; opustitev tega zaznamka indosirani kopiji ne vzame menične moči. (Čl. 70., odst. 2.) S kopijo, ki nosi vsaj en izviren indosament, sme po čl. 36. m. r., legitimovani indosatar od hranitelja zahtevati v akcept poslani izvirnik, ravnotako pa tudi drug imetnik kopije, če izkaže, da je v to ovlaščen. Hranitelj ima isto stališče, kakor hranitelj v akcept poslanega duplikata (čl. 72., odst. 1. m. r.). Z izročeni izvirnikom in kopijo skupaj more imetnik izvrševati menične pravice zoper akceptanta in garante, tudi zoper one, ki so podpisali samo prepis; izvirni indosament na kopiji ima garancijsko funkcijo in veže podpisnika ravnotako kakor podpis na izvirniku (čl. 71. m. r.), če se izpolnijo posebni regresni pogoji (nižje). Tudi transportna funkcija takega indosamenta ni omejena, legitimacijska funkcija pa gre najprej samo zoper hranitelja izvirnika in šele z izvirnikom skupaj tudi zoper menične zavezance, ki niso podpisali kopije. S samo kopijo torej ne more njen imetnik uveljavljati zoper akceptanta nikakoršnih meničnih pravic, tudi ne more od trasata zahtevati niti sprejema niti plačila, sprejem na kopiji ni menični sprejem, plačilo za

kopijo bi akceptanta ne oprostilo plačila za sprejeti izvirnik, niti bi ne mogel trasat, ki izvirnika ni sprejel, pa je plačal za kopijo, zahtevati pokritja, ko bi pozneje odbil plačilo za izvirnik in bi moral trasant plačati izvirnik v regresu; seveda tudi ne bi mogel zahtevati dvojnega pokritja, ko bi plačal kopijo in izvirnik. Pa tudi zoper indosante, ki so podpisali kopijo, more imetnik kopije brez izvirnika uveljavljati menične pravice šele, če pri hranitelju ni dobil izvirnika in če je to dal ugotoviti s protestom po čl. 72. m. r., kakor pri uveljavljanju cirkulacijskega duplikata po čl. 69., št. 1. m. r. Tudi tu je vseeno, zakaj hranitelj izvirnika ne izroči, izročitev pa je treba zahtevati in, če se izvirnik ni dobil, protest napraviti pravočasno, to je v času, ki je po menici ali zakonu predpisan za prezentacijo v sprejem ali v plačilo. Zamuda ne oprostí samo garantov na izvirniku, nego tudi garante na kopiji. S kopijo in pravočasnim protestom ni treba vpraševati naslovov za silo ali akceptanta za čast, ki je morda podpisal kopijo (sporno), nego imetnik kopije ima brez drugih pogojev zoper indosante, ki so podpisali kopijo, regres za varnost, in o dospetku, kakor je razviden iz prepisa, regres za plačilo (čl. 72., odst. 2. m. r.).

Ako na kopiji ni zaznamka, pri kom se dobi izvirnik, ali je tak zaznamek nezadosten, je stvar imetnika kopije, da si preskrbi izvirnik; če si ga ne more, bi mu protest za izročitev ne pomagal; pravilen protest je mogoč le pri hranitelju, ki je naveden v kopiji. V takem primeru je toraj izgubljen regres tudi zoper podpisnike kopije, ker so tudi ti zavezani plačati le za izvirnik ali za kopijo in pravilen protest zoper hranitelja (sporno, nekateri dovoljujejo v takem primeru protest pri pozvancu, domicilijatu, glavnem zavezancu na temelju kopije in regres zoper podpisnike na kopiji).

Že duplikati, ki si jih je mogoče preskrbeti le po določeni zamudni poti, če se menica ni izdala v več izvodih, utegnejo služiti nerealnemu prometu, tem lažje je to mogoče s kopijo, ki si jo vsak imetnik menice lahko napravi sam in jo more zlorabiti na ta način, da jo s svojim izvirnim indosamentom za večkratno valuto spravi v obtok. Zaščito daje pač samo previdnost pri pridobitvi kopije in pa skrb za to, da imetnik kopije dobi čimprej tudi izvirnik v svoje roke. Dejstvo, da bi indosant večih kopij ali imetnik menice, ki indosira izvirnik

in kopijo različnim osebam, bil zavezan po analogiji čl. 67., št. 1 m. r. iz vsakega podpisa, ne štiti zoper dejstvo, da je od trasata i. t. d. mogoče zahtevati plačilo le z izvirnikom.

Po b o s a n s k e m (čl. 70.—72.) in h r v a š k e m (§§ 74. do 76.) zakonu ni bistvene razlike. S r b s k i trgovinski zakon kopije ne ureja, praksa jo priznava. Tudi e n o t n i m e n i č n i z a k o n (čl. 66., 67.) je v bistvu našemu enak; določa izrecno, da je na prepisu mogoč tudi aval, ne omenja pa, da je veljaven tudi prepis, na katerem ni zaznamka, kje se najde v akcept poslani izvirnik, vendar s tem ni rečeno, da bi izvirni indosamenti na takem prepisu ne bili veljavni.

Meddržavno in medpokrajinsko menično pravo.⁸⁵

§ 73.

A. Splošno.

Menica prestopi kot cirkulacijska vrednotnica pogosto meje države, v kateri se je izdala, bodisi da naj se plača v drugi državi, bodisi, da je sicer plačilni kraj v državi, v kateri je izdana, da pa z indosamenti pride izven meje te države: mogoče je celo, da je izdana v eni državi, plačljiva v drugi in da kroži poleg tega še po drugih državah. Tako nastanejo vprašanja, po katerem pravu naj se presojajo menična sposobnost, pravilnost oblike poedinih skripturnih aktov, način in oblika dejanj menične skrbnosti in opreznosti, pravni učinek meničnih izjav: vprašanja, ki naj jim da odgovor meddržavno menično pravo. Slična vprašanja pa se lahko pojavijo tudi v eni in isti državi, ki veljajo v nji drug poleg drugega različni menični zakoni, kakor ravno v naši državi. Ali naj veljajo načela meddržavnega meničnega prava tudi med območji poedinih meničnih zakonov iste države, ali naj bo medpokrajinsko menično pravo isto kakor meddržavno? Dvoma ni, da treba tudi v državi, ki priznava na svojem ozemlju za isto pravno snov več različnih zakonov, norm, ki naj omogočajo pravni in s tem gospodarski promet iz območja enega zakona v območje drugega. Reči pa bo celo treba, da so določbe, ki jih dajejo zakoni v to svrho za promet med državami, najmanj, kar treba priznavati tudi v prometu med pravnimi območji v isti državi, da toraj treba kolizijske norme meddržavnega meničnega prava razlagati kolikor mogoče široko v svrhu olajšanja prometa iz enega pravnega območja v drugo.

⁸⁵ Primeri zlasti Bettelheim, Das Internationale Wechselrecht Österreichs.

kolikor mogoče ozko pa, kjer ta promet otežujejo; za same materijelno vzvratnost ali celo za retorzijo (represalije) ne sme biti mesta med pravnimi območji v isti državi. Potemtakem se bo treba v medpokrajinskih kolizijskih normah oddaljiti od meddržavnih kolizijskih norm v obeh smereh, kolikor zahteva položaj, in pri tem uvaževati, da nobeden od zakonov, ki v naši državi dajejo kolizijske norme za menično pravo, niti po svojem besedilu niti po svojem namenu ne ureja naravnost medpokrajinskih pravnih prilik, da se toraj njihove norme morejo uporabljati samo po analogiji in smejo bolj prosto razlagati nego sicer.

Enotni menični zakon bi za države sopogodnice odpravil veliko število sedaj nasprotujočih si določb posameznih meničnih zakonov, vendar ne vseh, ker nekterih predmetov meničnega prava sploh ne ureja, ureditev drugih pa izrecno prepušča — zakon ali konvencija — državam sopogodnicam. Slednjič bi tudi enotni menični zakon še nikakor ne bil svetoven menični zakon, ker mnogo držav ni pristopilo konvenciji; zato vsebujeta tudi enotni menični zakon in konvencija kolizijske norme. Kar se tiče posameznih predmetov, kojih ureditev prepušča konvencija državam sopogodnicam, je deloma izrecno določeno, da morajo druge države sopogodnice priznati take posebne določbe, prim. čl. 4., 6., 8., 9., 12., odstavek 1. konvencije. V drugih primerih, čl. 7., 15., 16., dovoljuje konvencija, da vsaka država sopogodnica sama določi pogoje, s katerimi priznava posebne, od določb enotnega meničnega zakona različne zakone ali določbe, ki jih druga država sopogodnica da o stvareh, katerih enotni menični zakon sploh ne ureja. Nadalje dovoljuje konvencija v celi vrsti primerov različne od določb enotnega meničnega zakona (čl. 2., 5., 8., 10., 12., odst. 2.) ali popolnitve (čl. 3., 11., 13., 14., 17., 18., 19., odstavek 2.), o katerih ni izrecno rečeno, da jih druge države sopogodnice morajo priznati; glede teh veljajo splošna načela meddržavnega meničnega prava, kakor jih vsebujejo členi 74. do 76. enotnega meničnega zakona, popolnjeni s členi 18. in 20. konvencije. Kjer bi te določbe ne zadostovale, bi se morala uporabljati splošna načela meddržavnega zasebnega prava.

Konvencija loči ozemlje držav sopogodnic od ozemlja držav, ki bi ne pristopile konvenciji. Kolizijske norme enotnega meničnega zakona in konvencije se morajo uporabljati

na ozemlju držav sopogodnic. Za primer pa, da gre za menično zavezo, prevzeto izven ozemlja držav sopogodnic, ali da bi po navedenih načelih bilo treba uporabiti zakon, ki ni zakon ktere izmed držav sopogodnic, so si države sopogodnice v členu 20. konvencije izrecno pridržale pravico, ne uporabljati načel meddržavnega meničnega prava, ki so ustanovljena v zakonu ali konvenciji. Ko bi ne bilo tega pridržka, ki dovoli državam sopogodnicam, da slobodno ustanavljajo kolizijske norme napram državam, ki niso sopogodnice, bi bile države sopogodnice enostransko vezane, dočim bi državam izven konvencije ne bilo treba držati se kolizijskih norm konvencije in enotnega meničnega zakona.

§ 74.

B. Menična sposobnost.

I. Po meddržavnem pravu.

1. Za aktivno menično sposobnost menični red ne daje pravil, za ta del veljajo načela splošnega meddržavnega privatnega prava, pri čemur treba vpoštevati, da je zaveza iz menice strogo enostranska, da upravičenec ni zavezan za nasprotno dajatev iz menice, nego le iz meničnega sklepa. Dejanski — gospodarski — seveda v večini primerov ne bo mogoče ločiti pridobitve meničnih pravic od prevzema obveze, ki jo nalaga valutno ali pokritveno razmerje, ampak strogo za pridobitev meničnih pravic ni treba popolne sposobnosti za zaveze z lastnim dejanjem.

Aktivna menična sposobnost našega državljana se presoja po § 4. obč. d. z. Veljati pa more § 4. o. d. z. samo za našega državljana, ki ima domovinsko pravico na ozemlju, kjer velja naš obči državljanski zakonik, dalje za one naše državljane, ki ne spadajo po določbah občega državljanskega prava, kakor veljajo v drugih delih naše države, pod določbe dotičnega občega državljanskega prava, pa imajo na ozemlju našega občega državljanskega zakonika svoje domovališče ali, če tega nimajo, bivališče, ali so imeli v tem območju svoje zadnje domovališče ali bivališče, predno so odšli iz države.⁸⁵

⁸⁵ Utegne biti zlasti praktično pri onih državljanih, ki so pridobili z opcijo državljanstvo, pa še nimajo domovinske pravice v določeni občini.

Aktivna menična sposobnost tujca se presoja po § 34. o. d. z. Razlaga te določbe je dokaj sporna; gre predvsem za to, ali odloča pravo tujčevega domovališča in, če tega nima, pravo, pod koje spada kot državlján po svojem rojstvu, ali pa pravo, pod koje spada po svojem državljanstvu, in če se to ne dožene, po svojem domovališču ali stanovališču. Drugo mnenje je danes precej splošno priznано v knjigi in pri sodiščih; de lege ferenda mu gre prednost pred prvim, v besedilu zakona pa je prvo morda boljé utemeljeno.

2. Pasivna menična sposobnost. Za domačina v gori omenjenem smislu velja § 4. o. d. z. Izven države se torej naš državlján, ki je izpolnil 21. leto življenja, lahko z menico — za naša sodišča — veljavno zaveže tudi v državi, kjer se doseže polnoletnost šele z višjo starostjo, ne more se pa veljavno zavezati v državi, kjer se polnoletnost doseže z 20. letom, če ni še izpolnil 21. leta. Omožena polnoletna državljanka, ki ima domovinsko pravico v območju našega občega državljskega zakonika, ima pasivno menično sposobnost brez soprogovega privoljenja tudi izven mej naše države itd. Ni pa naš državlján vezan na določbe občega državljskega zakonika o osebnih sposobnostih, če naj po nameri strank pravni posel v domovini nima pravnih posledic (§ 4. o. d. z.). Pri menici bo ta omejitev veljavnosti personalnega statuta redko prišla v poštev, ker je menica cirkulacijska vrednotnica, mogoča bi bila n. pr. pri menici s privezno klavzulo izdatelja domačina, ki menico izda v tujini.

Za menično zavezo tujca daje čl. 84. m. r. normo, da se njegova pasivna menična sposobnost presoja po zakonih države, ki ji pripada, koje državlján je. To velja brez ozira na kraj, kjer je tujec dal skripturni akt in kjer ima domovališče. Kar je toraj za aktivno menično sposobnost vsled nejasnega besedila § 34. o. d. z. dvomljivo, je po meničnem redu jasno. Le če se tujčevo državljanstvo ne da dognati, odloča domovališče ali stanovališče v času, ko se je menična izjava dala; če ima več državljanstev (ali domovališč), odloča za veljavnost zaveze najugodnejše pravo (sporno). Od splošne norme pa ustanavlja čl. 84. m. r. važno izjemo, da naj bo tujec, ki bi ne imel pasivne menične sposobnosti po zakonih svoje države, zavezan po meničnih skripturnih aktih, ki jih da v naši

državi, ako bi bil pasivno sposoben za menico po naših zakonih. Samo za to gre, da se je dal skripturni akt v območju našega meničnega reda, vseeno je, kje ima tujec domovališče; tudi ne gre za to, ali je menično zavezo prevzel neposredno napram domačinu ali napram tujcu, in vse eno je, kje naj se menica plača, podsodnost plačilnega kraja ni izključna. Odločilen je kraj, kjer se je menična zaveza dejanski prevzela, ne kraj, ki je razviden iz menice. Vendar bo onega, ki trdi pasivno menično sposobnost tujca s pozivom na 2. stavek čl. 84. men. reda, zadelo dokazno breme, če kraj, ki je iz menice razviden kot kraj skripturnega akta, ne leži v območju našega meničnega reda, in obratno tujca, da menične zaveze ni prevzel v domačem kraju, ki je razviden iz menice, nego drugje. Kot tujina se smatra tudi tuja država, kjer velja isti menični zakon, toraj tudi nasledstvene države bivše Avstrije: vsaka nasledstvena država je menični red kot veljaven priznala posebej, istovetna je vsebina, ne pa vir veljavnosti. Isto velja napram Nemčiji. Zavezan je seveda tudi tujec, ki je po svojih domačih zakonih sposoben za menično zavezo, dasi bi po naših ne bil.

Vprašanje še ostane, po katerem pravu se presoja pojem domovališča, ki je po zakonih različnih držav lahko različen. tako sicer, da ima ena oseba po različnih pravih lahko več domovališč, lahko pa tudi nobenega domovališča. V prvem primeru bo veljalo domačemu sodniku v prvi vrsti ono od večih domovališč, ki je v območju meničnega reda, če ni nobeno, naj bi pač odločalo domovališče v trenutku, ko se je prevzela menična zaveza; bivališče bo odločalo, če ni domovališča.

Pripadnost pravne osebe se presoja po njenem sedežu, isto velja po pravilnem naziranju za trgovinske družbe, najsi se jim tudi ne priznava pravna osebnost. Pogoj je, da je pravna oseba ali trgovinska družba kot taka priznana na svojem sedežu in da tuja država napram našim pravnim osebam in trgovinskim družbam uporablja ista načela. Redno je položaj tujih pravnih oseb in trgovinskih in sploh pridobitnih družb urejen v meddržavnih trgovinskih pogodbah. Če tuji pravni osebi ali družbi kot taki po teh načelih ni mogoče priznati menične sposobnosti, so upravičene in zavezane one osebe, ki so menico pridobile ali se s svojim podpisom na nji zavezale (čl. 95. m. r.).

Bosanski menični zakon (čl. 84.) je našemu doslovno enak, tudi po hrvaškem (§ 95.) ni razlike, pripomniti le treba, da izrecno določa, da se pripadnost tujca presoja po njegovem podaništvu; po besedilu našega zakona bi moglo biti sporno, ali se pripadnost ne določa morda po domovališču. Razlike tudi ni po srbskem trg. zakoniku, § 168.

Enotni menični zakon (čl. 74.) se ujema z določbami našega meničnega reda o pasivni menični sposobnosti tujcev, daje pa poleg tega še: 1. v čl. 74. normo za primer, da bi domači zakon tujca določal, da naj se tujčeva menična sposobnost presoja po zakonih druge države nego one, koje državljani je; 2. v čl. 18. konvencije normo, da sme država, koje državljani je vsled svoje v drugi državi prevzete menične zaveze zavezan le zato, ker je imel pasivno menično sposobnost po zakonu te druge države, s to zavezo ravnati kot z ničnc. Prepuščeno je torej državi, čije državljani je prizadet, ali prizna to zavezo ali ne, z drugo besedo, ali je tako menično zavezo mogoče uveljavljati pred njenimi sodišči.

II. Po medpokrajinskem pravu.⁸⁷

Glavni kriterij za presojo menične sposobnosti: državljanstvo, ne more veljati, ker je državljanstvo v naši državi enotno (čl. 4. ustave). Vprašanje je, s čim bi se dal ta kriterij nadomestiti. Lapajne uveljavlja mnenje, da naj odloča „pokrajinstvo“ ali „domovinstvo“ pravnega subjekta, toraj v Sloveniji in Dalmaciji domovinska pravica v območju občega državljanskega zakonika, če je prirojena ali pridobljena z naturalizacijo, ne pa po § 10. domovinskega zakona z dne 5. decembra 1896, drž. zak. št. 222, v Srbiji, Črni gori, na Hrvaškem, pač tudi v Vojvodini uživanje državljanstva v prejšnjih kraljestvih itd., v Bosni s Hercegovino „deželno pripadništvo“. Personalni statut naj se upošteva tako strogo, da se v medpokrajinskem pravu ne bi smela analogno rabiti niti določba čl. 84. m. r., da je tujec zavezan z menično izjavo, ki jo je dal v drugi državi, če ima pasivno menično sposobnost po zakonih druge države. Po tem mnenju bi seljak iz kraljevine Srbije ne

⁸⁷ Primeri zlasti Lapajne, Kolizijske norme civilnega medpokrajinskega prava v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, v Zborniku znanstvenih razprav I.

imel nikjer v naši državi pasivne menične sposobnosti, imel bi jo pa vsled § 95. ogrskega meničnega zakona, n. pr. v Segedinu; častnik, ki ima domovinsko pravico v Splitu, bi ne imel menične sposobnosti v Beogradu ali Zagrebu, neregistrovana trgovka bosanske deželne pripadnosti bi ne imela pasivne menične sposobnosti nikjer v naši državi, pač pa lahko izven nje. Temu naziranju vsaj v prometnem pravu ni mogoče povsem pritrditi. Pokrajinstvo ali domovinstvo ni vedno primeren kriterij zlasti zato, ker imamo v naši državi še mnogo državljanov, ki jim ni določena še niti domovinska občina, niti ne morejo več pridobiti državljanstva v Srbiji, Črni gori itd., saj tega državljanstva sploh ni več kakor tudi ne bosanske deželne pripadnosti. Walker (*Internationales Privatrecht*) namigava, da bi v državi, ki ima za isto pravno snov več partikularnih prav, utegnilo imeti poseben pomen domovališče. Po tem mnenju bi častnik po rodu iz Srbije v območju našega meničnega reda ne imel pasivne menične sposobnosti, če ima domovališče (garnizijo) v območju našega meničnega reda, obratno bi imel pasivno menično sposobnost častnik po rodu iz Slovenije, ki ima garnizijo izven Slovenije. Slovenka, neregistrovana trgovka, ki ima domovališče v Bosni, bi ne imela pasivne menične sposobnosti; omožena Srbkinja, pa tudi Slovenka, ki bi bila omožena s Srbom, državljanom bivše kraljevine Srbije, bi ne imela pasivne menične sposobnosti, če ima domovališče v Beogradu, imela bi jo pa, če ima domovališče v Zemunu itd. Dasi bi načelo, da naj se osebna sposobnost za menico presoja po domovališču, imelo pred gori naznačenim načelom osebne sposobnosti po domovinstvu vsaj to prednost, da se redno lažje dožene domovališče nego domovinstvo in da si je povprek vsakdo bolj v svesti, da se mora ravnati po zakonih kraja, kjer ima domovališče, nego po zakonih kraja, kateremu pripada po domovinstvu (prejšnjem državljanstvu), vendar tudi posledice tega načela niso povsem zadovoljive. To se vidi že iz gori navedenih primerov, še bolj pa iz sledečih: Neregistrovana trgovka iz Sarajeva, po domovinstvu Dalmatinka, podpiše menico v Ljubljani: če se ne uporabi čl. 84., 2. stavek men. reda, je njena menična izjava ne veže; seljak iz Srema, ki domuje v Šabcu in se bavi samo s poljedelstvom, bi ne mogel prevzeti menične zaveze v Sremski Mitrovici. Poleg tega

pojem domovališča v naši državi ni povsem enotno urejen, dasi razlike za veliko večino primerov ne bi bile bistvene.

S stališča, da treba zlasti v isti državi kolikor mogoče upoštevati načelo o vzdrževanju pravnih poslov in pri tem postaviti kolikor mogoče enotna načela, bi najbolje ustrezala splošna uporaba kolizijske norme, ki jo izražajo vsi menični zakoni naše države, da je obvezna menična izjava, če je oni, ki jo da, sposoben za njo v s a j p o d o m a č e m zakonu. Pri tem bi se moral, ker pojem tujine in domovine ne pride doslovno v poštev, smatrati kot domači zakon tisti, v čegar območju se je menična izjava v naši državi dala. Poleg načela domovinstva ali, kjer tega iz ktereakoli razloga ni mogoče dognati, poleg načela domovališča, bi se moralo torej upoštevati še, in kjer je med njimi kolizija, pred njima ravno omejeno načelo v prilog menične sposobnosti. Bosanska neregistrovana trgovka ima po tem načelu pasivno menično sposobnost povsodi izven Bosne, častnik Slovenec povsodi izven Slovenije in Dalmacije, srbski seljak povsodi izven Srbije; vojak, ki ni častnik, je nima v območju srbskega trg. zakonika in našega meničnega reda, ima jo pa v območju hrvaškega in ogrskega meničnega zakona; omožena polnoletna Srbkinja se tudi brez soprogovega dovoljenja z menico lahko zaveže izven Srbije in Bosne, z moževim dovoljenjem tudi v Srbiji in Bosni itd. Naš državljani seljak, ki se bavi samo s kmetijstvom, naša omožena državljanka, ki nima nikjer domovinstva, pa sta si izbrala domovališče v Sloveniji, imata pasivno menično sposobnost v celi državi; nimata je pa v območju srbskega trgovskega zakonika, če imata domovališče v Srbiji. Ali imata v določenem kraju domovališče, se presodi po zakonih kraja, kjer se trdi, da je imata; ako bi se dognalo več domovališč v območju raznih meničnih zakonov, ima prednost ono, po čegar meničnem zakonu se menična sposobnost presoja najugodnejše za veljavnost menične zaveze; če ni domovališča nikjer v naši državi, odloča menični zakon kraja, kjer se je menična izjava dala, ta pa odloča napram zakonu domovinstva ali domovališča vedno tudi v onih primerih, kjer je za veljavnost zaveze ugodnejši od zakona domovinstva ali domovališča.

§ 75.

C. Oblika meničnega skripturnega akta.

locus regit a

I. Po meddržavnem pravu.

Naš menični red postavlja za načelo, da o obliki odloča lex loci actus. Oblika v tujini podpisane menice in vsake druge v tujini dane menične izjave se presoja po zakonu kraja, kjer se je (iz-) dala. To velja tudi za primer, da bi menična izjava, ki po tujem pravu vsled nepravilnosti v obliki ni veljavna, zadostovala po našem zakonu (čl. 85. m. r.). Za vsako menično izjavo pa velja lex loci actus posebej; s pogojem, da je temeljna menica po tem zakonu veljavna — sicer so neveljavne poznejše menične izjave, dasi bi bile same po sebi po obliki veljavne, izjema nižje — je torej mogoče, da je ena akcesorična izjava veljavna, druga ne. Odločilen ni plačilni kraj, nego kraj, kjer se je menica izdala ali druga menična izjava dala; po teoriji enostranskega akta torej kraj, kjer se je menica podpisala, ne kraj, kjer se je dala iz rok. Tu pa je sporno, ali odloča, če je kraj izdaje napisan neresnično, pravo v menici zapisanega ali dejanskega kraja izdaje. Reči bo treba, da med onim, ki je menični skripturni akt podpisal, in onim, ki je menico od njega pridobil, odloča pravi kraj, če je pridobilec vedel, da je kraj izdaje napisan neresnično; napram pridobilcu pa, ki je menico za ta del pridobil v dobri veri, odloča v nji zapisani kraj izdaje (indosamenta, akcepta itd.).

Dve izjemi od načela locus regit actum zakon priznava izrecno: a) ako so v inoženstvu zapisane menične izjave vsled nepravilne oblike po tujem pravu neveljavne, pa ustrezajo predpisom našega zakona, potem so sicer te izjave same neveljavne, v območju našega meničnega reda na tako menico pozneje zapisane menične izjave pa so veljavne v tem smislu, da se njihovi veljavnosti ne more prigovarjati neveljavnost prejšnjih „tujih“ meničnih izjav (čl. 85., odst. 2. m. r., izjema od čl. 7. m. r.). Ne bi pa zadostovalo, da bi v tujini oddana izjava po obliki zadostovala drugemu tudi tujem pravu, dalje ne bi bila pri nas veljavna nadaljna menična izjava, ki bi na tako v kraju izdaje neveljavno menico prišla v pri nas sicer pravilni obliki, toda izven območja našega meničnega reda na menico: v Parizu izdana menica brez valutne klavzule zado-

*k. p. v
in dno
orden
in nas*

stuje po avstrijskem pravu, neveljavna je pa po francoskem pravu, na njo na Dunaju zapisani indosament je v Avstrijski republiki veljaven, ne pa pri nas; pač pa bi bil pri nas veljaven v Ljubljani na tako menico zapisan akcept, aval, indosament, in vse eno je, ali je pri nas dal menično izjavo domačin ali tujec.

b) Menična izjava, ki jo da naš domačin našemu domačinu v tujini, je veljavna, če po obliki zadostuje našemu zakonu. Ta določba, ki uveljavlja glede oblike izjemno „personalni statut“, se tiče temeljne menice in akcesornih meničnih izjav in dopolnjuje samo načelo locus regit actum. Tudi v obliki prava na kraju izdaje zapisana menična izjava med domačinoma je veljavna pri nas, nasproti se domačin v tujini napram tujcu, pa naj bo pripadnik iste ali druge tuje države, ne more zavezati drugače, nego v obliki, ki jo predpisuje kraj izdaje, ravno tako obratno: indosament, ki ga da Ljubljančan v Beogradu Rumunu, mora imeti valutno klavzulo, najsi je tudi menica izdana v Splitu in plačljiva v Zagrebu. Pač pa je po načelu čl. 85., odst. 3. m. r. pravilna menična izjava obvezna tudi napram tujcu, ki pozneje pridobi menico (sporno). Kje je menični plačilni kraj, je vse eno, na vsak način pa je za veljavnost menične zaveze po čl. 85., odst. 3. m. r. treba, da je menico od domačina v tujini neposredno pridobil domačin, tudi tu nastane menična zaveza, ki po obliki ne ustreza načelu locus regit actum, sicer že z zapisom — važno za presojo menične sposobnosti — ali uveljavljati se more le, če je menico prvi pridobil domačin v tujini. Domačin v smislu čl. 85., odst. 3. m. r. je z ozirom na razmere v naši državi tisti, ki je po domovinstvu, ali če tega ni ali če je načelo domovališča ugodnejše, po domovališču podrejen glede menične sposobnosti našemu meničnemu redu.

Bosanski zakon (čl. 85.) je našemu doslovno enak, hrvaški (§ 96.) po smislu, ravno tako srbski (§ 169.).

Enotni menični zakon izraža določno (čl. 75.), da se oblika vsake menične izjave ravna po zakonih države, kjer se je izjava podpisala, določb, kakor jih vsebujeta 2. in 3. odst., čl. 85. m. r., pa nima. Za ozemlje držav sopogodnic pravzaprav posebne kolizijske norme vobče ni treba, ker bi po enotnem meničnem zakonu bila oblika menice v vseh teh

državah enaka; čl. 2., 3., 5. konvencije določajo, v katerih točkah sme posamezna država izpremeniti določbe zakona samega o obliki meničnih izjav. Napram državam, ki konvenciji ne pristopijo, pa imajo države sopogodnice po čl. 20. konvencije slobodo; napram takim državam bi toraj bile mogoče norme, ki jih vsebujeta 2. in 3. odst., čl. 85. m. r., ne pa napram državam sopogodnicam.

II. Po medpokrajinskem pravu.

Načelo *locus regit actum* velja tudi med območji poedinih meničnih zakonov v naši državi, zato ne bo v Beogradu brez valutne ali ordrske klavzule napisana menica veljavna niti pri nas, ravno tako ne v Nišu napisan indosament brez valutne klavzule, najsi je tudi bila temeljna menica sama napisana v Ljubljani, isto velja za akcept, dan v območju srbskega trgovskega zakonika s samim podpisom na prvi strani.

Tudi načelo, ki je izraža odst. 2., čl. 85. m. r., je veljavno. Veljaven je torej akcept, dan pri nas s samim podpisom trasata na prednji strani menice, izdane v Beogradu tako, da je v nji napisana menična vsota samo s številkami; ni veljaven akcept s samim podpisom, dan v Kragujevcu na menici, ki se je izdala kjerkoli, veljaven pa bil pozneje v Zagrebu (Splitu, Sarajevu) na to menico pravilno napisani indosament.

Slednjič bo tudi po medpokrajinskem pravu treba v obče priznati načelo čl. 85. m. r., odst. 3. Vendar je stvar tu toliko težja, kolikor je težko pojem državljana zameniti z drugim ustrežajočim pojmom. Po analogiji določb o osebni sposobnosti bi šlo za domovinstvo in domovališče, tudi tu pa s pristavkom, da ne gre domovinstvu prednost pred domovališčem, nego prednost naj ima oni od obeh kriterijev, ki je ugodnejši veljavnosti menične izjave. Ako državljan bivše kraljevine Srbije napiše v Zemunu menico brez valutne klavzule in jo prvi pridobi izven območja srb. trg. zakonika državljan bivše kraljevine Srbije, je menica veljavna tudi v Srbiji. Veljaven je tudi akcept, napisan v Beogradu po tam domujočem Zagrebčanu s samim imenom na prvi strani in dan v Zemunu domujočemu Beograjcu. Iti bo treba še dalje in priznati veljavnost menici, ki jo brez ordrske klavzule v Beogradu napiše Ljublančan Sarajevčanu, dasi bi to bila kršitev načela, da se

tujina ne presoja po razliki ali enakosti konkretnih določb dveh meničnih zakonov. Ne bo pa veljavna menica, ki jo Ljubljčan na potovanju v Srbiji zapiše brez ordrske klavzule remitentu državljanu bivše kraljevine Srbije, ki ima domovališče v bivši kraljevini Srbiji, veljavna bi bila, ko bi imel ta remitent domovališče izven bivše kraljevine Srbije v naši državi.

§ 76.

Č. Dejanja menične skrbnosti in opreznosti.

Kraj, čas, način in oblika dejanj menične skrbnosti in opreznosti, zlasti prezentacije, protesta in notifikacije, se ravna po kraju, kjer treba dejanje opraviti: *locus regit actum* (čl. 86. m. r.). Če na kraju, kjer treba posvedočiti, da se je menično dejanje, n. pr. prezentacija, zaman poskusilo, zadostuje, da se to zaznamuje na menici, zadostuje ta zaznamek pri nas in nadomestuje protest; v Ljubljani izdana menica se more v Zagrebu protestirati le v urah, ki jih določa hrvaški menični zakon, notifikacije v naši obliki ni treba v Beogradu za menico, ki je izdana v Zemunu, a plačljiva v Beogradu, obratno je treba notifikacije v obliki, ki jo zahteva hrvaški menični zakon. Rok za protest v Beogradu izdane menice je 3 dneven, če je plačilni kraj v naši državi izven območja srbskega trgovinskega zakonika in gre za protest zaradi plačila, obratno se ravna rok za protest po srbskem trgovinskem zakoniku, če treba protest delati v območju tega zakonika. Indosant, ki stanuje v bivši kraljevini Srbiji, bi ne mogel prigovarjati, da se je protest v Subotici napravil še le drugi delavnik po plačilnem dnevu, indosant v Subotici bi ne mogel prigovarjati, da mu ni treba plačati več nego golo menično vsoto, ker ni dobil notifikacije v roku in obliki, ki ju predpisuje ogrski menični zakon. Glede te točke ni razlike med meddržavnim in medpokrajinskim pravom.

§ 86. bosanskega meničnega zakona, § 97. hrvaškega meničnega zakona in § 170. srbskega trgovinskega zakonika soglašajo z našim meničnim redom, ravno tako čl. 76. e. m. z., ki z ozirom na čl. 10. konvencije še posebej poudarja, da se tudi protestni rok ravna po načelu *locus regit actum*.

§ 77.

D. Pravni učinki menične izjave.

Z dosedaj navedenimi normami meddržavnega in medpokrajinskega prava še ni rečeno, po katerem pravu naj domači sodnik presoja vsebino in pravni učinek posameznih skripturnih aktov, ki so prišli na menico izven območja zakona, kateri velja za sodnika kot *lex fori*. Menični red za ta del ne daje splošnih norm, določbe §§ 35.—37. o. d. z. tudi ne zadostujejo. Vendar izhaja iz teh določb načelo, da odločuje pravo kraja, kjer je pravni posel nastal. Tako je tudi po meddržavnem meničnem pravu. Skoro splošno je danes priznано načelo, da odločuje pravo kraja, kjer se je podpisal poedini skripturni akt, ne kraj, kjer se je napisala ali izročila temeljna menica, ne *lex fori*, tudi ne, vsaj ne splošno, plačilni kraj, slednjič pri avalu ne kraj, kjer je menično zavezo prevzel menični dolžnik, ki mu je pristopil avalist, nego kraj, kjer se je dal aval, ne domicil menice, nego kraj, kjer se je dal akcept. Pravo kraja, kjer se je zapisala menična izjava, ki tvori zavezo, je odločilno zlasti tudi za vsebino in za trpež menične zaveze (zastaranje), pa tudi za presojo, katerih dejanj menične skrbnosti in opreznosti je treba, da se odvrne prejudic, in za posledice prejudica, slednjič za take prigovore zoper menično zavezo, ki temelje na materijelnem pravu. Odločilno je pravo kraja, kjer se je menična izjava res dala, ne pravo kraja, ki je iz menice razviden kot kraj, kjer se je dala menična izjava. Vendar ne more menični zavezanec prigovarjati dobrovernemu upravičencu takih prigovorov, ki bi jih imel po pravu resničnega kraja menične izjave, če jih nima tudi po pravu kraja, ki je označen kot kraj menične izjave v menici sami (sporno). V območju našega meničnega reda se akcesorne menične zaveze redno ne datujejo, ker ni predpisano — drugače glede indosamenta po § 109. srbskega trgovskega zakonika. V tem primeru pride seveda v poštev le kraj, kjer se je menična izjava res dala, kot tak kraj pa bo smel menični upravičenec smatrati zavezančovo stanovališče v času prevzema menične zaveze. Zavezančeva stvar je, da dokaže pravi kraj izdaje in pa, da je bil upravičencu znan. Ako bi se kraj skripturnega akta ne dal določiti, — na potu v vlak u. t. d. —, bo odločilno zadnje domovališče (bivališče) zavezančovo.

Ta načela veljajo brez razlike, ali je dal menično izjavo domačin v tujini ali tujec v območju našega meničnega reda. Pravo plačilnega kraja odloča samo vprašanja, ki se tičejo plačila samega n. pr. v kaki valuti se mora ali sme menica plačati, ali je plačilni dan lahko različen od dneva dospelka, ali veljajo respektni dnevi, ali in s katerimi pogoji se sme menična vsota položiti pri sodišču, ali treba sprejeti delno plačilo, ali treba plačati samo za menico, ki je na nji napisana pobotnica i. t. d. S plačilnim krajem pa se ne razume samo v menici napisani plačilni kraj, nego tudi kraj, kjer se mora zahtevati regres od prednika, toraj v dvomu regresatovo domovališče.

Glede presoje vsebine menične obligacije in njenega učinka ni razlike med meddržavnim in medpokrajinskim pravom. Veljavna je pri nas menica izdana v Srbiji na običajni rok (po § 75.). Običajni rok pa se računi tudi pri nas po srbskem trgovinskem zakoniku. Tudi Ljubljčan, ki je dal akcept v Beogradu, ima pravico do pokritja po srbskem trgovinskem zakoniku, Beograjec, ki je menico trasiral v Zagrebu s plačilnim krajem v bivši kraljevini Srbiji, je menične zaveze prost, če se menica ni pravočasno predložila v plačilo in protestovala na kraju plačila, dasi ni dal pokritja; zastavna pravica in pravica pridržanja se more po hrvaškem meničnem zakonu (§§ 106.—109.) uveljavljati tudi zoper Bosanca, ki je menično zavezo prevzel v območju hrvaškega meničnega zakona. Tudi zakoniti prezentacijski roki vpoglednic in povpoglednic se ravnaajo po zakonu kraja, kjer se je menična zaveza prevzela, vendar velja za ta del izjema po § 136. srbskega trgovinskega zakonika (glej § 17.). Določbe zakonov o uplivu višje sile (§ 46.) bo mogoče uveljavljati samo zoper one menične zavezance, ki so prevzeli menično zavezo v območju takega zakona, ne bo jih torej mogoče uveljavljati zoper menične zavezance, ki so menico podpisali na ozemlju bivše kraljevine Srbije. Srb iz bivše kraljevine Srbije sme zahtevati regresno vsoto od indosanta, ki je menico žiriral v naši državi izven Srbije, v isti višini, kakor jo določa menični zakon kraja, kjer se je indosament zapisal, torej tudi provizijo; napisal bo na prednika lahko tudi povratno menico, dasi se je v Srbiji prej že potegnila nanj povratna menica in je po srbskem trgovinskem zakoniku dovoljena ena sama povratna menica. Nasproti v regresu ne bo mogoče iz krajev v bivši kraljevini

STVARNO KAZALO.

(Številke pomenijo strani).

Adresa, gl. naslov za silo.

Adresant, gl. naslovitelj.

Adresat, gl. naslovljenec.

Akcept, 17, 20, **103, 160, 201**, 276.

— čist, 101, 105, 167.

— črtan, 107 sl.

— delni, 101, 106.

— dokaz pokritja, 66, 196.

— na duplikatu, 253, 256.

— na kopiji, 104, 260.

— kvalifikovan (modifikovan), 105,
164 sl., 207, 231.

— limitovan (omejen), 106, 164 sl.

— oblika, 103, 108.

— na obroke, 106.

— odbit, regres, 100, 164 sl.

— pogojen, 106.

— pomen pri amortizaciji, 237, 239.

— pravica zahtevati ga, 160 sl.

— prepovedan, 101, 160, 163.

— promptni, 161.

— rok za, 161 sl., 163 sl., 172.

— za uslugo, 151, 154 sl.

Akcept za čast, 17, 21, 128, 173, 185,
209, 222 sl.

— — čas za, 210.

— — črtan, 211 sl.

— — omejen, 210, 222.

— — na duplikatu ali kopiji, 211,
256, 258, 261.

— — modifikovan, 210.

— — notifikacija, 129, 213.

— — delni, 222.

— — pogoji zanj, 209 sl.

— — pravni značaj, 211 sl.

Akcepti za čast, več, 210, 212, 222.

Akceptant, **103, 160, 201**.

— indosament nanj, 111, 201.

— naslovitelj, 207.

— naslovljenec, 208.

— notifikacija, 130.

— plačilo, 174, 227.

— pri domicilovani menici, 183.

— pravice, 201 sl.

— regres, 190, 193, 199.

— zaveza, 103 sl.

— — pri amortizaciji, 236.

— — pri duplikatih, 255, 258.

— — pri kopiji, 260.

— — zastaranje, 176, 230 sl.

— gl. pokritje, akcept.

Akceptant za čast, gl. akcept za čast.

— — indosatar, 111.

— — nezanesljiv, 168, 210 sl.

— — plačilo, 227.

— — pravice, 214.

— — zaveza, 214, 223, 224.

— — — pri duplikatih, 256.

— — — zastaranje, 232.

„Ali po kurzu“, 38, 178 sl.

Alonža, **84**, 96, 97, 116, 206, 209.

Amortizacija, 150, **235**, 258.

Analfabeti, 35.

Aretna klavzula, 260.

Argentarii, 14.

Aval, 21, 104, **115, 200**, 208, 275.

Avalist, gl. aval.

— plačilo, 174, 227.

— indosament nanj, 111.

— naslovljenec, 207.

- Avalist, notifikacija, 130.
 — pravice, 200.
 — zaveza, 115, 172.
 — — iz duplikatov, 256.
 — — zastaranje, 231 sl.
- Avizo, gl. poročilo.
- Beneficium divisionis, 186.
 — ordinis, 186.
- Bianco - indosament, gl. indosament
 slep.
- Bianco-menica, 77, 156, 236.
- Blagajniški dnevi, 176.
- Blanketna menica, 77, 156, 236.
- Bosanski menični zakon, 22, 31, 49,
 136, 170, 192, 238.
- „Brez poročila“, 65, gl. poročilo.
- „Brez protesta“, 132, 146, 184, 187,
 191, 194, 197, 208, 228, 235,
 237.
- „Brez stroškov“, gl. „brez protesta“.
- „Brez zaveze“, 58, 111, 130, 207, 223.
- Cambia feriarum, nundinalia, 16.
 — irregularia, platearum, 17.
- Campsor, 15 sl.
- Causa, 1, 16, gl. prigovori.
- Cesija, 88, 98, 142 sl., 148, 177, 257.
- Cirkulacija, 9, gl. indosament.
 — z duplikati, 250, 256 sl.
 — s kopijami, 259.
- Čas izdaje, 52.
 — prezentacije, 120.
 — protesta, 125 sl., 183.
- Častni akcept, akceptant, gl. akcept
 za čast, akceptant za čast.
- Častno plačilo, gl. plačilo za čast.
- Darilna pogodba, 35.
- Daritev, 203, 248.
- Datum, 52, 97, 160, 164.
- Dedič, 98, 142 sl., 159, 177, 257.
- Dejanja menične skrbnosti in oprez-
 nosti, 2, 119, 274.
- Deklaracijski protest, 183 sl.
- Denarna vrsta, 178 sl.
- Depotna menica, 11.
- Depozicija, gl. založitev.
- Devize, 13, 96.
- Dezertjerji, 28.
- Diskont, 11, 189, 198.
- Distantia loci, 16 sl., 56.
- Dnevica, 43.
- Dobra vera, 1, 72 sl., 148 sl.
- Domicil, 8, 13, 53, 57, 82, 175.
- Domicilijant, 54 sl.
- Domicilijant, 54 sl.,
 — indosatar, 111.
 — intervenijent, 221.
 — naslovljenec, 207.
 — notifikacija, 130.
 — plačilo, 227.
 — pravice, 201 sl.
 — pravni položaj, 183.
 — zastaranje, 234.
- Domicilovana menica, 13, 207.
 — — akcept, 161, 163.
 — — amortizacija, 236, 238.
 — — plačilo, 178.
 — — povratna menica, 188.
 — — prezentacija, 175.
 — — prolongacija, 241.
 — — protest, 192.
 — — zastaranje, 230.
- Dospetek, 17, 20, 42, 90, 97, 105, 159,
 161, 175, 186, 191.
 — prolongacija, 241 sl.
 — upliv na kurz, 179 sl.
 — zastaranje, 230 sl.
- Duplikati, 17, 21, 84, 250.
 — v amortizaciji, 238 sl.
 — pravni pomen, 253 sl.
 — glej cirkulacija.
- „Efektivno“, 38, 179 sl.
- Emisijska teorija, 73.
- Enotni menični zakon, 24, 33, 34, 49,
 54, 57, 59, 61, 66, 76, 83,
 97, 102, 109, 114, 117, 134,
 148, 157, 162, 171, 177, 182,
 197, 201, 204, 223, 235, 240,
 249, 259, 262, 264, 268, 272,
 274.

Eskont, gl. diskont.
 Exceptio doli, 152 sl., 241, 252.
 Fiducijarni indosament, 92, 112, 147, 151, 153.
 Firma, 30, 35, 51, 103, 126.
 Formalna legitimacija, 141 sl.
 Formalni akt, 70.

Garancijska funkcija indosamenta, 110 sl.

Garant, gl. trasant, indosant.

Glušci, 35.

Hebrejščina, 35.

χειρόγραφον, 14.

Honorant, gl. honorat.

Honorat, 208 sl., 213, 215, 218, 220, 222 sl.

- gl. akcept za čast, akceptant za čast, intervencija, plačilo za čast, plačnik za čast.

Hranitelj duplikata (izvirnika), 124, 250, 256, 260.

Hrvaški menični zakon, 22, 31, 35, 39, 49, 82, 96, 98, 108, 114, 117, 132, 134, 157, 162, 170, 177, 181, 192, 201, 222, 234, 238, 248, 258, 268.

Imetnik menice, 140 sl., 160, 165, glej remitent, ipdosatar.

Indosament, 18, 84.

- bianco, glej slep.
- brez zaveze, gl. „brez zaveze“.
- črtan, 87, 89, 145 sl., 190.
- delni, 87.
- duplikata, 251, 254 sl.
- po dospetku, 88, 112, 147.
- fiducijarni, gl. fiducijarni indosament.
- funkcije, 84.
- garancijska funkcija, 110 sl., glej „brez zaveze“.
- intervenijenta, 217.
- izpolnjen, 85.
- kopije, 260 sl.

Indosament, legitimacijska funkcija, 140 sl., 251, 260.

- navidezni, gl. fiducijarni indosament.
- neizpolnjen, gl. slep.
- oblika, 84 sl.
- popoln, 85, 96.
- povratni, 111, 150.
- prenosna funkcija, 84 sl., 260 sl.
- prokurni, gl. prokurni indosament.
- po protestu, 88, 96 sl., 112, 114, 147, 191.
- rekta, 60, gl. privezna klavzula.
- slep, 85, 89, 159, 252, 255.
- sodni, 93, 113, 147.
- za zastavo, 93, 97, 113, 147, 157.
- zaupni, gl. fiducijarni indosament.
- glej indosant, indosatar, prejudicirana, protestirana menica.

Indosant, 159.

- naslovitelj, naslovljenec, 207.
- rok za akcept, 160, 164.
- zaveza, 110 sl.
- — iz duplikatov, 252 sl.
- — iz kopij, 260 sl.
- — glej indosament.

Indosatar, pravice, 140 sl., 177.

- gl. indosament, remitent.

Intervencija, 17, 21, 206 sl.

- nepozvana, 206 sl., 210, 215, 219, 221.
- pri plačilu, 185, 215 sl., 223, 224 sl., 227, 228.
- pogoji, 208, 222 sl.
- pozvana, 206 sl., 210, 215, 217.
- pri sprejemu, 165 sl., 209 sl., 222, 224.
- gl. akcept za čast, akceptant za čast, plačilo za čast, plačnik za čast.

Intervenjski protest, 208 sl., 215 sl., 222, 224, 225.

Intervenijent, indosament, 217, 226.

- odškodninska zaveza, 213.

- Intervenijent, menične pravice, 146, 216, 223, 225.
- Intervenijenti, 217 sl., 222 sl.
- Izberni regres, gl. regres.
- Izdaja menice, kraj in čas, 52 sl., 231.
- Izdatelj, gl. trasant.
- Izdatelj lastne menice, 130, 131, 190, 199.
- — — gl. trasant, akcept, akceptant.
- Izgubljena menica, gl. amortizacija.
- — duplikat, 250.
- Izpolnjen indosament, 85.
- Izvršba, brezuspešna, 169 sl.
- na menico, 93 sl., 113, 144, 147.
- v zavarovanje, 192.
- Izvršilni organ, 143 sl., 177.
- Jamac, jemac = avalist, porok.
- Judikatna obligacija, 228.
- Jus offerendi, 185, 193.
- Kasatorni zaznamek (klavzula), 239, 251, 259.
- Kavcijska menica, 11.
- Klavzule, 57 sl., gl. „ali po kurzu“, aretačna klavzula, „brez poročila“, „brez protesta“, „brez stroškov“, „brez zaveze“, „efektivno“, kasatorna klavzula, menična klavzula, ordrska klavzula, pokritje, poročilo, „prima v akcept“, privezna klavzula, valutna klavzula, višja sila.
- Koledar, 43, 47, 50, 136.
- Kolekovanje, 36, 188.
- Kolizija zakonov, 263 sl.
- Koluzija, 155 sl.
- Komisijska menica, 27, 31, 64, 66, 202, 214.
- Kompenzacija, 151, 154 sl.
- Konfuzija, 202.
- Konkurz, 168, 184, 194, 222, 228, 230, 234.
- Konsenzualna pogodba, 67.
- Kontraprotest, 122.
- Konvencionalna kazen, 39.
- Kopija, 21, 259.
- aval, 116, 262.
- indosament, 84, 96, 97.
- naslov za silo, 206, 209.
- pobotnica, 181, 259.
- akcept, 104, 260.
- Korekture, 81, 150.
- Kraj izdaje, 52.
- glej prezentacija, protest.
- Kreacijska teorija, 72.
- Kridatar, 142, gl. konkurz.
- Kurz, menični, 12.
- pri plačilu, 179 sl.
- v regresu, 188 sl.
- Lastna menica, 111, 209, 240, 251, glej menica.
- Legitimacijska funkcija, 140 sl., 251, 260.
- Lex loci actus, 271 sl.
- Likvidatorji, 31.
- Literalna pogodba, 68.
- Locus regit actum, 271 sl.
- Mala fides superveniens non nocet**, 145, 155.
- Mandatna tožba, 202.
- Materijelna legitimacija, 142 sl.
- Meddržavno in medpokrajinsko pravo, 263 sl.
- Menica, bianco, blanketna, 77, 156, 236.
- depotna, 11.
- dnevnic, 43.
- gospodarski pomen, 6 sl.
- izvršba, 93 sl., 113, 144, 147.
- kavcijska, 11.
- komisijska, 27, 31, 64, 66, 202.
- lastna, gl. lastna.
- na lastni ukaz, 7, 40.
- naročena, gl. komisijska.
- sestavine, 37 sl.
- nepopolna, 76.
- običajnica, 20, 48, 49.
- oblika, 16, 19, 36, 150.
- obročna, 42.

- Menica, oddnevnica, 47 sl.
- papirni denar, 68 sl.
 - pojem, 1, 14 sl., 67 sl.
 - na pokaz, gl. vpoglednica.
 - pokvarjena, 238.
 - pomanjkljiva, 76.
 - ponarejena, popačena, 80 sl., 150.
 - postanek, 26.
 - povpoglednica, glej povpoglednica.
 - povratna, gl. povratna.
 - prejudicirana, gl. prejudicirana.
 - s prilogami, 190.
 - prolongirana, 241 sl.
 - razvrednotena, 238.
 - sejmska, 16, 48.
 - slepa, 77, 236.
 - v stiski, 208 sl.
 - temeljna, 34 sl.
 - trasirana lastna, 56 sl.
 - tržna, 16, 48.
 - uničena, 77, gl. amortizacija.
 - vpoglednica, gl. vpoglednica.
 - varnostna, 11.
 - založna, 11.
 - zamujena, gl. prejudicirana.
- Menična klavzula, 37, 56.
- skrbnost in opreznost, 2, 119 sl., 274.
 - sposobnost, 16, 19, 28, 150.
 - — adresata, 207.
 - — po meddržavnem in medpokrajinskem pravu, 265 sl.
 - strogost, 2.
 - terminologija, 4 sl.
 - vsota, 37 sl., gl. plačilo, regres.
 - zaveza, 100 sl., 275.
 - — nepreklicnost, 107.
 - — prestanek, 227 sl.
 - zloraba, 10.
- Menične pravice, 3, 140 sl.
- — samostojnost, 148 sl.
 - teorije, 67 sl.
- Menični kurz, gl. kurz.
- postopek, 170, 191.
 - prigovori, 148 sl.
 - red, postanek, 21.
- Menični sejmovi, 16.
- sklep, 26.
 - naslov, gl. naslov za silo.
- Menično poroštvo, gl. aval, avalist.
- — skrito, 116.
 - pravo, 2 sl.
 - — svetovno, 23 sl.
- Mirovne pogodbe, 135.
- Mladoletni, 29, 32, 142.
- Moratorij, 244.
- Mračnica, 10.
- Mutci, 35.
- Nahrbtnica = indosament.
- Naledja, naledjnik, naledjovnik = indosament, indosant, indosatar.
- Naročena menica, gl. komisijska.
- Naslov za silo, 21, 165, 169, 171, 173, 206, 223.
- — na duplikatu, kopiji, 258, 261.
 - — v regresu, 165, 169, 184.
- Naslovi za silo, 217 sl.
- Naslovitelj, 207, 214, 219 sl., 223 sl.
- Naslovljenec, 207, 215, gl. naslovitelj.
- nezanesljiv, 210.
- Navidezni indosament, gl. fiducijarni.
- Naznanitev spora, 229, 234.
- Nedelja, gl. praznik.
- Nemarnost, 153 sl.
- Nepopolna menica, 76.
- Nesprejemljiva trata, 163, 173.
- Netožna terjatev, 151.
- Nezanesljivost za plačilo, 101, 168 sl., 210.
- Notar, 144, gl. protestni organ.
- Notarski akt, 35.
- Notifikacija, 20, 129, 184, 195, 274.
- avalistu, 116.
 - intervencije, 213, 217, 222 sl.
 - višje sile, 133.
 - upliv vojne, 135.
- Nuždovink = adresat.
- Nürnberške novele 21.

- Običajnica, 20, 48, 49, 276.
 Obitovnik = domicilij.
 Oblika menice, 16, 19, 34 sl., 150.
 — skripturnega akta, 271, gl. menica, akcept, akcept za čast, aval, indosament.
 Obogatitvena tožba, 102, 246.
 — — zoper akceptanta za čast, 213.
 — — zoper avalista, 116.
 Obresti, 38, 106, 131, 186, 214, 246.
 Obročna menica, 42.
 Obvestilo = poročilo.
 Oddnevnica, 47.
 Odgoditev plačila, 241 sl.
 Odkupna pravica, 185, 193.
 Odstop, gl. cesija.
 Ordrska klavzula, 18, 40, 60 sl., 96 sl.
 Otroci, 29.
 Ovire zastaranja, 229 sl.
- Pendenčna teorija, 72.
 Perkvizijski protest, 123 sl.
 Personifikacijska teorija, 72.
 Plačilna obljuba, 55.
 Plačilni dan, 175, gl. dospeltek.
 — kraj, 53 sl., 105, 106, 179, 276.
 — nalog, 55.
 Plačilno mesto, 54 sl., 106, 125.
 Plačilo, 174 sl., 227, 276.
 — za čast, 160, 215, 223 sl.
 — delno, 181, 216.
 — pred dospeltkom, 176.
 — duplikatov, 251 sl.
 — kopije, 260.
 — odgoditev, 241 sl.
 — prigovor, 152.
 — valuta, 178 sl.
 Plačnik, 174, 227.
 — za čast, 215, 232.
 Pobotnica, 181, 198, 259.
 Počasni prihvatnik, počasnik, počašćenik = akceptant za čast, honorant, honorat.
 Podaljšek, gl. alonža.
 Podpis, 34 sl., 51, 80.
 Pogodbena teorija, 70.
 Pogoj, 58, 97, 106.
 Pokritje, 3, 16, 27, 63, 151, 176, 191, 196, 200, 202, 248, 276.
 — pri intervenciji, 217.
 Pokvarjena menica, 238.
 Pomanjkljiva menica, 76.
 Ponarejena menica, 80 sl., 150.
 Ponudbena pravica, gl. odkupna.
 Pooblaščenec, 30 sl., 143 sl., 177, 257.
 Popačena menica, 80 sl.
 Popoln indosament, 85, 96.
 Poravnavno postopanje, 230.
 Poročilo, 17, 26, 63 sl., gl. pokritje.
 Porok, 240, gl. avalist.
 Posrednik, posredstvenik, posredovanje, gl. intervencija, intervenijent.
 Poštno potrdilo, 131, 134, 140.
 Povpoglednica, 20, 45, 133, 160 sl., 187, 227, 231 sl., 234, 276.
 Povratna menica, 17, 20, 188, 197, 199, 276.
 — — fingirana, 189.
 Povratni indosament, 111, 150.
 — račun, 189, 190.
 Pozvanec = trasat.
 Pravica pridržanja, 193, 276.
 Pravne osebe, 29, 31, 267.
 Praznik, 120, 125, 136 sl., 175.
 Predložitev = prezentacija.
 Prednik, gl. trasant, indosant, regres.
 Predočiti = prezentirati.
 Prehod meničnih pravic, 84 sl.
 Prejudicirana menica, 2, 44, 101, 121, 150, 164, 227, 275.
 — — aval, 116.
 — — duplikat, 257 sl.
 — — indosament, 90, 96 sl., 112, 114, 147.
 — — kopija, 261.
 Prekinitve zastaranja, 228 sl., 234.
 Preklicani, 29, 142.
 Prenos, prenositelj = indosament, indosant.
 Preskočni regres, 20, 166, 186, 195, 197, 217.
 Prestanek menične zaveze, 227.

- Prešla menica, 235 sl., 252.
 Prevzemnik = indosatar.
 Prezadolženost, gl. konkurz.
 Prezentacija, 43, 45, 90, **119**, 132 sl., 274.
 — v plačilo, 175.
 — v sprejem, 17, 160 sl.
 — višja sila, 132.
 — vpliv vojne, 135.
 Prezentant, 16, 142, 162, 177.
 Prigovori, menični, 148 sl.
 Prihvat, prihvatnik = akcept, akceptant.
 Prijem, prijemnik = akcept, akceptant.
 „Prima v akcept“, 256 sl.
 Prima, sekunda ..., 251 sl., 259.
 Prisilni upravitelj, 31.
 Pritežatelj, gl. imetnik.
 Privezna klavzula, 60, 85 sl., 97.
 Prokurni indosament, 20, 91, 96 sl., 112, 114, 147, 151, 158.
 Prolongacija, 241 sl.
 Prolongacijska menica, 242.
 Prolongirana menica, 241.
 Promptni akcept, 161.
 Prosvjed = protest.
 Protest, 17, 20, **121**, 274.
 — zoper avalista, 116.
 — čas, 97, 125, 176 sl., 183, 194, 197.
 — indosament po, gl. indosament.
 — pri intervenciji, gl. intervencijski.
 — kraj, 124 sl.
 — zaradi izgube menice, 240.
 — za izročitev, 257, 261.
 — odpuščen, gl. „brez protesta“.
 — v odsotnosti, 124.
 — zaradi plačila, 172, 176, 183 sl.
 — pri prolongaciji, 241 sl.
 — ob steno, 126.
 — višja sila, 132 sl.
 — vpliv vojne, 135.
 — vrste, 122 sl.
 — vsebina, 125 sl.
 — v zrak, 124.
 Protestni organ, 20, 123, 128, 136 sl.
 — register, 128.
 Protestni stroški, 187, 190 sl.
 Provizija, 131, 185, 188, 190 sl, 196, 214, 226.
 Prvojemnik = remitent.
 Razvrednotena menica, 238.
 Recepis, 131, 134, 140.
 Redovniki, 28.
 Regres, 122.
 — pri amortizaciji, 237.
 — delni, 181.
 — pred dospelkom, 135, 172, 198, 224.
 — duplikati, 254 sl.
 — izborni, gl. preskočni, varijacijski.
 — kopije, 260 sl.
 — zaradi nezanesljivosti, gl. regres za varnost.
 — za plačilo, 107, **182**.
 — preskočni, gl. preskočni.
 — v primeru višje sile, 133.
 — zaradi sprejema, 164 sl., 213.
 — za varnost, 100, 110, **164**, 213 sl.
 — varijacijski, 186, 193, 197, 217.
 — vrstni, 20.
 — zastaranje, 231 sl.
 Regresna vsota, 185 sl., 196 sl., 276.
 Regresni dolžnik, 174.
 Rekta, gl. privezna klavzula.
 Rekurent, 126.
 Remitent, 15, **39**, 252.
 — pravice, 140 sl., 177.
 Remitovanje, 7.
 Respektni dnevi, 20, 138, 176.
 Retencijska pravica, 193 sl., 276.
 Retrasat, retrasant, 189.
 Rimesa, 7, 10, 188, 193.
 Ročno znamenje, 30, 35.
 Roki, računanje, 47, 50.
 Rubež za varnost, 196.
 S. P., 209.
 Sejmska menica, 16, 48.
 Seljaki, 32.

- Sigurnost = varnost.
 Sila, 79, 151.
 Simulacija, 79.
 Skontracija, 17.
 Skrbnik konkurzne mase, 142 sl.
 Slep indosament, 85, 89, 159, 252, 255.
 gl. indosament.
 Slepa menica, 77, 156, 236.
 Slepici, 32, 35.
 Soakceptant, 104.
 Solidarna zaveza, 166, 186.
 Sola, 253.
 Sodni indosament, gl. indosament.
 Sopotpisniki, 115, 231.
 Sopstvena menica, gl. lastna.
 Sposobnost, menična, gl. menična sposobnost.
 Sprejem, sprejemnik, gl. akcept, akceptant.
 Srbski trgovinski zakonik, 22, 32, 36, 39, 40, 45, 46, 48, 49, 54, 59, 61, 62, 66, 76, 83, 96, 102, 108, 114, 117, 137, 148, 157, 162, 171, 177, 182, 194, 200, 204, 222, 232, 239, 248, 259.
 Stanovališče, 53, 130, 175.
 Stroški, 131, 132, 187, 188, 196, 214.
 — duplikatov, 253.
 Successor per universitatem, indosament, 159.
 Suha menica, gl. lastna.
συρραγή, 14.
 Svetovno menično pravo, 23 sl.
 Teorija enostranskega akta, 72 sl.
 Terminologija, 4.
 Tezica, tezonik = trata, trasat.
 Tracta, 15.
 Transportna funkcija, gl. indosament, prenosna.
τραπέζιται, 14.
 Trasant, 51, 64, 118.
 — duplikati, 252.
 — indosament nanj, 111.
 — naslovljenec, 207.
 — pravice, 199.
 Trasant, regres zoper, 196, 204.
 — zaveza, 100 sl.
 — gl. pokritje.
 Tratat, 56 sl., 104, 161, 255.
 — indosament nanj, 111.
 — intervenijent, 221 sl.
 — naslovljenec, 207.
 — plačilo, 176.
 — gl. pokritje.
 — pravice, 201 sl.
 — zastaranje, 234.
 Trasirana lastna menica, 56 sl.
 Trasovanje, 7.
 Trata, 4.
 Trgovinske družbe, 31, 267.
 — vrednotnice, 135.
 Tržna menica, gl. sejmska.
 Udomovitelj, udomovljenec, udomovljena menica = domicilijant, domicilijat, domicilovana menica.
 Ukazna klavzula, gl. ordrska.
 Umobolni, 29.
 Uničena menica, 77, gl. amortizacija.
 Uso, gl. običajnica.
 Ustavitev plačil, gl. konkurz.
 Uveljavljanje v ustni sporni razpravi, 228.
 Valuta, 178 sl.
 Valutna klavzula, gl. val. razmerje.
 Valutno razmerje, 3, 16, 19, 26, 62, 85, 96, 151, 247.
 Varijacija, gl. regres.
 Varnost, 101 sl., 164 sl., 236 sl.
 Varnostna menica, 11.
 Varščina, 166 sl.
 Višja sila, 132 sl., 187, 276.
 Vlastita menica, gl. lastna.
 Vložitev tožbe, 234.
 Vojaki, 28, 32, 269.
 Vojni čas, 135.
 Volilo, 98.
 Volja, pomanjkljivost, 79.
 Vpoglednica, 20, 43, 90, 133, 187, 227, 231, 234, 276.

Vročitev tožbe, 228, 229, 234, 235.

Vučena menica, gl. trata.

Začasne odredbe, 192.

Zahtevajoči upnik, 143 sl., gl. indosament, sodni.

Zakonci, 35.

Zakonita prolongacija, 244.

Založitev pri sodišču, 150, 177 sl., 227.

Založna menica, 11.

Zamuda in zamujena menica, gl. pre-judicirana.

Zastaranje, 90, 150 sl., 167, 186, **228**, 275, 277.

— aval, 117.

— prolongirana menica, 241 sl.

— roki, 230 sl.

— vpoglednica, 44.

— višja sila, 133.

— zaveze častnega akceptanta, 212.

Zastava, 38 sl., 97, 193.

Zastavni indosament, gl. indosament.

Zastopstvo, 30, 143 sl., 177, 257.

Zaupni indosament, gl. fiducijarni.

Zaveza, menična, gl. menična.

Zavrata = regres.

Zla vera, 72 sl., 148 sl.

Zmota, 79.

Zvijača, 79, 151, 152.

Ženske, 29 sl.

Žirant, žiratar, žiro, gl. indosant, indosatar, indosament.

POPRAVKI.

- Str. 5., vrsta 2. od zgoraj, mesto „protestat“ čitaj „protestat“.
- „ 17., vrsta 3. od zgoraj, mesto „aviso“ čitaj „avizo“.
- „ 32., vrsta 24. od zgoraj, mesto „držaljskega“ čitaj „državljskega“.
- „ 45., vrsta 2. od spodaj, mesto „sprejem“ čitaj „sprejem“.
- „ 53., vrsta 3. od spodaj, mesto „stanovailšča“ čitaj „stanovališča“.
- „ 123., vrsta 1. od spodaj, mesto „279“ čitaj „297“.
- „ 126., vrsta 20. od zgoraj, mesto „pravem“ čitaj „pravem“.
- „ 170., predzadnji odstavek: „Po § 558...“ spada na konec § 53.
- „ 187., vrsta 12. od spodaj, pred „dneva“ dopolni „30.“.
- „ 194. vrsta 13. od spodaj, za „(indosirale)“ dopolni „.“.
- „ 245., vrsta 6. od zgoraj, pred „138“ dopolni „48“, pred „494“ dopolni „267“.

COBISS 2042x00

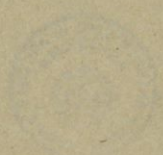
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000428675

POPRAVKI

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...
5. ...
6. ...
7. ...
8. ...
9. ...
10. ...
11. ...
12. ...
13. ...
14. ...
15. ...
16. ...
17. ...
18. ...
19. ...
20. ...
21. ...
22. ...
23. ...
24. ...
25. ...
26. ...
27. ...
28. ...
29. ...
30. ...
31. ...
32. ...
33. ...
34. ...
35. ...
36. ...
37. ...
38. ...
39. ...
40. ...
41. ...
42. ...
43. ...
44. ...
45. ...
46. ...
47. ...
48. ...
49. ...
50. ...
51. ...
52. ...
53. ...
54. ...
55. ...
56. ...
57. ...
58. ...
59. ...
60. ...
61. ...
62. ...
63. ...
64. ...
65. ...
66. ...
67. ...
68. ...
69. ...
70. ...
71. ...
72. ...
73. ...
74. ...
75. ...
76. ...
77. ...
78. ...
79. ...
80. ...
81. ...
82. ...
83. ...
84. ...
85. ...
86. ...
87. ...
88. ...
89. ...
90. ...
91. ...
92. ...
93. ...
94. ...
95. ...
96. ...
97. ...
98. ...
99. ...
100. ...

100 (pov. 8)

